

شرح
بدلی فاده

شرح

عن

۶۶

بسم الله الرحمن الرحيم
 منت خدایا ای الامتنان و اعتداد النعمة برای خدای عزوجل که طاعتش
 موجب قربت است و بشکر اندرش مزید نعمت یعنی اندر شکر خدای تو زیاده نعمت
 تابست فالبا، زاید التحین اللفظ قال الامتنان سلكه القاعدة في استعمال
 الهم ان مثل اندر و در اذا اقترن بالباء، الكاينة ان يوجه عن كماله في قوله
 بدین بند در است و کذا قوله بدر یا در منافی فی شمار است و المعنی در دریا و کذا قوله
 حدود برنج در است و المعنی در درخت است هذا وقيل الباء بسببية والمعنى زيادة
 النعمة لله للعباد بسبب كونهم في شكره و هذا على تقدير ان يكون مزید نعم الهم
 مصدر آميگا بمعنی الزيادة و قد روی مزید نعم الهم من سبب لقوله موجب ای هو
 مزید النعمة بسبب كونهم في شكره و التقدير مزید نعمت است الا انه حذف لفظ
 است اكتفاء بما قبله و کذا فی قوله مقرر ذات و واجب و غیر ذلك الی آخر الكتاب
 و هو ای حذف الرابطة اكتفاء بما قبله شایع بل مطرد فی هذه اللغة هر نفسی که
 فرو میرود و مدحیاست و چون بر می آید مقرر ذات انچه هذه القرينة مما قبلها
 بناء على ان الظن ان وجهه يجب ان تكون بعد دخوله بغير عكس فان الهوا الخارج
 عند النفس هو عين الهواي الداخل بدون لزوم العكس پس در هر نفسی دو نعمت
 موجود است و بر هر نفسی نعمتی شکری و بسبب بقاء الوحدة فیها واجب
 است از دست و زبان بخدای الواء العاطفة فتظا و یفهم الله و لیلای علیه

و کذا

و کذا فی امثاله و زبان بفتح الزاء فی الفصح و المشهور فتم و يجوز بالنوا مقام الباء
 و کذا فی الصحاح النارس و قوله که بکسر الكاف العوقی و الهاء للعلافة يستعمل اسما کما
 هنا و يستعمل اداة اما اذا استعمل اسما فیدل علی ذات ذوی العقول کما ان چه
 يدل علی غیر ذوی العقول کخروج جانور است و چه خبر شنیدی و اما اذا استعمل اداة
 فجی اللار بتبایا اما بین الصفه و الموصوف نحو دل که عاشق شد کم شد او بین
 العلة و المعلوم نحو من که تاب ندارم او بین الغایة و الحقیة نحو بکوش تا که برسی
 او غیر ذلك من الامرین الذین تعلق احدهما بالآخر کفتم که چونی و اما که بکسر الكاف
 العوقی و کون الهاء الاصل فهو بفتح الصغیر کذا فی جز الغرایب برای کذا عمده اصله
 که از عمده شکرش ای من حق شکر تو و هی فی الاصل الدرك بنقحین کذا فی
 نحرار الصحاح و لا یخفى ان فی ذکر دست اشارت الی عدم اختصاص الشکر
 باللسان و قوله بدر آید ای یاتی الی الباب فقد کنی به عن الخوض و المعنی من یدر
 ای شخص و لسانه یکن ان یخرج من عمده شکره و یشکره کما هو حقه استقام
 علی سبیل الانکار و استشهد علیه بقوله ثم حيث قال قال الله تعالى اعلموا آل
 داود شکرا و قلیل من عبادی الشکور قیل هذا حکایة ما قیل لآل داود و هم
 ای امر نام و قلنا لم اعلموا یا آل داود و شکر انصب علی الله مفعول له ای
 اعلموا الله به و اعبدوه شکر او علی الحال ای شاگردین قال بعض الکمل او علی
 تقدیر اشکر و اشکر لان اعلموا فی معنی اشکر و امن حیث ان العمل للممنوع
 شکر الله و الشکر فعل یفنی عن تعظیم الممنوع بسبب انعام و قیل صرف العبد حیث

ما انعم الله تعالى عليه من السمع والبصر وغيرهما الى ما خلق واعطاه لاجله قيل وبهذا
 المعنى وردت هذه الآية الكريمة فان الشكور بالمعنى الاول غير قليل والشكور
 بالفتح المستوفى عما اداء الشكر **بند** بهمان به معنی بنده را همان به است
 که ز تقصیر خویش عذر بد رکاه خدا آورد و در نه بفتح النون بمعنی والآله
 و اکثره قال بعض الکمال قوله نه من نیست الا انه فتح للتحفة وقد یکسر کافی قوله
 و کر نه من بهمان خاکم که هستم و المعنی و در نه عمل سزاوار خداوندیش ایها
 المصدر کی کس نتواند که بجا آورد و یا ران رحمت بی حسابش ممدار رسیده و چون
 نعمت بی دریغش به بجا کشیده پرده ناموس بندگان بکنایه فاحش فی
 مختار الصالح کل سوء جاوز حده و هو فاحش ندرت و من در تندی بمعنی لائق
 و قبل قد استشهد بشدید آراء و کذا نه رفی قوله و وظیفه روزی ای الرزق
 بخطای منکر بفتح الکاف نه و الاصل تخفینها و لعله من قبیل قولهم امید بشدید
 الیم و اصله التوقف و له نظائر لایحیی **بند** ای گری که از خزانه غیب که و
 ترسان وظیفه خود داری و دستار الی کنی محروم تو که با دشمنان نظر داری
 الکبر بفتح الکاف الفارسی و سکون الیاء العربی الکافر مطلقا و ترسان نوع ای
 النصاری و قوله کی کنی یاء الخطاب من کردن و کذا یاء داری من داشتن
 فراش باد صبار گفته تا فرش ذم و بن بشدید آراء یعنی فرش زمره رنگ
 کنایه عن الخفوات یکسر و بضم الکاف الفارسی و وایه ابرهه را بر افرموده
 بابت جمع بفت بتقدیم النون علی عکس بابت در مهر زمین پیرو و در

بتقدیم الیاء علی النون
 ضانرا

و در سخنانرا بجمعت نور نیزی قیاس سب و رقی یعنی جامه که ورق سبز است در بر کرده است
 ان بر کنی عیال سبعة معان بمعنی القدر و منه قولهم لنجم بین و قد کنی بجمع عند منه ستمین بر و بفتح النون
 و بمعنی الامن بر دن کایکن بر بان بر شک و بمعنی علی الاستعلاء و هو المرام و بمعنی النصب
 و قد یعمل فی بعض النسخ صفة و منه قولهم دهر و کثیر آتیه کفر فی اوایل المصادر و الافعال
 لتجین اللفظ فقط کذا فی بحر الزیاب و اطفال شافع راجع طفل بقدم مصدر علی وزن
 الدخول من قدم من سفره بالکسر الدال قد و ما و متدا ایضا بالفتح موسم کل کلام شکوفه بر
 مواد و عصاره ثانی المصارة بالضم ما سال من المعرو و نای بمعنی القصب مطلقا و قد
 یجوز منه من الآلات المرو و یقال له نای ایضا قال الاستاد و منله فی بالقصر ایضا الا
 انه یطلق علی صغیرها علی قیاس مخیاط و مخیطه و روی نای الا بالام و نای فی وسط
 القلم و جوفه کالخط الابیض و لعل هذا هو الاصول فان کون نای بمعنی القصب و ان
 ساعده بعض الکاتب لکن اکثر ما مصرح بخلافه بقدرش شهادتین من خاق عیال مثلاً
 اذا اعلام بالشرف شده و تخم قوما بتبریش محل باسق کشته بفتح الکاف الفارسی ای
 صار تخلاص تقاطع **بند** ابرو باد و مه خوشید بلند بضم الیاء و فتحها فی بعض النسخ خوشید
 و فلک و هو ادخل فی المعنا کما لا یخفی در کارند ای کل واحد ما یعمل بما امر به تا توانی
 بکف آرز و بقتلت خودی و بمعنی الیخ از بهر تو سرگشته اس متخیر فرمان بردار شرطاً
 نضاف نباشد که تو فرمان نهی کنی خانه و ان کان من برون بالضم الا انه فتح الیاء
 مثلاً بلبس بقولهم بری من بریدن بمعنی القطع و کما فرغ من التمجید الذی انشأ الیه بقوله
 منت خدایر آله قصد الاشارة الی التفضیلة فقال در خبر است و هو خبر مقدم

و میخ

بمبتدأ مؤخر وهو قوله يبي از بندگان این هنر القصه ثبت و دردت في الموت
 از سرور کائنات و مخ موجودات و رحمت عالمان و صفوت آدمیان علم دوزن رحمت
 في الصحاح صفوة الشيء خالصه ابو عبيده يقال صفوة مالي بالركب الصفنة فاذا
 نزعوا لها قالوا اصفوا لي مفتحة العاد لا غير انتهى آدميان جميع عالم و آدم و تتمه
 و در زمان محمد مصطفی علیه السلام **شعر** كشف سماع اي مقبول الشفاعة بنی کریم
 اي شمس و اصيل و هو صفوة النبي اعني شجرة النفس و في الاصل قسم من التمام
 بالفتح و هو الحسن يقال فلان قسم الوجه اي من ادمن القسم مصدر قسمت الشيء فانقسم
 فعلى هذا هو قيل بمعنى فاعل اي قاسم للمعلوم و الحكم بين الامة قال عم انما انا قاسم
 و الله يسطر و قسم بمعنى تناوُر بالقرابي و المراد منها عظيم القدر و المرتبة و قيل معناه
 ان اعضاء الجسم في مواضعها الاليفة كما هي و قسم بمعنى خدان روى بالنارسية و يم
 اي معلّم بهر النبوة في ظهوره في مختار الصحاح يقال فلان و قسم اي حسن الوجه فلا يبعد ان
 يحمل الوسم على هذا المعنى علم تقدير ان يجل يجعل النبي بمعنى القاسم **شعر** چه غم ديوار امت را
 که باشد چون اي مثل تو پيشي بان اي مانند چه باک بالباء و المعنى المبالاة از موج جزا ترا
 قيل هو جمع بالالف والنون كما شئت و صاد كان في يكون نقطة را در کما و انظر ان اللغة
 چه باک از موج جزا ترا یعنی ان کسی را که باشد نوع گشتیان در ان **جربیت** بلغ العلى بكلامه
 ان وصل النبي عم الرفعة والشرف و يجوز ان يكون جمع العليا تانيث الاعلى الى الدرجات
 العلى و بكلام متعلق ببلغ كنف الدجاء الظلمة بجملة حسنة جميع خصاله مرفوع على انه
 فاعل حسنة و الخصال جمع خصلة و هي يشتمل في الافعال القرينة صلوة عليه و آله عطف

على الفهم الجرد و في عليه من غير اعادة الجار و هو ليس بسديد كما عرف في
 موضع فهو اما على مذهب الكوفة فانهم يجوزون مطلقا و اما على تقدير الجار على
 قيل في قول الشاعر فما بك والايام من عجب **بمعنى** که يک از بندگان کنه کار برتوان
 روزگان دست انابت لا يجمع ارجوع باميد اجابت بدرگاه حق جل و على بردار
 مضارع و التثنية و بولادة معناه الاستعلاء ايزد تو بروى نظر نمکند باز نشي بعن
 بروى نظر نمکند مرة اخرى و انظر ان التثنية راجع الى قوله ايزد بخواند باز اعراض کند
 باز نشي بخواند بتضرع و زاری بخواند حق سبحانه و تعالی کويد يا ملائكة قد استجيت
 من عبدي و ليس له يغيري فقد عرفت له قال الكافي اصل ذلك ما لك بتقديم
 الامرة من الاثارة و هي الرسالة ثم قلبت و قدمت الالام قليل ملاك ثم تركت الامرة
 لكثرة الاستعمال فلما جعن رد و لم يقل ملائكة و ملائكة كذا في الجار پردی و الحياء
 تغير و انك ديتعري ان يرضى لسان من تخفى في ما يعاب و نرم و هو هنا مجاز عن
 ترك تخيب العبد لان من المعبود ان المستحي من النمل لا يكاد يفعل بل تركه و روى
 انه يدفع الى العبد يوم القيمة بعد عجز الصراط كن به محتوم فاذا فيه فعلت ما
 فعلت و لقد استجيت ان اظهر عليك فاذهب فاني قد عرفت لك قال يحيى بن معاذ
 في هذا الخبر سبحان من يذب العبد فينجي هو كذا بعض الكمل دعوتش و اجابت
 كروم و حاجتش را برآوردم که او بسياری دعا و زاری بنده هم شرم دارم **شعر**
 کرم بين و لطف خدا و نوکار **شعر** کنه بنده کړواست و او شرم دارم **شعر** عا کفان کعبه
 جلالش بتفسير عبادت معترف يعنى بتفسير عبادتش معترف اندک **شعر** عبادتک حق

عبادتک ای عبادۀ حق فکس واضف الحق الی العبادۀ مبالغة کنونک بهر حق
 عالم حق و کنونک ما عرفناک حق معرفتک فی قوله وواصفان حله جلالش یعنی
 زیور جمال حق منسوب که ما عرفناک حق معرفتک یروی عن ابی صفیة
 انه کان یقول سبحانک عبدناک حق عبادتک ولكن عرفناک حق معرفتک وقال
 ابو علی ابن سینا اعتصام الوری بحقوقک عجز الواصلون عن معرفتک ثبت
 علینا فانتا بشیر ما عرفناک حق معرفتک **بیت** کر کسی صرفا و زمین پر سر
 جی دل از فی شان چه گوید بار یعنی مره افری کانه اشاره الی انه ذکر سابق فی او
 صافه اقوال الاجته و لم یستوف حق بعد هذا وقیل ان باز بهما استعمال یعنی
 روشن یعنی یقول قولاً ظاهراً استوفیاً علی سبیل الالطاف وقیل انه من الزواید اعلم
 ان باری علی معان متعددة بمعنی کرم و بالتوکی و بمعنی المفتوح و بمعنی العوض و بمعنی
 الطیر المعروف الذی یصاد به و بمعنی الامر من بازیدن و بمعنی هفت بعض التراب
 مثل حق باز و بمعنی اللعب کنه فی بحر الغرایب عاشقان کنعان معشوقند
 بر نیاید ز کنعان اولوا الظان بر نیاید الاستعلاء کما و وقیل بر بهما بمعنی
 قطعاً یعنی نیاید اصلاً ز کنعان آواز یکی ازها صبدلان صریحاً وقیل اراد الیخ به
 نفسه قدس له سره الذی بکثیر اما اشار الی نفسه علی هذا النمط فی هذا الکتاب
 صریحاً مراقبت یعنی بکریبان واقبه فرو برده بود هذا حکایت ماضی و در محاکم
 مستغرق شده انگاه که یعنی در آن وقت که از آن حالت باز آمد یکی از اصحاب بطریق
 انبساط گفت ازین بستان که بودی ما را چه تحفه کرامت آوردی گفت بخاطر دادم
 بیک کتابی

بدرخت کل بسم و اسمی پر کنم هدیه اصحاب را چون برسدیم بان درخت بوی کلم یعنی
 بوی کل مرا چنان مست کرد که دامنم از دست برفت **قطعه** ای مرغ سو عشق
 ای بلبل کوی عشق ز پروانه ییاموز ام من آموختن کان سوفه را جان شد یعنی جان او
 رفت و مرده شد و هنوز آوازینا مد این مدعیان در طلبش یعنی در طلب حق بی خبر
 کار از خبر شد خبری باز دنیا یگانا مدای بر تر یعنی اعلی و منزله از خیال و کمان و قیاس
 و هم ز بهر چه گفته اند یعنی برتری از بهر چه گفته اند و شنیدیم و خوانده ایم مجلس تمام
 گشت ای صادقاً و باقی رسیدیم ما چنان در اول وصف تو مانده ایم عارف **حکامه**
یادکننده اسلام خداوند ملک ذکر جمیل سعدی که در افواه عوام افتاده است
 وصیت سختی فی مختار الصحاح الصیته بالکسر الذکر للجمیل ^{الذی} یبشر فی الناس و بریض
 زمین یعنی فی وجه الارض رفته بفتح الراء و نصب الجیب صیغته صیغته الجیب نوع
 من القصب یقال له بالعاریة نای شکر اخضر القصب الی الجیب تشبهاً به بالکسر فی
 اللذة قیل ان من عادة العرب ان اذا لاقی احدهم مع من یحبته فی الطرق کان یهدی
 الیه بنحمة ای بقطعة نای شکر منحوتة قشراً علی هيئة الطومار المطوی و لهذا سمي
 بقصب الجیب و لما شبه الشیخ مکتوبات کلی نه بهذه القطع سماها بقصب الجیب
 نسبة للشبه به و هذا المجموع اعني قصب الجیب اضیفه الی الحديث و هو اضیف الی غیر
 الغایب عن النین الذی یرجع الی سعدی لعلک یحسون شکر بخورند و رفته منشأش
 علی صیغه المفعول یعنی رفته نای شکر سعدی انشا کرده است که چون کاغذ
 ز رخس برند بفتح الباء العری و چون بمعنی المثال بر کمال و فضل و بلاغت او

این شعر را در بعضی نسخه ها از کتاب حذف کرده اند

یعنی سعد بن زنگی قول کرد بجمع کردن قول ذکر جمل مبتدأ و ما بعده عطف
علیه و قوله حل توان کرد و خبر بیک خداوند جان و قطب دایره زمان قائم مقام
ناصر اهل ایمان شاه شاه معظم انبیا عظم یعنی کدخدای اعظم مظهر الدینا و الدین
ابوبکر بن سعد بن زنگی قول ابوبکر عطف بیان ما فیده و علم للملک مرید الشیخ سعدی
لو و سمعت من بعض الکمل ان ابابکر کنیت و مظهر الدین لقبه الله علیه و هو ابن سعد بن
زنگی بن مودود الشلو ظل الله فی ارضه رب ارضی عنه و ارضه قال الکمل روی عن
الحنفی علیه السلام ان قال السلطان ظل الله فی الارض یا دی اوی الیه ای رجع الیه الماوی الیه
الیه کل مظلوم و قیل فی تفسیر الظل انه هو النعم و قیل لحفظ و قیل الیه و ارضه
کلاما یصدقه الامم للاستدعاء و السؤال الاول بالکسر لفتح و فتح الفارسی و فی یوفی و فی
و هو مقابل السخط و الثاني بعکس ذلك من ارضی یرضی ارضاء قیل الرضاء من العبد ترک
الاعراض و مع الله تعالی ارادة الثواب و بین ارضیه و ارضه جناس بعین معنایت نظر کرده
است یعنی ان خداوند بهمان نظر کرده است بعین معنایت و تحسین بلیغ فرموده و ارادة
صادق نموده لا یجوز بتحسین قال الغزالی معناه لا بد و لا محالة بفتح الیم کافه انام
یعنی جمیع مخلوقات ارضواص و عوام مجتبت او کز اینده اند بکسر الکاف الفارسی یعنی میل
کرده اند و فی بعض النسخ کرد ایند که الناس علی دین ملوکهم مشکو که از آنکه یعنی الکاف
الفارسی و لکون الهاء یعنی ازان وقت که ترا بر من مسکین بکسر نون منی للوزن نظر است
انارم از آفتاب مشهور تراست که خود یعنی و ان کان الامر فی نفسه و فی الواقع هكذا
یعنی همه عیبها بسکون الباء بمعنی جمیع العیوب بدین بمعنی باین لغتان بمعنی و کذا

بدان و بآن بنده درست یعنی درین بنده است و قد سبق تحقیقه و قال بعض من اشهر
 بتحقیق هذا کتاب در همنار ایدم تمثیل بر فی قوله زمین بر علی ماسیحی فی قوله بدر یاد در
 انتمی هر عیب که سلطان بپسند و هر است قطعه کلی خوش بوی بکسر الکاف و الفارسی
یعنی الطین الطین الراجحة در حمام روزی ای فی یوم من الايام رسیدار دست مجبونی بدستم
بد و بمعنی با و کفتم که مشک بکسیم الیم و الشین البیوم فارسی و بکسر الیم و الین المهملة عربی کان
شکر بفتح الشین البیوم و الکاف المحففة فارسی و الفیم الین المهملة و الکاف المشددة عربی
یا عجبی که از بوی دلاویز توستم دلاویز بمعنی آویزنده دل و صفة ترکی سر و تختین بکفتم
بضم الباء و اللفظ الاشباع محلی بالکسر تا غیر بودم و لیکن مدتی با کل تشتم بالفتح جمال
هشتمین بر من اثر کرد و کریم من همان خاکم که هستم اللهم مع المسلمین ای اجعلهم منتفعاً
یقال مع به بالتخفيف ای انتفع بطول حیوة و ضاعف ای اجعل مضاعفاً ثواب جیل و حسنة
وارفع درجه او دانه کالاحباء لفظاً و معنی جمیع و دید و هو الجیب و لایة بضم الواو جمع
و آل بمعنی حکم و مرامی اهلک انت یارب علی اعدائه فی مختار الصحاح یقال و مره الله
تدبیراً و در قره علیه بمعنی و شانه جمیع شانی بمعنی البفض بمانلی ای بختی مانلی و فی بعض النسخ
مانل بدون الیه القسیمی و لیکن ما مصدریة ظرفیه کافی قوله مع بما نسوا یوم الحساب
فی القرآن من آیاته ای مدة دوام تلاوة بعض آیات القرآن الجید علی ان من التبسیض او
مدة دوام تلاوت آیات القرآن علی ان من مزیدة علی مذمب الاخفش و الایة طائفة من
القرآن یصل بعضها ببعض الی انقطاعاً طریقه كانت او قصیده کذا قال بعض الکمل اللهم آمین
بالدأمر من امنه بلده و احفظ ولده شعر لقد سعد الدینا جواب تقدیر بالله لقسیم محذوف

الذي لا یوم الزمان یجد
 الذي لا یسعد سعادته

در حد کاف و بکی است بر کسی من تنها که می پرستم تمام مضاعفاً ثواب جیل و حسنة

يقال سعد بالنسبة يومئذ اسحق و تبرکی عطف تفسیر به ای بذک الولد و فی قوله دام سعه
 ایام لطیف لایخف عما ذی طبع سلیم و ایدیه المولی بالوئیة النفر جمع اللواء و هو العلم کذلک
 ان کابی بکرتش و بحذف الفة لغظا من آخره للشعرا یرتفع لینه و هو غصن النخل مرفوعة
 علم انه فاعل تنه و هو ای ابو بکر عرفها ای عرف تلك اللینه و حسن نبات الارض من کرم البذر
 و جودته و البذر الذی یبذر ان یزیر ایزد نعا و تقدس خطه پاک شیر از را الخطه بوزن
 العلة دایرة البلد بهیبت حکما کان عادل و تحت عالم عامل تا زمان قیامت در لباس
 سلامت لکه دارد و قد وقع فی بعض النسخ هذه الابیات اعنی قوله **قطعه**
 نه دانی که من در اقالیم غربت **چو** از روز کاری بگردم در یکی **پیر** و ن رفتم از تنگ ترکان که دیدم
 جهان درم افتاده چون سوزنی **اسمه** آدمی زاد بودند لیکن **چو** کرکان نجون خوار کی تیر چنگی
چو باز آمدم کنور آسوده دیدم **پلنگان** را کرده خوی پلنگی **درون** مردمی چون ملک نیک محض
پیر و ن لکری چون مرزبان چنگی **چنان** بود در عهد اول که دیدم **جهان** پر غوغا و ثلوث و تنگی
 چنین شد در ایام سلطان عادل **اتا** بک ابو بکر سعد بن زنگی **لکن** الظاهر لیس من هذا الکلام
 بل هو تمهید حکایتی آورد ما الشیخ فی بعض رسائله للحقها الناسخون بهذا الکلام روی ان بعض
 الامراء قد استولی علی ابی بکر بن سعد و طرده من ممالیکه فقام مقام فخرج الشیخ سعدی ایضا
 عن تلك المکة ثم اتی ابو بکر بجمع عظیم و قهر عداوة فاعاد الشیخ و لشد بهذه القصيدة
 المذكورة **قطعه** اقلیم یارس راغم از اسبید هر بالمد الفتنة نیست تا بر سرش بود
 چو تو ای مثل تو ای سایه خدا و ای بکر الفتنة عرف نداء فی الفارسی و قد بفتح و فی بعض النسخ
 چو تو ای یاد الواحدة امر و لکن نه در بر بیط خاک یعنی در روی زمین مانند استان

منه و هو الکلام

جمع امیر و هو الکلام

ما من رضا بر دست **پاس** ای رعایت خاطر سچارگان و شکر بر ما و بر خدا و نزهت جهان آفرین
 بخوایا رب ز باد فتنه لکه دار ای احفظ خاک پاکس چندا لکه ابر او بود بفتح الواو باد را بقا
 یعنی چندا لکه ابر او باد را بقا بود **در سبب تالیف این کتاب** یک شب تا مل ایام گذشته
 می کردم و بمرتکف کرده تا سف می خوردم و سنگ سراج دل بالاس دیده می سفتم
 و لعل قولام سراج ما خود من سراجی بفتح الحجة الصغیرة و این بیت مناسب حال خود می
 کفتم **شعر** که درم از عمر می رود و تقدس **چون** لکه می کنی فی الصحاح الفارسی نگاه کردن
 النظر الی شیئی و يجوز حذف الفه ثمانه ض منقح بسکون النون والذال و يجوز فی هذه اللفظة
 اجتماع ال کین و اکثر ما حقق فی الکشاف نحو کار و گوشت بسی بسا یعنی آنچه و نیچ نیچ
 بالترکی و بسی المنة بمعناه ایضا قال الشاعر هر پیر و ن که پسندی در و نش نمی نا
 باشد **با** حلوائی صابون که زهرش در میان باشد **و** قال فردوسی چه تا خوش
 بود دوستی با کسی که مایه ندارد ز دانش بسی کذا فی بحر الغرایب ای که بیجایه سال
 عمر رفت در خوابی **مگر** این بیج روره لکنهم لا یظهرون لحوفا لذل علی الظرفیة
 فی ظروف الزمان کذف اصل العوبیة لفظ فی الدال علی الظرفیة فی ظروف الزمان **یابی**
 ای تذکر و توتم حقیقة الکمال و هذا البيت مطلع قصيدة للشیخ و بعده ناک
 این باد و کبر آتش خشم **شهر** بادت که قطره آبی **میل** کشتی و همچنان شابی
 توب زی شسته و رصب و راست **می** رسید تیر یخ پیر تابی **تا** درین کلمه کو کفندی
 هست نشید اجل ز قضا **تو** چراغی نهاده در ره باد خانه در ممر سیلابی

و لا ادعی انقصات
ای داستان حوادث و احوال

طفلی
ما بودی همچنان

که بر فتنه سپهر و کیوانی و زخمت آفتاب و مهتابی و بنفث شرکی فارونی
 و بر بقوه عدیل سهرابی ملک الموت را بچیده و زور و ستوانی که پنجه بر تابی
 منتهای کمال نقصانست کل بریده بوقت سیرانی تو که مبداء مرجعت آبست
 نه سزاوار کبر انجائی خفتنت زیر خاک خواهد بود ای که سر بر کنار اصبابی
 بانگ طببت نمی کند بیدار تو مگر مرده نه در خوابی پس بگردید پس بخواهد گشت
 بر سر اسپهر و دولابی تو محیز بعل و ادراک تو مگر تم بجاه انسانی نقش دیوار
 خوانه تو هنوز که همین صورتی و القابی ای مرید هوا و نفس محریص نشنه بر
 زهر چو جلای قیمت خویش را ضایع کنی تو در اصل کوهر نابی دست پاس
 بزنی یارده جهد که عجب در میان عرق آبی بدربی نیاز نتوان رفت
 جز بمتغری و توانی تو در خلق میرنی هم وقت لاجرم بی نصیب از این بابی
 کی دعای تو مستجاب کند که بیک روی در ده حجابی یارب از دست پادم خیر آید
 تو کرم کنی کربت اربابی غیب دان و لطیفی چونی ستر پوش و کریم و توانی
 سدا راستی ز خلق مطلب چون تو در خلق غنی یابی جای کریم است بر مصیب پیر
 که تو کودک هنوز لقای با هم عیب خویشی شب روز در تکار بر عیب اصبابی کریم
 علم عالمت بندگی محل مرعز کتابی پیش مران آفتاب صنعت با محافت چو کرم مهتابی
 پیر بودی و رده ندانستی تو نه پیری که طفل کتابی چهل بکسر الجیم المتجر المدهوش من
 از استیاء انکس است که رفت از جهان کار ساخت کوس رحلت زدند بار هو
 بعضی حمل بهمان ساخت خواب نوشین ای النوم الهنسی اللذین بامداد ریل

فی الصالح الفارسی بامداد باله الی الحیة بمعنی الصبح و فی مختار الصالح رجل قلا و ارجل یعین
 والکسم الرجل و اضافه قوله خواب نوشین الی قوله بامداد ریل اضافه بعضی فی کمال
 باز دارد ای یمن و یفرق پیاده را ز سبیل هر که آمد عمارت تو بقعه النون الجدید ساخت
 رفت و منزل بدیگری پرداخت ای آتمه و هیتاده لغیره و آن در کجاست بچند هوس
 وین عمارت بر سر دکی الک ان که مفعول نبرد و یحتمل ان یکون فاعله و ان عمار
 مفعوله متدایم بر سر نبرد که این عمارت را و کذا قوله یار نا پایدار ای الغیر
 المتوقف مفعول مقدم گذار فی قوله دوست مدار دوست را نشاید این گذار
 من نیتن بمعنی اللیاقه و الغدر بالفین المعجزة ترک الوفاء مایه عیش آدمی شکست
 تا بتدیجی خورس چه غمت که بوند دجنانک نکشاید کودل از عمر بر کنده شاید
 و رکناید چنانک نتوانیست کوشور از جهات دینادست چهار طبع مخالف سرکش
 چند روزی بودند با هم خوشی کر یکی زین چهار شد غالب جهان شیرین بر آید از قاف
 لاجرم عاقل و کامل نهند بر حیوة دینادل نیک و بد چو نهمی بیاید مرد
 خنک بختین یکن علی معنیهن احدی بمعنی البار و يقال آب خنک و الثانی بمعنی الطونی
 کذا فی بحر الغرایب و المراد بهرنا الثانی انکس کون بالکاف الفارسی نیک برد بر کن
 عیش فی مختار الصالح العیش بالفتح الحیوة بکوره عویش فرست کسی نیارد
 ز پس پیش فرست عمر فرست و آفتاب نور یعنی آفتاب آفتاب ایام و نمود از شهر
 الاوسط من شهر الثلاثة الصیفیة ولم یوجدوا و العاطفة قیل آفتاب فی اکثر

النسخ المعتمدة فالمعنى حمر برفست در آفتاب تموز یعنی آن العرس سرج الزوا
 كالنج الذایب في الشمس وان الصيف اندکی ماند عمر خواجه غرة بنوز في
 مختار الصحاح غریغ بالکسر غرارة بالفتح والاسم الغرة بالکسر والغرة ايضا
 الغلة انتهى فالظ منمان غریغنا بالکسر لکن المشهور فتحها ای نهج ست
 دفته در بازار ترسمت پریناوری دستار هر که مزروع خود بخور و خرید
 بکسرتین الزرع الرطب الذي يحصد لاكل الدواب وهو في الأصل عا وزن
 بید یکتب بالواو بدون التلظی ثم استعمل العوام بتلفظ الواو فكان عندهم
 من قبيل الفلظ المشهور كذا في بحر الغرائب وقت غرضش خوشه باید چید
 بمعنی چیدن کثیر اما استعمل فی هذه اللفظة لفظ الماضي بمعنی المصدر كما مر وسری
 نظایفه فی هذا الكتاب لا بد من ان يتلفظ ذلك الشخص وقت المصادف المنقود
 وقد وقع فی بعض النسخ هكذا بید سعدی بگوش جان بشنوره چنین است
 مرد باش و برو بعد از تامل این معنی مصلحت در آن دیدم که در شمع بنه
 النون و کسر یا موضع القعود والعرار غلت نشیم و دامن صحبت فراهم کنیم
 ای شریف ذیل الصحبة ودفعه از گفته های پریشان بشویم و دیگر پریشان نگویم
 زبان بریده بکنجی بضم الكاف العربی الزاویة نشست معکم یعنی شمع و چنین
 به است از کسی که بنشیند زبانش اندر حکم ای اندر حکم آن کسی یعنی لایکون
 حاکما علی لسانه نایکی از دوستان یعنی چنان کردم نایکی از دوستان که در

جاده

کجا و دفعه الکاف العربی مؤرب وهو المؤنح محنت و شدت اینس من بودی و در ترجمه
 محبت و مودت جایست برسم قدیم از در معنی الباب در آمدن دوست
 چند نکته نشا ط و در محبت کرد و لب ط و در محبت کسره و المداجبة و زان کردن
 روی از قال غم المؤمن دعبل لعب جوابی که و سطره و انوی تغییر بر کفر قسم
 و بخند که کرد آن یار و گفت کنوت کنوز بضم الكاف العربی مقصود من
 اکنون بفتح الهمزة یعنی الهمة الان والنا و لای باب که امکان گفتار درست
 بگوای برادر بدلف خوشی که فردا چوپیک اجل در رسید بکم ضرورت یعنی بالفرد
 زبان در کشی از تکیه یکی از تعلقان منشی الشن راجع الی الشخص الانیس
 بر حسب واقعه مطلع کرد ایندی یعنی آن واحدی من خدمتی قد اطلعه علی ما اخرته
 من الغزاة والصحی و قال مخاطبا لصديقي که فلان یعنی شیخ سعدی که غم کرده
 است و نیت جویم ای النية العیلة که بقیت عمر معکاف نشیند و خاموشی
 گزیند تونیز اگر تو ای سر خویش کبر و راه مجازت ای البعد والغزاة عن
 الخلق پیش گیر گفتا بالف الاستماع یعنی اذا سمعوا ذلك الصديق قال بعزت
 عظیم و صحبت قدیم دم نیارم ای لا اتفلسنا و قدم بر ندرم ای لا اذهب
 انما که الکه که سخن گفته شود سعدی بر عادت قدیم و طریق مالوف ای یکاملنی
 علی الطريقة المألوفة که آزدن بضم الزا المبعیة بعد الالف المدودة الايزاء
 و دوستان مفعول آزدن جهاست و کنارت بیس سهل یعنی و آن کان میخیزد

قد خلف فكن رته مبین قیل ان اهل الحق اذا اعتد قابه علی شیء حق ذقعه عند هم
 كنقص الحین ولهذا قال وكفارة یلین سول فج كحاجة الى تعدي الشطر وظلوف
 راه صوابست وكنس رای اولی الابن بجمع بالضم العقل ای رای ذوالعقول
 كه ذوالنقار علی ای سیفه در نیام و زبان سعدی وركام بالالف الفارسی
 احكك قوله ذوالنقار اذ مبتدأ وقوله خلاف رای ل خبره منقذا
 زبان در دمان ای خود مندرجست بکند در کج صاحب هنر چو در بعل الباب
 بسته باشد چه داند کسی که چو هر فرشتست آن صاحب هنر یا نیلوز غنچ
 لآم والواوال صید لای وبقال له بالترکی چه چه اگر چه پیش خود مندرجا
 خاموشی ادبست بوقت مصاحبت ان بکه در سخن کوششی من کوشید
 بالطاء العربی ووجیز طیره عقلست دم فرو بستن بکسر لطاء المهملة الغضبا قدماد
 فرو بستن ای ترک التک بوقت گفتن والآخرة کذا بوقت خاموشی فی جمله زبان
 از کلام او در کشیدن قوت نداشت و روی از محاوره او گردانیدن مروت نداشت
 اصحابا مروءة فعوله من لفظ الانسان فی المنوب المروءة کمال الرجولية که یار موافق بود
 و محبت صادق چو جگر آری با کسی برستیز یعنی با کسی لجوجی کن که از وی
 گزیرت بود یعنی کف بزمه بان یكون ممن لا یرحمک مصاحبت یتال فلان یا لیریر
 منست ای لایسته فی مفارقت بل انظر فی محالطة و مصاحبت فی بحر الغرایب کزیر بقم
 الکاف الفارسی قیل الا العجز یعنی عجز اگر با کسی الفارسی قیل الا

المهملة من کزیر تن ای او یكون لك فراد منه بان یكون ممن تکره و تشکف من مهملة
 هر حکم ضروری سخن یقیم و تویز کن و بیرون رقیتم در فصل رابع که صولت برد آرا صیده
 بعد یعنی کان سوتخ البرودة و شدقه ساکنه فیه و او ان یوزن الزمان بعهه لکین و
 و جمع آونه مثل زمان و ازمنه کزانی مختار الصحاح یعنی هنگام دولت و در رسید
 پیر من سبز بر رخسان چون جامه خمدنیک بخان بکسر الدال اول ارد بهشت ماه جلای
 زمان ایام اول ارد بهشت بود و هو اسم للشهر الاوسط من شهور الثلثة الربیعة
 وقوله جلای قیل هو وصف نسبی ذکر للتقیم و فیه ما لا یخفى قال فی بحر الغرایب ارد
 بهشت اسم شهر موعین و هو شهر الاوسط من شهور الثلثة الربیعة علی التارخ
 الجلالی فی تاریخ النورس القدیم قیام یعبر فیه الکبیة ولم یقعین بدار مقدما و مؤفرا
 وان شئت الکلام المتبع فی باب التاریخ فاستمع ما تلو علیک و هو ان التلک المقبر
 المقبول المکتوب فی القویات هو التاریخ الرومی الذی وضع فی زمن اسکندر بن
 قیلقس الرومی و ذلک انهم وضعوا الشهر الاثنی عشر لضبط السنة الشمیة الیه
 ثلثمائة وخمسة وستون یوما وربع یوم و یحصل من هذا الکسر یوم و احد فی السنة الشمیة
 و یسمی تلك السنة سنة الکبیة و ذلک الیوم الواحد الکبیة و اسماء هذا الشهر و فی
 لغتهم اعنی السریان سنین اول سنین آخری کانون اول کانون آخر شباط آذر
 نisan ایار حوزان عوز آب ایلول و کل اربعة منها اعنی تسرین آخر و نisan
 و حوزان و ایلول یبدأ اثنتین یوما و کل سبعة اخرى منها اعنی شباط تعدا ابدا احدی

وثلاثين يوما والاشباط فهو يُعَدُّ في ثلثة سنين على التوالي ثمانية وعشرين يوما ثم في
 السنة الرابعة اعني سنة الكبيسة بعد ثلثة وعشرين فيكون تلك السنة الرابعة ثلثمائة
 وستة وستون يوما والما بين الفرس الذي لعنه تاريخ قديم وتاريخ قديم فهو انهم
 لما وضعوا الشهور الاثني عشر اعني فروردين اردبهشت خرداد تير
 مرداد شهر يزر مهر ابان آذر دي بهمن اسفندارمدا اعتبروا كل
 واحد منها ثلثين يوما واعتبروا في آخر ابان خمسة ايام مسماة بهزايه يريكون
 للسنة الثمينة عندهم ثلثمائة وخمسة وستين يوما فقط ولم يعتبروا ربيع اليوم
 الى مائة وعشرين سنة فلما تم ذلك زادوا في آخره شهرا سمي بهزايه يريكون وجعلوا ذلك
 الشهر كله عيدا فكان تلك السنة التي هي السنة الاخرة من مائة وعشرين ثلثة
 عشر شهرا وانما لم يعتبروا الكبيسة كما في التاريخ الرومي لتلاي تبدل اعيانهم وعاداتهم
 فجمع فان لكل يوم عندهم اسم مخصوص وفيها ايام مخصوصة يحفلونها اعيادها
 وهي الايام التي اتفق اسماءها باسماء الشهور وقد اشترنا اليها بالاقام
 نقل ان هذا التاريخ قديم قديم من زمن جشيد الان حكا كل دهر اعتبروه على طور
 واحد حتى ان في تقويمات زماننا قد اعتبروا مبداءه من اول يوم جلس فيه
 ملك يزدج وعلو سرير السلطنة وهو الثاني والعشرون من شهر ربيع الاول واما
 بيان التاريخ الجمالي فهو ان الحكماء والمفكرين قد اجتمعوا في زمن سلطان
 جلال الدولة ملك شاه سلجوقي واعتبروا تلك الشهور المذكورة في تاريخ

الفرس مع الكبيسة وحينئذ اول فروردين من يوم النير ورفيعين الشهور الثلثة اعني فروردين
 و اردبهشت و خرداد لفصل الربيع و ثلثة اخرى اعني تير و مرداد و شهر يور
 للصيف و ثلثة اخرى اعني مردابان و آذر للخريف و ثلثة اخرى اعني دي و بهمن
 و اسفند ارمدا لشتاء و سمي هذا التاريخ الجمالي التاريخ الكلي ايضا وقوله كونه
 ببطل بسكنه الايام مبتدأ وقوله كونه خبره برما بر جمع منبر وقضبان بفهم الوقف
 وبكسر تاجع قضيب وهو الفص من كذا في مختار الصحاح وقد يقع هنا لبس بسبب غضبان
 بر كل سر في زخم او فساد بالاول لغة ايضا لا يجمع لولا المحذور بر عذار شاه غضبان
 يعي مجبور خشناك وقد اشتر في هذه اللغة التعبير عن المحبوب بلفظ شا بهر تسبقه الى
 في هذا الكتاب بغير مرق تاجي يوسنان بايكي از دوستان اتفاق بيت افتاد بفتح الهم مصدر
 بفتح البيتوتة وفي بعض النسخ سميت موضع خورش و خرم و درختان دكاش
 بفتح دكاشندة مثل دلبر بفتح دل برندن درهم بفتح جمع و ماتف كفته يعني كويك خورق
 مينافى النحان النارسي مينا بكسر الميم النارورة الزرقاء وفي الجوايب موشى لاجهم خورق
 يستعمله القباغ واراد به ههنا الخضراء اعني حين سبز برخاش ريخته است وعقد شربا
 العقد بالكسرة عنقود النخل و ثريا بالناريس يروين از تار كش بفتح التاء يعني از بالاى
 آن درختان او بجنه روضه و مى ارض ذات انوار وانهار ما نهرا سلسال
 وهو بالفتح الذي يسيل سوغه في الحلق وقيل السلسال والسلسال شريان في الجنة ووجه
 بالفتح الشجرة العظيمة من ان شجر كان سيج طيرا والسبح ثم بفتح كرام وكوه موزون اه روضه
 به از لاله ها زكار نكس المتلونة بالوان متددة وين بفتح الواو اصله وان اشارت الى

ووجه پیر از میوه های کونا کون ای الملوته من الثرات المتنوعة باد در سایه درختان کهنه
 فرش بوقلمون لفظ مشترک بین الفارسی و العربی قال الاستاذ هو ضرب من ثياب الروم تلون
 للعیون الواناً من اقل ان فی دیار خطا حیواناً کانه یتلون کل خطوة بلون خاص یقال
 له بالترکی عجب کل ای فرش غل بوقلمون بامداد آن خاطر باز آمدن بر رای نشستن غالب
 آمد دیدمش الثین راجع الی قوله یکی از دوستان دانسته کل ویرکان و سبل و ضمیر ان
 بالفتح شاه سپهر غم یعنی ای کان نیکو و فی مقدمه الادب بستان افروز و فی الصحاح ضرب من
 الریاحین فراغ آورده و عریض شهر کرده گفتم کل بوستان را چنانکه ای بتای نباشد
 یعنی کما تعلم انه لا یستعمل بل هو سیرع الزوال و عهد کلت ترا و فای نه و حکمی گفته اند که هر
 پیاورد لبستگی را نشاید گفتا طریق چیست گفتم برای تو مهت بمنه شادی ناظران و تحت
 کالوسه لفظ معنی حاضر ان کتاب بستان تو ام ای اقتدر تصنیف کردن که بادغ
 بر ورق و دست تطاول یعنی دراز وستی نباشد و گردش زمان بفتح الکاف
 الفارسی و کرمه الدال المهملة بمعنی الدوران عیش ریش رابطش بالفتح
 و السکون سبکساری یعنی بخران فصل فی کیف مبدل نکند بجم کارایت
 ز کل طبق بیا و الوجوه از کلستان من برون بفتح الباء الثاني و رقی
 کل همین روزیج و شش باشد وین کلستان عیبه خوش باشد حال که یعنی
 در ان زمان که من این سخن بگفتم و امن کل بریخت و در وانم آوخت که اکرم اذا
 عهد وفا و اذا خلف جفا و منه فیل و عد اکرم وین فصل دوران و انم آوخت
 که اکرم از عهد و فی چند روز اتفاق در بیان افتاد یعنی غرض من استوره درین

اسر لا یستقر

بادی لفظ

معانی

معاشرت و ادب محاورت بکار آید ای بدقی مهم و مترسلا ترا بلاغت افراید
 فی جملة من محمول الهام و ملخصه هنوز از کل بوستان بیت موجود بود که کتاب کلستان
 تمام شد بمون خدای تعالی و تمام انکه یعنی در آن که و آن زمان شوه بحقیقت که پسندیده آید
 در بارگاه شاه جهان پناه نم آید بعد از او صافه فقال سایه کرد کار و بر تو لطف پرور کار
 ذخیره زمان من الذخيرة و کشف مغاره امان المؤید من السماء المنصور علی الاعداء یفقد
 الدولة التبره ای قوتها سرای الله ابدا حرة تا بنده جمالی الانام المخر الاسام سعد
 بن انا بک الا عظم شامته ای ملک الملوک المعظم فاک رقا بالهم جمیع امه مولی ملوک العو
 والجم ای ناصرهم سلطان البر والبحر وارث ملک سلیمان مقدر الدین ابوبکر بن سعد بن
 زکی ادام الله اقبالها الاقبال توجه الخیر والسعادة و جعد ای کل خیر الیها ان جعلها
 و بکرتیه عطف علی قوله پسندیده آید و من بکسر الکاف الفارسی و الزاء فی المتهور و
 عند اهل فارس ان بفتح الکاف العربی و الزاء معیناً نظر کردن بکوشه چشم لطف
 خدا و ندی مطالعه فرماید که التفات خداوندیش الشین راجع الی سعد بن
 انا بک بیار الا مضارع من آراستن بالهمد بمعنی التزیین ای یزین هذا الکتاب نکاحه
 بکون الراء یعنی دار الفش چین و نقش ارز نکست ارز یکی بفتح الهمزة و سکون الراء
 المهملة و فتح الزاء الفارسی کلمه اسم التفاتش کامل کان من وزراء بعض ملوک الهم و قبل
 هو استاد الشیخ المعروف بجانی فی دیار الصین و قبل هو اسم ملک و مان و زین
 و کزن لایلام بعض التوابع فقال فی بحر الغایب ارزنگ و هو اسم کتاب الفقه
 مانی و جمع فیه استخراج من النقوش الغریبه و التصویرات امید هست که روی ملال

سار ایریدل

در کشد بفتح الكاف در زایده ازین سخن که گلستان نه جای دلنکست علی
الخصوص که و بیایچه همایش فی محاربه الصحاح الدنيا جنان الخدان فلکان تا ذکر و اوال
و جرها و خدا فلز که ستمی بالدیباچه یعنی خصوصاً دیباچه المبارکه مرسومة بنام ستم
بن ابی بکر بن زکیست فحذف لفظه ابن قبل ابی بکر و بعده فابوبکر ابن سعد و هو سلطان
زمان المصن فاجعل الله موسوما باسم ابیه اعنی سعد و نسب المصن نفسه الی ابنه و لهذا
یقال له شیخ سعد و اما ابوبکر ابن ابی نصر فهو وزیر ذکر السلطان فالشیخ ذکر او و الحاکم
السلطان حبش قال ذکر جمیل سعدی که غم ذکر محامد ابنه مع محامده ثانیاً حبش
قال و تمام انکه شود که غم انقل الی محامد الوزیر فقال دیگر عروس فکر من که ذکر
امیر سعید غر الدین ابی بکر بن ابی نصر و دیگر عروس فکر من از بی جمالی سر بر نیارد و در
یالش نوید از پشت پای جمالت بر نیارد و در زمره ای کرده صاحب جمالان مجتبی
بالجیم تشو مکر انکه که مجتبی بالی الممثلة و بکسر اللام فیها ما کرد و یعنی مترین شود بر نور
قبول امیر کبیر عالم عادل مؤید مظفر منصور ظهیر سر بر سلطنت و مشیر بر ملکست که
الفقر آ ملاذای ملجا الغر بامرنی الفضلاء محب الاتقیاء جمیع تقی کسفی و امضیاء افخی رال
فارس بچین الملک ای برکه المملکه او قسم اهل المملکه ملک الخواص فی الدولة و الدین غیاث
الاسلام و المسلمین عذرة الملوک و السلاطین ای زبردتم و معتد هم ابوبکر بن ابی نصر
به قد کان هو وزیر ابی بکر بن سعد و کان رجلاً صالحاً خیر اذکره القاضی فی نظام النسا
بیخ اطال تعالی عمره و اجل ای عظم قدره و شرح صدره و ضایع فایده مدوح اکابر
آفاقت و مجموع مکارم اخلاق هر که در سایه عنایت اوست کنش طاعت
و دشمن دوست بر هر یکی از سایر بندگان و جواسشی خدمت معین است که اگر در ادای
آن تهاون و تکاسل و ادا ندهد بر آینه یعنی البته در معرض بفتح الیم و کسر الراء خطاب آیند

و در محل حساب مکر بر این لحایفه در و بشن که شکر نعمت بزرگان واجب است و ذکر
جمیل بکسر اللز ال و دعای خیر و ادای چنین خدمت در غیبت اولیتر است که در حضور
این بتقنع و در بانه و یکست یعنی ادای خدمت در غیبت از تکلف دور و و تهای
کدر است شد از خفا تا چندی ای مثل تو فرزند را دما در آیام را حکمت محض است
اگر لطف جهان افروز حاکم کند بنده مصاحبت عامر دولت جاوید یافت هر که نگو نام
زیست که عیش ذکر خیر زنده کند نامرا فضل ترا که کند و رنه کند اهل فضل
یعنی برابر است که حاجت مشاطه سی بالنار سیته زن پیرایه که نیست روی دل آرام را
عذر تقصیر خدمت و موجب اختیار عزلت تقصیر و تقاعدی که در مواظبت خدمت بار
گاه خداوندی می رود بنا بر است که طایفه حکما و هند در فضایل بزرگ چهار
سخن می گفتند آفرین این عیب نداشتند که در سخن گفتن بطل است یعنی که در تکبیر
می کنند مستمع را بسی منتظر بجمع انتظار گیر می باید بود یعنی بودن تا وی سخن تخریر
کند بزرگوار بشنید و گفت اندیشه کردن که چگونه به از پیشانی خوردن که چه ا
گفتم سخن دان پرورده پیرهن بیدیش الکه بگوید سخن مزن بی
تامل بگفتار دم ای لا تتکلم لکوکوی امر من کفتم کرد بگوید چه غم بیدیش و انکه
بر آورد نفس از پیش پس کن یعنی قبل از آن ساکت شو که گویند و بس بنطق
آدمی بهتر است از دواب و دواب از تو بکر نکوی صواب فکلف در نظر اعیان
خداوندی که اهل دلست و مرکز علی و متبحر اگر در سیاق من الشرق و سخن دلی
کنم شوش یعنی کساف کذا فی الصحاح الفارسی کوده پیشم و بغایت مزجیات

البضاعة المتاع المدفوع يرفع كل تاجر رغبة عنها واحتار إليها وفي مختار الصحاح
 يقال بضاعة مزجات أي قليلة بحضرة عزيزة أو ردة كشيء بفتحين وسكون الهاء
 خوزة سوداء مشهورة بمذولة در بازار جوهر باني جوی بیا، الوحدة يبارز و يبارز
 پیش افتاب ی فی حضور الشمس بر توی یعنی شعاعی نثار دو منارة بفتح الیم التي تؤذن
 عليها في مختار الصحاح هي مفعلة من الاستنارة بفتح الیم والجمع المناور بالواو لانه من النور
 بلند در دامن کوه الوند بفتح الهمزة والواو اسم جبل في الولاية عراق پست نماید
 مضارع مجهول غودن ای بری اخفض **هر** که کردن بدعوی افرازد مضارع
 افراختن خویش را بکردن اندازد بمعنی بر کردن کما فی قوله هشت باب قد
 وقع فی بعض النسخ بدل هذا المضارع هكذا دشمنی از هر طرف بدو تازد مضارع
 تا ختن سعدی افتاده است آزاد بمعنی فارغ کسی نیاید بچنگ افتاده
 اول نذرته و آنکه می یعنی بعد از آن وقت کنند ر می باید از آن جهت که پای بست
 آمده است بوصل الهمزة پس یوار یعنی اول اساس نیامده است بعد از آن
 بروی بنا نهاد و ههنا اقوال آفرایع ایراد ما عن لطيفة منها قال بعضهم پس یوار
 بالباء الفارسی وسكون الین مبتداء موقوف و پای بست آمده است بالباء
 العربی من بست وسكون یا پای خبره وهو مثل فی کل من لا یکن صنعتة واهلته
 این اساتذ خطا و چیز کا نوایا مروی من لا یکن الصنعة من تلایه هم بان
 یصنعوا فیما وراء الحایط او الشجرة لا یزورهم علی النسخ یعنی ینبغي الفکر و لا
 ثم التکلم لان من لا یکن التکلم و یتکلم بلا فکر و ذیة قد جاء عندهم مربوط القدم

بالتیید قال ومنه الغلط المشهور فی ترکی پستوار و منها قال بعض النسخ
 بالباءین الفارسیین و کسر یا پای بمعنی پست پای آمده است پس دیوار یعنی شخص
 کیر دیواری قد جاء عندهم بهذا تحت القدم و مطروحا فی التراب منها ما قال بعض
 آفر پای پست بالباءین الفارسیین وسكون پای الخشب الذي یضعه البناء تحت قریبه
 عند از دیوار تناع البناء من قام الرجل و يقال له بالترک قرچو و انت خیر بان کلها
 او نام باطله و تخيلات فاسدة و سیره علیک فی اول باب السادس ما یرشدک
 علی لزاده ما قلناه اولاً انشاء الله الخ لندی دایم الخ ضرب من الخالی یتخذ من النور
 کذا فی مختار الصحاح ولی درستان شایدی بالباء المصدر یعنی مجبوی فروشم ولی در
 کنعان اسم مکان فیه یوسف البیه عم لقمانا کنده حکمت از که آموخته گفت از ناپسایان
 تا جای نه پند یعنی تدارک نمی کنند بعضا پای نه نهید قدم بفتحین الرجل کبیر الراء الخرج قبل
 الولوج مثل الدخول لفظ و معنی و من احسن ما قیل فی هذا الباب قول الشاعر قد رزح
 لرجلک قبل الخطو موضعها فن علاز لقمان غرة زلجا الزلق بالتحریک الزلقة و النرة
 بالکسرة الغرور و زلجا بفتح اللام و الفالاشباع بمعنی زل مرویت بکون الیا یعنی
 رجولتک قال الاستاد وقد ینتج الیا لکنه غلط اصله مردی آت بیازای امر من آرمو
 و کن و آنکه زن کن بمعنی التزویج **کرچه** خاطر بود و وس بچنگ چه زند یعنی چه بچنگ
 زند پیش باز و بین بچنگ روی برقیق الراء المضمومة المركب من النسخ الاسب
 سرب و غیره که من المدنیات الذي يقال له فی العزى الصغر بالترک توی نشبه رجله
 بالصفی فی اللون و شدة الاحکام و فی بعض النسخ و علی نسخة الاستاد و بین

بالجسم العربي وزوبين بالزاء المعجمة والباء الفارسية في اصل اللغة مرادف كزوبن و في المشهور
 اسم شخص معروف بالظرب وحب يذكر في قصة حمزة بن عبد المطلب و في المقام يحتمل كلا المعنيين
 هذا وقيل روبين وروب بالراء المهملة والباء العربية نيزة عرب ولا يخفى بعده كربه
 بضم الباء الفارسية شير است و در گرفتن موش يك موش است و در مصافحه
 بضم الميم بمعنى جنك و هم بلكه اما باعتبار سعة بنحوين الواسعة و في مختار الصحاح هي
 الطاقة اخلاقان بزرگان كه چشم از عوايب جميع عيب كمعايب نبردستان بپوشند و در
 افشاي جو ايم كهستان جميع كهتر بمعنى الصغيرة الحقيرة بكونند كلمة چند بر سبيل اختصار
 از نوادر و انار جميع از بنحوين بمعنى خبر و حكايات و اشعار جمع شعر و شعر جمع سيرة و هي
 الطريقة كذا في مختار الصحاح ملوك درين كتاب درج بالفتح و الكون الطل كذا في مختار
 الصحاح كرويم و بر معني بمعنى بعض از مكر نمايه اي من الموالين الذين يردونه موجب
 تصنيف كتاب كستان اين بود و بالله التوفيق **بسم الله الرحمن الرحيم** مانند سالها اين نظم و
 ترتيب ز ما هر زره خاكي يعنى ذرة خال بكسر الهمزة و الا انما خذفت للوزن ز ما
 هر ذره خاك افتاد باشد جاي خفت نقش است كز ما باز انداي ببقى بعد ناكه هستي
 را نهي نيم بقاي قول كه صاحب دي روزي بر حجت كند در كار و در و نشان و عايي
 تقليد في المديكون بقا النفث عضة اثمان نظراي ترقية يقال ابرمن الفوس التي
 تباعد في عذوبة ترتيب كتاب و تهذيب ابواب التهذيب للتطهير و ايجاز سخن
 معصيت و ان و يد في مل و يد لامعان مزين بمعنى ابن كثره اما يستعمل مر على انه من الصلا
 الزائدة هذا و قال في جواهر النوازل ميرزا علي معنيين احدهما بمعنى التعداد و الثاني

الاثر و انوار
 روایت کردن
 حدیث من

بمعنى

بمعنى اللام ايجاز و للتعليل و لعل المراد ههنا الاول و روضة رفا و حديقة هي الروضة
 ذات الشجرة و قيل قد بسنن عدم حايط كذا في مختار الصحاح غلبا و را كرا بفتح الهمزة
 المعجمة و الباء الموحدة من تحت اى ملنفة كذا في مختار الصحاح و في بعض النسخ صحيح عليا
 تانيت اعلى و في بعضها غنيا تانيت اغنى و كلاهما غلط كما لا يخفى چون باشند
 بكسر الباء و الهاء يعنى مثل كنبه بهشت بفتح ما يعنى بهشت باب اتفاق افتاد يعنى
 امعان نظر مصداق دران هم ديكره تا اتفاق اين روضة چون باشند باب از اين
 سبب مختصرا بعلامات نتيجه آمدن انجا ميدان بمعنى آفوشدن **بسم الله الرحمن الرحيم**
 در سیرت پادشاهان **باب** در اخلاق و رویشان **بسم الله الرحمن الرحيم** در
 فضیلت قناعت **باب** در فرار از خاموشی **بسم الله الرحمن الرحيم**
 در عشق و جوانی **باب** در صنف پیری **بسم الله الرحمن الرحيم**
 در تاثیر تربیت **باب** در آداب صحبت **بسم الله الرحمن الرحيم**
باب دران مدت ما را وقت خوشی بود از حجت يعنى الحج
 السنوة شد صد و پنجاه شش بود **باب** مراد از نصیحت به گفتیم
 حوالت بر خدا کردیم رخصتم **باب** در سیرت پادشاهان
 و عبارت عن الطريقة حميدة كانت اوزميمة **باب** پادشاهی شنیدم
 بکشتن اسیری شارت کرد و بچاره در حالت نومیدی بزبانی که داشت بینه کان فی
 فيه تک راوشتم دادن گرفت و سقط بنحوين الهنديان و الفخس و في الاصل المتعبد
 گفتن که گفته اند هر که و سبت از جان بشوید من شستن هر چه مفعول گوید في قوله و رواه و ارد

بگوید از این سال تا سال تعالی فی القانون الیاس نومید شدن و هو
 باب علم و فيه لغة افی اعظم نفس بالکسیر فها و هو شاذ و هو طول اللسان عبارة
 عن كثرة السبب والثیم کسور مغلوب و هو مضاف الی مغلوب افادة الموصوف الی الفعل
والسور کالبتور یصول ای یحمل حمله على الکلب صالح عليه یصول صولا و صولا ای استطاع عليه
و وثب و یقول رب قول من قول ت وقت ضرورت چو ماند کر بیر بالنارسی اسم
مصدر من کر خین هنا و قد یحی صیغه امر منه وصفا ترکیب على ما ذکر فی بیر الغایب دست
بگیر دست سیر تیر فاعل کیر دخیر المضطر و منقول دست یعنی دستش بگیر و که نشد یر تیر
ملک پسید که چو میگوید یکی از وزراء نیک محضر گفت ای خدا و ندی گوید که الکاملین الغیظ
والعافین عن الناس ای المکین علم الغضب والذین یعنون عنه امضائه مع القدرة
على امضائه وانفاذه من کلمة القرية اذ املاتها وشددت فاما کذا قال فی بعض
الکند و فی مختار الصحاب کظم غیظه ای اجتج غضبه و هذا الای الاقوله تعالی و
الی مغفرة من ربکم وجنة عرضها السحرات والارض اعدت لکم خیرین للمتیین الذ
ینفقون فی السراء والفراء والکاملین الغیض والعافین عن الناس واسه
یحب محبین قوله اعدت ای یئت لهم فی السراء والفراء ای فی حالة الرجاء
والشددة قوله والکاملین عطف على المتعیین روی عن النبی عم انه قال من
کظم غیظا و هو یقد ر على انفاذه ملا الله تعالی قلبه امنا و ایمانا و قال ان هو کذا فی
امتی قلیل لأن عصمهم الله تعالی وقد نوا کثیر فی الام التي مضت ملک را برو
رحم آمد و از سر خون او یعنی از جبهه خون او در گذشت و استعمال سر بنا

المعنی شایع ذایع لا یخفی لمن تتبع موارد استعماله قال الاستاذان سر و کذا و رفی و در گذشت
 کلاما من صلاة الذواید و لا یبعد ان یقال التقدير از خون سردا و وزیر و یکدیگر که خدا
 بود گفت که انبیای جنس ما را نشاید در حضرت پادشاهان خبر براستی سخن گفتن
 آن مرد مکار دشنام داد یعنی شتم و سبت و ناسزا گفت ملک ازین سخن روی در مردم کشید
 یعنی انتقب و گفت مرا آن دروغ پسندیده آمد ازین راست که تو گفته که آن را روی در مصیحت
 بود و این را بنا بر خبثت یعنی بنا بر این راست بر خبثت بود و حکما گفته اند که در دفع مصیحت
 آمیز و صف ترکیب آن آمیختن به از راست فتنه اکبره و صف ترکیبی ایضا من الکلیختن
 و منه ما قال الطیثی دروغی که حالی دلت خوش کند به از راستی کش مشورت کند
 هر که شاهد آن مفعول کند مقدم قدم المکره او کویر حیف باشد یعنی جور و ظلم که بفرنگو گوید
 بر طایفی بجز الغرایب هو اندی یقال له بالترکی مقندره هذا و فی الصحاح الفارسی الاستطوانه
 و ایوان بنیع الهنوع موضع عین الجاوس السلاطین و العرقه العالی کذا فی مختار الصحاح و فی بجز الغرایب
 هو اندی یعنی فی اینه البیوت و یقال له سالیان فریرون اسم ملک اسم من الملوك نوشته بود
 جهن ای برادر ما ندی بفتح النون مضاع منفی من ماندن بکس دل اندر جهان آفرین و صف ترکیب
 یعنی خالق عالم بند بس مکن نمیه بر ملک دنیا و پشت عطف علی قوله نمیه یعنی لایکرم و لایستند
 انیه ظرر که بسیار کس چون تو پرد و گشت چو اینک ای قصد رفتن کند جان پکی چه برخت مرد
 چه روی خاک یکی از ملوک نراسان محمود سبکناکین یعنی محمود بن سبکناکین و حذف
 الابن کفره عنهم کما قر و یجی ایضا نظایره و الکاف الاول و بی و الثاني فارسی و الثاني پنهان
 مشهور و قد روی فی الخبر را حواشی و در کذا و رفی و در کذا و رفی و در کذا و رفی و در کذا و رفی

و فی مختار الصحاح
 بین لوز و لوزی
 و در کذا و رفی
 و در کذا و رفی
 و در کذا و رفی

همچنان که دید که جلد و جفته او ریخته بود و خاک شده مگر چشمهای او که همچنان در چشمخانه میگردید
و نظری کرد سایر حکما یعنی جمیع از مایه آن عالم ماندند مگر در وی یکی که خدمت بجای آورد و گفت
تعبیرش هنوز نکرده است که ملکش را در کبریا بضم الیم اسم و اما ملک بکسر با و کذا ملک بالفتح
و منه قرئ قوله نه بلك لنا فهو مصدر بمعنى ضا و نضدن علی ما هو استعارف
المشهور با دیگر است بس نامور بكون الیم ای رب شخصی شریف و بس بالباء العربی بچی
بمعنی فقط گاهی بی قولی که حوالا چو یکبار خوارند بس و بمعنی بسا مختصا منه و بهیسا
کنند که و وقت تحسین کزانی جز الغایب بر زیر زمین یعنی در زیر زمین دفن کرده اند که پیش
بر روی زمین بر و لعل آن لفظ بر لغت آنه للباء اللهمة الفخر من مدخوله كما اثرنا الیه فی صدر الکتاب
و المعنی بر روی زمین و قال بعض النماک بر بهیسا مقیم و قيل بمعنی قطعاً کافی قوله بر نباید نشاء
نما بكون النون الثانیة و آن جسم لا شرا که سپردند زیر خاک خاک چنان بخورد و ماضی من
خوردن فاعله ضمیر خاک و مفعوله النین الرابع الی جسم لا شرا که سپردند و استخوان نماند زنده
است بوصول الهمزة نام قرئ ای نام مبارک قال فی الغایب فرج یحیی علی معینین بمعنی مبارک
و بمعنی التوکی و قد یقال اراد به ملک یقال له فرج شاد و لا تخفی بعده نوشته و ان بجزر و الفصح
فیه انوت و ان نکر چه بسی بمعنی بسیار کند شت که نوشته و ان نماند فی بعض النسخ المصحح نوشته و ان
و فی بعض النسخ نویسن روان خیری کن ای فلان و غنیمت شمار عمر زان پیشتر بالباء الثانیة یعنی
خیر کن قبل از آن که بانک براید فلان نماند ملک اوده شنیدم که کوتاه به و حقیقه و دیگر
برادران بلند و خوب روی باری ای مره پدرش بکرا ایت بخوف الیاء و استخفاف در روی
نظر که پسر بزرگ است و ریافت ای فرم و تفتن و گفت ای پدر کوتاه و خردمند یعنی قصیر عالم

بمعنی بسیار کند شت که نوشته و ان نماند فی بعض النسخ المصحح نوشته و ان
و فی بعض النسخ نویسن روان خیری کن ای فلان و غنیمت شمار عمر زان پیشتر بالباء الثانیة یعنی
خیر کن قبل از آن که بانک براید فلان نماند ملک اوده شنیدم که کوتاه به و حقیقه و دیگر
برادران بلند و خوب روی باری ای مره پدرش بکرا ایت بخوف الیاء و استخفاف در روی
نظر که پسر بزرگ است و ریافت ای فرم و تفتن و گفت ای پدر کوتاه و خردمند یعنی قصیر عالم

قل

به کر نادان بلند نه هر چه بقامت کمتر بقیمت بهتر است و تطیفة و الغیل جیفه الطیفة الطاهرة
و الجیفه النجس و سی فی الاصل جنة الیت اده اقل جبال الارضی اصغر جبال فی الارض
هجو و هو بالشریانیة لجبل و المراد به طور سینین و هو جبل یحیی بن سمع موسی کلام الله تعالی
فیه و انه و طبع الحال ان الطور لا عظم عند الله قدر انیز او منزه ای شرفا و رتبة حیث اقم
به فی کتاب الکریم و اسمع فی کلام الکلمه آن شنیدی که لا غری دانگفت روزی بابلد بمعنی
احق فریه اسب تازی یعنی عربی اگر ضعیف بود همچنان ای مع کونه ضعیفا از طویل ضربه پدر
بخندید و ارکان دولت به سپرد و برادران او بر بخندند نامرد بان الدال سخن نگفته
پشت عیب نه شرفه یعنی بختین بمعنی المستور باشد همیشه بالباء العربی الکاسور بکسر
مجهوله بمعنی درختستان و قد یعمل بمعنی بیت لحيوانات و شتمل ایضا ارؤی الاسد خافه و قد
یروی بس بالباء الفارسی و السین المهملة بمعنی اللیق و قراء ما بعده مبرزنا لیست و فتره نالی
بساط محیط من اصاب حیوان مفترس یقال له بالترکی قبلان کان یقیم الکاف الفارسی مبرزنا لظن که
خالیه است شاید که پلنگ خفته باشد در آن یثنه شنیدم که در آن حدت ملک را دشمنی صعب روی
نموده ماضی من نمودن بمعنی نمایدن اما بالاشترک و المجاز کذا قیل و یکن ان یقال ان نموده ماضی مجهول
من نمودن و صعب روی بمعنی شدید الخصومة و صرف ترکیبی مجموعا صفة لدشمن و المعنی دشمن که
صعب روی یعنی شدید الخصومة است نموده یعنی مرئی شده و فی هذا المعنی استعمل لفظ نموده فی قوله
خولجی حافظ که مشتق آسان نموده اول ولی افتاد مشکلا چون و و لشکر روی بهم آوردی
بهم آوردن اول کسی که در میدان با سر الیم را ندانیده و گفت آن زنی باشم که روز یک

به کر نادان

پستی پشت من آن منم گاندر میان اصله اندر خاک و خون پستی پستی زانکه گاندر جنگ آرد
 بخون خویش بازی میکند و زمین را طرف لفظ بازی میکند و آنکه بگریزد بخون لشکری بازی
 میکند بندها را علی ما قیل من ان تخف اذا هرب اولاً موضع علی لبس یکون سبباً لا نهزام دنگ
 العکس این کلام ترا بگفت و بر سپاه دشمن و کشمشیر زدتی چند از مردان کار پنداشت چون پیش
 پدر آمد زمین خدمت پیوست و گفت ای که تخف نیست حقیر غوغای پدر من که لا فخر
 المادی بقرینه المقام و بنظر کثیری کلامهم جدا و اشاره الی ما سبق فی اول الکامیه من ان و النما
 نظر الیه بنظر الحکامة و تفتن بزرگه بنظر الولد الصغیر بالنار سبب تاد رشتی اعضا نه نه پنداری
 الظان نه می حاضر من پنداشتن بکسر الباء الفارسی بمعنی التلق اسبب لا غیجان میدان یعنی
 در میان میدان بکار آید و زمین آنکه کاه و یرواری ای البقا السمین المری آورد اندک
 سپاه دشمن بسیار به و اینان اندک طایفه آهنگ یعنی قصد کرد بزرگدند سپه کوتاه و حقیر
 نبرد زد و گفت ای مردان بگوئید تا جامه زنان نه پوشید سواران بگفتن او ثم هو به الوقوع
 فی اینی بقوله المبالاة کذا فی مختار الصحاح یعنی تهور سواران زیادت کشت یکبار را مره
 واحدة مجموع عکس حمله کردند شنیدم که هم در آن روز بر دشمن طغیان کردند ملک بسرد
 چشمن پیوست و دینار گرفت یعنی در اغوش کرد بیک دست و هر روز نظر پیش کردند و
 ما بیا العربی المسکور بکسر خیمه بمعنی الزیادة تاوی عهد خویش یعنی صاحب زمان خویش شد برادر
 حد بردند و در جنگ مشرک و در خواهر یعنی اخته از غوغای غوغا علیه برید و در یک بر هم
 زدیسه بفرست دریافت و دست از مقام باز کشید و گفت محالست که من مردان بمیرند و بی

هر آن جای ایشان بگیرند کس نیاید بر سر سایه بوم امراده بهین طیر معروف یکس فی
 (تذکره) و زحمای از جهان شود معدوم نهائی طیر و ف و یقال له بما یظم بکفر الیاء ایضا و له
 خاصیت مشهوره و بین کل من وقع فی خلعه کون اسلما او غیبا فی النهایه بر را ازین حال
 آه هی اندر بدو را نش را بخور و کوسمانی بواجب داد پس هر یکی را اطراف بلاد حصه مرضی
 معین کرد تا فتنه بنشست و نزاع برخواست و گفته اند که اندوه درویش در کلیم نجسند
 من خبیدس بمعنی خابیدن و و ما دشت در اقلیم کنجند بمعنی الکاف الفارسی ای لاسانه
 نیم تانی که خورد مرد خدای برل درویشان کندیم دگر ملک اقلیم بگیرد پادشاه
 جهان در خدای اقلیم دگر **طایفه از اهل عرب بر سر کوهی نشستند و منعقد کردند**
 بفتح ایلم موضع نفوذ فاروان بسته و رعیت بلدان جمع بلدان محایران انکیدانکر مر
 فی مختار الصحاح و غیره و ما یضم و ان العرب الفارسی ای الزعم و ان سلطان مغلوب
 بکرم آهملاری منبع ای ملجأ مصیبن از قلعه القلعه بضم قاف و تشدید اللام اعی بیل گوی
 بدست آوردن بودند و ما یضاه و ما و ی فی مختار الصحاح اما و ی کل مکان یا و ی الیه ای
 یرجع الیه شئی لید و نه بار خسته مدبران ماکل آن طرف در دفع مضرت ایشان بمنفوت
 کردند که اگر این طایفه هم برین نسق بنشیند انظم روزگاری مداومت نمایند مقاومت
 بالایشان **منبع الکاف الفارسی ای حارث القحطانی عتقه کاف و یضاه من الامکان**
 الی الامتناع درختی اکنون گرفت و پای بنیروی مردی یعنی بقوه و در یکی
 و در یکی مرد بر آرد زجای و دشمنی و اگرش همچنان روزگاری یعنی زمانی هلی
 بیا و اخبار من حشمت بمعنی الوقع بگردش بمعنی الکاف الفارسی الجملة و هی التی یجزمها الشور

از پنج بکسر لیه الوی اصل الشجر برنگی ای لا تلعب من مکانه سرچشمه شایسته گرفتن بمیل
چو پر شدت بدگشتن بنیل معرب پیل سخن مدبران ماک آن طرف برین معزشد که یکی ز بخت
ایشان برکستند ماضی کلشتن بضم الحاف الذکری یعنی التوکید والتسلیم و فرصت ایشان
و شدت ماضی بر سر قوس رانده بودند و بقیه خالی ماند تا چه در مردان واقع و بدین جنگ آورده
نبردند تا در شعب بکسر طریق فی الجبل پنهان شدند در دران شبانگاه باز آمدن سفر کرده
و غارت آورده سلاح بکشتند و غنایم جمع غنیمت بهادند نخستین بضمین یعنی اول دشمن
که بر سر ایشان ناخت ماضی من ناخت بضم الف و جواب هو چند آنکس بضم یانه بکذا سمعت
و لم اهره فی اللغات ان عندی از شب بگذشتند فرض خورشید و الشمس در سیاهی رفت
یونس از دزدان ای وقت ای مثل هذه العقوبة مردان و لاوران از گوی بفتح النری و بالزکی
بصو کذا فی الجواب بر جستن بفتح الجیم العربی و در است و ایگان بکسر الیاء و دوی بفتح دای
ای و احد او احد بر کتب باشند با مداد بر رکاه ملک حاتم آوردند و را استادت
بکشتن فرمود اتفاق دران میان جوانی بوه که یسوع با بفتح و السكون بضم الثمة غفوا
شب پیش اول نور رسیده بوه و سبزه کلستان غذا رشت نزد میده من دیدن بجمع التبت
یک زور را پای تخت ملک را بوسه داد و روی شفاعت رزمین نهاد و گشت این پسر همچنان
از مثل هولاء المصوص از باغ زندگانی بر نموده است بر همتا بضم الثمة و از ریعان جوانی
ای من اول الشباب تمت نیافته توقع بکرم اخلاق خداوندی است که بخشیدن خون این
و چون وقت شد ای ملک دوی از این سخن در هم گشتند و موافق و ان حلال شش ماه
و گشت بر تو یگان بضم شعله فتم قولہ نکیر داس لا یستبیر هر که بنیادش بر

تربیت تا اهل را خون کروگان بکسر الحاف العربی یعنی اجوز در کینداست بضم الحاف الفارسی
القبة فی بعض النسخ بر کینداست نسل و بنار بضم قبیل ایشان منقطع کردن او لیه است
و پنج بنیاد ایشان بر آوردن بهتر که آتش نشانند یعنی منطقی کردن کذا سمعت و اخذ بضم
جمعه کذا کشتن و افعی کشتن و یکم ششگاه دگشتن کار خودندان نیست ابرار ارب
زندگی بار دمن باریدن بمعنی بارانیدن بمعنی بارانیدن اما بالاشتراك او الجار و لا یبعدان ان یقال
تقدیر الجار از ارباب زندگی بار دهر کز از شام بید بهر التثنی مخوری بیا، الخطاب با فرومایه رود
میر بفتح اباء ای لایع فی تربیت کزنی بوری یا هو قصب بفتح منه المصیر کز مخوری و بر این سخن
بشنید طرعی ای انقیاد او رغبت سما و طاعة پسندید و بر حسن رای ملک آفرین خواند و گفت
آنج خداوند ام ملک فرمود غیر حقیقت است که اگر سکک صحبت آن بدان تربیت یافتی یکی از
ایشان شدی اما بنده امیدوار است که بصحبت ضالمی آن تربیت می پذیرد و خوی خودمندان
گیرد که هنوز طفل است و سیرت بفی و غنا آن کرده در نهاد بکسر بنون قد صبح بمعصم نهاد باند
المهمله لکن غلط و الصیغ انها بجمع و ال اصل فیما روی عن ابی نصر الفارابی ارف الوق بین الد
والذال فهو رکن فی الذریتة معظم کلها قبله سکون بلا و اوی فهو دال و ما سو ذال مع و ی متکسر
نشسته است و در حدیث است که ما من مولود الا و قد یولد علی فطرة الاسلام ای علی الجبله السیمة
و الطبع المنتهی لقبول الدین المحمدی فلو ترک علیها لایستمر علی لزومها و لم یفادها الی غیره لان الدین
موجود حسنه فی العقول و لیسره فی النفوس و کما ابواه یهتدون له و یفترانه و یحسانه
بایدان یار گشت همسر لوط اراد به زوجه لوط النبی عم و قیل اراد به ابنه و یؤیده ما فی بعض النسخ
بدل قوله بایدان لک پسر بوی بایدان بنیشت انشی ککنه بک و المراد ما قلنا لیس الا یدل علیه

صح

قوله تعالى فاسير يا حبيب يقطع ك يقول الله امر السوط النبي عم سر وادع يا بهك
في آخر السورة ولا يتخلف منكم احد الا امرتكم ان تصيبها من العذاب ما اصاب هؤلاء النعم والاكثرون
ينصب امرتك على معنى اسير يا بهك الا امرتكم كذا في كتاب الشفاء للامام بها الدين ويدل على
بطلانه ايضا لفظه محسر لانها لا تطلق على ابن بل على الزوج على ان ولد زوج عم غيره ولد لوط وكذا
لوط وكذا زمانه غير زمانه فطفيا لا يدل على طفيا نه هذا واصل هذا القضية على ما ذكره الامام
في ذلك الكتاب فقلنا عن النفا سيرة الثقات باسماها حينه هو انه كانت مدينة سدوم ببلدة
فيها من الخير والسعة وكثرة الثمار لم يكن في سائر البلدان وكان يجتمع فيها الغزاة من الآفاق في
فصل الصيف واوان الثمار فجاء ابليس لعنة الله عليه متخفلا لهم في صورة غلام امرئ وجعل
يدخل كروهم وحدائهم ويرادهم الى نفسه حتى اظهر فيهم الفاحشة ثم جاء الى نساءهم وقال
ان الرجال قد استغنوا عنكم فاعلمن ان يستغنين عن الرجال بالرجال والنساء
بالنساء فادعى الله الى لوط البع عم ليدعوهم الى الايمان ويؤمنوا عن الفواحش
فلم يسمعو فبعث الله به جبرئيل عم ومعه احد عشر من الملائكة فلما انتهوا اليهم نصف النهار
فاذا هم بجواري يلقين من الماء فابصرتهم ابنة لوط وصلى على الماء فاستخبرت بهم وحدثتهم
عن خبث اهل المدينة فاطهر والعم من انفسهم فقالوا احد يضيئنا قالت ليس فيها احد يضيئكم
الا ذلك الشيخ مشيرة الى ابيها فذهبوا الى لوط عم وهو على باب فاقبل بهم الى اهلكه وفضلك
صدع اغتموا ومخافه عليهم من خبث قوم لا يدري اياهم بالرجوع امر بالنزول وقال
بنو يوم عيسى شديد ثم قال لامرأة قومي واخبريهم ولا تخفي عليهم احد وكانت
امرأة كافرة منافقة فانطلقت تطلب بعض حاجاتها فجعلت لا تدعى على احد الا

هل

وقد

وقد علمته وتقول ان عندنا قوم من حيثهم كذا وكذا ما رايت قوما احسن وجهاً منهم فجا
وقومهم يترعون اليه اي يسرعون اليه الى باب لوط ويعتدون الى انصافه الذين نزلوا في
داره فردوا الى باب علي وجبرهم فتسوروا من الحايطة فقام اليهم لوط وقال يا قوم ان هؤلاء
بنائي فترؤو جوحه وكان تزوج المسلمات من الكفار جازراً حسن اطهر كرم من لوط فافهم
الله ولا تخفوني في نفسي اليس منكم رجل رشيد قالوا لقد علمت ما لنا في بنائك من حق لا
لا ترى منا كتماناً وانك لتعلم ما ندر عينون به علمهم فخبثت فاردوا الدخول على الانصاف
ففسح جبرئيل عم يده عليهم فغيت ابصارهم فعملوا ذلك من لوط فحواوا يخوفونه ففخخه
لوط عم فلما رأت الملائكة ما لقي لوط من الكبر قالوا يا لوط انا رسل ربك لن
يصالحوا اليك فافتح الباب ودعنا واياهم ففتح الباب ومعه فدخلوا فاستاذن
جبرائيل ربه في عقوبتهم فضرب بجناحه وجرحهم ففهم اعينهم فاعامهم فصاروا لا يعرفون
الطريق فخرجوا فاتهم يقولون النجاء النجاء فان في بيت لوط قوما محرقة ثم لما امر لوط عم
باسراهم كما قال الله فاسر يا بهك له قال ما جبرائيل ان ابوا المدينة قد اغلقت
فكيف اخرج مع اهل وعثي وبقرى قال اجعلهم فجمعهم لوط الى باب المدينة فحملهم على جناحه
وضمهم من وراء المدينة باسراهم ومعهم الى قريته من قريته لم يكونوا يعلمون
شئ مما قال الله اليها لوط فم ادخل جبرئيل عم فناداه في اربع مواضع سدوم
وعامورا وداود وما وصيوا بهم فكان في كل مدينة ما له الف مقاتل حتى بلغ اسفل
الارض فقلعها من طين اسود ثم رفع بها الى عنان السماء حتى سمعوا اهل السما
ينادون الكلاب وصياح الديكة فصار فيها مطر الله عليهم الكبريت والنار ثم قلنا

فلما

چه کنم که ز خود برنج درست ای در رخ است و الباء صله بجز تاجی ای صود کین نجست
 از مشقت آن جوهر که نتوان رست بجهت رستن بنج الرا **شور بختان شور ههنا بمن**
 الفتنة باز زو خواهند **مقبلا زوال تحت و جاه** / **کر نه پند بروز شیره چشم ای**
چشم شیره و اصله شب پر نه و هو الخفافش / **چشم آفتاب رایغن تو آفتاب را کذا**
سمعت من بعض اکهر چه کناه / راست خواهی نه از چشم چنان که بر بهتر که آفتاب
 سیاه یعنی اگر خواهی که نه از چشم چنان یعنی مثل شیره که روشن بهتر است
 از سیاهی آفتاب / **راست خواهی یکی از ملوک عجم را حکایت کنند که دست**
تطاوول و تعدی بال رعیت دراز کرده بود جور و ازیت بنج الهامه المعصونه
و تشدید الیاء / یعنی رنجاندن یقال آداه یوزیه اذی و اذاه و اذیه گدا که
 فی مختار الصحاح آغاز نهاده یعنی ابتدا کرده خلق از مایه بفتح الیم جمع کید و هو المکر
 و در همان برقتند و فی بعض النسخ یکن برنجیدند و از کوبه ای شده جورش راه غربت
 گرفتند جور رعیت کم بفتح الکاف العربی یعنی ناقص شدن ارتقاء ولایت و محکمه
 نقصانی پذیرفت / **نینه تهی و خالی ماند و دشمنان زور آوردند هر که فریاد رس**
الیاء للوحده وصف ترکیبی روز مصیبت خواهند گویند بگو او را که در ایام سلا
بجو اندی کوشش امر من کوشیدن بنده حلقه بکوشش از سنواری یعنی بنده حلقه
بکوشش را اگر نوارش و تلطف و تلقی نمی کنی برود از دست لطف کن لطف که پیکانه
شود حلقه بکوشش یعنی لطف بلطف پیکانه حلقه بکوشش شود روز بچس او
در کتاب سمنام می خوانند نرفته در زوال مملکت خنکاک و عهد فریدون و

وزیر ملک پرسید که فریدون کج و ملک و حشم نداشت فی مختار الصحاح حشم الرجل
 بنحسین خدمه بر و پادشاهی چه کند مترز شد گفت اینجا که شنیدی خلقی برو تبص
 کرد آمدند و تقدیرت کردند پادشاهی یافت وزیر گفت چون کرد آمدن خلق موت
 پادشاهیست تو خلق را چو ابریش ن میکنی مگر سر پادشاهی ندارد / **همان به که**
 بجان پروری که سلطان بکش کند سروری ملک گفت موجب کرد آمدن سپاه چیست
 گفت پادشاهی را کرم باید و عدل تار عیت بر و کرده آیند و در سایه دولتش ایمن
 یعنی آمین و مؤتمن و لعله مقولوب من آمین نشینند و ترا این هر دو نیست
 نکند جور پشته سلطان پشته سلطانی جور که کس نیست کذا سمعت و فیه تکلف استعمال
 کند فی معنی شوه مجازا و لعل نکند جور را پشته سلطانی ای سلطان واحد من
 السلاطین علی ان یكون الیاء للوحده لا المصدریه و قد یقال جور پشته مجموعه
 و صف ترکیبی فاعل نکند و سلطان بایاء المصدریه و المعنی سلطنت
 نکند اندک صفتش جور باشد که نیاید زگر که چوپانی بالفار ستمی پادشاهی که
 ط 2 و ظلم افکند قال بعض من اشتهر بنوعی الکتاب الط 2 هو الادی یقال بالک
 سلفن و قد وقع النسخ ط 2 ظلم بدونه الرا و العاطفه و قیل الط 2 ههنا
 بمعنی الکساس هکذا سمعت و لم اجد فی اللغة ما یساعد پای دیوان یعنی اس
 ملک خویش بکند من کردن بالکاف العربی ملک پند وزیر ناصح و افق طبع
نیامد روی ازین سخن در هم کشید و زجر را بند و صورت و بزرگان فرستاد
 بسی بر نیامد یعنی بسیار زمان نگذشت که بنی عم سلطان اصله بنیان شد

و بنابر آنکه فلان قلعه را بدست خود و نری کشیدیم و دشمنان اسیر شدند و سپاه
 و رعیت آن طرف بمحاکم مطیع فرمان گشتند نفسی بفتح نمی آه سر در آورد و گفت
 این شرف نیست دشمنان مراست یعنی وارانان مملکت مراست **درین امید**
 بسر شد یعنی تمام شد در پیغ یعنی حیف عمر عزیز که آنچه در دست از ورم فراز آید
 ای محصل امید بسته برآمد ولی چه فایده زانکه امید نیست که عمری گذشته باز آید
 کوسر حلت بگفت بالکاف الوبی و ست اجل ای و چشم و دواع بفتح الواو و کذا فی مختار
 الصحاح سبک کنید ای کف دست بالا اضافه و پیچ و باز و همه تودیع یکدیگر بکنید
 بر من بکبر النون کذا و اء الاستاد افتاده لغته فی افتاده قوله دشمن کام بالکاف الوبی یعنی
 مراد العدوق یعنی الموت فاعل او افتاده و فی بعض النسخ بر من افتاد هر یکی دشمن
 کام کام بالا اضافه البیانیه آخر ای دوستان گذر بکنید روزگارم بشد بگذر یعنی
 برفت بنادانی من نکردم حذر شما حذر بکنید **سالی بر بالین** بچه پیغمبر عم ای علی اکا
 قبر معکف بودم در جامع دمشق بکسر الدال فی المشهور کن صحیح فی بعض النسخ المعکف
 و کذا روی عن بعض الثقات دمشق بفتح هاء یکای از ملوک عرب که بی انصافی موصوف
 بعد اتفاق بر زیارت آمد و نماز کرد و دعا و حاجت خواست **در ویش**
 غنی شد این حال دارند و آنان که اصله و آنان بعد الالف ثم حذف هاء اللوزن غنی
 تر اند محتاج تر اند و روی بمن کرده و گفت از بجای که تحت درویش است یعنی از درون و
 دل و جان و صدق معامله ایشان خاطر بی بیاء الواهده همراه من کن از دشمنان
 اندیشناکم بکون الشین المزین کفتم بریت ضعیف رحمت کن تا از دشمن قوی گشت

مرا

نه بی بیاز و آن جمع باز و و هو العصد توانا قوت سر دست اراد بر دست الاصابه
 خط است پیچ مسکین ناتوان شکست یعنی شکستن بر سر اداک بر افتادگان بنشیناید
 که کز پای در آید ای آن زن کشتن بگیر دوست و التقدر بر کن بگیر دستش **هر آن که**
 تخم بدی کشت بکسر الحاف الوبی ماضی مکن ثن یعنی افتادن تخم و چشم نیکی داشت
 دماغ یهوده بخت یعنی فکر هرزه کردن قبیل ذکر المحل و اراد الحال و خیال باطل است
 زکوت بکون الین پیچیدن قبیل بجز ضم الیا و کسر و ضم او اکسره افصح آورد او خلق
 بدست اگر تو می خواهی داج احکم که روز وادی ای یوم داد فی علی ان یكون الیا المصدریه
 و قبل الیا فی دای لا فاوه و حده یوم العدل مست **بنی آدم** اعضای یکدیگر
 یکراند که در اصل فطرت ای خلقت زیکل جوهرند **جست** نکثر من نطفه آدم جوهر عشوی بند
 او رور و زکار و کر عشو ما را ماند بفتح النونین قرار تو کر رخت دیگران بی غمی شاید که
 قامت نهند آدم و رویش مستجاب الدعوه در بغداد پیدا شد حجاج ابن یوسف
 بخواندش و گفت دعای خیر بر من کن گفت حدایا جانش بستان امر من ستان من **معجبه**
 اخذ و القبض گفت از بهر خدا این چه دعاست گفت دعای خیر است ترا و جمله کلام
 ترا بچه کار آیدت جهان واری بالیا المصدریه مردنت به که مردم آزاری بیا خطا
 روی غنی ایه منصورانه کان رجل یسکن فی مسجد الکوفه قال فدخل المسجد غلام و علی
 صلوته حسنه ثم فعل هكذا ای آغاز شهر فرستاد علیه یوما من الایام فلم یرد علی الجواب
 فلما دخل المسجد فی الیوم الثانی قال و علیک السلام و استقرتبه و سألته عن ذکر فقال
 ان لی مولا و لم استاذنه فی رد السلام فاستاذن مولا کان تجالی سنی ساعه فی

بلع

پیدا کردن اثری فی نفسه نیستند و بدان که در میان مردم بشدت کاغذ بدریدند قلم
 و دست و زبان حرف گیران یعنی طعن کننده کان رستند یعنی الراء ملک گفت مارا هر این
 خود مندی بیا، الوجهه کافی در مصلحت بیاید تا تدبیر محکم است را شاید مضارع من باشد
 بمعنی البها قد و گفت خود مندی کان آنست که بچنین کار مان در ندم و قد عرفت آن در
 نیز کرفی او اید الافعال لخمین اللفظ فقط و مهر ناکند که ۲ مای بر که مرغان از آن
 شرف ارد که استخوان خود و جانور نیاز دارد سیاه کوش را گفتند ترا ملازم صحبت
 صحبت شیر کچ و به اختیار افتاد گفت تا فضل صیدش می خورم و از شر دشمنان دینا
 صولت او زندگانی می کنم گفتند اکنون که بطل حمایتش الحما یه لحفظ در آمدی و بشکر
 نعمت اعراف کردی و از نزدیکتر نیای تا جلوه خاصانت در آرد من آوردن فاعله ضمیرش
 و مفعوله تا خاصانت و از بندگان خاصانت مخلصت شمار و گفت همچنان از بطن اوین تم
 اگر مد سال بگوشش فروز دای بیل النار ملته اگر یکدم در دافند بسوزد
 افتد که ندیم حضرت سلطان زر بیاید من بافتن ای حید الذهب والدینار و باشد که سر
 برود و حکم گفته اند از تکنون طبع پادشاهان بر حذر باید بود که گاه بسایمی بر بخند و گاه
 بدشنامی خلعت دهند و گفته اند که عرافت بسیار هنر ندیمانست و عیب حکیمان
 تو بر سر خویش باش و در عطف علی قوله قدر باز و عرافت نبیدمان بگذار یکی از
 رفیقان شکایت روزگار نامساعد نزدیک من آورد که کفاف اندکی دارم و عیال بسیار
 و حاقه بار فاقه ندارم فی مختار الصحاح الناقه من الفقر و الحاجة بار ما بفتح الراء بمعنی مرا
 و بک و ما جمع بار بمعنی لغد یا بکسر و المعنی منها عن الاول و ردلم آمد که یا قلیم ذکر نقل

کنم

کنم و در کفری که گوییم در یک و درین پس اطلاق باشد ~~بجای خود~~
 کس نداند که کیست پس جان باب آمد که برو کس کیست من کرب عن کسر الالف و الشی
 بمعنی البها باز از شماست بافتن الغر بلیة المد و کذا فی مختار الصحاح دشمنان من اندم
 که بطفله در قنای من بخندند و سعی مراد حق عیال بکسر العین بر مردم مروت حمل کنند و گویند
 همین و فی بعض النسخ بهین آن بی قیمت را که هرگز نخواهد مضارع من خواستن دید بمعنی دیدن
 روی بیک بختی که آس می گزیند من گزیدن بضم الالف الفارسی خویشان رازن و فرزند بکار
 بسختی و در علم می سبب با اضافه چنانکه معلوم است چیزی دائم اگر بجاه شما لجاه القدرة
 و المنزلة ای بسبب عزت جبهتی معین کرد و موجب جبهتی خاطر باشد قوله بقیة عمر
 دین در بقیة عمر از عهد شکر آن نتوان بیرون آمدن جواب الفضا اعنه قوله بجاه شما
 اه کفتم ای بار خدایا و شاه دو فرزند دارد امید مانا و چه جان و خلاف رای خود مندا
 بدین امید در آن چه افتاد کنس نیاید بخانه دوریش که خراج زمین و باغ پرده
 امر من دادن یا بشویش و غنمه رانے شود یا بکمر بندیش زاج بنه امر من نهادن
 این سخن موافق حال من گفته و جواب سوال من ندادی نشنیده که هر که خیانت ورزد
 من و دریدن بمعنی الامتیاد بالشیخ دستش از حساب بزد رستی و بپ
 که سر جیم رضای خداست کس ندیدم که کم شد از ره راست و حکما گفته اند که بار
 کس از چار کدو الهاء لفة ایضا کس بیان نبرد حوامی و هوا خد من مال غیر مجاہد
 بالقطب لمطاع الطریق السلطان و زرد و هوا خد مال غیر خفیه ای السار و از پاسبان
 و فاسق از غمار و روسی از محاسبان تا ذیبت مثل الناس الزانی کان یفوت فی دیار العجم

الی احتساب و از آنکه حساب پاکست بالباء الفارسی و الکاف العربی از محاسب چه گشت
 باباء العربی بمعنی بالالة کامة ممکن فراخ روی در عمل اگر خواهی که وقت رفع نوب باشد
 مجال دشمن نکست بمعنی تنگ و ضیق بشیر مجاز یعنی تو پاک باشی مدار اگر کسی پاک زند جاده ناپاک
 طازران است که جمع کازر و هو بالکاف الفارسی و فم الزاء العربی القصار بر سنگ گفتم پاکست
 آن رو باه و هو الغلب مناسب حال شست دیدندش کریرا و افتان و خیزان و منب الثلثه
 هنات مشبهه من کرچین و افتاد و خاستن کسی گفتش که چه آفتست موجب بدین می گشت
 گفت شنیدم که شیر را بشویم و می العمل الذي يعمل بلا اجهه بسبب الخوف و الحیاة مثل اعمال
 السلاطین کذا فی بحر الزایب می گیرند گفتند از سفیه و هو من کان خفیض العقل شیر را با توجیه
 من سببت است و ترا با او چه مشابهه گفت خاموشی پاکست که اگر حسودان بفکر گویند که این
 شیر است و گرفتار آیم که علم خلیص من باشد تا فقیهش حال از کند و تازی قی از عراق او
 آورده شود مارگزین بفتح الکاف الفارسی فزده باشد و ترا چنین فضل است و دیانت
 و تقوی و امانت اما حسودان در کین اند و مدعیان گوشه نشین اگر آنچه حسن سیرت نیست
 بخلاف آن تعویز کنند و در معرض خطاب پادشاه می و در محمل عتاب در آن حالت کرا
 مجال محال است پس محمل آن می بینم ملک بضم المیم قناعت را خواست و صفی گویند و ترک
 ریاست گویند یعنی از قبولان بقول ترک است و ریاست که عاقلان گفته اند بدریا
 در منافع یعنی در دنیا منافعی شیر است و که بخوای سلامت بر کنی است رفیق این
 انداختن بشیر و گفت و روی در هم کشید و خنای ریختن کبیر الحیم اسم من بچیدن قویم
 و استن و استن فان مناه لعم بمعنی الکیف الحاصل فی النفس لا العلم بمعنی المصدر

آئینه صفت من آمیختن گفتن آغاز که که این چه عمل و کنایست و فهم و درایت و قول حکمی درست
 درست آمد که دوستان در زندان بکار آیند که بر سفره همه دستمان دوست نمایند دوست
 مشمار نهی من شودن بمعنی التذکره و نعمت زند لاف یاری و برادر خواندگی دوست
 آن باشد که گیر دوست دوست در پریشان حالی و در ماندگی دیدم که متفرقی شود و صحت
 بدین می شود و بکسر النون و الواو نیز و یک صاحب بران رفتم سابقه معرفتی که میان ما بوده مورد
 حالش بگفتم تا بکار مختصرش نصب کرد و پذیرد روز بر این برآمد لطف طبعش بدیدند و حسن تدبیرش
 پسندیدند کارش از آن در گذشت ترقی شد تا با وج ارادت یعنی تا با علای درجات ارادت
 فان الواو هو النقطه البعیده من المکرز العالمیه من الحوض بر رسید مرع حضرت سلطان
 شد و من رالیه و معتقد علیه گشت بفتح الکاف الفارسی بر سلامت حالش شد و من بر دم
 و گفتم ز کار بزمیندیش و دل شکسته مدار یعنی در شکسته مدار که آب چشمه چوین
 یعنی آب حیات درون تاریکست فی بعض النسخ تا یکست بالباء المصدر بعد الکاف
 الا لا تخن البلیه فلا من الرحمن عطا فخصیه به الکلم للتبیه و یسمی خوف التبیه و لا تخن
 نه من مخاطب مکرر بالنون الثقيله من لحن صدر السرور من باب علم و لحن البلیه ای صاحب البلاء
 نصب علی انه منادی مضاف عذوف عرف ندانه و فی بعض النسخ لا یخون بالباء التثانیة و اخ
 البلیه بالرفع علی انه فاعله و الناء فی فلا من للتعلیل و اللطف الرفع و البر و الا حسن
 ابضا ای نوع صنوف من البر لا یبلغ الا فیهام مشین ریش از گردن ایام اسم من
 که دیدن مثل رنجش من ریختن که صبر تلخست و لیکن بر نشین دارد و یبع ثمر حلوار
 در آن مدت مرا با جمیع یاران اتفاق سوخته در افتاد چون از زیارت باز آمدم دو نفر

و مؤنثه ایام تعطیل و مانند شکر نعمت بگفتم و زمین خدمت بپسیدم و غدر جبارت بالجم
 لجات بگویم و گفتم چون بقیه حاجت شدار و یار بیدار ووند خلق بیدار شد
 از بسی فرسنگ تراختل امثال ایاید کرد که هیچ کس نزنند بر درخت بی بر سنگ مفعول
 نزنند ملک زاده کعبه یعنی غزیه فراوان و افزای پذیرش یافت دست کرم کشاد
 و داد سخاوت بداد و نعمت بی قیاس بر سپاه و رعیت بر خست نیاساید بکلام مضاعف
منفی من اسودن مشام از طبله عوفی مختار الصحاح العوفی بالفتح یبتخری بترکیه بر آتش نه من
 نهها و کن که چون غیر بپدید من بپیدین بزرگی بایست یعنی اگر ترا بزرگ بخشند کی کن که دانه تا
 نیفتانی نروید من رویدن یکی از جملای جمع جالس کعالم و علما بی تربیه نصیحتش آغاز کرد
 که ملوک پیشین این نعمت را بسع اندوخته اند برای مصلحت یعنی لاجل مصلحت نهاده دست
 ازین حرکت کونا کن که واقعه یاد پیش است و دشمنان در یکین بنج الکاف العوفی و قد مریر
 نباید من بایستن یعنی لایق نیست که بوقت حاجت در مانی من ماندن اگر کجی کنی
 بر عایمان بخش یعنی اگر بخشش کنی بر عایمان کنی را بکذا قیل و یا بعد ان یکون یعنی
 قسمت یعنی اگر قسمت کنی بر عایمان کنی را و پزیده قوله رسد هر که خدای را بر بخجی جبه
 واحدة من الارز و الشانی از هر یکی شخصی جویم اسم الم لا تاخذ من کل شخص ففسته
 مقدار الشعیر که کثرت بکسر الکاف الفارسی آید ترا هر روز کنی ملک ازین سخن درم
 کشید از ان سبب که موافق رایش نیامد این سخن و گفت مرا خدای عز وجل ملک
 بکسر اللام این ملک کرد اینده است تا بخورم و بخشم نه پس بام که نکه دارم
 فارون بدک شد چهل خانه کعبه و خست نوشیروان غرد که نام نیکو گذاشت آورده

ق

یعنی غرقه

2

یعنی عدل
مقارن

الذی

ان دانه را

ق

رومی

—

انکه

انکه نوشیروان عادل در شکار کامی جیدی کباب کرد و نرنگ بنود غلام بروستا
 فرستد و روستا و هو العوب الممودة کذا فی بحر الزوایب فرستاد تا نرنگ ارد و نوشیروان
 گفت نرنگ بیعت بستان تا رسم نماند و ده جواب کرد گفتند ازین قدر خلیل آید گفت بنیاد
 ظلم در جهان اندک بوده است هر آمد و نیز کرد تا بدین غایت رسد اگر ز باغ رعیت
 کس خورد سیبی بر آورد علامان او درخت مفعول بر آوردن ازینج بالباء العوفی عرف
 الشجر و المایح بالباء الفارسی یعنی رخص العین بالترکی جبق بیج بیضه که سلطان
 ستم روا دارد زنند شکریا نسل هزار من بسیج بیغ الباء المتعلق بقوله زنند و
 سیج یکسر السین و الخاء المعجمة کدیده التی لیشوی بها اللحم نماند بیغ النونین ای
لا یج یقی سمک و بدرو زکار بماند بیغ الباء ای یقی برو لفته بایدار عالمی را شیم
 که خانه رعیت جواب کردی نذاکایت من ماضی کما مر تا فینه سلطان ابدان یعنی المعور
 و کند ابدان بیغ الباء کند بی خبر از قول حکما که گفته اند هر که خدای نه را بیازارد تا دل خلقی
 بدست آورد خدای به همان خلق را بروی کار و بیغ الکاف الفارسی یعنی حواله کند تا دمار
 ف مختار الصحاح الدمار بالفتح الهلکی از روزگارش بر آرد و حق یهکب آتش سوزان
 ای مذهب نکند پسند بکسر السین و فتح الباء الفارسیه نوع من الانجیة التی یبتخری لرفع عین
 الکمال آنچه مفعول نکند کند و دوول مستمند یعنی حاکم کذا فی صحاح الفارسی و فی بعض
 النسخ در دمنند یعنی تا نبر و دوول در دمنند زیاده است از تا نیر آتش سوزان در پسند
 گویند که سر و جده حیوانات شیر است و کترین جانواران و باتفاق ثابت است
 غبار بر بیغ الباء صفة من بدون مثل دله کذا فی البحر شیر مردم در بیغ الدال صفة من

ق

—

2

—

2

من دریدن قال فی بحر الغرائب در بفتح الدال تحمل علی اربعة اوجه الاول بمعنی الباء
 مثل ما قال مولانا مع از در اهل صفاد و رشوای دل من هر که دور است ازین
 در بخدا نزدیکست والثانی اداست ظرفیة بمعنی فی والثالث یدخل فی اوایل الا
فعال والمصادر تحین اللفظ كما قال اللطیف شدم خور بیچاره ای چاره
کر رسی را چشم کرم در رنگ والرابع صیغه امر من دریدن و وصف ترکیبی
منه بخورده در انتی و من هذا اظہر ان ما قرئ فی المشہور بحر با بر بضم و شیر مردم
در بکسر الدال فهو غلط فاعش قوله رمی بالباء الساکنۃ الاصلیۃ بمعنی العبد
مکین و اگر چه بی تیر است چون باد کمی شد عزیز است کاوان
بار بردار بالا اضافه به زاد میان بالوصل مردم آزار ملک را ظرفیۃ بمعنی از دایم
اخلاق او معلوم شد در سکنی کشید و با انواع عقوبت بکشت حاصل شد
رضای سلطان تا خاطرنده کالجویی من جتن بضم الیم بمعنی الطلب خواهی بمعنی
اگر خواهی که خدای بر تو بخشد با خلق خدای کن نکویی بمعنی نکویی کن با مخلوق
خدای تو یکی از ستم دیدگان برو بگذشت و گفت نسیم نه هر که قوت بازو و بی
دارد سلطنت بخورد مال مردمان بکذا ف بضم الکاف الفارسی بمعنی الجراف
و هو بکسر یم اخذ الشئ بغیر تدبیر و جتن کذا فی مختار الصحاح توان بخلق بالیاء
المهملۃ بمعنی کلوف و بردن استخوان در شست ولی شکم بزرگ چون بگیرد اندر
ناف مردم آزاری حکایت کنند که سسکی بر سر صالحی زد در ویش را بحال
انتقام نبود سسکی را با خفه نکه مر داشت تا بوقتی که ملک بران لشکری

یعنی

یعنی مرد شکر و فی بعض النسخ بران شخص و انت خیر بان فی التعبیر عن مردم آزاری
 بلفظ لشکری لطف لیس فی لفظ شخص ششم گرفته و در چهارم سس بالجم الفارسی
 کرد در ویش در آمد و آن سسک را بر سرش انداخت گفت تو کیستی و فی بعض
 النسخ تو کیستی و این سسک بر سر من چو اردی گفت من فلانم و این سسک آن سسکه
 در فلان تاریخ بر سر من زدی گفت چندین وقت بودی گفت از جاست بالجم العربی
 یعنی از منصب و مرتبه تو اندیشه می کردم تا اکنون در چه هست دیدم فرست غنیمت
 شمر دم که گفته اند و ناسری را چوبین بخت یار عاقلان تسلیم کردند اختیار
 یعنی عاقلان اختیار خود را تسلیم و تفویض کردند بآن ناسر و قید معناه قبول
 کردند اختیار هر بلار چون نداری تا خن در نه با تشدید لوزن نیز بآید آن به
 که کم گیری سینه هر که بر پولاد باز و پیچ کر ساعدا سحین خود را رنج کر باش یعنی خاموش
باش تا دمنش بپزد و روز کار پس بکام دوستان یعنی برادر دوستان مافوش برار
 ای اغوی و فی بعض النسخ بکام دشمنان یعنی دشمنانش فمالها و احد یکی را از
ملوک مرضی مایل یعنی خوفناک بود که اعاده ذکر آن موجب نبود طایفه حکماء یونان متفق شده
مرید در او را نیست مکر نه و در پیچ از او عضو جنب کبد بقال له امرایان کذا فی مختار
الصحاح و قد یزید نزارم که میوسم بت تیر و گمان دارد و برور کذا فی بحر که چندین صفت
موصوف برده آن آدمی ملک بزرگ طلب کردند و هتواز بالکسر الذراع پرسی یافت بران
صفت که جای گفته بودند ملک پسر و مادرش بخواند و بنیت ی کران خشنود کرد و اند و قاض فتوی
داد که خون یکی از رعیت سلامت نفس پادشاه دارد و با کسر جلال و قصد کشش کرد پسر دوی

بنویسمان کرد و چندیدر ملک گفت درین حالت چه جای خند است پس گفت تا فرزند
بر پدر و مادر باشد و عیوی پیش قاض بر ندود و از پادشاه خواهند کردند پدر و مادر بدست
و سبب حطام دنیا و آخر در سپردن و قاض بگشتم فتوی داد و سلطان صحت خویش را که
پسند بخیر خدای تعالی بپایم **پیش** که بر آورم ز دست فریاد یعنی بخیر خدای تعالی
هم پیش تو اردست تو خوام داد از که خوام بخیر خدای تعالی سلطان را دل ازین سخن بهم بر
آمد و آب در دیده بگردانید و گفت بعد از من سلسله است از خون بی کنه و ریختن یعنی از ریختن
خون بی کنه سر و چشمش پیوسته و در کن گرفت و منت بی گران بخشید و آرد کرد و گویند که ملک
هم در آن شب یافت **مهمنان** در فکر آن پیم گفت پهلوانی فاعل گفت و پهلوان من بر
ایستاده کسبان من بر بی ملک بر لب دریای نهد یعنی به انهر المعروف بنید بر غنه بر دریا نشسته
قولی ز پر پائیت که نرانی چمال مور بدان که حال او همچو حال شست ز پر پیل مقول القول این
منقول گفت یکی از زندگان عمر دلیث که ریخته بود کتاج کس در عقبش رفتند و باز آوردند
وزیر ابادی عرض داشت اشارت بگشتم او کرد و تا دو کزندگان چنین **و** گشت نگنبد بگشتم
عمر دلیس سر بر زمین نهاد و گفت **پیش** هر چه رود بر سرم چون تو پسند رواست **پسند**
دعوی کند حکم خدا و نور است بگویند الیم مبتدا خداوند راست یعنی خداوند مفضول است
جده اما بوجوب آنکه پرورده نعت این خاندانم بخوام که در قیامت بخون من گرفتار این اگر بی
کنه این بنده بخوانی کشتت یعنی گفتن باری فی جبر الزایب لفظ باری اداة التوسل استعمال
فی مقام النجیة قال سلمان دل اگر بکشد بار نکار باری و رکی بار کز بند چو نو باری باری بتاویل
شرح بگشتم تا در قیامت مواظبتی فی انصاف را موافقه کس را بکنه که گفتن ملک گفت تاویل چگونه

ق

کنم گفت اجازت فرمای امر من فرمودن تمان وزیر را بگشتم بضم الهمزة العری انکه مرا بنصاح او بنمای گفتن
تا بحق گفته باشی ملک بگشتم وزیر را گفت مصلحت من پیشی گفت ای خداوند بصدق کرد با کاف الکاف
التعبیر یعنی بصدق جان بدست این **وام** زاد را آزاد کن که مراد بر اینست **چو** کردی با کلوخ انداز
کلوخ بضم الهمزة العری المدر طرفة انداز وصف ترکیب من انداختن و بکار با کسرة الجملونة والکاف
التعبدت بمعنی الحرب والمعنی جبر جنگ آوردن با مرد خشین و کلوخ انداز سر خود را بنادانی شکستی
چونیر انداخته در روی دشمن حذر کن از آن که اندر عار و اجتناب بضم الهمزة نشانه پیر نشستی
پیش ملک روزی بنوع الزاین اسم المملکة که اسمعت خواجه قید را را و بخواجه کریم النفس
وزیر ذک الکک ولم یستحس استاد سکه اسه بود و نیک محضه که مملکان را در مواجهه فرست
کردی و در غیبت نکویی گفتی اتفاق از و کرد در نظر ملک با پسند آمد متصادره کرد قال الا
سکه اسه المتصادرة تاحق سندن مال و عقوبت فرمود سر متکان ملک بسوابق نعت او متفر
بودند و ایشان مرتبه بفتح الهمزة المرمون یعنی کانه نوا فی الهمزة پس در عدت تو کید او یعنی
در زمان موکل کردن پادشاه سر متکان بروی رفیق ملاطفت کردند و فرج معایت روا
خویشی نداشتندی **پیش** صلح باد دشمن اگر خواهی هر که که ترا لا یخفی علیک
انما لا بد من الکسرة المثلک الیاء فی خواهی فی یاترن البیت در قضا عیب کند در نظرش تحسین
کن یعنی اگر صلح خواهی باد دشمن در نظرش تحسین کن هر چند که او در غیبت تو تعیب می کند ترا
سخن آخر بدین می گذرد و مود را یعنی سخن تو آخر بدین مودی می گذرد اگر سخنش تلخ خواهی
و دهنش شیرین کن آنچه معنون خطاب ملک بود از عهده بعضی بیرون آمد یعنی قد تفتح
و تخلص عن بعض التعذیب الکی امره الملك و بقیتی و یکر در زندان بماند یکی از

2

س

ملوک آن نواحی جمع ناصیه و من الطرف بخیه سلامش فرستاد که ملوک آن ملوک آن طرف قدر
چنان بزرگوار باشند و بی عزتی گردند اگر خاطر عزیز فلان حسن الله عواقبه بدینجا القنا
کند در رعایت خاطرش تمامه سعی کرده شمه که اعیان این مملکت بدیدار او معتز اند
و جواب مکتوب را منتظرند و برین وقوف یافت و از خطر اندیشید جوابی مختصر چنانکه
صحت دید بظهر بنج الظاء یعنی بر پشت ورق نوشت و روان کرد یکی از متعلقان
ملک بر این واقع مطلع شد ملک را اعلام کرد و گفت فلان که حبس فرموده با ملوک
نواحی مراسلت دارد ملک بهم برآمد و کشف این فرمود و قاصد یعنی یکی را برگرفت و در
یعنی ورقه رسالت بخواند و نوشته بود که حسن ظن بزرگان پیش بالباء العری از فضیلت
بنده است یعنی زاید عن فضیله و تشریف قبول که فرموده اند بنده را امکان اجابت آن
نمیست بکیم آنکه پرورده نعمت این خاندانم و باندرک مایه تغیه خاطر با وی نعمت
خوردنی و فای توان کرد که گفته اند **بیت** آنرا که بیارست بمن بود جای مغم هر دم گری
عیش مکن یعنی اگر کند بگریستی ملک را حق شناسی او بالکسر التاء المصدر برپسند : بمن پسندید
کزانی بزیایب و قد یجی پسند صیغه امر من پسندیدن و کذا یكون و صرا ترکیبیا مثل خود پسند
و بسا برادر همنام خلعت و نعمت بخشید و عذر خواست که هضم کردم و ترا بی گناه بیا
زروم گفت ای خداوند تندر خدایت چنانچه که مرین بنده را مگو و می نرسد پس بد
تقاولی که سوانق نعمت برین بنده داری و ایادی جمع آید هو جمع بمعنی النعمه منت یعنی
منت نعم داری و گفته اند **بیت** که گزندت رسد ز خلق مرغی که نه راحت رسد
ز خلق نه رخ از خدا دان خلاف دشمن و دوست که دل هر دو در تصرف است

2 کرم پیر ارکان می کردند از کاند و بسند اهل خود **بیت** یکی از ملوک عرب متعلقه
دیوار فرمود که مرسوم فلان بنده یعنی وظیفه وی چندانکه است معاف بکنید که ملازم
درگاه است و مرسوم یعنی ترغیب فرمان و سایر یعنی باقی خدمتکاران بلمه و ولع میشوند
خی مختار الصحاح قبال لها بالشی لعب به و قد یکنی الله عن الجماع و فی بعض النسخ بلمه
و طرب میشوند و الطرب یعنی خنقه نصیب الان من شدة لون اوفح کذا فی مختار
الصحاح و در ادای خدمت متهاون فی القانون التهاون و التکامل سستی صاحب دلی
باشند و گفت علود درجات بنده کان بدر که حق همین مثال دارد و بامداد
اگر آید کسی بخدمت شاه **بیت** سیوم هرینه البته در وی کند بلطف نگاه بسکون الالف منهدل
کند یعنی نظر کند بلطف امید هست برستندگان مخلص را که نا امید نگردد بالالف الفارسی
ز استان آنکه **بیت** ممتن بالیا المصدر ای السیادة در قبول فرمانست ترک فرمان
دلیل و ماست هر که سیاه در استان **بیت** یعنی نشان مستقیمان دارد کذا فی مختار
التراجم سر خدمت بر استان دارد **بیت** ظالمی را حکایت کنند که میزیم یعنی هضم
در وین غریب بجف و توانگران را دای بطر فی المصادر الطر برا فکندن صاحب
دلی برو بگذشت و گفت **بیت** ماری تو استفهام انگاری که هر گاه پنی بزنی یا بومی که
هر کجا نشینی بکنی بنج الکاف العربی من کندن **بیت** زودت ای قدر تک ارپشت یعنی اگر
اگر زیاده تو دود بامان با خدا و ترغیب دان یعنی عالم الغیب زود زور مندی بالیا
المصدری مکن براهل زمین تا و عای بر آسمان نرو و ازین سخن بر بخید و روی از د
از و در هم کنید و بروا التفت نکرد قوله تعالی اخذته الذرة باللمی حمله الالفه

ق

2

ق

ظالم

بالا

سیوم یعنی در بامداد

بالسین المجهتة من التة نذ المدح والجر وکسر الجیم وضحا وفتحها ولد الکلب والسباع کذا
 فی مختار الصحاح **در ویش** مجرّد کبوشه صحیشته بعد پادشاهی برو بگذشت
 در ویش از اینجا قراخ ملک بضم الجیم قناعست سدر بنیاد و دو الفات نکرد پادشاه
 از اینجا که صطوت فی مختار الصحاح السطوة القربا لبطش و سلطنت است بهم برآمد
 و گفت این طایفه غرقه پوشان بر مثال حیوانند و زبر گفت ای در ویش پادشاه روی
 روی زمین بر تو گذر کند چرا خدمت نکردی شرط ادب بجای نیاد روی گفت ملک را
 بگو توقع خدمت از کسی داری یعنی توقع دار که آن کس توقع نعمت از تو دارد و دیگر برانکه
 ملوک اربهر پارس رعیت است ای الملوک لاجل رعایت الرعا یا نه رعیت از بهر طاعت
 ملوک **فلم** پادشاه پاسبان در ویش است که چه نعمت یعنی نعمت در ویش بفرود
 اوست یعنی بنوة و دولت پادشاه است کوسند از برای چوپان نیست بلکه چوپان
 برای خدمت اوست **یک** یکی امروز کاروان وصف ترکیب معنی راننده کام ای المراد کار مریخی
 و یکی رادل از مجامید ریش مینه دلش از مجامید تحصیل مراد ریش شده بین و وک
 چند تغیر اور و الباء لادخوة یعنی روزهای اندک ساکت باش یعنی صبر کن که تا بخورد خاک
 مغز نه خیال اندیش وصف ترکیب فرق شاهی و بندگی بر خاست چون قصای نوشته آمد
 اگر کسی خاک مرده باز کند بفتح الهمزة و الهمزة من کردن و مضاعفة و قیل من کردن بمعنی یکف
 و بزیل تراها باشد تواند از در ویش استوار آمد یعنی حکم آمد گفت از من چیزی
 بخواه گفت ای من خواهم که و کر زحمت ندی گفت مرا پندس بده امر من دادن گفت
 در باب اس افهام امر من یا فتن اکنون که نعمت است بدست یعنی در دست

2

ن

دیگر

3

کین

کین دولت و ملک مردود دست بدست **یک** یکی از وزرا پیش ذوالنون مصری
 آمد ذوالنون رجل معروف بالولاية و خورق الساکة قيل انما سمی به لانه ركب سفينة
 مع البحارة فتعقدوا صندلهم و بناد فلم يجدوا قال رايتهم الى ان هذا الرجل النوب قد سرقه فموت
 عليه فانك وحلف ولم يؤمنوا بل امر و اعلى انه ليس الا فيه فلما اضطر توجبه ساعة فاني حو
 من البحر بزيادة فلما روى ذلك تفرعوا و اعتزروا عن فعلتهم فقام و ذهب الى البحر ولم
 يفوق باذن الله تعالى و همت خواست که روز شب بخدمت سلطان مشغول و بخیال
 امیدوار و از غموتش نرسان صفت من ترسیدن ذالنون بگریست و گفت اگر من خدا
 چنین پرستیدم که توسط آنرا از جلد مدیجان بدم گری بودی امیدوار است و رخ یعنی
 بل لوعبد البها و بصدق النية و خلوص الطوية بجز استحقاقه لابعادة و لبقائه
 الذائبة للتغییم و الاجال پای در ویش فلک بر بودی که وزیر از خدا بترسیدی
 چو ملک بر فلک ملک بودی بکسر لام ملک فی الاولی و فخر فی الثانی و لولا رعایای
 الله لكان لكسرة فی الثانی ایف و هم فی اکثر النسخ الصحیحة و علیه نسخة الاستاذ بدر هذا
 المصراع وقع بهذا المعنى كرمك ملك بودی بکسر اللام فی الاول و فتحها فی الثانی
 پادشاهی بکشتن بکنه اشارت فرمود گفت ای ملک بموجب خشم که ترا بر منست از ار
 ضه بجوی ای لا تطلب تا ذی نفس گفت چگونه گفت این عقوبت بر من بیک نفس ای
 فی تنفس واحد بر آید و بزه ای ذنبه بر تو جاوید بماند بفتح النون مضارع من ماندن
فلم دوران بقا چو باد صحراب گذشت تلخی و خوشی و زشت و زیبا بگذشت
 پنداشت ماضی من پنداشتن و فاعله قوله ستم که ستم بر ما کن بر کردن ادباند و

العادات

2

آن

ق

2
 برآمدند ملک را نصیحت او سودمند آمد و از سرخون او برخواست و عذر خواست
 و زرای نو نشین روان مهمی از مصالح مملکت اندیشه می کردند و هر یکی بر
 وفق دانش خود رای می زدند ملک نیز همچین اندیشه می کرد بوزیرهای ملک
 اختیار افتاد و زیران در سر گفتندش را ملک را چه مزیت دیدی بر فکر چندین حکیم
 گفت بموجب انگ انجام کاری عهده آفر کار معلوم نیست و رای همگان و در مشیت اراده
 الله تعالی که صواب آید یا خطا پس موافقت رای ملک اولیتر است تا اگر خلاف صواب
 آید بعلت متابعت او از معاقبت امین باشد خلاف رای سلطان را رجتن
بخون خویش باشد دست شکن و کرخه یعنی نفس سلطان و وزیر را که بدست این
بباید من بایست گفتن یعنی نیبگی که ان يقول مساعد الایک بحاف التصغیر ماه
برودین و هو الشریک استیادای یعنی یک شخص ظریف که شبیه او کند گفتار و حجت
 و غیره کیسوان بر تافت که من علویم و بقافله الحجاز بشهر در آمد از جمع آیم و قصیده
 پیش ملک به که من گفته ام یکی ازندای ملک در آن سال از سفر آمده بعه گفت
 من او را در عید قریان در بصره دیدم حاجی چگونه باشد و دیگری گفت پدرش
 نصرانی بعه در ملاطیبه اسم بلری من بلاد بلاد العواب علوی چه گونه باشد و شوش در
 دیوان انوری یافتند ملک فرمود تا بزنند و نفی کنند که چندین در و دیوار گفت
 گفت ای خداوند روی زمین سخنی بگویم اگر راست نباشد بهر عقوبت که
 فرمایم سزاوارم گفت آن چیست گفت غریبی گرت راست پیش
آورده یعنی یک شخص غریب پشت راست آورد آن راست نیست بلکه

دو پیانه آهست و یک چرخه بهیچ بالغا رستین علی وز الظلمه الملعنة العظيمة التي يقال
 لها بالانگلیسی عظم الدال الملعنة والحق الملعنة الملعنة الملعنة الملعنة
 لا تشار منی جهان دیده بسیار کوید دروغ ملک بجنید و کنت ازین راست سخن تا دروغ
 تو نلفته بغرمود تا آنچه مامول اوست مهین دارند آورده اند که یک از وزرا بر
 زیر دستان رحمت آوردی و صلاح ممکنان جستن بخطاب ملک گرفتار آمد ممکنان در
 موجب استخداص او سعی کردند و موکلان در معاقبتش ملاطفت کردند و وزیر کان
 دیگر سیرتیک او بیاد شاه گفتند ملک از سر خطاس او در گذشت صاحب دلی
 برین حال اطلاع یافت و موافق او نظم کند تا دل دستان بدست آری
بوستان پدر فروخت به بخت دیکر با کسر الجمول والحق العربی لفظ فارسی یعنی
القدر والکسر الجمول والحق العربی لفظ فارسی یعنی
 سوخته به باید اندیش هم نگوی کن و هنر سک بانه دوخته به یکی از پسران مادر
 مارون رسید و پیش پدر آمد خشمناک که فلان سر بهنکر زود مرا دشنام داد آن هم
 بمادر مارون ارکان دولت را گفت بپای این چه باشد یکی اشارت بکشتن کرد و دیگری
 بمصا دره و بقی یعنی از شهر بر آوردن مارون گفت ای پسر کرم آنست که عفو کنی و اگر
 نتوانی تو نیز دشنام مادرش بده نه چند آنکه انتقام از حد در کردند نگاه ظلم از طرف ما
 باشد نه مردست آن نیز دیکر خوردند که با پیل دمان بی بکار یعنی جنگ
 جوید بلی مرد آن کست از روی حقیق که چون شنید آیدش باطل نگویید
 یکی از پشت چوبه داد دشنام نمل کرد و گفت ای خوب فرجام یعنی نیک است

بنزالتخوف للوزن واصله شد دلان بر تداغم الدال في التاء بعد قايه تا زانم که خواهم
 گفت یعنی تعقدان تقول آتی یعنی آنک انت الذي تفعل کذا من الشهور والتعباج فالبا
 فيها المختاب که دایم عیب من چون ندانی **کلی بطایفه از بزرگان در کشتی**
 بودم روزی یعنی فلک واحد صغیر دریای ما غرق شد و دو برادر بکرداری در افتادند
 یکی از بزرگان گفت ملا را بالفتح والتشدید بمعنی صاحب سفینه را که بگیر آن دو
 برادر را تا تراهد و بنابر دوم ملا یکی را خلاص کرد و دیگری را هلاک شد گفتم بقیه
 عمر من بماند به از آن سبب در گرفتن او تا خیر افتاد ملا بخندید و گفت آنچه
 نتوانستید نیست و دیگر خاطرم بر ماندن این پست تربه بسبب آنکه وقتی در میان
 مانده بودم این مرا بر اختر نشاند بسکون نون الشافعی من نشاندن و از دست
 آن ویکر تازیانه خورده بودم در طفل بایستاد مصدر گرفته صدق الله العظیم که من عمل
 صالحی فالتق و مع اسأ فلیها از لیا ثواب عمل و علیها عقاب
 تا توانی و چون کسی بخواند **کادرین راه خاری باشد کار در وین**
 بمعنی حاجت مند کذا فی العیال الناری برادر که ترا نیز کار باشد
 و برادر یکی خدمت سلطان کردی و دیگری بس با زبان مان خوروی باری
 این مرقه الهی این توان کرد و پیش را گفت چرا خدمت سلطان نکنی تا از مشقت کار کردن
 بهین گشت تو پادشاهی را از مذلت خدمت و آریابی که حکیمان گفته اند اندک نان
 خور و نان و شکر به گدازد و شیر زربین سلطان و خدمت استادن
 بدست آید این با کاف العربی علی وزن آیه **الطییب و الطییب و الطییب**

کردن خیر به از دست بر سینه پیش ابرو کرانایه درین صفت شد تا چه غم صریف
 چه پوشش تا ای شکم خیره بکسر تا بمعنی جوجه و بداندیش و يقال چشم خیر بالترکی
 چشمش کوز و دست خیره پای خیر بالترکی ایشمس آل و این کذا فی بحال الغریب بنان بسیار
 یعنی راضی شود و قنات کن تا کنی نیست زحمت دوتا **کسی پیش پوشید و آن علامه**
 آمد و مزده آورد که فلان دشمن ترا خدای تعالی برداشت گفت چه شدند بیکه فرو گذاشت
 آن جلعه باقیها **مرا بر کعبه و جای شادمانی نیست که زندگانی ما نیز خواهد**
 نیست **کرومی از حکما در بارگاه کبری بصاحت و رسم مکنم بوزر جهر خاموش**
 بعه گفتند چرا درین جث با ما سخن نگوئید گفت وزر آبر مثال اطمینان و طیب دار و ندهد
 جو سقیم را پس چه کنم که رای شما بقیه صوابست ما در آن سخن گفتن حکمت نباشد **برنج**
 چه کاری بی فصولی من بر آید **مرا در وی سخن گفتن نشاید و کریم که ناپنا و جاست**
 اگر خاموش بنشینم کن است **ما درون الرشید را چون ملک مرسم شد گفت**
 بخلاف انداخ که بوزر ملک بکسر المیم مصدر عوس خدای کن بخشیم این ملکات را بخش
 ترین بندگان سیاه داشت کردن نام او خضیب بمعنی الخاء البعیه و فتح الصاد المهمله
 علی صیغه الضمیر و قیل خضیب علی وزن قیل ملک مصر بوی ارزانی داشت کردند
 عقل و کنایه او بحدی بود که طایفه از حراثت کار زراعت **کما لفظا و معنا مصر شکایت**
 آوردند پنبه کشیم بر کنار نیل باران بی وقت آمد و تپاده بینه هلاک شد گفت چشم
 یعنی صوف غنم بابی ای شیخی کاشتن بمعنی الزرع مصدر داشتند این کلام بشنید بخندید
 و گفت **اگر روزی بدانش بر فرزند وی ای نوکان الرزق بزداد بالعلم**

زنادران تنگ وزی تر بودی بنادران جهان روزی رساند که دانانادران
 حیران بماند بخت دولت بکار دانی بیست بیاض صدر نبوت جز بتایید آسمانی
 نیست افتاد است در جهان بسیار بی قیاز چند بفتح الهی و ضم الجیم العربی یعنی
 المعز والحم و عاقل حار یعنی کنیز ما تنوع فی الدرم الطلم کوز البلید محترک والعاقل ذلیلاً
 کیمیا کر من یارس الکیمیا من قبل قولهم آهنگ بر حصه مرده ریج عطف علی غنمت
 ابد اندر خرابی یافته کج نکار از ملوک کنیز که بفتح الکاف العربی
 الجارذ چینی آورده بودند خواست در حالت مستی با وی جمع آید و خمر مانع گردد
 ملک در خشم شد و مرور از نبدگان بسیار می بخشید لب ز برین وی بفتح شفته الفوقانی
 قایم از پرده پی در گذشته به و لب ز برین بکر بیان فروخته بهی که صخره
 چینی قبل هر اسم عنایت سرق خاتم سلیمان النبی عوم از طلعتش بر میدی من مدین
 بمعنی تنوع کردن و عین القطر قال فی الصحاح القطر بوزن القطر النحاس کن المشهور
 وهو الظاهر ان المراد من القطر القطران از بختش بغل بفتح تین الابط بکند یدی
 تو کنه تا قیامت ز سنت دوی برو منتبت بر یوسف نکویی
 شخصی بخان کریم منظر فیل بمعنی المفعول کوزشته بالباء المصدری خبر
 توان داد یعنی توان مخیر بخیر دانار و دانکه بختش بفتح تین کاتر نفوذ بانه مردار
 بمعنی مردارست بافتاب مرداد بالا ضافه و هو بالذالین اسم لواحد من الشهر
 الصیف کذا فی الصحاح الفارسی و فی بحر الزوایب مرداد شهر واحد معین من
 تاریخ الجلالی و هو الشهر الاوسط من الشهور الثلاثة الصيفية ومن التاریخ الفارسی

بکر

2

—

ن

لا یتمین

لا یتمین اتی سیاداران مدت نفس طالب به و شهرت غالب مهرش با کلمه محبت
 بچشید و مهرش بالغم ای بکاره برداشت ای ازال بامداد آن ملک کنیز که حبت و شای
 ما جو بکشد خشم گرفت فرمود تا کنیز که با سیاه دست و پا استوار بندند و از نام جوی
 بالین المملی بوزن خذوق القطر الذی یبغی فی بروج التلای کذا فی مختار الصحاح خذ
 در اندازند یکدل زوزرای نیک محضر روی شفاعت بر زمین نهاد و کنت سیاه را درین
 درین خطا کنت که سایر یعنی جمع نبدگان و خدمتکاران بخشش و انعام خدا و نوری
 متادند کنت اگر نما و ضنه او یعنی در مکالمه آن کنیز که شای تاخیر کردی چه شدی کنت
 ای خداوند نشنید ما که تشنه بر سوخته بر چشمه روشن چور رسید
 تو مینداری لا تظن که از پیل دمان بقال له بالترکی کرد گیش فیلس اندیشد
 ملحد که سینه بضم الکاف الفارسی اس جابج در خانه خالی و پر خون عقل
 باور نکند لا یؤمن ولا یصدق کوزر مضان اندیشد ملک را این لطیفه خوشتر از گفت سیاه
 بتو بخشیدم کنیز که را بکلم گفت کنیز که را بسیار بخش که نیم خورده او هم اورا شایر
 هرگز اورا بدوستی پسند یعنی هیچ کس و بجز از آن یکون پسند علی معنی المجهول که روند جای
 پسندیده تشنه را دل خواهد آب زلال نیم خور و دمان کند به ای النین و لم يوجد
 هذا البیت فی کثیر من النسخ دست سلطان دیگر فی بحر الزوایب دیگر بالکاف
 الفارسی و ذکر بحر فایا فی التریکی دخی کی یا بد چون بر سر کین و هو بالکاف الفارسی
 قد زالدواب در افتاد ترخ هدامن قیل لان قول ترخ بجز از آن کجیل بحسب المعنی فاعل
 فاعل یا بد و فاعله افتاد تشنه را دل کجا خواهد آب کوزه بکند تشنه بر دمان سلج

2

بوزن ترجیح بالتزنی یکمکه هکذا سمعت وقال بعض الکمال معناه ومان کنیده وقیل اصل
 العبارة سکج بکسر الباء المهملة وفتح الهمزة العربی اسم للجمیة الاصل الراس وسمی الجمیة المعروفة
 بشقة تانیه زهدا **ت** اسکندر و می را گفتند که دیار مشرق و مغرب یکجه
 گرفته که ملوک پیشین را فرایین و ملک و عروش و کرسی پیش بالیاء العربی ازین بود و چنین
 فتحی میسر نشد گفت بعون خدای تعالی هر ممکت که گرفته رعیتش را نیاز مردم و نام بادشاهی
 سر در رخسار نهادم و گفتم قبول کن گفتا چه میکنم محل بلاست این آن بزرگوار بفرمود
 بزرگش بختین یعنی بزرگش بخواند اهل و انکس را که نام بزرگان بزرگش بن
ت این همه میخواست چون می بگذرد بخت تحت و امر و نهی و گیر و دار
 شایع الغایب گیر و دار لغت و احدیست عمل و بوب و المعارک معناه بالنزکی طوت
 طوت استن نام نیک رفته کان ضایع مکن تا باند نام نیکت پایدار یعنی بعد و فساد
ت فی بعض النسخ در اخلاق فتوا و قال بعض الکمال
 الاخر ق جمع خلق و هو ایة راسخة فی النفس بعد رعنایا الافعال بسهولة من غیر
 رؤیة و الفقا جمع فقیه و هو عند بعض ایة اللغة من له شیء یسیر و المسکین من لا
 شیء و عند بعضهم بالعکس و النقیض بالمتضاد اهل الحقيقة هو الذی لا یدعی شیئا غیره
 و لا یستغنی الا به و لا یستوعب الا بالاعتراف و علامته عدم الاسباب ظواهر و الفقا
 صفوة الله تعالی من عباده و مواضع اسرارده باین خلقة یکی از بزر
 گان گفت پارسایان که به کوی و رخن قلان عابد که دیگران در حق او بطعنه سخن
 گفته اند گفت بر ما به شایع غیریم و باطنش عیب من دایم

سر اجاب ساینی **ت** من یمنی انی **ت** من یمنی انی **ت** من یمنی انی **ت** من یمنی انی
 عذر معصیه خود آوردم نذارم بطاعت استظهار بینة انکار نذارم بطاعت و علم معصیه خود
 صیان از گناه تو به کنند عار خان از عبادت استغفار عابدان و ان عباد خود
 و باز رکان بای بضاعت و من بنده امید و آورده ام نه بطاعت و بدریوزه **ت** و از آنکه از طاعت و جهل
 ای سوال بنشین و هو الذی یقال فی التزکی تحریف منه در و ان آدم ام نه بتجارت **ت** و از آنکه از طاعت و جهل
 اصنع به انت اهلک تعالی صنع به کذا ای فعل ذکر فی الکشاف آن قوم یونس
 الحین نزل به العذاب قالوا اللهم ان ذنوبنا قد عظمت وجلت و انت
 اعظم منها و اجل افضل بنا ما انت له اهل و لا تفعل بنا ما نحن له اهل فکشف عنهم
 العذاب و اهل ما جاز و مله قد فتع بعض النسخ و بقوله ای اترک ما کان
 ترک و عالم یوجد ذلک الا نادرا لم یعرض له بعض الکمال الذی تصدی شرح الکمال
 العربیة الکافیة فی هذا کتاب **ت** کرکشی بنیم الکاف العربی و یوم بنیم البیم
 گناه بخشی روی و سر بر استنام بنده را فرمان نباشد هر چه فرمان برام **ت** و از آنکه از طاعت و جهل
 به در کعبه سائلی دیوم که می گفتند و می گشتی خوش یقینا بنیت الخا لیسوا فقا
 کشری قوله من کلومیم که طاعت پذیر فقام عفو برکن هم کشر من کشیدن **ت** و از آنکه از طاعت و جهل
 عبد القادر کیدانی به در عوم کعبه روی و بر حصصا بنیم الخا المهملة ای علی الحجر
 نهاده هم گفت ای خداوند یحشای و اگر به مستوجب عقوبتم در قیامت مرا
 ناپسند برانکیز من انکیختن تا در وی لیکن نه سار و فجل نشوم **ت** و از آنکه از طاعت و جهل
 روی بر خاک عزمی کرد برین عبد القادر و فی بعض النسخ من کوم هو الذی و قوله
 هر سو که یاد من آید طرف بقوله من گوید و قوله ای که هرگز فراموش نکند

از بنده یاد من آید مقول القول یعنی مقول کو بر دزدی بجانه پارسایی بر آمد چنانکه
طلب که چیزی نیافت و لشکر پارسا را خبر شد کلیم بکسر الکاف العوی البساط المودق
که بران خفته که بران خفته بود در ره دزدان داشت تا محروم باز نگردد
شنیدم که مردان راه خدای دل دشمنان را نکردند لشکر تارناکی میسر شده ای شیشه لک
این مقام که با دوستانت خلافت و جنگ مودت اهل صفا چه در چه در قفا چنانک
از پست السین عجب کبر و پست یعنی عندک و لا کان پیش من الظرف الکائنة
المهمة لم یظهر صفا بشعر بالظرفية اعنی در کما فی العوبية پیش بالیا العوبية بنامیزه در
در برابر چو کوفند سلیم در قفا چو کرک مردم خوار هر که عجب
و کران پیش تو آورد و شمر دای کان عجب تو پیش و کر خواهد بود
تجی چند از روندگان منق سباحت فی مختار الصحاح ساد فی الامراض لیج سیجی
وسیاحه وسیحانایه ایاء الیاء اس ذهب و شریک ریح و راحت خواستم مرث
کنم موافقت نکردند کفتم از کرم و اخلاق بزرگان بدیست یعنی عجب است روی از
مصاحبت مسکینان تا فتن سمنایه الا عراض و فایده در ریح در ریح داشتن که در
نفس خویش این قدرت و قدرت می شناسم که در خدمت مردان بارش
باشم نه بالاحاط ان لم اکن راكب المواشي ای را کبا و مصاحباً
معکم لکن استی انما کم حال کونی حامل القواشی جمع غاشیه و هی مایستر به
السنج والمقصود انه ان لم اصح لصبحتکم اصح یختمکم بکی از ان میان گفت این
سخن که سخن شنیدم لشکر بکذا فی اکثر النسخ ولعل الصحیح ان یفصل

روی سو
بفتح سو

و ان فی الکتابه مذاکر درین روز که دزدی بصورت درویش درآمد و خور
در سکت صحبت منتظم که فی مختار الصحاح الک بکسر الخیطة چه دانند مردم که در
در جامه کیست نویسنده دانند که در جامه چیست الظاکی الی الامام بهمن الکتاب
و یؤید ما فی بعض النسخ نام بدل و لکن اللغات التي عندنا لات احد هذا المعنی فی
مختار الصحاح خام علی اربعة اربعة اوجه بمعنی العلم و بمعنی البی من الشجر بالفتح اخی
الفسطاط و بمعنی مراحي و بمعنی الشجر بالکسر و فی بحر الغرائب و بمعنی الرمل و لا یبد
انیراد بهنا المعنی الرابع از آنجا که سلامت حال درویشان است قد کتب فی کثیر من
النسخ بالهز و لیس جمیع ما فی الصحاح الفارسی من ان لفظه است رابطه تفید الثبوت
اذا اتصلت بکلمة مفتوحة الا فی ثبات الزنا خطا اما لفظا فیجوز حذفها و انما
کقولهم کرد است و اذا اتصلت بکلی الا فی کتب حذفها و خطا خونیکست و به
و غیرها و قد یحذف تا فی لفظا انتی کان بضم الهمزة الفارسی فضولش ببرد و بیارک
قبولش کردند ظاهر حال عارفان دلشست یعنی خرقه است این قدر
بس که روی در خلقت در عمل کوشش الکاف العوی هر چه خواهی پوش یعنی پوش
تای بر سر و علم بردوش ز ابوی در لباس پوش نیست ز اهد پاک بکش و اطلس
پوش ترک دنیا و ترک شهوت و ترک هوس پارسای مبتدا قوله ترک دنیا و ترک
ترک الی آخره خبر مقدم علیه ترک جابس در کذا عند نفع الکاف العوی و الزاء الفارسی
والغین المعجم الدوح الذی بخاط فیما بین فطن الثوب المضرب کذا فی الصحاح و سمعت
عن بعض الکلم انه قال صحیح احمد الداعی قرأ کتب الفارسی و الزاء العوی و قال الاستاد

سهمه قزاقند بازاء النذستی و الحاف العوبی و قال فی الجواب بعد ما صح لفظه
مثل ما قال الاستاد و يجوز فيه كذا كذا بالكاف النذستی بدل القاف و معناها الذي يتأ
له فی التركی چو قال انتهى مرد باید بده بر محنت سلاح چنگ چه سود فی الجمله روزی تا
رفته بودیم و شبانکه پیای حصاری خفته دزدی توفیق ابریق رفیق برداشت
که بطهارت می بوم اوضه بغارت می رفت **پار ساین یعنی یار سار**
خفته در خوه کرد جامه کعبه را جل غر که چنانکه از نظر درویش غایب گشت
ببرجی رفت و درجی یعنی حق هر و اید کذا سمعت بزرگ دید تار و زرد و شش شدن
آن در تار یکی مبلغ راه رفته بوه و در فغان خفته با صدان سم بقلعه بردند و بزرگان
تا یخ باز ترک صحبت کشیم باز بجهت کن ده یعنی قلنا بتر که الصبحه قولاً ظاهر و طریق
عذلت گرفتیم که السلامه فی الوحدة **چو از قوم یکی بی دشتی گریه**
نه که بکسر الکاف العوبی و سکون الهاء بمعنی که بتر ای حقیر را منزلت ای القدر اند
می مانند نه نه را بمعنی مهتر بل هما متصوران منها می بیند که کاوی بالکاف التار
ای ثور واحد در علف زار بیالاید ام یوزی همه کاوان ده متصور من دیده
ای القریه را و انما یوزی بایه سبب توفیق لرعی محفوظه فاذا پراه صاحبه فیجری کلام
من تلك الناحیه کفتم سپاس و منت خدایا از فواید درویشان محروم نمانم
اگر چه از صحبت ایشان فریادم فی بعض النسخ و عید افتادم اما بدین حکایت
مستفید گشتم و امثال مرا همه عمر این نصیحت بکار آید **بیک نا ترا شنید در**
چشمی بر بخت دل هوشمندان بسی اگر بر که پرگشت از کلاب یعنی از آب

کل فی منی الصالح البرک مجع ما کا الحوفی چو سک در وی افتد کند منجباب بستم الیم و الیم
و سکون السنون آب مردار و قیل منجباب بکسر الیم و سکون الیاء و الحاد الیمه قبول
الذی یسئل من ذکر الطفل فی المهد **بست** **زاهد همان پادشاهی بود چون بر سفر نشست**
کمز از آن ضرر که عادت او بوه و چون بنار برخواستن پشتر از آن کرد که عادت او بود تا طبق صلا
در حق وی زیاده کنند **بست** **ترسم نرسی بکعبه ای عربی کین ره که تو میروی بتر گشت**
چو بتمام خویش باز آمد سفره خواست تا تناول کنای با کل پسری داشت صاحب فراست
گفت ای پدر چو در دعوت سلطان چیزی خوردی گفت نظایران چیزی نخوردم که بکار آید گفت
نماز را هم ادا کن که چیزی نکردی بکار آید **بست** **ای هنر مانده بر کف دست ای لاله دار**
علی خلق عیبهادر گرفته زیر بغل **تا چه خواهی خریدن ای مغرور روز در مانده کی بسیم غل**
یعنی قلب و مخرج **بست** **یاد دارم که در عهد وزان طفولیت متباعد بودم و شب**
خیز و مریخ بر هنداله لوح الحریص فی مختار الصحاح فی خبر مریخ به ای الموی و يقال عراه
ای عشیه و پرینر شب در خدمت پدر نشسته بوم و همه شب دیده بهم بستم
من بستن ای گشت غیر نایم فی تلك الدلیل قطره و مصحف عزیز در کنار گرفته و طایفه کز دما
ای حولن خفته پدر را گفتم از اینها یکی سر بر نمی دارد که رفته بگذارد چنانکه خفته آنرا
کوی مرده اند گفت جان پدر نیز اگر نجفتی به باشد زانکه در پرستین خلق افتی
نه پسندم دعی بر خویش را ای غیر نف که دارد پرده پند را ای پرد ظن و همی کنایه
عن الانانیة در پیش خوه اگر چشم خدایش چشم خد بین عباره عن عین لایری
غیر الحق و الشین راجع الی المدعی و فی بعض النسخ کرت چشم خدایشی بپنشد یعنی

یعنی اگر ترال و الاوّل انشعب للتمام كما یخففه یسند و علی بعض النسخ زینتی هیچ کس
عاجز تر از خویش بزرگی را در محفل می شنود و در اوصاف جمیلش مبالغه
می نمودند سر بر آورد و گفت من آنم من دایم کفایت علی صیغه المجهول مخاطب
من الکناية اذی نصيب علی التیور هو ما یبانی یا من یقدم من المدفاعه انت
و محاسن منقوله و هو جمع حسن بنحسین علی خلاف التیاس علانیتی ای ظاهری هذا
مبتدا مؤخر خبره علی نیته و لم تر علی وزن لم ترم من الدراية و می العلم الباطنی
منقوله و المنه یا من بدنی و بعد فضایی قد اذیتی بذلك و کینته فیه فان هذا
الذی تراه و تطلع علیه علانیته و ظاهری و لیس لک عشور علی سرّی و باطنی
شخصم چشم عالمیان خوب نظر است و زحمت باطنم سر خلت فکند پیش
طاوس را بنقش و نگاری نگار کاف الفارسی عطف تنویری که هست خلق
تحسین کنند و مجمل از یای خویش یکی از صلیحی جبل لبنان علی وزعمان
اسم جبل که مقامات او در دیار عرب مذکور بود و کرامات او مشهور بجامع دمشق
در آمد و برکنر بر که ای الحوض طهارت می کرد پایش بلزید و جوض در افتاد و
مشقه بسیار از آنجا خلاص یافت چون از نماز پرداختند فی الصلای النارسی
پرداختن بمعنی تمام کردن یکی از اصحابی که گفت مرا مشکلی هست گفت آن چیست
گفت یاد دارم که بر روی دریای مغرب می رفتمی و قدمت ترنم شلا مرو ز درین
قله آب یعنی سترار مانده و خفته و عشرون مترا که اسمعت من البعض و بواجده
بعض الكتب الغنیة از هلاکت یعنی غیر از هلاکت چیزی نمانده درین وجه است

شیخ سرجیب فکر فرو برد و پس از تأمل بسیار گفت شنیده که سید عالم محمد
مصطفی صلعم گفت لی مع الله وقت لا یسجن فیه ملک مترب و لا بنی مرسل قوله
و نکت علی الدوام ای بل خصمه بوقت من الاوقات عطف علی قوله گفت
و قوله و قتی چنین کلام مبتدا و لیس من مقول نکت که فرومود بجز ایند و مکال
نه پرداختی یعنی لا یشغلها غیر داختی یعنی لا یشغلها فی ذلک الوقت و دیگر وقت
با حفضه و زینب در ساختن مشاهد الا بر ارجع بر بالغ صفة بمعنی المحسن
و بکسر مصدر بمعنی الا حسن بین التجلی و الاستاد یعنی ان الخواص لا یدوم لهم
التجلی بل هم بین کشف دستر می نمایند و می باید من بودن یعنی ان وقوع التجلی
علی الابرار و کونهم و الهاء من وجد العشق مما یاتی لهم فی ای وقت انتفت
بل انما هو بحسب الدرد و علیهم من جانب الحق سبحانه و تعالی اشاهد
انا من موصول اهو من باب علم ای اهو اه انا بحذف العاید بمعنی احبه بعبیر و
متعلق با شاهد و هو ما یقرب به الی الغیر فیلحق من لحنه شان الی امر و حال افضل
ای ضل انا به بحذف عاید الموصوف طریقاً ذهب علی انه مفعول افضل توجه نار
ای یوقد نار العشق باظهار نوع من التوافق ثم یطغی اصله یطفی بالهمزة و لکن
قلب بهمزایا لکن ای یجعلها منطفئة برشته ای برشته واحدة من ماء الوصال
مخما و الصلای الرشته هی الماء القلیلة هذا و قیل ان ایتعاد النار عبارة من التجلی
و اطفائها عن السر و الرشته مصدر من رشت المکان اذا احببت له علیه
قلیلا قلیلا و محصل فحوی المقطعة الشکایة من قصر زمان التجلی و سرعته

مجموع الترانتهی وانت خیر التواضع المنفرد من ثم والقلة المنفرد من ثناء رشت
 یا بیان من هذا التوجه لذلك المذكور من تأجيج النار واطفاءها ترانی این بصرف حال
 کونی برنگ اسم منقول من الاواق وغیرها فیل بمعنی منقول و حمل الرویة بمعنی الابداء و
 نصب محرقا علی الحالیة اولی من جعلها ویه القلب علی العلم وجعل محرقا منقولاً لانی اذا
 الظاهر اذا اردت خطاب فی ~~العلم~~ تری لكل من یصلح ان یشهد فی طلبها قصد الی تطبیع
 حاله فی الاواق والوقوف ای تناهت حاله فی النظر واللمام حیث یستغنی عن ذلک فکما فی
 بهادریة راء دون راء کما فی قوله تعالى ولوتری اذا لم یسجدوا کسروا لوسهم وهذا
 التوجه مما وافق فی بعض الکلی علی سبیل التوارد ~~یک~~ یک پر سید از ان کم
 کرده فرزند یعنی بر یعقوب پیغام عدم ای روشن کهر پیر خردمند ز مهرش یعنی
 زمصری بوی پراهن آن فرزند شنیدی چرا در چاه بالجمیم النارستی کنایه از نشاندن
 بگفت احوال ابرق جهانت یعنی بچو برقت و می پدا و دیگر دم نهالست
 کاهی بطارم بکسر الراء علی ما فهم من البحر الغایب ککن المشهور بضم الراء بمعنی
 الشک کذا فی الصحاح النارستی و فی بحر الغایب طارم فی اصل اللبیت الذی یحرقه
 العامة ویقولون فی الترمذی و کم او ثم الملق علی ما یشاهد من النکک و غیر
 مجازا یعنی کاهی بر فلک اعلی نشینم کاهی بر پشت پای غنوه پنم اگر در ویش بر
 حالی بماندی که دست از دوعالم برفشاندی ~~در جامع بعلبک کلمه~~
 چند بر طریق و عظمی گفتیم با جماعه افسرده دل مرده و ان منقول بزده
 فی قوله از عالم صورت نبرده دیدم که نفسم بفتحن در غمی کیمه ای لا یؤثر

کما قال خولجها حافظ و لم یهرم و بیان طریق بر غمی کیمه ز مهر درم و هم پندش و لیکن
 در غمی کیمه ای یواثر و آتش کرم در میزم تراش می کند در غمی آدم تربیت ستورانی بحر الغایب
 ستور اسم عام یطلق علی حیوان القوام الاربع و آینه داری در محل کوران بالکاف العربی
 ولیکن در ای باب بمعنی باز بهدای النعم و سلسله سخن دراز در بیان این آیت که
 و نحن اقرب الیه من حبل الورد فی مختار العلماء حبل الورد عرق فی النقا ای سخن اعلم
 بحلال الانسان کمن کاذا قرب الیه من حبل الورد قبل حبل الورد منقذ فی العرب
 و فی حبل الوق و اضافته للبیان و الورد بیان عرقان مشکفان بصفتی
 بصفتی الوق فی مقدمها متصلا بالورد ینیردان من الرأس الیه و سمی و یرد الان
 الروح یوده و الورد عرق ایضا یطلق فی الصلب معلق القلب سیمی کل عرق الانسان
 اذا انقطع صاحبه سخن بجای رسانیده بودم می گفتم ~~دوست~~ دوست نزدیکتر از
 من نیست بمعنی دوست نزدیکتر است الا انه الا رابط للوزن وین مجتبره من از وی دورم
 چه کنم تا که توان که او در کنار من و من مجورم از دور من از شراب این سخن نیست و فضل و قبح
 در دوست که رنده از کن مجلس گذر کرد و دور آخورد و آثر که نفع چنان زد که
 دیگران بمراقبت او در خوش آمدن فی بحر الغایب خوش صوت شبیه بالورد یظهر
 من حیوانات و من الرجال الکلمات و یجئ بمعنی لجمه و العوله ایضا انتمی و خادمان
 مجلس در مجلس در جوش یعنی در غلیان گفت سبحان الله دوران یعنی بیدان با خبر در
 حضور است و نزدیکان بی بهره دور ~~فهم سخن~~ فهم سخن چون نکلند مستمع قوه طبع از منکلم
 مجور کسی من جستن لا تطلب و فستح کالوسعه لثقا و معنی میدان ارادت

بیا را تا بزند و سخن کوی یعنی رجل متكلم وصف ترکیب و قوله کوی یعنی کور مفعول بزند
 شبی در بیان مکه یعنی در بریه از غایت بی خوابی پای رفته مانند سربازدم و سربازان کف
 دست از من بدار ای و عنی و انقطع عنی پای سکین پیاده چند رو و و کز تحمل
 ستوده شد بخنی ستوده لفظ فارسی علی وزن الدخول نوع من النحل بالحاء المهملة يقال
 بالترکی صر و ج اکر کذا فی الصحاح الفارسی و فی بحر الغرایب ستوده بمعنی عاقر و سرگردان و قد
 تخفف الواو و يقال سته انتهى و تحتی بضم الباء الوقی نوع من الابل بالترکی ستر کدوه فقول
 شد و بخت فاعله هذا هو الظاهر الملازم للسابق و السابق و فی بعض النسخ ستوده زیاد
 الدال و الهاء یعنی محدج شد بخنی و وجه بعضهم و قال محموله چند رو و ندب ملاحظ هذه القضية
 و لا یخفی بعد تا شوق جسم فربی لا غلا غری مرده باشد از سختی گفت ای برادر هم در پیش
 است و و ایمی از پس اگر رفتی بر دی جانرا بکمه و اگر خفته مردی خوشتر از منم
 اسم شجر برادر و بادیه یعنی بیابان خفت یعنی خفتن و رست رسید ولی ترک جان بیاید
 یعنی بیاید کرد و لا بعد فی استعمال گفت فی معنی کردن فان امثاله فی الفارسی لیس
 بغیر لایری الی قوله جان شد آوازینامد پارسی برادر بدم برکنار دریا که
 زخم پیک داشت و بهیج دار و به فرم شد و مدتها در آن رنجور بود و دمدم یعنی
 کاه و کاه خداوند تعالی گفت الحمد لله بحسبته گرفتارم نه بمعصیتی
 کرامت از ار بکشتن دهد آن بار غریز قوله زار مفعول ثان لقوله دهد و معناه
 بالترکی از تنگ قال فی بحر الغرایب زاری ناله و زار بمعنی نالان و لا یبعد ان یستعمل
 زار بمعنی زاری فان فی معنی بلیغ کما لا یخفی تا نکویی بیا الخطاب که در آن

دم غم جانم بشد گویم از بنده چه کنه صادر شد کوی یعنی که آن یار عزیز دل آزرده شد
 از من غم آنم باشد درویشی را ضرورتی پیش آمد کلمه از خانه یاری بزدید
 حاکم فرمود که دستش میرند صاحب کلیم شفاعت کند که من او را جل کردم یعنی حلال
 کردم و دعوی من کنم حاکم گفت شفاعت توحید شرع را فرو نگذارم گفت راست
 فرمودی اما هر که از مال وقف چیزی بدزد و قطعش لازم نیاید که الفقیه لایمک شیخ
 علی صفة المعلوم و لا یملک لاحد علی صفة المجهول هر چه درویشان راست و فی بعض
 النسخ هر چه از آن درویشان است و المفعول واحد و وقف محتمل جانت حاکم از دست
 برداشت یعنی ترکه و گفت همان بر تو تنگ آمده بود که در وی بالیا المصدری نکرد
 الا از خانه چنین یاری گفت ای خداوند نشنیده که گفته اند خانه دوستان بروب
 امر من رفتن بالغنم یعنی خدا کلها تجدیم و در دشمنان بکسر الراوی یعنی باب دشمنان
 مکوب نمی من گویدون بالکاف العربی و الیاء الفارسی بمعنی الدخول و القوم کذا فی
 الصحاح الفارسی چون فرو بپسخت یعنی بیخه اضا طرت باشد تن یعنی
 اندر مکن دشمنان را پوست بر کن یعنی اشک جلد دوستان را پوستین بالیا
 الفارسی ای الغود یعنی پوستین دوستان بر کن و لا یخفی ان قوله دشمنان را پوست
 بر کن لایلام ظاهر القوله در دشمنان مکوب اللهم ان یقال معناه در دشمنان مکوب
 لایلام لا یخفی و عرض الاحیاء و اما اذا وجدت فرصته دکننت غالبها علی فاح
 جلدی یکی از یارانش با پارسی را دید و گفت بیچیت از ما یاد می آری
 گفت بی هر که که خدا فراموش من کنم هر سود و دمن دویدن انکس

ز در خویش بر اندیشه بعد و الی الاطراف و الجهات من پرده تمن بابه و بطرفه و آنرا
 بخوابد بدر کس بکسله را و ندانند ای لاجله محتاج ای باب و احد یکی از
 صالحان پادشاه را بخواب دیده در بهشت و پارسا برادر دوزخ پرسید که موجب
 بکسله در جات این چیست و سبب درکات آن چه قال فمختار الفهم الدرجات
 جمع درجه و سی المرتبه و درکات النار منازلها و النار درکات و لجنه در جات
 که بخلاف آن پیدا شتم گفتند آن پادشاه بجهت درویشان در بهشت و آن پادشاه
 بتقرب پادشاهان در دوزخ و لغت یعنی تفرقه توجیه کار آید و تسبیح
 عطا علی و لغت و فی بعض النسخ می ای پلاسی بیاء الوحدة و مرقع یعنی جامه
 رفته دوخته و از عملهای نیکو پدید بکسله النون از المحققه علی روایتها
 الفارسی او المذمومه علی رعایه الخواص بری دار و لغت اصل بری بری علی
 وزن فیل من بر من الدین ثم حذف منه فی اکثر الاستعمال یعنی خود را خالی
 دار از عملهای قبیحه حاجت بکلاه بر کی داشتست نیست بفتح النون فی داشتست
 درویش صفت باشد و کلاه تری دار و بر کی بفتح تین و الکاف العربی نوح
 من المناع بفتح المصوفیون و کلاه تری یعنی به کلاه امیران پیاده سر
 و پابرهنه با کاروان حجاج را از کوفه بدر آمد و همراه مانند فرامان می رفت
 و گفت نه با شتری سوارم نه چو خور زیبارم نه خدا و ندان صاحب
 رعیت نه غلام شهربارم غم موجود پریشانی مسدوم ندارم نفسی من زخم بوی
 بسر آرم اشتر سوار می گفتش او درویش کجاس روی باز کرد که سختی

بگری نشنیدم و قدم در بیان نهاد و برت چون بجمعه اسم مکان برسیدیم
 نو آنرا اجل قال فی الخواص فذا لفظ فارسی بدخل فی اوایل الافعال و المصادر
 التحین اللفظ رسید و محمد درویش بیانشن میامد گفت ما بسختی نمر دیم
 و نو بر تختی بمری شخصی همه ببرد خور و شب بر سر بیمار که است چون
 روز شداد بمر بیمار بست ای باب اسب نیز رو که مانند خرکی نضغیه
 خرنک و فی بعض النسخ که خرنک جان بمر بود پس که در خاک تن در ستانرا دفن
 کردند و زخم عابدس را پادشاه طلب کرد عابدان شنید که دارد
 بخورم تا ضعیف شوم مگر اعتقاد در حق من زیادت کند و زند که در روی قاتل
 بمر ببرد آنک چون بسته نوح من آثار بقال بالترک فستق و المنصور بکسله الباء
 النار است و قد صحی هندو شاه بخور از بیغم الباء العربی کذا فی الخواص بدیش
 بفتح الباء الخطاب قبل الشیء یعنی تظنه انت فی بعض النسخ و میدش بمعنی
 اظنه لان دیدن من الباع رویه القلب مع مؤخر یوست بر یوست بمر پیار
 ای کالبصل یا رسیان روی در مخلوق بدشت بر قلمی کنند نماز چون بنده
 خدای خویش خواند باید که بخدای ندان کار وانی را در زمین یونان بزدند
 و نعمت می قیاس بردند باز رگانهان گریه و زاری کردند و خدا و رسول شنید
 او رند فاینداد چون پیروز یعنی مظفر شد تیره روان یعنی شب وصف
 ترکیبی جوغم دارد گریه کاروان لغمان حکیم دران میان بدو یکی از کاروانیان
 گفت کلمه چند از حکمت و موعظت با اینان بگو که با شکر که در فی بعض از مال ماد

دست بر او درینج باشد چندین نعمت که ضایع کرد و لقمان گفت درینج کلامت
 باشد بابت آن گفتن **آه** ای را که موریانه لفظ فارسی معناه وویب
 تا کل الحیدر و بجن ایضا بمنزله زنک و المقام محتمل لکلیهما و قال الأستاذ المعنی هو الاول
 بخوردن و توان بردن و صیقل زنک با سید دل چه سود گفتن و غلط نرود و بجن
 آهین در سنگ **بروزگاه و کار سلامت** تنگستان در باب ای افهم عالم
 و ادع خاطر هم که پاس خاطر مسکین ای رعایت بلا بگرداند فی بعض النسخ که غیر خاطر کیه
 فی مختار الصحاح الحیر فی الاصل ان تعنی الرجل من الفقر جو سایل از تو بزاری طلبد
 چیزی بده و گزیده استکارای الظالم بزور بستاند ای یاخذ بالفسب **کلیت** جز آنکه
 شیخ مرا شیخ اجل شمس الدین الذری لخور زمزم تو بهتر که سماع فرمودی و خلوت
 و عزلت انارت کردی عنودان شبایم غالب آمدی و هوس و وس طالب ناچار
 بخلاف رای مرتی برفتم و از واد سماع و محال خطی برگرفته فتمی و چون نصحت
 شستم یاد آمدی گفتی **قاصد** ار با ما یعنی اگر با ما نشیند برفتن دست را
 محتسب گرمی خورد و مزدور دارد دست را شنبی بجمع قوم پرسیدم که در آن
 میان مطری دیدم کوهین یعنی کانه بقول اذا سمعت زک بشع الراء و الکاف
 الذی سیجان میکند تنه سازش ناهوشی از او ان مرک پدر کاهی انگست
 عربیان اراد به ارباب ذلک المجلس از و در کوشش و کاهی بر لب که خاموش
 بیاج من نان الی مخرج سجانای الیه و انبعث و هو سبیل الی الجار
 و الجور و راعی قوله الی صوت الاغان جمع اغنیه و هو الغناء بالکسر و المتد بالفتحة

قوله لطیفه تعلیل لقوله بیاج و قوله وانت مغنی جمله و الیه و الیه الشرطیه
 اعنی قوله ان سکت تطیب فی محل الرفع علی انها صفة مغنی و قوله یدوک
 بالتاء علی الخطاب و بالنون علی اسکایه و یوزان بتاء الباء و یكون فاعله
 السکوت المدلول علیه بقوله سکت الی یطیب سکت کما یقال خاموش تو بجای
 موسیقار است نه بیند کس در سماعت خوشی مکر وقت رفتن یعنی رفتن تو که
 دم در کشید و فیه اشاره الی کثره تفتیه چون در او از آمدن بر بط سراسر یعنی
 سارینه بر بط و هو فی الامحج بقضی البائین و فی المشهور یضیم الباء التاء
 و فتح الاول من الآت التفتی قیال له بالترکی قیو زکد خدا را گفتیم از بهر
 خدا را زیقیم و در کسر کن تا نشو این او از مکر **بیاورم** بکشی یعنی بیاور را
 بکشی بمن تا بیرون روم فی جمله خاها یا را انداموا فقت کردم و شنبی کشیدن
 همه بروز آوردیم **موزن** بانگ فی هنگام بد داشت یعنی دانند که از شب
 گذشت یعنی گذارنده است درازی شب بکسر الباء المقدره از ترکان
 پرسیدم بخواب در چشم نکشت بالکان الفاسق بامدادان بکلمه بترکی و سبار
 و دنیا را از مکر بفتح الکافی الحق المیم النطاق بکش دوم و بیش مغنی بنهارم
 و در کنارش گرفتیم و بر شکر گفتیم یا ران ارادت من در حق او بخلاف عادت
 دیدند و بر هفت عقل من حمل کردند و نهفته بختیدند ای ضحکو خفیه یکی
 از ایشان زبان توض دراز کرده و ملامت کندن آغاز کرده که این حرکت
 مناسب حال خردمندان نکرده فرق مشایخ بجنبین مطرب دادی که همه

غرض در می درم بکسب الدال و فتح الراء بمنه الدرهم یعنی یک آتی در کف نبوده است
 و قرآن بهضم الکاف و الخاف و فتح الصاد بالجه زیزه زرد در دق مطرب دو
 ازین مجتبه بنم الیاء بمنه مبارک ساری یعنی مطرب که کس دو بارش ای مرتین
 ندیده در یک جای فتوله دور ازین مجتبه سرای جمله معرفه دعایه راست با
 الکاف بمنه مستقیم و قبل هو ههنا اسم مقام من مقامات علم موسیقار و لای
 انه معنی ایها اها من حیون بالکاف الناری یعنی اواز اش از دمان
 او بر فست حلق را موی بر بون بر حاست مرغ ایوان ای سیابان ز
 هول بفتح الراء ای خوف او بر برید مغربا بر حلق بالیاء المله ای علوم خط
 خنده بر برید کنیم مصلحت آنست که زبان تفرغ کونه کنه که مرا کرامت اولی هر
 شد گفتن ان یارب مرکیفیت ان وقت کرد لز با ممکنان یعنی تا جمیع یاران
 تقرب نماییم و بر مطابده ای لطیفه گرفت در میان استغفار کنیم کنیم بکم انکه
 مرا شیخ بار ما بترک سماح فرموده بود و موعظهای بلیغ گفته مروی قبول
 نیامده الشب یعنی در امشب مرا طالع میمون و آخر سهای فی بعض النسخ و خت
 هایون آخر بفتح الهمزة بمعنی النجم و هایون لفظ فارسی بمعنی میمون ای
 المباد که بدین بقعه رهبری کرده یا بدست این مطرب توبه کردم که دیگر بار کردیم
 الکاف الناری سماح و مخالطت نکردم امروز خوشتر از کام بالکاف
 الفارسی لکن بفتحین و دمان لب شیرین گرفته کند و رنگند دل بفرید
 مفارح من فریقین بمنه الخدعة و پرده یعنی و اگر پرده عشاق و اگر پرده شبانه

و پرده چارست کل واحد من منه الثلث اسم لغام من المقامات علمی
 موسیقی از چینه و بفتح ایاء المله الملقوم مطرب به بکرده و نزدیک تمامند
 الفتنادوب از که اموصی کنت از بی ادبان هر چه از ایشان در نظرم
 ناپسند آمد از فعل آل بفتح الناء و هو الصیح و اشهر بالکسر بدین کردم
 نگویند از سر باریک ای علی و به المزاج و علی طریق الملاعب حرفی ای
 حرف واحد معقول فایم مقام الناعلی لگویند که آن بند میگرد صاحب شو
 ای القتل و قد یستعملش بلاد ایضا و کرد باب حکمت بالا ضافه
 و هو الظر لجوز ان یضانی پیش ناوان طرف مقدم لقوله يجوز نند و حکمت
 او باب حکمت منقول آید شل باریک تصغیر بازی یعنی اللعب در کوشش
 عابدی را حکایت کند که شش ده من طعام خوردی تا بسی بختین
 ختم در نماز میگردی صاحب دل بشید و کنت اگر نیم نان بخوردی و بختی
 بسیار فاضله از آن بودی اندرون اطعام خالی دار تا دور و نور
 معرفت بین منی از حکمت یعنی انت حال من ای که بقلت آن که پیر از طعام
 تا بین یعنی الانف و بخشای اسم من بخشودن که دانش من دار
 نستی و بخشود بالواو یعنی الترحم و اما بخشید بالباء فهو یع الهیة الی
 شده در معانی جمع منتهی چراغ ترفیق معقول مقدم لقوله داشت فی الصی
 الفارسی فرایع النوق المعابل للحت و هو المراد ههنا تا جلخته اهل
 تحقیق در آمد و بهمن صحبت در ایشان و صدق نفس ایشان تا یجم جمع

ش

2

ش

2

ز عجمه می بماند مضمون اخلاقش بحدی که دست از هوا و هوس
 کوتاه کرد و زبان طاعتان در حق او دراز که چنان بر قاعده اول است
 و زهد صلاحتش با معول بفتح الواو یعنی غیر معتد است بعد از توبه توان رسیدن
 بفتح الواو یعنی الخلاص و امارستن بالضم الراء فهو یعنی الذب طاقت جور
 زبانه نیاورد و شکایت پیش بر طریقت بردن بکسیت ای یکی گفت شکر
 این نعمت چه گونه گزاری که بهتر ازانی که بیا، الخطاب که می پندارند
 چند کوی که بران ریش و صوفه غیب جو یان من سکین اند که بخون تخت
 بر خیزند یعنی بر خیزند برای و بختن خون تو و بر بدخواستن نشینند
 یعنی و اگر خلق بنشینند باعدای من بکمالست و من در عین نقصان
 که آنها که می گویم کرد من نگو سیرت و پارسا بوم می انی کسیر من
 غیر حیرانی جمع کا جار بالتخفيف و هو الذی یجاورک و اسم بعلم اسرار یمنه
 جمع سه و اعلاقی بالفتح ایضا علی بفتح الهمزة کعلم او اعلام الاطهار و قیل
 الاسرار ههنا بالکسر مصدر اسررت الشیء ای کتمه قال الله تعالی اسرارهم
 و کذا الاعلان بالکسر مصدر اعلن ای اظهر و ههنا اعن المصدرین بمعنی المنفرد
 ای یعلم ما اسررت و ما اعلنت قال الله تعالی و الله یعلم ما ترون و ما تغفلون
 در بمعنی باب بسته بروی خود ز مردم با عیب نکسیرند و ادر بسته چه کوه
 عالم الغیب دانای نهان و آشکارا پیش یکی مشایخ کله بکسر
 الکاف الفارسی الشکایه کردم که فلان در حق من گواهی داد و است

تا که حدیث می زنده می گوشت تو بصلاحتش محل کن تو نیک روش
 باش بد کمال بکسر سین المهد و الکاف الفارسی فی الجرایب هو الذی یقال
 له بالترکی صانعو بد کمال ههنا وصف ترکیب بنقص تو گفتن بنا بد کمال جوا بهنگ
 بر بطایفه مستقیم کی از دست مطرب خورد کوشمال اصله کوش مالیدن
 یکی مشایخ شام پرسیدند که حقیقت تقوی چیست گفت پیش ازین طایفه
 بودند و در جهان پراکنده و بمعنی جمع امروز قوم اند بطاهر جمع ثا طین پریان
 چه هر ساعت از تو یابی رود دل تنها اندر ریخته اندر تنهایی صفایی
 بیا الوعد نه پنه کرت مال و جاه است و زرع و مجاورت خود دل با خدا
 نیست خلعت نشینی بیا الخطاب و وصف ترکیبی یاد دارم که نشی
 در کاروانی می شب رفته بودم و سحر بر کنار پشته خفته شوره که دران سفر
 همراه با به نوه بزد و راه بیابان گرفت و یک نفس آرام نیافت چون روز
 شد گفتش این چه حالتست گفت بلبل از ادبدم که بنالش در آمد و بدند او
 در رفت و کبکان کبک بالکافین الوبین طیر معروف از کوه و غوکان عوگ
 بضم الفین البجیه و الکاف العربی الصفیع در آب و بهایم از پشته انوشه
 کردم که مردوت نباشند همه در تسبیح و من بفتلت در خفته دوشی بالقه
 الصحیحه بمعنی اللیله الماضیه مرعی بجمع می نالید عقل صبرم ببرد یعنی تا بگری
 رسیدم که نوه زدم و طاقت و هوش هم معطوفان علی قوله عقل یکی
 از دوستان مخلص را یعنی از دوستان مخلص مگو آواز من رسید بگوشت

گفت با و ز اسم مصدر بعن التصديق كذا في جز الغراب ند استم ترا بانكر مرغی جنبین
 كند مدوشن ای متی كفتیم این شرط آدمیت نیست مرغ نسیم خوان ومن خاموش
 وقتی در غوغا از طایفه جوانان صاحب دل مدم من بودند و هم
 قدم من بودند و قمار می کردند در بازی مختار الصیاد الزمزة صوت الرعد ای
 كانا یصیحون صیحه و بیت مختلفه بگفتندی و عابدی در بیل بكون اللام منكر
 حال درویشان بود و بی خیر از دایشان تا برسیدم بنجل بنی ملال اسم مكان
 كودکی سیاه از صحرای قبیله بدر آمد و او از بر آورد که مرغ از هوا در او
 ردی اشتر عابد را دیدم که برقص در آمد فی المصا دار الرقص پای کوفتن و عابد
 پنداخت و راه بیابان گرفت گفت ای شیخ در حیوانی اثر کرده این و ترا اثری
 کند دانی که چه گفت مرا آن بلبل سحری فی بعض مران بدون الالف تو
 خفه قوله خفه تاکید بقوله تو كما يقال فی العرب انت تفك كذا و كذا چه آدمی
 و ایاء النانیة للخطاب كرمشوق بی خبری بكون الزاء و قدیراء بکسرهما
 و فيه لا یخفی اشتر بشعر عرب در حالت و طرب كذا و ق نسیم ترا كرمشوق الكان
 العربی و الزاد الفارسی بعن المنجینی متابل طبعی جانوری و ما وقع فی بعض النسخ
 كج طبع بالیم قبل انه سهو فان كج بعن النون كذا فی جز الغراب شتر راجو شور و طرب
 در سرت اگر آدمی را نباشد خست و عند هبوب النواثرات
 ای عند تحرك الرياح من جانب الی آخر سمیت الرياح بالنواثرات كمنثر
 السحاب فی الجو علی الحمی متعلق للهبوب و الحمی بكسر الحاء المهمله و فتح الیم

موضع فيه و كلاهما یجوز ان یحفظ عن الدواب لاجل السلطان بمیل عضون جمع غصن
 بضم الغین المجرى و سکون الصاد المهمله فرج الشجر لا غصان رشقة شبه به قدومه الآية
 قال فقدك غصن البان خدك وردة قال بعض الكل البان شجرة يقال له بالترکی صور قن
 لا البحر القلاد الصلب لا ماس یعنی اذا هبت الرياح علی الریاض و البساتین یعمل
 و یتحرك بها الاشجار النائمة الرطبة لا ايجار الباب الصلبة و المقصود ان الاصوات
 الحسنه و الالحان الطیبه انما یتدبیرها ذو الحسن السليم و الذهن القویم فاذا
 العین لا یعرف لذت الوقاع و المكثوف لیسن له كمال الباع استمتاع و غیر
 المصاب لا یتمتع به کلم بالاسرجاع حکى عن بعض المشایخ انه قال كنت امشی مع الشافعی
 وقت المهاجرة فیرانا بوضع یقول شیئا فقال هل بنا الیه ثم قال لی ایطربکي هذا فقلت لا
 فقال ما لك حس واستلذاد القلوب بالصوات الطیبه و استنارتها الیهما مالا یمكن تجو
 فان لم یجد سکن الی الصوت الطیب و یطرب بها كما ذكره الشيخ قریس ستره حکى عن بعض
 المشایخ انه قال كنت فی البادية فوافیت قبيلة من قبیل العرب فاضافنی رجل منهم فیرا
 غلاما اسمه معیدا هناك و رایت جمالا مات بفناء البیت فقال للغلام انت اللیل
 و انت علی مولای کریم فاشفع لی فانه لا یردک فقلت لصاحب البیت لا اکل طعاما ک
 حق نخل هذا الغلام فقال ان هذا فترقی فاتفق ما لی قلت ما فعل بک فقال له صوت
 طیب و كنت اجیش من طهر الحیا فجدتها حالاً ثقیلة و حوالها حتی سامیة
 ثلثة ايام فی یوم واحد فلما حط عنها ماتت کلها و کئی و هبته کک من العید فلما
 اصبحنا اجبت ان اسمع صوته فسالته عما زکک فامر الغلام ان یرد و علی

جلد کان علی بئر هسکه سقی علیه فداها لم الجمل علی وجهه و قطع جباله ولم اظن انی
سمعت صوتا طیب منه و دقت علی وجهی حتی اشار علیه بالسکوت بکذا افاده
بعض الکلام **قوله** ذکرش متعلق فی قوله هر چه بینی در هر دشت دلی داند
ازین معنی گوشت نه بلیل بر کشتن الشین راجع الی الله تعالی تبیینی است اصله تسبیح
خوانی است بیا، الوحدۃ یعنی تسبیح خواننده بر کل بخدای تعالی بلیل است فقط که
هر خواری ای هر خواری را تبیینش زیبا نیست از زبان مست بیا، الوحدۃ و یجوز ان یعنی
علی ظاهره حلا علی البیان و محمول المعنی لا تغنی ان المسح به تعالی هو الغدیب
فقط بل کل موجه له لسان تسبیح و المراد یسر الاینها و انما آورد لفظ خوارانی ذکر
الرقیب مع الجیب فی بیت واحد و الله اعلم **یکی** را از ملوک مرتع عمر سیری
بعضی التین المملوۃ و البیاء الفارسی بمعنی نام کذا فی بحر الغرائب و قایم مقام نداشت
و صیت کرد که بامدادان نخستین یعنی اول کسی از در شهر بکسر راه در بعضی الباب
باندراید تا جیاد است ای بر سر وی نماید بکسر تین امر من نهادن و توفیق مملکت بدو
کنید اتفاقا اول کسی که در شهر آمد کدیس بیا، الوحدۃ بمعنی که همه لغه لغه اند و حتی
و غرقه بر غرقه دوشی ارکان دولت و اعیان حضرت و صیت ملک را بجای
آوردند ملک بغمیم و غزاین بدو ازانی داشتند درویش مدتی مملکت
راند بکون النون و الدال ما ضحی را ندن تا بعضی از امراء دولت کردن
از طاعت او بیجا نیندزای اعضا و غنمه و مالوک دیار هر طرف بمناسبت برخواستند
و بتاومت لشکر ار استند فی الجمله سپاه و رحمت بهم برآمدند ای اجتماع و برضی

ای بعضی از بلاد بکسر الباء جمع البلد بفتحین بمعنی المدینه از قبضه تصرف
بدر رفت درویش ازین واقعه خسته خاطر می بود تا یکی از دوستان قدیش
در حالت درویش ترین او بود بکسر النون از نو باز آمد و او را در چنان مرتبه
دید و گفت منت خدای را و جعل که تحت بندت یادری که ای اعانک جدک
و جعلها عالیها و اقبال و دولت رهبری تا کلب بضم الکاف الفارسی از خاد و خاد
از پای باز آمد و برین پایه بمعنی مرتبه رسیدی فان مع العسر یسرا و ی عن
النبی و صلواته اصحاب ذات یوم فرحا مستبشرا و هو یضحی و یقول ان یغلب
عسر یسرین و هذا یدل علی ان الیسر التامغایر للاول بخلاف العسر علی ما اشتهر
من النکرة اذا عیدت نکره کان الثانی غیر الاول و علیه قول الشاعر اذا اشتد به
بکماله عن فعل فی الم نشره ففسره بن بسیرن افا فکره فافرح و لا یدل علی ان الثانی عین
الاول علی ما قبل شکوفه کاه شکفت بفتحین یعنی شکفته است بمعنی کنده من
شکفتن بفتحین بمعنی الفتح کذا فی بحر الغرائب و کان خوشیده بمعنی یابس و پژمرده
شده فی بحر الغرائب خوشیدن فی التری بر شتی و قرمق و قد یصح خوشیده با
هجم بمعنی النافحه و هو غیر ملائم للمقام لا یخف درخت وقت برهنه است یعنی عریان و عار
لیست از لباس ورق و شکوفه و غره و وقت پوشیده است بایسان گفته ای
برادر تعزیت کن که جای تنیت است تنیت علی وزن تعزیت عند ما انکاه
که تو بدی غم نانی دیشتم و امروز تشویش جهانی اگر دنیا نباشد دردمندیم
و گر باشد بهر شش بکسر الحاء ای بجهت یابی بندیم بلای بیاء الوحدۃ زین جهان

آشوبه تنفیل آشوب و هر بامد برادق اسبب وقد مرغناه که پنج خاطر است
 ابراست و نیست اهلها اکثر و اگر تدبر مطلب کز تو انگری خواهی فرقتی منقول
 مطلب که دولتست بیه یعنی دولت منزه است کز عتی زربدان افشاندن نظر
 در ثواب او نکتی بیا، الخطاب ای لا تنظر الی ثوابه ولا تطلب الفیه طمعا لهذا الثواب
 کز بزرگان شنیده ام بسیار صبر درویش به دل غم اگر بر بیان کند بهرام
 کوری بالکاف العاری اسم ملک وقع هنا مفعول کند و فاعله عاید الی عتی چون
 پای تلخ بنفختن باشد ز موری بیا الوصله یعنی تا نظر در ثواب او نکتی یکرا
 دوستی بود که عمل دیوان کردی مدتی اتفاق دیدنش نمیداد کسی گفت فلان را دیدند که
 ندیدی گفت او را نمی خواهم که می بینم قصار یعنی اتفاق از کسان او یکی حاضر بود
 چه خاطر کرده است که از دیدن او ملولی بیا، الخطاب نیست اما اهل دیوان را وقتی توان
 دیدن که معزول باشد و مراحت خویش بسبب دیدن او و عطای او در هیچ
 هیچ نیاید حیث تبادون منی بسبب لزوم الاکرام و الاعطاء در بزرگی و دار
 کیر و عمل قیل و دار کیر یعنی کردار و قد عرف مغناه را شنایان فراغتی دارند و در
 یعنی در زمان در ماندگی و معزولی در دل پیش دوستان آرند ابوهریره
 را اسم رجل من الصحابة رضوان الله علیهم اجمعین از زنجیرت مططف صلح آمدی
 گفت بابی مرید ز امر من زار بزور غبتانی فختار الصحابة الغیب بالکسر الزیاده
 ان باقی احد بود و در یوم قال کن هو اندر زورنی کل اسبوع مرة و عن بعض النسخ
 انما اذا احببت اخای الله فاقبل محالطة فی الدنیا تزد و مضارع مجزوم

مکت

علی از

علی انه جواب الامر حیث یعنی هر روز میان ما محبت زیاده کرد و صاحب دل
 را گفت بدین خوبی که آفتاب نشیده ایم که کسی او را دوست گرفته است عشق او
 رده گفت از برای انک هر روز من توان دیدم که در رستان که محبت است و محبوب
 بر جوار مردم شدن عیب نیست ولیکن نه چندان که کوبند پس اگر خوشین
 را علامت کنه بتقصه و متابعت و هر سه معرور است ولیکن ملامت نباید شنیدن ز
 کسی یعنی بسبب کز ملازمت و قد وقع ههنا فی بعض النسخ هکذا یکی را از بزرگان
 باد میخاند و در شکم پیچیدن گرفت و طاق ضبط آن نداشت بی اختیار از وی صادر
 شد گفت او دوستان مراد را آنچه کردم اختیار می نمود و بنه بر من منوبید که راجع بر
 من رسید بشکرم معزور و آید شکم زندان بادست ای محمد مند ندارد
 هیچ عاقل باد در بند چو باد اندر شکم آید فرو پل که باد اندر شکم بارست بر دل ۹ پی
 بر تش روی ناسار کار چه خواهد شدن دست بپشت مدار الا ان الطآن هذا پس
 من هذا الكتاب لیس بعض المحققین انی رأیت منه حکایت فی رساله للشیخ
 انها المزیلیات فالحقا بهذا الكتاب بعض الناس منی از صحبت یاران
 مشتمم ملا من بدو آمد بود سر بیایان قدس نهادم و با حیوانات انسی
 که فتم تا وقتی که اسیر قید فرنگ شدم در خندق طرالمشس با جهود انم بکار کل
 بداشتند تا یکی رؤسای جمع رسید و مثل جیر و جلا، حب که سابق میان
 بود کز کرده مرا بشناخت این حالتست و چه گونه گذاری گفتیم هم که نمیکنیم
 از مردمان بگو بدشت که از خدای بنوم بد بگری بد داشت یعنی گفت از خد

الناس الى اهل النار لئلا يكون متوجها الى غير الله تعالى كما كن
 چه عالم بود درین ساعت که در طویلته بامه هم بیاید ساعت یعنی
 که در طویلته نامردمان بیاید ساختم پای در پنجم پیش درستان که
 با بسکاکان در بوستان بر حالت من رحم آورد و بزره دینار از قید فرستم
 خلاص داد و با صحرای بلب بختین اسم مدینه معروفه بود و دخترش داشت
 در عقد و نکاح من در آورد و بکاین بالکان العروسی المهر الموهل صد دینار چون
 مدتی برآمد و دختر بدخول بود و سینه روی نافرمان بود و زبان درازی کردن
 گرفت و عیش مرا منقضی داشت چنانکه گفت اند زن بد در سرای مره
 نیکو هم درین عالم است و در رخ او زینهار از قرین بد زینهار بدون البیاء
 قاری الخراب زینهار بالیاء و بدون و کلاما کلمه تنزیه و استدلال علیه
 بقول الشیخ هذا و یجب لم یقع العبد و لم یقع العصى ایضا و استدلال بقول
 الانور و روتاحه شکست نشود آفتاب اگر اید بزیوسا به عدالت بدینهار
 و قنار با نیا عذاب النار امر من الوقایة ای الحفظ و بنا منصوب مناول
 مضافی حذف حرف ندانته ای بار نیا عذاب نصب علی نزع ای حاقص ای عر عذاب
 النار قال بعض الکلمة هذا اقتباس من قوله لعرفن الناس من بعد الایة عن
 علی رضی الله عنه انه قال احسنه فی الدنیا المراه الصالحة و فی الآخرة اجوار
 و عذاب النار المراه النسوة یاری ای مرة زبان لغت فی المصادر التفت
 زلت جتنی در از کرد و بگو هم گفت توان مشخص نیستی که پدر من تدا از قید

باب دوم

فرنگ

فرنگ بدو دینار باز خرید گفتم یکس بدو دینارم باز خرید و بعد دینار بدست
 نوم گرفتار کرده ششدم کو سفند را بزرگی را باند فاعله ضمیر بزرگی و
 منقول کو سفند از دمان و دست کرکی بیاء الوحدة شبانه کار و خبر خشن
 باکید روان آن کو سفند از وی بنالید که ارچیکال کرم در ربه دی چو دید عاقبت
 کرکه تو بودی یکی از پادشاهان عابدی را پرسید که اوقات عزیزت چون می
 گز از کیف تر و علی از حال تذب گفت نه شب در مناجات و سجود رفع حاجات
 و سه روز در بنداجات خواطر ملک فرمود تا وجه کنف او معین دارند تا بار
 عیال از دل برخیزد ای گرفتار پای بد عیال و کر از او که بد خیال غم فرزند
 جاد جام و قوت بمعنی الزاد باز وارد ای بخت رسیده ملکوت و روز اتفاق می
 سازم شب با خدای پروارم شب چو عقد نماز می بند چه بامداد و وزندم یعنی بشوین
 این قضیه بدید آید یکی از متعبدان شام در پیشم سالها عبادت کردی و برکت
 درختان خوروی پادشاه آن طرف بچشم زیارت بنزدیک آوردت گفت اگر
 مصیحت بینی در شهر از برای تو تمام سازیم که فراغ عبادت ازین به میسر شود و
 دیگران بیکات انشاس شما مستفید شوند و بر اعمال صالح بافتد کنند از این امر
 قبول نکرد و ارکان دولت گفتند بایس این رعایت خاطر ملک را مصیحت است
 روزی بشهر و آیی اگر صفای وقت عزیزان از صحبت یاران اغیار کرد و رفتی بپزد
 اختیار باقیست آورد و اندک عابد بشهر آمد بستان سرای خاص ملک را از
 برای پرداختند و لکنی روان آسای یعنی روح آسای قال فی بحر الزاویب

آسا بالمد اسم مصدر يقال بالتركي انتمه ويقال في المصدره آسا كشيدين وبمعنى
 المثل بالفارسي مانند خوشک آسا وخبه آسا ويحي صيغة ام من اسودن وقد
 يستعمل وصفات تركيبيات نحو زود آسا ومهان آسا انتهى كلامه ولعل آسا لفته في
 آسام او مقصور منه كدكش في دكشاي كل سه خشن الشين راجع الى
مقام جو عارض خوبان اي مثل خدم سبيلش مجوز لف محبوبان بچنان از نديب
بفتح النون لفظ فارسي بمعنى لفوف وبرود مجوز هو برود مجوز مخصوص يمر في زمان يسير
 يكون قريبا من اوان قدوم تعلق الى روم شيرنا خورده طفل دايه هنوز يعني ان
 كل سرخ وآن سبيل شيرنا خورده طفل دايه است هنوز واقاين جمع افنان
 جمع فنان بفتحين فرع الشجر عليها جلنا بسكون اللام هو نور شجره الزمان البركي
 ويقال له بالفارسي كلنا ربل مرتب منه وقد وجدت في كتاب الاسفار بخط
 الشيرازي هكذا جلنا ربيع الجيم وكسر اللام المشددة زهر شجرة الزمان انتهى الجملة
 الطرفية اعني عليها جلنا رصفه افناين علقته اي تشبثت بالشجر الاخضر نار بر فوه
 على انه فاعل علقته والجملة الفعلية مرفوعة المحل على انها خبر المبتدأ وهو افنا
 بنا على انه المعنى شجر اخضر علقته به ناريلك در حال كنيزكي خوب روي بيشش
 فرستاد از بن مه پاره عابد فرينبي يعني ان تلك الجارية من طايفه يقال في حق كل
 واحد منها مه پاره عابد فرينبي ملائك صورتي طاووس زيبی قال في الزايب
 زيب بمعنى زينب که بعد از دیدنش صورت نبند وجود پارسا یا نواشکبهي
 شکيب بکسر تين بمعنى الصبر بچنان در عقبش غلامی بديع الجمال اي عجيب الحسن

والکمال لطيف الاعتدال الاعتدال الاخلفيا واعتدال الاخلفيا ملک
 الناس حوله نصب على الطرف وعطف يميز عن شبه هلك الى فاعله وهو مبتدأ
 وساق خبره والجملة الاسمية حالیه ويرى من الاراء بمعنى البصيرة والجملة الفعلية
 اعني يرى مع فاعله الراجع الى ساق مرفوع المحل بانه صفة ساق ولا يلقى على وزن
 يرمى عطف على يرى وحذف مفعول الفعلين لجزالة الاختصار مع قيام التورية
 اي هو ساق يرميهم الناس ولا يقيم الشرب ديه از دیدنش نکشتي بالكاف
 الفارسي سير بالکسرة المجهولة اي لا يصير مشبعا بچنان کز فرات بضم الفاء الماء
 العذب منسقي هو من به مرض الاستسقاء فحذف بانه تعالى منه عابد لفته لذيد
 خورندن گرفت وکسوت نظيف پوشيدن وازا كل فواكه جمع فاكهة واز
 مسموم بوييدن حلاوت ومنتع يافتن ودر جمال غلام وكنيز ك نظر کردن وفرد
 ان گفته اند زلف خوبان ز بخير باي عتاست ودام مرغ زیرک در سرکار
فکر کردم دل و دین بانه دانش مرغ زیرک بحقیقت منم امروز تو دایم دام
الشبك والياء للوحدة في الجملة دولت وقت مجوش بزال آمد چنانک گفته اند
هر که هست از فقير و شيع و مرید و راهب و از زبان او ران يعني سخن دانان
ياک نفس بفحنين چون بدنيای دون بمعنی دنی الجوهر فروه بمعنی السفل آمد
بفعل در بماند بسكون ماض من ماندن والباء في بعد زائدة والمعنى در عمل
بماند كما مر نظير مرار ایچو مکس باری ملک بدیدنی او رغبت کرد عابد را
دیدار هينات نخسین کرد دیدنیه بالكاف الفارسي و سرخ و سفید گشته

و فریب شده و بآلت در بیابانگیه و غلام پری پیکر بالیا، الفارسی و الحاف
 العربی بمعنی الصورة بآبر وجه پر طلوس مروه بالترکی یلپوزه بر بالای سر
 استاده بر سلامت حالش می گره و از سر درسی بین از هر باب و الباء
 للموصلة این در طایفه را در جهان دوست دارم احدی با علی و الشانی زیاد
 جمع زاهد و زین فیاض و بین حکیم جهان دیده حاضر بود گفت ای ملک شرط
 دوستی آنست که هر دو طایفه نگویند بکن علما را زربده نادیکر بخوانند و زناد را
 زربده تاز اهد باشند زاهد را درم بایزد و دینار چوبستد می کنند
 بمعنی الاخذ یعنی دینار و درم بستد زاهد دیگر بدست ار که آن زاهد نیست
مشهور آنرا که سیرت خوشتر است با خدای نان وقف و نفع در یوزه
 زاهد است خوب روی و بنا کوشن یعنی جای کوشواره که دلفیوب یعنی دل را
 فریبده شعله بی کوشوار بالکاف الفارسی و خاقیر و زه شاهد است یعنی محبوب
 بست درویش نیک سیرت فرخنده بمعنی مبارک رای را نان رباط بکسر الراء
 بمعنی خانقاه و نایبه که وقف می کنند و معانی آن اولیست مراده ههنا
 و نفع در یوزه کومباش لغت کومباش و نفع در یوزه کومباش لغت کومباش
 علی سیاتیک نظایره فی هذا الكتاب خاتون خوب صورت و پاکیزه روی را نش
 و نکار بالکاف الفارسی عطف تشبیهی کا قبله و خاتم فیروزه اسم حجر نیش کا
 للمعل کومباش **فهرست** تمام است و یکوم باید است ههنا رابطه بمعنی است
 و المعنی تمام و دیگر خدای تعالی باید است ثم قدم رابطه للوزن که بخوانند

معنی
 بآبر وجه
 بآبر وجه
 بآبر وجه

زاهد می شاید **مطابق** این سخن پاوش می را مهمی پیش آمد گفت
 اگر انجام این حالت بر مراد من باشد چندین درم زاهدانرا بدهم چون
 حالتش بد آمد و فای نذرش بوجب شرط لازم آمد یکی از بنده کان خاص
 کیت درم بد و تا بد زاهدان تفوق کند کوبند غلامی عاقل و هشیار عطف
 تشبیهی بین همه روز بگردید با لکان الفارسی و شبایکه باز آمد و در مها
 بود و او پیش ملک نهاد و گفت زاهدانرا بیافتم گفت این چه حکایت
 است آنچه می ندانم درین سر چهارصد زاهد اند گفت ای خداوند جهان
 آنکه زاهد است نمی ستاند و آنکه زاهد نیست ملک بخندید و نداندا گفت چندانی
 نیست مرا در حق این طایفه خدای پرستان را در دست شیخ دیده را بکون افاء
 یعنی این گستاخ را بعد اوقت و انکار و حق درین محل بجانب اوست
 زاهد که درم گرفت و دینار را بدهد تراند کسی بد است
 بالمد امر من او ردن یکی از علماء را سنج را سبند که چه کوی
 در نان وقف و گفت اگر بهیمن و الوایب به رفیع الباء العرقی و سکون
 الهاء حرف تخفیف می بمعنی اللام احواله ای لا جمل جموعت خاطر و فراغ عباد
 می ستانند حالت و اگر مجموع از بهر نانی نشنند حرام **فهرست** نان از این
 کین عبادت گرفته اند قوله صاحب دلان فاعل گرفته نه کین عبارت
 برای نان درویش می تقاضی رسید که صاحب آن بقیعه کریم
 النفس بعه طایفه اسل فضل و بلاغت در صحبت او هر یک بد و

ب

ح

خود

ح

ولطفه بزرگ بفتح الباء بمعنی لطیفه ففعله ولطفه عطف تفسیری لما قبله چنانکه
 رسم ظریفان باشد می گفتند درویش راه بیایان کرده بود و مانند چیزی نخورد و یکی
 از آن میان بطریق اینسا ط گفت ترا هم چیزی بیا بد گفت بمعنی گفتن درویش جواب
 جواب داد که مرا چون و بیکران فضل و بلاغت نیست و چیزی خوانده ام بیک
 پست از من قناعت کنید هکنان بر غبت و ارادت گفتند بگوی گفت
 من گرسنه در برابرم سفره نان قول در برابرم سفره نان مبتدا مؤخر مع ضربه المقدم
 جمله استیمه السمه فی محل الحال ای حال کون السفره فی مقابله سچون غریم بر در حام زبان
 خبر المبتدا پسندیدند و سفره پیش آوردند صاحب دعوت گفت ای یار زانی توقف
 کن که پرستارم برستاد بمعنی کنیزک اعنی الجاریه بریان می سازند درویش سر بر آورد و
 گفت و سفره من کو مباشر کوفته را نان تهی کوفته است اراد بکوفته الاول
 نفس مشیر الی ما مضی علیه من الام السفر و بکوفته الثاني الطعام المخصوص الذي يجعل
 من اللحم بعد الضربات الكثيره بالکین الکبیره مرید گفت پیر رای قال مرید واحد
 چه کنم از خلق بزهت اندرم یعنی اندر زحمت علی ما تر غیر مره از بسیار بزارم می آیند
 و اوقات عزیز را از تردد ایشان تشویش حاصل می شود گفت هر چه درویش
 ایشان را وامی برد یعنی تا مدیون باشد که از آن غمی آید که از بیم مطالبه وام و هر چه
 توانا کنند از ایشان چیزی نخواه که دیگر کرد تو نگردد ای لایحومون حوکل اصلا
 سر کرد بفتح کاف الفارسی ای الفقیر السائل پیش رویش که اسلام
 مشوه که فراز بیم توقع برده ای یفر تا در چین بکسر الزاد ای الی باب

فقیری پدر را گفت هیچ ازین سخنان دلاویز متکلم از قول دلاویز صفت لفظی سخنان دلا
 ویر مضاف الی متکلم و درین اثر نمی کند بدلت آنکه نمی بینم انت ترا کردار بکسر الله و العی
 بمعنی العمل الذي يفعل و یفعل علیه موافق گفتار لای لا اری لهم فعلا و عملا یوافق قولهم
شیر ترک دنیا مردم آموزند خوبتر را بقل اندوزند ای یکسو نهما عالمی را بکسر
 اللام و الباء لوحده که گفت پند بر بی بلا عمل چون بگوید نکیر و اندر کسر ای لاینا
 من قوله احد عالم انکس بفتح الواو که بر شنده گوید بخلق خود نکند یعنی نکوید بخلق آن
 چیزی را که خود نکند و قوله تعالی ان مرون الناس بالبر و تسون انفسکم الایه قال بعض
 السحای و تر کونها من البرکات مناسبات ابن عباس نه ازها نزلت فی اخبار المدینه کانوا
 یا مردان با تیل محصل و لا تتبعونه و قیل کانوا یا مرون بالصدق و لا یصدقون انهم
 عالم که که مرانی می بمعنی راننده که می المراد و الیه الصبر و تین پروری کند
 او خوبتر کم بضم کاف و الذی است است یعنی آن عالم کم شده است و قیل یحتمل ان
 یكون المعنی او خود را کم کرد است و الحال واحد کرار مبرر کند پیر گفت ای پیر
 بجزد این خیال باطل باشد بد روی از تربیت ناصحان بر تافتن و راه بطالت بطلان
 گرفتن و علمی را منسوب کردن و در طلب علم عالم معصوم از فواید علم محروم
 مانند **چوان ناپسند که شبی بین فی اللیل من الیسیای در و حل بفتحتی**
 الواو الحاء المهملة الطین اللبیز افتاد و گفت ای مسلمانان چراغی فراراه من دارید
 زنی فاجع بشنید و گفت تو که نه بین چراغ چه بینی لایزهد علیک ان ارتابط
 هند الکلام با قبله لیس بواضح قال الشیبه الذی ذکر بقوله یحوان ناپسند

م

ب

جایگاه

که لایح عن نکت لا تخفی علی الذوف السیم هین مجلس وعظ چون کلمه فی بحر القواب
کلمه بضم کاف الفارسی وایا العربی الدکان فی الصحاح النار سی هو الذی قال
له بالترکی الا یحیی والاول انس لقوله نزار است تانقدی ندی رضا عتی
نشی وایجانا ارادتی نیازی سوارت نبری بنحسین
گفت عالم بالا ضافه بکوش جان بشود وماند بنج النونین من ما نشی
یعنی المشابهة او من ما سین یعنی ماستن علی ماضی به فی ذالغرائب
بکنتش کیره الای کیره ارش با کنت الک مدی کویده حفته را خفته
کی کند بیدار مه باید که کیره اند که کوش یعنی پند و نصیحت را و نوشته
است بوصول الهمزة پند بر دیوار صاحب دلی بیدار آمد از خانه
بنگست عهد صحبت اهل طریق را کفتم میان عالم و عابد چه فرق بود
تا اختیار کردی از آن فریق صوفیان این فریق را گفتم آن کلمه خویش
بدری بردای بخرج ز موج وین عهد می کند که بکیر و خیرین را برای تحصیل
نیکی بر سر راهی مست حفته بود و تمام بکیر الزاء لفظ عربی اختیار
ز دست رفت عابدی بر سر او گذر کرده در حالت مستقیم او نظر کرده
چون آن مست سر بر آورد و گفت قوله تعا واذ امر بالغموم واکرا
یا قال الله تعا وعباد الرحمن الذین یستون علی الارض هونا الی قوله والذین
لا یسجدون الزور واذ امر بالغموم الایه قوله وعباد الرحمن مبتداء
جمعه قوله تعا اولیک جزون الغوفة کانه قیل وعباد الرحمن الذین

منه ضما تم جزون الغوفة ای اعلی مواضع الجنة وقیل الغوفة من السماء
الجنة واللفظ کل ما یبغی ان یلغی ویطرح من قول او فعل والمفع واذ
مر وای عباد الرحمن باهل اللغو والمتخلین به مر واهل موضعین مکرر
انفسهم عن التوقف علیهم احوض معیم اذا رايت انما کن
ساندا وعلیما ای مطمئنة النفس لا یکرکها الغضب بسببونه یا من
بفتح نفوس لم تر کویا ای لای شئ کویا وقد قال الله تعا واذ امر ویا
للغو واکرا متاب منی خاطر من تافنی ای بار بار ره از کنگار
ای قوض وجرم عن العاصی یحشا بند کی در وی نظر کن ای انظر الیه
بالتعجب والشفقة اگر من ما جودا خدم بکیر وازای بالعلل الستی تو بدی
چون جوان مردان کز رکن طایف رندان بانکار ورویش بیاء
الوجه بد آمدند دستشان ما سر افکند ویزدند وید بخانیدند
لکایت پیش پیر طایفت به یعنی پیش به وگفت چنین حالتی رفت
ای ندرند خرقة درویشان جامه رنماست هر که درین کیوت تحمل
فی مرادی نکند مد عیبت در یای فراوان شود تبین یعنی مکرر شود
سبل بالکرة الجمولة عارفی که بر جلد تنگ بفتح التاء وضم النون آست
منوز بالتعظیم کر کز ندرت رسد تحمل کن بغمود از کناه شود ای بر
در جو عاقبت حالت خاک شومش از آن که خال شوی این حکایت
منزاه من شنیدن که در بغداد رأیت یعنی علم وپرده را خلاق

ش

2

2

ب

ق

2

افراد را به از کوه بفتح الحاء الفارسی یعنی غبار راه و ریخ رکاب گفت بایرده
از پرده از طریق کتاب قال الخلیل العتبات الخاطبة الاذلال من و توهر و خواجسته
تا شایسته یعنی انا و انت مملوکان ملک و لا بعد ان ان يجعل قولهم فی التزی و اد
قر دشن من هذا القبیل علی ما من قرن تا ش و اد تا ش فقول بیده بارکاه سلام
تفیر ما قبله من زحمت و می ای مقدار ساعت و احده بنا سودم کاه و بی کاه در سفر
بودم تونه ریخ از موده محصار بفتح قلعه و یحتمل ان یراد به المعنی المصدری
فی مختار الصحاح قال ابن الکیک حصره العدو و یحصرونه ای یضیقوا علیه
و احاطوا و بابه نصر حاصره ایضا محاصرة و حصاراً انتهى نه بیامان و باد کرده
و خیار عطف تفسیری قدم من یسحی پشته است بالباء الفارسی یعنی مقدم
است بسی و اعزت نویخته است بالباء العربی و هذان الباء ان کلاهما مکسور
ان بالکسرة المجهولة تو بر جمع خند بندگان نه رویی باکنیز ان یعنی کنیزکان یا سیمین
بویی من فواده بدست شاگردان بسفر پای بند و سرکردان گفت پرده در جواب
رایت من آستان دارم نه چو تو ای مشک سر با سمان دارم و که پیوده یعنی بجای
پیوده ای فی غیر موضع کردن افرازد خویش را بکردن انوازد و قد مر معناه فی
الذیاجه یکی از صاحب دلا ن ز و آرمایی را دید که بهم برآمده و در خشم شده و گفت
بر دکان آورده گفت را چه حالتست کسی گفت فلان دشنام داد است
او را گفت این فردایه هزار من سنگی بر من دارد و طاقه یک سخی نمی آرد
لاف می چکی و دعوی مردی بگذار عا بنی یعنی آن عا بنی فردایه را

چهارم من چه زنی گزشت از دست یعنی اگر از دست بیاید دهنی شری کن
شرین کن که مودران است که منشی بزنی بدوی اگر خود برد و من دریدن
پشت فی بیل نه مودست آنک در دوس مودل یعنی اسانیت بنی آدم سر
از خاک داد اگر خاک باشد آدمی نیست سبزی را پر سیدم از سبزه
اخوان من گفت کینه آنک یعنی آن شخص است که مراد خاطر یاران بر مصالح
خود مقدم دارد و حکما گفته اند که برادر که در بند خویش است ای مستحق
فی قید فقه نه برادر است نه خویش است ای و لیس تعویب من اعز
نایک است همراهِ اگر کتاب کند حمیر و نویست دل در کس میند که دل بسته
نویست چون بنور خویش را دیانت و تقوی قطع رحم الرحم همتا
بلعن الوابست بسته موت قرنی فی مختار الصحاح التوبی فی الرحم و سونی الاصل
مصدر تتدل بینها قرابه فقب فزنی و متوبه بفتح الراء و ضمها و قبل کلاما
اعنی تقوی و قریب یقران بالامال ما دارم که مدخل و رین بیت بر قتل
من اعنه اض کرو و گفت حق و جل و علا در کتاب حمید ان قطع رحم نهی
کرده است و بقره ذی القوی فرموده و آنچه گفتی مناقض است گفتیم
خطا کردی موافقت قرانت قال الله تعالى وان جاءداک ضیمه التینه الذین
عما ان تشکر فی مالیس لک به علم ای شکر کن فی مالای لک باستحقاقه الا تشکر لک
تقلید لها و قبل ارادین معنی العلم به نفع ای شکر کن فی مالیس بشری یرید الا
منام قوله فلا تطعها جواب ان اس فلا تطع الوالدین فی ذلک فانه لا اطاعة

مخلوق فی معصیه خالق **بیت** هزار خوشی که چکانه از خدا باشد فدای یک تن
 بیکانه کاشنا باشد یعنی خدا باشد بان یک تن بیکانه کاشنا که بیکانه شود از من یعنی
 از او با من نباشد ولیکن آشتا باشد با خدای تعالی **بیت** هر مردی لطیف در بغداد
 دخترش را بکشت و کوزی الیاء للوحه و آدمردی الکاف للتصغیر المنید للمحقیر
 سبک دل چنان بگزید لب دختر مقبول کزید که خون از دیکید بامدادان بد چنان
 ویرش پیش و اما درقت و اما لفظ فارسی بمعنی الودس و پرستش کای
 فرومایه این چه دلدانست چند خایس بشن آبتانست آبتان بمعنی چراغ
 المزاج التلطف و التنا للخطاب اعنه یخاطب شیخ سعدی کلل من التی السمع
 و هو شهید و یعول بزمحت بکنتم این کنش را ای ماکینک هذه الحکایه الابطال
 و الملاحظه نزل بگذار و جد از بردا ریغ کن بکنی لکان ترک ما بهو الهزل من
 هذا الكلام و تاخذ نصیبک منه من الحکایه و الموعظه و اشار الیه با بئول خولک در
 طبیعتی که نشست نه هر چه بوقت مرگ از دست متعلق بندد یعنی آن طبعست
 نه هر چه بوقت مردن و فی بعض النسخ نرهد بالراء المهملة من رهیدن و هو
 الخط الاول **بیت** قبحی و خرداشت بنایت رشت روی بجای زبان
 رسید بین بالغ شد و خون جگر را دیده با وجود جگر باز و نعت کسی بنا
 کت او رغبت من نموده **بیت** رشت بلند دبیقی ای متاع منسوب الی
 دبیقی و هو علی وزن شغیب اسم موضع و دریا بمعنی الدیابج ای الحیر که بود
 بر دوس نازیبا فی مختار الصحاح الودس **بیت** مستوی فی الرجل والمرأة
 نعت مستوی

خوبی بد

و اما فی اخرها یقول رجل عروس و فی بحر زیبا بالترکی بزمخلو و یراشقلو و زیبا
 فی جمله ضروره با ضریری بمعنی اعمی عقد نکاحش یستند آورده اند که در آن تاریخ
 حکیم از سر نریب اسم مکان بر سید که دیده ناپسایان روشن فتنه را گفتند چه ماده ماد
 را علاج نکنی گفت ترسم پناشوی و دختر مرا حلاق دهد **بیت** و المصراع فی الاصل
 احد طرفی الباب ثم اطلق علی نصف بیت للنسابة بینهما و شعری بضم الشین بمعنی
 الزوجه زن رشت روی و صف ترکیبه ناپسایه **بیت** پادشاهی بچشم حقارت
 در کاینه درویشان نظر کردی یکی از ایشان بخواست دریافت و گفت ای
 ملک ما درین دنیا بچشمش بنگر از تو کمتر بم و بعش نفع العین از تو خوشتر
 و برک برابر و قیامت بهتر **بیت** اگر کشوکی کشو بکسر الکاف العربی بمعنی الاثم
 و کشو کشای وصف ترکیبه مثل کامران فی قوله کامرانست و کرد رویش جاکمند
 است و آن ساعت که خواهند این و آن مرد یعنی مردن خواهند نمود از جهان پیش
 با ماله الباء العربی از گفتن به چو رفت از مملکت بر طوست خواهی کدایی خوشتر
 است از پادشاهی ظاهر درویشی جامه زندگانه نفع الزاء الفارسی و کسره بمعنی
 گفته است و قوله موی شترده کنایه من بخرده و حقیقت آن دل زنده و نفس
 مرده **بیت** نه آن بر در خویشید از خلق بفتح الحاء المعجمه که خلاف کنند
 بخند برخیزند و هذا بیان الصبر هم و سلمهم و قوله کوکر زکوه فرو غلط اسباب
 سبکی عارفست که از راه سبکی برخیزد بیان لوفضائهم بتضاء انه تعالی و قوله
 غلط من غلطیدن بمعنی التدهرج و علیه نسخ الاستاد و فی بعض النسخ غلط

معا

۲

۳

قطعه

علمه باتفاق من غلبيته بمناه ايضا طريق دروین ذکر است و شکر خدمت و
 طاعت و ایشار هو بزل ما يملكه و قناعت و توحيد توکل و تسليم و تحمل و اعلم ان التنا
 في اللغة الرضا بالسم وفي الاصطلاح اهل الحقيقة هي السكون عند عدم الماء لو فاته و قيل
 هي الاكتفاء بالتفصيل و قيل الاستغناء بالموجوه و ترك التطلمح الى المفقود و ان التوحيد
 على ثلاثة اقسام توحيد الافعال و هو اول مراتب التوحيد الحقيقي و توحيد الصفات و
 هو المرتبة التي لا يترقى اليها الا من حصل له توحيد الافعال و توحيد الذات و هو الذي
 لا يصل اليه من يترقى الى المرتبتين الاوليتين للمحتاج في كل من الاسماء الثلاثة تحقيقات لطيفة
 و تدقيقات نفيسة ان ذكرنا ما لطلال الكلام و ان التوكل هو الشئ بما عند الله تعالى و الياسر
 في ايد الناس و قيل ان يستوي عند الانسان الاكثر و الاقلال و قيل اسقاط التوكل
 الغريب و قيل التوكل على قسمين توكل العوام هو تفويض او الزرق الى الله تعالى
 و ترك التعلق بالاسباب فته بوعده الله تعالى و اعتمادا على كرمه و توكل الخواص
 و هو تفويض الامر الى الله تعالى في كل شئ حتى يبعي العبد تحت احكام القضاء و القد
 عدم المراكمة و الاختيار كالميت بين يدي القاض يفتيه كيف يشاء و قيل التوكل بآية
 و هو صفة المؤمنين و التسليم و اسطة و هو صفة الاولياء و التوفيق نهاية
 و هو صفة اخفاء الخواص و ان التسليم هو الانقياد و هو اظهر العبودية و قيل
 التوفيق و هو ان لا يختار العبد شيئا من امور الدنيا و يكل اختيار ذلك
 الى مواده ثم لا يختار خلاف ما يختاره يكون قبل نزول القضاء و التسليم يكون
 بعده و التسليم و التوفيق من صفات اهل المعرفة و قد مدح الله تعالى بهما الاولياء

و ان التوكل

و ان التوكل هو الصبر و هو يخرج الحرارة من غير تعب و قيل ترل الشكوى من الم
 بلوى و قيل استعانة البلاء بالرضا و النيات و علامة ان بين اصحابه حيث
 لا يتوكل بينه و بينهم و هو غرر البلاء و قوله مع فاضله جلاله و بين صفاتها
 موصوفة بحقيقة دروین است اگر چه در قیامت نرفته اما هر زده کوی و بی کار
 که روز ما بنب آرد در بند شهوت و شهوات بروز کند جواب غفلت بخورد هر چه
 در میان آرد و بگوید هر چه بزبان آید در نداشت اگر چه در عبادت است ای درو
 برهنه یعنی خالی از تقوی و ز برون بطن الباء یعنی بیرون یعنی و از پیرونت جامه
 ریاداری پرده هفت رنگ مفعول مقدم لقوله در مگذار یعنی پرده منقش را
 در درت مگذار تو که در خانه بوریاداری لا تعلق علی بابک التمسق المنقش
 فانه ليس لك في شئك غير المحصير و بدم کل نازه چند دسته بر کنیزی
 از کلاه بسته ای محتاطا مع کتم که چه به کلاه ناچیز تا در صف کل نشیند او نیز
 بکسر النون يستعمل یعنی ایضا بکسر نیست کلاه و کنت فراموش صحبت نکند کرم
 فراموش قوله صحبت مفعول مقدم لموله بکند فراموش و قوله کرم فاعله
 یعنی کرم نکند فراموش صحبت را کرمیت جمال و رنگ و بوم آغز نه کلاه باغ
 اویم استفهام علی سبیل الانذار من بند حضرت کریم پرورده گفت قدیم
 کریم منکر منکر لطفت بسكون التاء خبر مقدم لقوله امیدم از خدا اوند
 بانکه بصاعته ندارم قدر معنی البصاعة فلا نفید سر ما به طاعتی ندارم او
 چاره بنده داند چون میج و سلیمان نماید رسمت و عادت که مالکان تحریر یعنی

و ان التوكل

اعتقاد بخیر از ادکند بنده پیرای بار خدای اصله باری خدای حذف یا واه للوزن
 فی الصحاح الفارک لفظ مشترک بین لغة العرب والجمع معناه الله خدای و فی الفصول
 العمادیة قوله بار خدای بزرگ خدای لان بار بلفظ فارسی بمعنی بزرگ فتح یتصح
 اللفظ والمعنی بلا تکلف کتبه بکسر الکاف الفارسی آرای وصف ترکیبی مزین بهمان
 بوندی پیر خدای ام من بخشاییدن بمعنی الترقیم ای در صحنه سعادی مادی حذف
 نداده یعنی ای سعادی ده ز خاکیر ای امر و خدایه خدا کیر قوله بربخت بسکون
 التاء مبتداء و قوله کسی اه خبره که سر بتابد مضارع من تافتن قال فی الجواهر
 تافتن بجای بمعنی الاثراق والاحتراق و بمعنی کسب الحارة من الغیر منه قوله جهان
 ز آتش تنها تافته و بمعنی الاستفاد بالعين المهملة بمعنی الاخذ بالکفا وجعل الشیء
 امخنیاً و بمعنی بوسق بالتوک و منه قولهم موی تاب و بمعنی الاراض و هو المراد
 ههنا و منه قوله بسالی نهج متاب از تا ذکر پیش نیاز و کسی نازنین آن
 آن به کز و خاطر نیاز و کسی زین در ای اعرض عن باب الله تعالی عبر بریس
 الاعضاء اعنی الاراس عن کلها مجازاً مرسله که در ذکر بناید بمعنی لا یجد بابا غیر
 باب الله تعالی از حکمی بر سیدند از شجاعت و سخاوت کدام بهتر است
 گفت آنرا که سخاوت است سباحت حاجت نیست نوشت است
 و فیها و حصل ایضا من النسخ کتبت نوشتنت بحدف الالف فی الخط ایضا
 و لکنه سهو لما عرفت ما نقلناه من الصحاح الفارسی من انه یجب اثبات
 الف است خطا اذ اتصل بکلمة مفتوحة الاخر برکور بهرام کور کلاهما بالکاف

کعبه فتح

الفارسی که

الفارسی که دست کرم به یعنی نیکست ز بازوی نهر گرفت عالم بگردی و روز و
 لیکن نبردیم با جوعه بکورت مانند حاتم طایس ولیکن تاباید بماند نام بلندش
 به بفتح الباء انیکویی شهو در و زکارت مال بر کن ای افق که فضله روز بفتح
 الراد المهملة و سکون الزاء المعجمة شجرة الغنم را چوب باغبان بررد ای اذا قطعها
 پشتر در داند کور **باب فی فتنه القناعة** اللغز مصدر
 قنع یقنع من باب علم اذا رضی بما عنده و قنع یقنع قنوعاً من فتح اذا سأل و منه قیل البعد
 قرآن قنع اقنع و لا تقنع فما شئ من شئین سوی الطمع قال بشر السجانی القناعة ملک
 لا یسکن الا فی قلب هو من و قیل من باب لوصف القناعة طفر بالغر و المرقه خواهنده
 یعنی سائل مغربی در صف بشدید القاء بزازان حلب می گفت ای خدا و ندان نعمت
 رسم سوال از جهان برخواست **باب فی فتنه القناعة** ای قناعت توانا کرم کردن بالکاف
 الفارسی فیها اصله توانا کرم کردن یعنی ای قناعت صیرنی غنیا که و رای تو هیچ
 نعمت نیست کج بفتح الکاف الفارسی للزینة و قیل بضم الکاف العوی ای را و به
 صبر اختیار قناعت هر گرا صبر نیست حکمت نیست **باب فی فتنه القناعة** دو امیر زاده بود
 در مصر یکی علم آموخت و دیگری مال اندوخت این علامت عصر و آن عزیز مشرت
 بفتح الکاف الفارسی پس این توانا کرم چشم حقارت و رفیع نظر کردی و کفح من
 سلطنت رسیدم و تو همچنان در سکنت بماند گفت ای برادر شکر نعمت
 باری تعالی بر منست میراث پیغمبران یافتیم یعنی علم و ترا میراث فرعون و هامان
 و هو وزیر فرعون قبل انه اول من اقرب بوبیته فرعون و صدقه فیها حین ادعی

ق

2

الالهية رسید یعنی ملک باطنی مع آن مورد که در پایم بمالند یعنی ناسی
 بمالند مر بپای نه زنبورم که از منبش نهالند کجا خود شکر این نعمت گزارم زور
 مردم آزاندارم در ویشی را شنیدم که در آتش فاقه من سوخت
 و غرقه من دوفت و تکی خاطر خود بدین بیت می گوید بنان خشک قنات
 کنیم و جامه دلن که بار محنت خود به ز بار منت خلق لفظه بار فی الموضوعین یعنی
 الحلال بکسر الحاء کس گفتش چه نه نشینی کر فلان درین شد طبعی کریم دارد و کریم
 عیم میان بخدمت آزا دکان بسته و بر در لها نشسته اگر بصورت حال تو مطلع
 کرد و پاس خاطر بران منت دارد گفت خاموشی که در نیستی مردن به که حاجت
 به پیش کسی بردن که گفته اند هم دوختن به و الزام کن صبر یعنی الزام کن صبر را
 بر نفس بهتر است که بهر جامه رفته بر خوجکان بنشت بمعنی بنشتن حقا که با عقود
 دوزخ برابر است رفتن پهای مردی همسایه فی بعض النسخ مردم همسایه
 در هاست یکی از ملوک عجم طبیب حاذق را خدمت محمد مصطفی صلعم
 فرستاد سالی چند و در دیار عرب بود کسی تجریتی پیش او نیامد و معالجه
 از وی درخواست روزی پیش رسول صلعم آمد و طلبه بکسر الحاء الف نادستی
 یعنی شکایت کرد که مرا برای معالجت اصبحاب فرستاده اند هیچکس در
 مدت بمن التفات نکردند تا خدمتی بر بنده معین است بجای آرم رسول
 علم فرمود که این طایفه را قاعده هست که تا اشتها غالب نشود چیزی نخورند
 و هنوز اشتها باقی باشد که دست از طعام بردارند حکیم گفت اینست موجب

تندرستی

2
 ری
 1

ف

تندرستی پس زمین خدمت ببوسید و برفت **تندرستی** سخن انگیزد حکیم
 آغاز یاسر انگشت سوس لقی و از که زنا گفتنش اهل اذنا گفتنش
 خلل زاید ناخوردنش بجای اید یعنی ان احکیم لا یشرع فی التکلم ولا یطول
 انما له کمال لقی الا اذا اتوا من عدم تکلمه اخلد او اصابت مخمصة من عدم
 اكله لا جرم حکمتش بود گفتار یعنی گفتار سر حکمت بود خوردنش تندرستی
 آمد بارای مته یکی به بسیار کرد و باز بشکین تا یکی از مشایخ بد
 گفت چنان میدانم که بسیار خوردن حادث دارد و قید نفس از موهل
 بار یکم است یعنی بقید نفس توبه و نفس جنین که توی بدور
 زنجیر بکشد و اید روزی که ترا بدرد یکی بخت کرد که می بدورد
 شد خواج را بدرد در سیرت اردشیر یا یگان روز الاسار
 سلمه له ان اسفند یارین کتاب شاذ المتهور با سندی از وین
 من لما اصاب عینه سهم خرج من بد رسم زال علی اخطاء مات عن قریب
 و اوص ابنه بهمن لرسم علی نزدیک بیه و یعین للسلطنة قطب کتب شاذ
 و جلة للنبی و سمار بارد شیر در دهنه و ولد منها ابن سمار با سان
 ثم ولدت له بنت فی غایت احسن و اجمال فاجلها اردشیر غایه المجتهد حق
 اتخذها امراة لنفسه و کان منی مذ بهم الذوج بالا و لا و الاقربا ثم مات
 بهمن عن قریب فادخل سریر السلطنة لبنته فخرج اخوها ساسان بالغیر
 و اتی الی دیار الهند و کان شیبا با ید علی الغم ثم ولد له ابن و سمار با سان

2

2

ب

2

وایضا و کان هذا ایضا شبها باغم تا ولد ابن سماء باسان ایضا و قد کان ذلک
 شباً ایضا باغم تا ولد ذلک السان و الثالث ولد سماء باسان ایضا فظهر
 ذلک السان الرابع رجلاً فی غایة اللطف و نهایة الجود و القابلیة فتوکل
 دمی و اتی من الهند الی دیار حته و کان فی ذلک الزمان شخصاً معروفاً بارود و ان
 و قد کان لازد و ان شخص مقبول من امرائه کان سالار حیشه مستی بیاک و یتقال
 له بیاکان ایضا فاتی باسان الی سلة بیاک فخدم فی بایه حتى حصل عنده
 غایة التقرب و کان یسخر اراده و اخلاق فادار بالک فلیت من الیالی فی
 رویاه ان باسان قد ركب علی الفیل الکبیر و الناس باسره هم یسجدون ینزید
 و یکنه اراهم ارا فی رویاه فی غایة الشرف و الرفعة فزوج ابنته و ولد منها ابن سکو
 بان شیر و کان ذلک ایضا غایة التوہ و نهایة الصلابة و القابلیة فسمعه اردد
 و ان فاتحه خادماً و استخذه حتى کان من مقربیه بحت جعله ملک الملوک لکان فیما
 خرجوا الی المصید فرم ارد شیر مہا ففارغ فیه مع ابن اردوان حلاً صدقاً فیما
 الزم ارد شیر مسدلاً بان بان ہذا السهم من سهام المعلمة بکذا الامن سہاماً کب
 المعلمة المعلمة بکذا فاذا وقف علیہا اردوان فانفصل من الزام ارد شیر و نزل
 معہ فی طررت فجله لاصطبل فمات اردوان قام ارد شیر بضربة و غیر
 مقام و کان ملکاً مشہوراً کرم التواضع و بکیر عن جہ ارد شیر اسفند یارب
 باد شیر بیاک ام بیاکان الی ہذا ما سمعته من الکتاب کما ان آملہ
 کہ حکیم و بیا پر سید کہ روزی ای فی یوم واحد فی بعض النسخ ہر روز جمایہ

طعام باید خورد دیغہ خوردن گفت ہمدرم شک کفایت کند گفت این قدر
 چہ قوتہ دہد حکیم گفت ہذا المقدار بچک و ما زاد علی ذلک فانت حاملہ
 یعنی این قدر بر پای می دارد ہر چہ برین زین کنہ تو حمال آنی و یتع فی بعض
 ہکذا العاقلہ یا کل لیعیش و الا حق یعیش لیا کل الحق و لکما قہ قلہ العقل
 خوردن برای زیستن و ذکر دست تو مستعد کہ زب تن از بہر
 خوردن دست درویش فراسانی ملازم صحبت یکدیگر بودند
 و سیاحت کردند فی مختار الصحاح ساء فی الارض بسیج سیجا و سیوجا و
 سیاحہ و سیحاناً بفتح الیاء ای ذہب یکی ضعیف بگو کہ بہر بفتحین در شب
 افطار کردی و ان ذکر قوی کہ روزی سہ بار خوردن فضا را برد شیرین شربت
 جاجوسی گرفتار آمدند مر و او را در خانہ کردند و درش را بکل بر آوردند
 بعد از دو ہفتہ معلوم شد کہ بی گناہند در بکشد اند قوی را دیدند مرده
 و ضعیف جان سلامت برده درین عجب بماندند حکیم گفت این عجب بودی کہ
 آن یکی بسیار خور بود طاقت بی نواہی یعنی بی راری نداشت ہلاک شد
 و آن دیگر خوب تن دار بود بقال فلان خوشن داشت ان ضابطہ
 بر عادت خود صبر کرد و سلامت ماند چہ کم خوردن طبیعت شد
 ای ادا کان قلہ الا کل من عادانہ المزاجیہ و اخلاقہ الطبیقیہ بسبب
 المزاولہ و الممارنہ کسی را چو سختی کعدم الا کل زمانا پیشش آید سہل
 گیرد و کوتن پروردت اندر فراخ چو تنکی یغذاز سختی بیورد و یکی از

از حکما پس رانهای که از خوردن بسیار سیری با کسرة المجهول ای الشیخ
 مرد را بخورد دارد گفت ای پدر کرسکی بکشند شنید که طریقه کفنه
 اند که سیری مردن به که کز کرسکی بردن گفت اندازند که دار قال الله
 کلو و اشربوا ولا تسرفوا اولها یا بنی آدم خذوا زینکم عند کل مسجد و کلو و اشربوا
 ما طاب لکم ولا تسرفوا انه لا یحب المرفین ان فان الله تعالی لا یرض فعل المرفین
 حکم اندازد و در الاستبداد کان طیب نعم الله عز و جل خازق فقال لعلى بن احبس بن
 و اقدیس فی کتابکم من علم الطب بشیء و العلم علما ان علم الابدان علم الایمان
 فقال له قد جمع الله الطب کلمة فی نصف آیه من کتابه قال و ما هی قوله تعالی کلو و
 کلو و اشربوا ولا تسرفوا فقال النضرانی و لا یو شرف من رسولکم بشیء فی الطب فقال
 قد جمع رسولنا الطب فی الناطق سیرة قال و ما هی قال قوله عزم المعدة بین الداء
 و الحمیة راس کل داء و اعط کل بدن ما عودته فقال النضرانی ما ترک کتابکم ولا
 یتکم بجالوس **نه چندان بخور کز دیانت برآید نه چند انداز صوف**
جانت برآید بانک در وجود طعاست حفظ نفس رخ آورد و بنی
 الواو و الراد طعام که پیش بالباء العوی از قدر بفتحین بعض المقدار بعه که
 کل شکر خوری تکلف زبان کند کز نان خشک دیر خوری کل شکر بوه **حکایت**
 بخورد یا گفتند دلت چه خواهد گفت اندک دلم سچ نخواهد یعنی اجاب ذلک المریض
 بان المطلب ان یطلب خالطی **سعد** چه برشت بنی الکاف الفارسی
 ای اذاکنت المعدة الممتلئة شکم درد خواست سود ندارد همه اسباب

راست ای لا یتفع کل ما لجه مجتبه **حکایت** بقال را در سحر صوفیان
 کرد بکلمه الکاف الفارسی آمد به یمنه اجمع در احم من المتصوفة دنیا بقال و هر
 روز مطالبت کردی و سخنهای ناخوش گفت از اصحاب ان نعمت او التفت
 ظل الزلّة کذا فی مختار الصحاح خست خاطر بودند و جز از خجل جان نبود صاحب
 ولی از ان میان گفت نفس را و عده و اذن بطعام اسان ترست که بقال
 را بدرم **ترک احسان خواج** او بستر کاحمال جفا بر تو ایان تمنا کنی
 شش مهن به که تعاضای رشت قضا بان **جوانمردی بیاء الوحلة را در**
 چنگ نماند چرا حق هول رسید یعنی اصحابه جراه نماید مخوفت ممیت فی الاغلب
 کسی گفتش فلان باز رکان تسوس دارد و دارد اگر خواهی رشت بدی که قدری
 المقدار بسید بدهد و گویند که آن باز رکان بیخجل معروف بود **کز خیال**
 نمانش اندر شود بودی اقباب تا قیامت روز روشن کسی ندید بر خجواب
 خوازد و گفت اگر نوش دارد و خواهم دهد یا نه بدهد و اگر دهد منعت کند
 یا نکند بهر حال از خواستن زهر قاتل است **سعد** چه از دومان جمع دون یعنی
 ناکس بمنت خواستن بقاء بنیخ آقا و در تن افزود و از جان کاست بیاء الخطا
 و کاستن بالکان الودی یعنی التخص من الشیء و حکیمان گفت اندک اگر اب صیوة
 فی المثل باز دوز فرود شد یعنی لوبیع ماء الحیوة مثلاً باء و هر الریحی اگر بعه ضنه ناموس
 و ناخر و فعل مضارع متغی می خوردن لا یشترک که مهن بویه از نذ الکا بکند لست
حکایت اگر قطل بنیخ الفاء الفعلة و النطاء المعجزة ثمة العلیة و فی اسامی که العلم
 العلم

2

ق

2

ب

فرد

ب

گویا بقاله بالترکی ابو جهل قویوز خور از دست خویش خور قال
 بجز الغایب خور بالواد الاصل مثل بوس و سور یعنی الحاد و اما خور بمعنی
 الوق بفتحین فهو منج انما و الواو الکرسی بکون فی قافیه رنی و قال
 اسود لارام را بدرخ از شرم کی سخن لاله شد لولوز خور به از شیرین
 بیا، الوحده از دست ترش بضمین لوزن رو با یکی از علماء خوارده بقیق و انت
 بسیار داشت و کفایت اندک با یکی از بزرگان و قوله وی سخ در حق او داشت
 فاعله کانت راجع الی یکی از علماء فی بحر الغرایب و در ضمیر غایب یعنی او و
 قوتش سوال از اهل ادب در نظرش ناپسند آمد زجت بکون
 التاء قوله و در بکون الیا، ترش بضمین لوزن کرده حال از مردیش
 یا عزیز مرده عیش بد و نیرنگ کردانی فی بحر الغرایب حرف عطف
 یعنی الواو بجای ز و یا تاره ر و و قند ان فرو بندد و یعنی مسدود
 نشود کار آن کسی که کند و بیا، فی شوق قبل الیا، فی کارش متولد از اشباح کرده
 ما قبلها لوزن آورد اندک اندکی درو طوف او زیاد کرد و بسیاری از
 دست کم بفتح الکاف الوق یعنی ناقص کدهش از چند روز چون محبت بود
 بر قدر اند بد و گفت پس فعل اندم معالجهم معطوف و هو بالفتح
 اسم لما یطعم فاعله از المخصوص بالدم محذوف حیثی نصب علی انه خبر و لا یجوز
 طرف لنکب مضاف الی الدل و هو بالفتح ضد الفزیکه یا باهیا، الی یکب انت
 تلك المطاع و الخطاب بکل مراد بصلح ان یکون مخاطبا و یرور الدال بالرفع

در قیاس و نحو و لغت و معانی و کلمات و اصطلاحات و تفسیر و ترمذی و سنن و مسند و معجم و کتب معتبره

علی از مبتدا و یکسبها بالیا، التیانیة علی صیغه الغایت فی محل الرفع علی انه
 خبر و لجملة الاسمية فی محل جوبانفاضة الطرف بالیا، فعلى هذا فاعل یکسب ضمیر
 يعود الی الدال بحار القدر بالکسر و یطبخ فیه منصبا، اسم مفعول من انتصب
 بمعنی نصبه و القدر بالفتح المنزلة و الموتبة و مخفوض من لخفض هذا الرفع
 و لا یخفی ان مضارع الثانی فی مقام التعلیل للذم و المعنی تبس المطاع بها
 حین الذل و تبس المطاع حین کسب لذل ابا یا ای حین یکسبها الرجل بذل السوا
 و هو ان التوقع فانه وان نال شیئا انتصب به قدره و غل لانه لخفض من قدره
 ما قدره و علا قال علی کرم الله وجهه لنقل الصخر من قنن اجمبال احب الی من منذ
 الرجال یقول الناس لی فی الکسب عارف قلت العار فی ذل السؤال الفخج و القن
 هو اعلی الجبل کالقلة کذا حققه بعض الکلمه نام افزود افزود آرب و یوم
 کاست بی نواهی به از مدلت خواست یعنی از مدلت خواستن و سوال کردن
 درویشی را ضرورت پیش آمد که گفت فلان نعمت بی قیاس دارد اگر بر حاجت
 قو واقف کردن همانا فی بحر الغرایب مانا و همان و همانا کلاها بمعنی واحد و الفرق ان همانا
 قریب الی در قضای آن توقف و اندارد و گفت من اورا نمی دانم گفت منت رهبری کنم
 دستش گرفت تا منزل آن کس در آورد یکی را بدید لب فروخته و تندبض التاء بمعنی
 دشوار گذرانی بحر الغرایب و الصحاح الفارسی نشسته الظانه کنایه عن کونه عبوس
 الوجه سخن نگفت و باز گشت ای عرض گفتش چه کردی گفت عطای ابلقای او بخشیدم
 چه بیخنین حاجت بنزدیک ترش روی که قوی بدش فرسوده کردی بالکاف الفارسی

1
2

ای نصیرت منادیانی الصالح الفارسی فرسود بجمع الکسراه اگر کسی که از رویت
 بقدای الآن و بالفعل اسوده کردی یعنی تفرج و تسبیح الآن من مشاهد وجهه
 البشاش **خشک سالی القوط در اسکندریه** بدید آمد ضانک غنان طاق
 درویشان از دست رفت به و درهای آسمان بر زمین بسته و فریاد اهل
 باسماں پیوسته **نماند جانور از وحش و طیر و ماهی و مور که بر فک نشد**
 ازین نوایی افغانش عجب که دود دل خلق جمعی شوه که ابر کمره و سیلاب دیده
 بارانش در چنین سال محنت دور از دوستان که سخن در وصف او ترک ادبست
 خاصه یعنی قصه صا که در حضرت بزرگان و بطریق **احمال از سران در گذشتی**
 تم نشاید که طایفه بر عجز کونیه برین دو بیت اقتصار کنیم اندکی دلیل بسیاری بعد
 و مثنی نمونه یعنی چاشنی خرواری قال فی الجواب خرواری فی الاصل حمل الحبل
 الحمار ثم اطلق علی کل حمل کان فالبا، اصلی و مصدری **کر تر بکشد آه محنت را**
 ترزایدان نباید گشت یعنی از برای قصاصش چند باشد چو بخ بعد از دشمنین
 فاعل باشد راجع الی قوله آن محنت اب در زیر آدمی برنت و هذا البیت کنایه
 عن کون ذلک المحنت مفعول المن اراد چنینی شخص که طریقی بفتح الراء یعنی بعضی
 ارفت او شنیدی در آن سال **نعمت بی گوان داشت تنگ دست**
 دستار اسم و زردادی و مسافر آنرا سفره نهادی گروسی درویشان از
 جور فاقه یعنی فقر بجان آمده بودند آهنگ دعوت او کردند و مشورت بمن
 آوردند مرا از موافقت بازردم و گفتم **نخورد شیر بنم خورد ده سک**

یعنی

یعنی فضل خود مشترک کنی بحد اندر عار تن به پیاره کی و کرسکی نبه و دست پش
 سغه مدار کردی و ن شود بنعت و مال بی هزار ابریح کس شمار کردی بختی بختی بر بیان
 بختی بختی الباء الفارسی و النون الی الی یعنی النفس و بیح فبیل بفتح المفعول را الثوب النشوع
 الثوبین بر نا اهل بر معنی علی و نا اهل بفتح جاهل ر جورد و طلسم بر دیوار فی مختار الصحاح **الطلا**
 کله باطلیت **حاتم طایی را گفتند از خود بزرگ همت تر در جهان دیدی یا شنیدی**
 گفت بلی روزی جهل اشتی فریاد کرده بودم و با امراء عرب بکوشه صحرای برون رفتم
 خار کنی را بفتح الحاف العربی و الیاء للموعدة دیدم پشته خار فراهم آورده گفتم بهمانی
 حاتم چرا زوی که خلق بر شما ط او کرد آمده اند گفت **هر که نان از عمل خویش خورد**
 منت حاتم طایی نبرد من او را بهمت و جوانمردی بر تر از خود دیدم **موسی عم**
 درویش را دید از برهنگی بر یک بالکاف الفارسی الرمل اندر نهان شده بود گفت ای موسی
 دعای بکن تلخه لیس تعظم الکافی دهد فی مختار الصحاح الکفاف من الرزق القوة و هو کف
 عن الناس ای اغنی که از بی طاقت بجان آمد موسی عم دعا کرد تا حق تعالی او را در دستگاہی دهد
 یعنی قدرت و مکنت دهد اجابت آمد از چند روز باز آمد از مناجات دیدش گرفتار و
 خلق ایند بفتح الهمة و سکون الیاء بمعنی کثیر کذا فی مختار الفارسی بروکن آمد گفت این را
 چه حالت گشتند فرمود و عریه که الویة سوا الخلق و رجل موبد بکسر الباء بود عی
 ندیم و سر کرد کذا فی مختار الصحاح و یکی را گشته اکنون قصاص می کند **کر به مسکین**
 اگر پرداشتی ای لو کان لله لعلی جناح تخم کنی که از جهان بر بضمی الکاف و الیم الی الی
 المصفور از جهان برداشتی عاجز باشد که دست قدرت باید بر خیزد و دست عافیه

2

1

2

بر تابد من تافتن یعنی یوزیم موسی حکمت جهان آفرین اقرار که و از تجاسر خویش ای من
 جرئت علی الدعاء استغفار قوله تعالی و بسطة الله الرزق لعباده لیسوا بر خوانند
 قوله لبعدا من البنی و هو النظم ای بقی هذا اهل ذلک و ذلک علی هذا فی الارض
 و لکن نیز بقدر ای بقدر ما یشاء انه عباد و غیره بهیر یعنی بول الیه احوالهم
 فیتدر لهم ما هو اصلح لهم فینتر و یغنی و ینفع و یعطی و یتقن و یسطر كما تجب
 الحکمة الربانیة و لو اغنیاهم جمیعاً لبعدوا و لو افقرهم لملکوا قبل تزلزل
 قدم من اهل الصفة تمنا سعة الرزق و الغنی **ما** اذا اخاض کل اخاض
 اخاض من اخوض و هو الشروع و اصله فی ورود الماء و شروعه یتقال ضمت
 الماء اخوضه خوضاً و ضیا ضای شریعت فیه ثم استعمل فی غیر ذلک مجازاً کذا
 قال بعض الکلم فی مختار الفصحی اخاض فی الماء و ابتها ان افحصها و قوله
ما اذا اخاض کل یحتمل و یمین من الاعراب علی ما هو المشهور فی النحویات
 اما ان استنبهنا مینه و ذی المعنی الذی و اخاض صلیته و المجموع خبر ما ان شئ
 الذی اخاض کل و ان فی ان یجعل ما مع ذی اسم و اهد المعنی ان شئ و مرفوع
 یجعل بالابتداء و یکون اجمله الفعلیه خبره ای ان شئ اخاض کل ان یصلک
 ضایضاً باغزو فی الخطر و هو یفحص من الاشراف علی الهلاک و التجار ان اعنی
 فی و حتی فی قوله حتی مملکت متعلقان باخاض فلیت النمل لم یطریق الطاء
 النمل لیسبب الخطر و اهل الکسرة لانه من طار یطیر و هذا اعنی قوله ان النمل
 لم یطیر لیسبب فیمین یطقی عند النعمة و الغنی لان اذا ثبت له جناح

ش

نظار یسر و ضنه لکما لک **سفله** بکسر الهمزة یعنی شخص دون و ناکس چو چاه و
 منقب و مرتبه آمدیم و زرش یعنی آن شخص را بیل خواهد بچوخت سرش سبل بکسر
 الهمزة الملهمة اللطیة التي تضرب علی وجود الصبیان و غیره عند اساتمتهم فی الادب بالترک
 سلة یعنی انه یفقد ان یضرب سلة علی راسه ای علی قفاه و لا یخفی ان البیت لا یترن الا
 بالکسرة المختلفة فی الیاء الاخرة این مثل آفرین حکمی زده است هذا استفهام التکاري و این
 مثل اشاره الی قوله مورسمان به نباشد پرش فی بعض النسخ یدل قوله این مثل ان سبب
 حکمی چه گفت پدر را بسیار است و لیکن سر کرمی درست یعنی ان ابنه حار المزاج
 لا یناسب اکل العسل فلهمذ الحکمة لا یعطیه و یمینه من اکل لا یجده و حتی
 انکس که توانکت نمی کرد اندا و مصلمت تواز تو بهتر داند ای الذی لا یصیرک غنیاً یعرف حال
 و ما یلا یکن علی وجه اولی من معرفتک لها و هذا ایما الی قوله تعالی و لو بسطة الله الرزق لایله
 احوال را دیدیم در حلقه جوهر بیان حکایت می کن که و فتح در بیان راه کم کرده بودم و از راد
 معنی و لم یظفری فایده لفظ المعنی بامن چیزی نمانده بود و دل بر هلاک نهادم ناگاه فی الجواب
 ناگه و ناگاه و ناگهان کلام بلفظ الفجاءة کیسه یافتیم پراز مرید هرگز آن ذوق و شادی فرا
 موش نکم که بنداشتم ای طغنت تلك الکیسه کدم بریاست کدم بریاست کدم بریان
 بالترکی قوز گشت بعدای و قیل الله و باز فراموش نکم آن و نا امید که معلوم کردم که مراد
 بدست **در بیان خشکی و در بیان یک روان یعنی بریه تشنه را در دمان چه در چه**
 صدق مردی نوشته کوفتاد از پای اصله که افتاد و هولته فی افتاد فحذف همزة او فتاد و کسر
 فاده و ضم الکاف و فصار کوفتاد کذا قال بعض الکلمه و قال سیم من بعض الفصحاء انه

حکم

2

ق

ترا ذلک بسکون الناء للوزن ولعل الظآن بضم الفاء ماض من فتادن و هو لفظه فی
 افتادن وان کواصله که او یعنی که آن مردی تو شمر بر که بند او چه زر خورفتی بدین بالکوتی
 سقیسی یکی از عرب بیابانی از غایت تشنگی می گفت **یا لیت قیل**
 مینتی المینة فعلمه بموت وقیل ظرف افروز یون ما بدل منه والیوم زمان مابین طلوع
 النور الی غروب الشمس وقیل تمل الوقت وهو المناسب هنا افوزای اطرف یعنی برون
 الظلم المراد والمأمول ای یالیتخ افوز بمرادی قبل ان اموت نه بالجر علی انه بدل من مینتی
 و یجوز رفع علی انه خبر مبتدأ محذوف ای می تلک المینة نه قوله تلاطم رکتی سف نه و هو تقاتل
 من الطم وناه بالفارسیة تواخیزدن فیقال لاطه قلاطه والسطه الاموان مریضها
 بعضا و افتاد لفظ الماضی اظهار المحض والرغبة فی وقوع التلاطم لان الطالب اذا
 اذا اعطيت رغبته فی حصول امر یکثر تصوره آیه یحذلک الامر حاصله فی غیره بلفظ
 الماضی فاطل آتیا منصوب بانصار ان جواب الفخ ای امیر الی انا املاء قرینة یجوز بین
 در قلع بسیط فی مختار الصحاح القاع المستوی من الارض فتوله بسیط بمعنی مسطح
 کاشفة له مسافری کم شده بوجه قوت بشدیر الواد و قوتی تشد بکونه نمائند
 و در چند بیان داشت بسیاری بگردید راه بجای بره و سختی هلاک شد طایفه سید
 و در مهابد ویرنه پیش و پس نهاده و برخاک این کلام را نبشته **کریم زر جعفر**
 دارد زر جعفری دینار کبیر مشهور بالخالصیة کالدینار الافرنجی فی دینار نامردی
 نوشت بر کیم کاباله فی النرسی الخطوة وقدره ابا کاف الفارسی بمعنی المراد در
 بیان فقر سوخته را شلم بختی بکم که نواز خام و نقره بالهم و لا کون الفضة

2

ق

غیر الحفرویه

غیر الحفرویه **یست** که کز از دور زمان بنالید بودم و روی از گردش آسمان
 در من کشید مکر و قتی پایم بر نه بعه و استطاعت پای پوشی نداشتم بجای کوفه در
 آدم و تلک دیدم که پای نداشتم سپاس و شکر گفتم حق بجای آدم و بی گشتی
 صبر کردم **قطعه** مرغ بریان چشم مردم سیر کتر است از برک نر که بر خور است
 یعنی بر خور است و انک را در سکه بالکاف الفارسی بمعنی القدرة فی اکثر استعماله
 و فی الامل هو الذی یحرفه العامة و یقولون درگاه کذا فی الجواب فتوله قدر عطف
 تفسیری ما قبله نیست شلم بختی مرغ بریانست یکی از ملوک بانی چند از
 خاندان در سکار کا می بالکاف الفارسی برستان بکسر الزاء و الیم ای فی الشتاء از عمارت
 دور افتاد شب مد خواند دهقان از زراعت دیدند مکت گفت شب انجار ویم تا بخت
 سر بسکون الراء بمعنی البرود و نه باشد یکی از وزرا گفت لایق قدر بلند بادش مان باشد
 النجانی نه و هتانی بیا الوحده رکبک بمعنی ضعیف و ست بردن چینه ای بجایه زیم و انش
 افرو زیم دهقان را خبر شد حفری ترتیب کرد و پیش سلطان برد و زمین بسوید و گفت
 قدر بلند سلطان بدین قدر نازل شدن و لیکن نخو استند که قدر دهقان بلند شود ملک را سخن
 گفتن او مطبوع آمد شبانه و غیر او نقل کردند بامدادان خلعت و نفث بخشید و در رکاب ملک
 قدمی چند می رفت و می گفت **ز قدر شوکت سلطان ناکشت بفع الکاف الفارسی**
 چیز کم التفات بهمان سرای دهقان بافتاب رسید که سایه بر سرش افکند چون تو سلطان
 چون خوف تشبیه بهمان ای سلطان مثلک **کریم** کدای هول یعنی هولناک و هو الفقیر الذی
 یخاف عنه کل احد و تشبیه بانه قی من ان تشف بمنزل هذا الفقیر الشدید را حکایت کنند

2

ق

2

کریم زر جعفر

2

که نیت دافر داشت یکی از ملوک گفت که می نماید که مال بی کران درای و مارا مهمی هست
 اگر برخی آن بعضی از آن دست گیری کند گنی چون از تعلق ولایت رسد وفا کرده
 شده گفت لایق قدر بزرگوار خداوند جهان نباشد دست بمال چون من کدا آلودن
 که جو جو فرامی آورده ام گفت غم نیست بکافران می دهم فی بعض النسخه بترسم دم
 که نجیسات الخبیثین کر آب چاه فخرانی پاکست جهود مرده می شوند
 چه پاکست بالباء العوی قال العجین الکلیس العجین فعیل بعینه المفعول
والکلیس بالکسره الصاروع یعنی به بالترکی الچو و عجین الکلیس من باب قطیفه لیس
 بظاهر قلنا بالین المهملة می رسد و التامه و نحو ما اسد فاسد اصلها و
 او ثما به اشتقاق جمع شق بالفتح و هو فی الاصل مصدر المیز و بوزن المذهب المیضا
 ای المتوضا شنیدم که سر از فرمان ملک باز رفتی گفت و شوق چشمی
 کردن بالترکی ختر یک ایلک ملک فرمود تا مضمون قطاب یعنی بقدر امانت
 بزن و توبیج یعنی سر بزنش از دستم خلاص گردند ای اخذ و امنه بلطاف
 چه بر نیاید کار سرنی همی کند ناچار هر که بر خویشش و بخشاید که بخشد
 برو که فاعل بخشد و شاید جزاء الشکر و ملحقه لم یرحم نفسه لو یرحم شخص
 آفریند و یبقی به باز ره فی را دیدم که صد بیجا شتر بار داشت شبی در غریزه
 گیش اسم مکان مراجیره خویش برد و شب نیار امید از بختهای بریشان گفتن
 فلان اینانیم یعنی شریک تر کشا داشت و فلان بفاعت بهند و ستان و این قبالة
 فلان زین است قبالة بمعنی مکتوب قاضی و فلان چیزی را الان فی نیست

که گفت

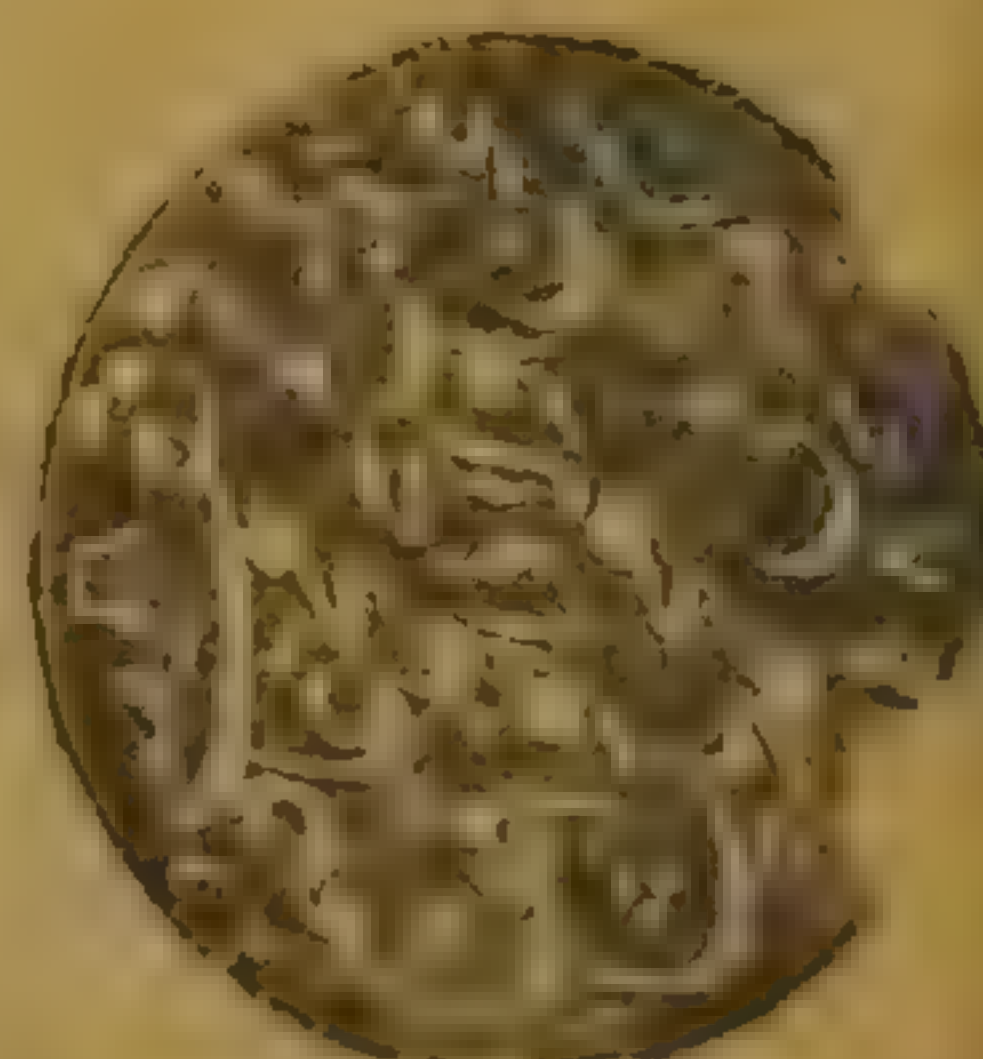
که گفت که خاطر اسکندر سردارم که هوای خوش است و باز گشته دیار عرب خوش است سعویا
 یکی سفری دیگر در پیش است اگر آن کرده شعله بقیعت عمر بکوش بنشینم و ترک تجارت کنم
 گفتم آن کدام سفر است گوید بفتح الفین العوین شین معوف بالکسره پارسى بجناب
 خواهم بردن شنیدم قیمت عظیم دارد و از اینجا کاسه چینی بروم آرم و بیار روی بهند و
 پولاد مندی بجلب و یکسره بالکاف الفارسی یعنی قارون حلبه چین و بردی می متاع
 متاع ابلق لطیف پیارسی و از آن پس ترک تجارت کنم و بده فی بنشینم خندان ازین مالیا
 فرد خویش که پیش بالباء العوی طاقتش نماند گفت ای تو نیز نسخه بکوی از آنها که دیده
 و شنیده گفتم آن شنیدی که در صحراء غور قیل غور بفتح الفین المعجمه اسم بلدة قریبه
من مرقده فی نجد العین الفوره بانه و امید العین و التمامه بلد و النسبه الیه تمام بار سالادی
در قناد از شور یعنی سالار بار و هو التامه لان سالار بمعنی الهام و همهم لعل هو التامه کذا
 سمیت من بعض الکما گفت چشم تنگ دنیا دار را دنیا دار من بحب الدینا و یطیع فیها و هو
 مضاف الیه لقوله چشم تنگ یا قناعت پر کند یا خاک کور مال داری را شنیدم
 بنجل چنان معوف بعد که عالمی بسج و خوه طارنش بخت اراسته و جنت نفس
 جلی بکسره بن میمان در بالکسره متکمن که قانی نار ایجانی از دست ندادی کربه ای هر سر
 بلقه نتواضع نواضع و نوازیدن مترادفان بالترکی انخس و کسک اصحاب کفرا استخوانی
 نینداخته فی جمله یعنی محصل کلام آنست که خانه او را کسی ندیدی در کشاده یعنی مفتوح
 الباب و کفرا او را سر کشاده یعنی مبسوط در ویش بجز بوی طعنه
 شنیدم و هند کتایه عن شده اس که و معنی طعامه عن الفیقر بحیث لایقرب منه

مافی

م

س

حتی بستم بل لا یعرقه الا بساع را بکینه منع از پس نان خوردن او بنده اتفاق
 البه لغوی پس ریزه بخیزد رای لا یلتقط الطیر عتیب الکله کثیره انجر شدیم که
 بدریاق مغرب را در مقدم لوله برگرفته و فیالی فرعون
 بالیاء المصدر در صحتی اذا او رکه الغرق اولها و جان ناالی قول
 الان وقد عصیت قبل و کنت من المفسدین قوله فانبغی فرعون
 ای طغی قوله بغیا رعدا ای باغی و عادی و البغی و العدو و او
 رکه الغرق ای طغی آمنت از ای بانه و من کفر فاضمار القول و قلت
 انه الان و قال جبهه یل و قال الله تعالی ان من الان و قد ایست من
 نفکر و لم یبق لک فیا و قد عصیت و قبل ای قبل ذلک مده عمر ک
 و لم یبق لک اختیار و قد عصیت قبل ای قبل ذلک مده عمر ک و کنت من
 المفسدین الفضالین المضایعین الا یمان ناگاه یادر مخالف کوه
 کشتی آمد جنانک گفته اند با طبع ملولت چه کند دل بده شکایه
 که بسان بکیر الباء بالترکی یزیه و سموت من الاسا و ناره بفتح النون
 شرطه بالنفع و السکون ضرب من الترحیح بفتح التاء فی زحمه و رط و
 دقت بنوه لایق کشتی دست دعا برد و در و فریاد می فایده که کن گرفت
 قال الله تعالی فاذا رکب فی الفلک هذا متعل بمجد و فی دل علیه شرح
 حال المشرکین ساقا ای هم علی ما و ضوعوا به من الشکر فاذا رکبوا فی
 الفلک دعوا الله مخلصین له الذین کانین فی صوره من غلص و نیه

من الو

من المؤمنین حیث لا یذکر والاوان ایسه و لا یرفون سواء فلی نجاهم الی البر و آمنوا اذا هم یشکرکن
 ای عادی و الی حال الشکر دست تفرغ چه سوه بنده محتاج را وقت دعا برد و خدا و
 قت کریم در بقل بناتحین بایط از دو سیم راضی برسان امر من رسا بندن یعم راضی
 برسان بریکران خولتن هم تمتی برکیرای لا تحبس مالک بل تمتع انت منه و احسن الی غیرک
 ایضا چونک این فایده از تو خواهد ماند خشتی از سیم و خشتی از زر که ای افرض بنده من الفقه
 و بنه من الذهب و لا تعرف مالک الی ترسیه بل الی التصدی و التمتع آورده الکلم انکم ذر فخر چه ده فایده یافت و
 اقارب در و بشت یغنه و قد کان فی المص من اقربا به الفراء بقیه مال او توانگر شد و جلم های
 کهن برک او بر پرند و فزونی من و النعمان و احد الخ و وزن النیب و فی بعض شرح القدوری
 لکن اسم آداب ستم الثوب المتخذین و بر ما خرا ایضا و بالفارسیه چشم جانور دریایی و در میاط اسم
 المتحلیه متاع ببریدند برار و و خشتی قیام دران مفسد یک را دیدم از ایشان بر باد پایس و ان
 و غلام پری پیکر در پی او دوان صفت مشبهه من و دیرن با ضو کفتم ده کرم ده باز
 که دیدی ای نور جمیع ثانیان بیان قبیل و پیوند هوا یتصلک من الاقربا و در مراث سخت
 تر بودی و ارنان از مرکز خویش و در جمعه قریب و حیم کذا فی حواله الغرایب بسا بینه معرفه
 که میان ما بود استیض بکشیدم و کفتم بیت بخورای نیک سیرت و سر و مدینه نیک
 مرد و سینه بفتح السین المهمله بمعنی الجید کان بکون مالک و الفارسی بمعنی المینکس تحت
 که در بکسر الهمزة و الفارسی که بمعنی الکافی البوی جمع و مخون یعواء علی وزن مولد الشع
 صیاد ضعیف را ماهی قوی در دام افتاد طاقت حفظ آن نداشت
 ماهی بر و غالب آمد و دام از دستش در ربه شد رفت غلامی که آب

جوی بالا اضافه آرد آب جوی آمد و غلام پیرد دام بر باد مای آوردی مای این بار
 رفت و دام پیرد دیگر صیادان در بیج خود نزد ملاحتش کردند که چندین صیدی در
 دام تواناد نتوانست نگاه داشت ای لم تقدّر علی حفظه گفت ای برادران چه توان
 که مرا روزی بنویس مای را سمنان یعنی ذرق مانه بود صیادی روزی در درجل
 مای نگیرد و مای بی اجل بر خشکی غرق دست و پا بریده یک شخص نیز اریای
 قیل هو حیوان یقلد لیل التری فرق ایتلو بکشت صاحب دلی برو بگذشت و گفت
 سحان یا نه اریای که داشت چون اجلش فرارسیده از بی دست و پای نتوانست
 کشید که بخت **متن** کچو آید بی دشمن جان کسان بیند و اجل پای مرد دوان دران دم که
 دشمن پای رسید کنان کنان شباید کین بفتح الکاف العربی جمع کی بمعنی الملک الطیم قال
 بحر الغرایب کین یحی علی نبت معان الاول بمعنی البیوت الاوابه البریه والاکراد التی تجدوها
 من البیل والثابعه الطبع ومنه قوله اللطیف این کین کز شکر نعمت عاقلند یارب این ناز
 نعمت و دولت و رفعت چه است و الثالث کی بمعنی پادشاه بزرگ و اصله ان اربا
 تو اربع العجم قسم الملوک الی ضمیمه من تحت ایران زمین علی اربعه مراتب الاول پیش دان و
 الثاني ملوک کین و الثالث ملوک کینان و الرابع ملوک ساسان **متن** ابلیس دیم
 سیمین یعنی فریه و خلعتی در برتین و مرکب تارسی یعنی فرس عرزد در زیر و قصب مصری
 هو نوع من الاقشع المنسوب و بالاسیم قال فی بحر الغرایب قصب بمعنی فی و فی الفارسی
 هو الذی یقال له فی التری قصه تحریفا من العصابة و هو الشوب الذی تشد الشا
 به رؤسهن بر کمری گفت ای سعد چه گونه می بینی این توب دیبای معلّم ای ذی علم و هو

نثر

2

م

2

بفتحین

بفتحین قطعه من الشوب تحاط بعطفه و قدر ترک فی زمانها هذا بر این حیوان لا یعلم کفتم خطی
 زشتست که باب زرنوشته است **متن** قد شابه عجلا بالوری ای بنی آدم حمار فاعل شابه
 والتشکیو للتحقیق و انما نصب عجلا و ان کان الظاهر رفعه علی البدلیه من حمار لیکون اقتباسا من
 قوله تعالى واتخذ قوم موسی من بعده من حلیهم عجلا جسدا له خوار و حلی بمعنی الیاء و کسر اللام
 المشدده جمع حلی المرأة بفتح الحاء و سکون اللام و هو ما یختص به من الذهب والفضه کذا
 و ثوبی و قد یکسر الحاء و قری من حلیهم بمعنی الحاء و کسر ما کذا فی مختار الصحاح قوله ای بدنا ذ
 الهم و دم او جسدا من الذهب خالی عن الروح و انما نصب عجلا فی الیه علی انه مفعول
 اتخذ و بی البیت علی الحکایه او بتغذیرا عنه و جسد ابدل من عجلا منها و قوله له خوار صفة
 جسدا فی مختار الصحاح خوار الشوب یخوار خوار کبیم الحاء ای صاحب **متن** بادم نتوان گفت
 ماند این حیوان یعنی نتوان که آن گوین که این حیوان بادم ماند فجل کما تری للنظم مکررا
 بمعنی الدال و تخفیف الراء للوزن و اصله تشدید و اوجه در اربع فودع لحریر موشه و درع
 المراد قبضها و هو مذکور و ادرع الرجل لیس الدرع کذا فی مختار الصحاح و قد صحت فی بعض
 النسخ المعتمده بکسر الدال و فسرته باللطیفان و سمعت من بعض المهره ان احمد الدای
 کذا صحافی فالبیعه و دستار و نقش بر نقش بکسر الکاف الفارسی در رسم کباب و ملک
 مستی او که سیج بر نیای جلال بر خوش **متن** شریف اگر متعطف من الضعف بالفتح
 صد القوه شوق خیاال مندر کپ به بلندش ضعیف خواهد شد و راسته بکین
 بیخ زربند کمان مبرکه یهودی شریف خواهد شد یعنی لا یظن ان الشبه یفید بعض
 نباهه شانه و علوه مکانه بان یكون معاشه ضعیفا حقیقا و کذا لا یرتفع قدر یهود

ن

ن

ق

سعه حاله و کثره مال **در دی کدایی را گفت شرم نداری از برای جوی سیم**
دست به پیش هر نیم واکس و رازی کتی گفت دست و رازی پی
 یکی چه سیم که میرند بدانگی و نیم ای بدانق واحد و نصف دانق اعلم ان المتقال
 وهو الدينار عشرة قيراطا والدرهم اربعة عشر قيراطا فبعضه متاقل يكون
 مائة واربعون قيراطا فشر درهم يكون كذلك وكل قيراط خمس شعيرات فالتعاقب
 ما يكون كاسبته منها شر درهم فتعلق بها احكام الزكوة والحراج ونصاب الدية والديات
 والمهور وكذا في شر العقاية ودانق بكمية النون وفتحها سدس الدرهم معرب
 من دانق كذا في مختار الصحاح **و بر الغرائب** مشت زنی رایع زور بازی
 حکایت کنند که از دهر مخالف بجان آمده بود و از خلق بالحق المملکه فرات دست
 تنگ بندگان شکایت فی بعض النسخ مشورت پیش بردید و اجازت خواست که خرم
 سفر دارم تا مگر بالکاف الفارسی بقوت بازوان دامن کامی بالکاف العوی بکزارم
فضل و هنر ضایعست تا نماید عود بر آتش نهند مشک بسایند ای لفظ
 ناید تهماشک بضم المیم و سکون الهمزة لفظ فارسی و بکسر المیم و الهمزة
 عری و قوله بسایند یعنی سخن کنند پیر گفت ای پیر خیال بحال از سر بدر کن و پای
 قناعت در دامن سلامت کس بفتح الکا و العوی که بزرگان گفته اند دولت
 نه بگویند نیست چاده کم جویند نیست یعنی علایح للدولة الاقله الاضطرار
 والتسليم الى الملك الوهاب کس نتواند گرفت دامن دولت برورگو
 اسم مصدر من کوشیدن کدانش من دانق فایده است و کسر المیم بکسر الهمزة

بکسر الهمزة

ما یختب به و سیکرنا ایضا لفظ کذا فی مختار الصحاح بالکسر کی را شتیق هذا و قبل بفتح الهمزة
 من و سعه اذا تفرقت لیسمة و کی برابری کور اگر هر بختی بین سرودیت من و سعه باشد من
 بکار نیاید چو بخت بد باشد چه کند زورمند و وارون بخت یعنی خشن بخت و منه قوله
 اللیثی ندانم بخت را با من چه کنیست بکی نام بکه زین بخت و اردون بازونی بخت به بازی
 سخت پیر گفت ای پدر فواید سبب بسیار است از نه مت ای شادی خاطر و جوب فواید
 دیدن محایب شنیدن غایب و تفرع البلد ان یضم الباء جمع البلد و محاورت بالی الممله
 و یحتمل بالیم خلاص جمع خلیل و تحصیل جاه و ادب و من برای زیاده مال و کسب
 و معرفت یاران و تجربه روزگار ان چنانکه سلطان طریقت گفته اند **طریق** ناید گمان و خانه
 و کرد و بکسر الهمزة الفارسی و یا الخطاب یعنی مادام گفت مرهونا غنیمت ما و لم یزال السیر
 و اللغز هرگز ای خام آدمی شوی بر و اندر جهان تفرع کن پیش از ان روز که از جهان بروی
 پیر گفت ای پیر منافع برین غلط و اسلوب که بیان کردی بی شمار است و یکی پنج طایفه است
 اول باز رکابی که با وجوه نعمت و مکنات غلامان و کنیزان جمع کنیند کذا و قبل فی بر الغرائب
 کنیز و کنیز که کلاما بمنع الجارية انتهى و بعد کنیزان جمع کنیزان و اما جمع کنیز که فهو یحیی علی کنیزان
 و لاویز و شاگردان چاک دار هر روزی بشهری و هر شب بنام و مردم بنوعیها می از
 نعیم و نیامتنع می شود منع کون و دشت و بیابان عزیز نیست هر جا که رفت
 خیمه زد و خایگاه ساخت و آنرا که بر مراد جهان نیست دست رس در زاد بوم
 خویش ای موضع ولادت عزیز است و ناشناخت دوم عالمی بکسر الهمزة که بمنطق بفتح
 الیم و کسر الطاء مصدر یمتی یعنی النطق شیرین و قوه فصاحت و یا به بلاغت هر جا که

رود و بخت مشرق اقام نمایند و اگر ام کنند **نظ** وجود مردم و انا مثال زر طلا
 بشد بداء للوزن و طلا فی الاصل ما يستوعب الشئ و زر طلا بالترکی بگذر
 التون و طلا استعمل بهما بمعنی الخالص سبب انهم لا يتخذون الطلا الا من الذهب
 الخالص لا بمعناه الاصل لان الطلا ينشئ عن الترفوف والمقام آب عنه هكذا قيل
 ولا يخفى ما فيه که هر کجا که رود قدر و قیمتش مانند بزرگ زاده نادان بشهر
 و اماند قال فی ج الفرایب و المعنی بار بالترکی گزرو و اگر کردن بالترکی گزرو و ا
 بلکه یعنی کشادن و گزای قال و استند کرد و غنق یعنی منع کردن و قد یجی و السی
 و التحین اللفظ مثل قول الشاعر دلیر عیار که خنده زد و دل ربود روی و فو
 انهمت روی جفا و غنق و ایضا لفظ و اسم جنس یطلق علی المفعومات
 المپیوفه مثل غوره و او ساق و او سکه و او بلفور و او تاون ایضا ادات
 مصاحبه و مقارنه بمعنی بالی آنها کلام بعینه و لعد و اهننا بمعنی اما بمعنی باز
 اولی بنی اللفظ که در دیار غنقش بهیج نشاندند سیوم خوب روی که درون
 صاحب دلان بمخاطب او میل کنند و محبتش را غنیمت شناسند و خد محبتش را
 منت دانند که گفته اند اندکی جمال بسیار مال روی زیبا مرهم دلها هست
 است و کلید درهای بسته **نظ** شاهد آجارد و د که عزت و محبت پند
 و ار بر اند بفرش الشین راجع الی شاهد و قوله بدر و ما در خوبش فاعل ب
 بید طووس بر او راق مصاحف دیدم گفتیم این منزلت از قدر تو منیم پیش
 بابا العربی بمعنی گفت خاموشی است این هر کس جماله دانه هر کجا پای

نما

دست بدار بر پیش بابا الفارسی **نظ** چون در سه موافقت و دلیری بود
 اندر نیست که پدرش از وی بری یعنی متبیری بود او کوهرست کو بالکاف
 الفارسی صدقش در میان میباش که در سیم راسمه سس مشتری بود چهارم خوش
 آواری بجزوه دودی آب از جویان و مرغ از طیران باز دارد ای بیعت
 این فضیلت دل مردمان صید کند و از بهر باب معنی بمناومت و شطارت او
 رغبت نمایند **نظ** سیمی ای سماعی و اصفان مرفوع تقدیر بابا الابداء و الی حسن
 بنحیثین الاعانی جمع اغنیة خبر من استرها میه مبتدا و اسم اشارت فی محل الرفع
 خبره الذی جس و هو بالی و تشدید المهملة بمعنی مس بیده و الموصول مع صلیته
 صفة و **نظ** اذا و الثانی مفعول جس و سکون الیا فیه لاجل الضرورة و قبل و قد
 جاز ذلك السعة ایضا نحو اعط القوس باریها و فیه بحث و الثانی جمع المثنی و هو
 من الاعواد ما کان و ترین و الثالث ما کان علی ثلثة او ثانی فی بعض النسخ و علیه
 نسخ الاستاد و من الذی جس الثانی بنحیثین و السین المهملة بن
 علی انه صفة مشبهة مرفوعة علی انه خبر مبتدا محذوف بهذا المقصود هذا البيت
 ترجیح الاصوات الطیبة الخلیفة علی نغمات الالات الصنایعة و عن البیه و من حسن
 الصوت ما انعم الله تعالی الصوت القطیع فقال ان انکر الاصوات لصوت الخیر
 و من المشهور ان الله تعالی اعطى اودع من حسن الصوت ما لم یعط احد ان
 خلقه و کان اذا قرأ الزبور السمع لقراءه الجن و الانس و الطیور و الحیوان
 تؤخذ باعناق و ما تفرو قال الله عز و جل لا ی موسی الا شعری حین سمع قرأته

لقد اوتى هذا من مزايا وادوار ووسئل اجنيد به ما بال الانسان يكون ناديا
 فاذا سمع السماع اضطرب فقال ان الله تعالى لما خاطب الذر في الميثاق الاول
 بقوله الست بربكم قالوا بلى استفرغت عن ذنوبه سماع ذلك الكلام الارواح
 فاذا سمع السماع في كرمهم ذكر ذلك **قطعه** چه خوش باشد آواز رزم و جوش
 في مختار الصيحات فلان بالتحسين اذا ارق صوته بكوش هو بيان مست صبور به از رو
 زيباست آواز خوش که اين خط تقست وان **قطعه** روح پنجم پيش روی
 يعنى صاحب صفت في الغايب و زادات نسبة معناه بالتركي لوقال يست
 و ز صنفوا ما به و رما به لو و كجى ايضا اذا دخل الواق العاطفة على لفظة
 از التيه ايات الشدة حذف الالف لفظا و خطا و يقال و ز هذا الكلام بعينه
 بسى باز و كفا في حاصل كند تا آب روى از بهر نان ريخته نشو چنانك
 خرد مندان گفته اندك **قطعه** هر كه بغوي رود از شهر خویش سختی و
 محنت ببرد بختی بی نیل و ز بالتركي اسكى و ز جبر ابى قند از مملکت كسى
 كرسنه خبید ملك بكسه الامم ثم روز ظرف كرسنه و قبل ظرف قند چنین صفتها
 که بیان کردم در سر موجب جمعیت خاطر است و داعیه طیب عشر اما انك ازین
 جمله بی بهره است بخيال باطل در جهان برود و دیگر كس نام و نشا نشو
 چنانك گفته اند **قطعه** هر انك كودش كبتی بکس بكسه كاف الوبی او بر خا
 بغیر مصیحت شرر بهی كند ایام یعنى روزگار كبوتری که دیگر اشیا نخواست
 دید و قد یصح بخواب بالباء بمعنی اشیا ن و كز بخوابد بدو الحق هو الاول فضا

بروش

بردش تا بسوس دانه و دام پسر گشت اس قول حکما را چه گونه مخالفت
 کنم که گفته اند رزق اگر چه مشرقت با سباب حصول آن تعلق شر
 طست و بلا اگر چه مشرقت از ابواب و خول آن احراز واجب **قطعه**
 رزق اگر چه مشرقت اگر چه و چند فی الاصل سوال عن العبد بمعنی کم الاستقنا
 میده بی گمان برسد شرط غفلت جستن از در ما و چه کس بی اجل کیانند
 مرد تو مرد و روان از در ما درین صورت که منم بایا و مان بز غم ای
 آفریه و باشد زبانی بفتح الزاد الفارسی بمعنی فشناک پنجه در افکنم مصلحت
 انت که سر کنم ازین پیش بالیا و الوقی طاقت بی توانی ندارم
 چون مرد در افق در جای و تمام خویش دیگر چه غم خور و سه افاق بمعنی
 اطراف جاسر اوست شب هر توانگر براس می رود و در پیش هر کجا
 که شب آمد برای اوست او را تمام و مکن و مشرقت چه حاجت بهر جا
 که می رود و ملک خدای اوست این بکنت و محنت خواست و پدید اوداع
 کرد بفتح الواو کامر و روان شد بهنگام بالکان الفارسی بمعنی الوقت
 رفتن شنیدند که می گفت **قطعه** هر روز که خشن نباشد بکام بجای رود
 کسر بتدیج الضمیر کا غیر مرقه سنا اند نام یعنى صاحب هنر و کنت است و مقفلا
 ما و شما نباشد بجای می باید رفتی که ندانند نامش را تا برسد یعنى روان
 شد تا برسد بکنار مرا آبی که سنگ از صلابت او بر سنگ می آید و آوازش بوسنگ
 می افتد **قطعه** سکنین بالکان الفارسی یعنى بول ناک و سهم لفظ فارسی

ق

ن

ب

ب

مشوایین که تنگ دل کردی چو دست دلی تنگ آید قول جز مقدم الشط
والمؤخر وهو قول چو دست است استنگ بر باروی عصاره من بود که حصار
سنگ آید یعنی بختل ان بفع علیک من الحصار چندانک مفعول بکسر المیم کشتن
زام سفینه بر ساعد سجید و بر بالای ستون رفت ملاه زام از کفتر بفتح الفاء
در ربه و کشتن بر آید و برفت بچاره در اینجا متحیر ماند روزی در بلا و محنت دید
و سختی کشید سیوم روز خوابش گریبان گرفت و باب انداخت شبانه روزی
و گرای بعد یوم و بیدار بکنار افتاد و حیوش رمقی رقی بنفستین بقیة الروح
مانده بود برک درختان خوردن گرفت و سح کما مان بر آوردن تا اندک قوت
یافت سر بیابان نهاد و برفت و تا نشد و گرسنه و بی طاقت سفدناگاه ^{جایی} رسید
رسید قومی را دید برو که که آمدند و شربتی آب به پیشین ای بناس
و احدی ایشان میدادند جو از این شربتی آب طلب ایا کردند یعنی امتناع کردند
دست نهدی در از که میسر نشد تنی چند را فرو گرفت گفت مردان غلبه کردند
و بی محابا بزدند ^ن بسته بالباء الفارسی همکذا صح فی النسخ الممتدة فی
الصحاح الفارسی يجوز ذلک بالتذیر والتخفيف یعنی بقی چو پر شد بزد پیل را
با که مردی و صلابت که اوست مورچیان را جمع مورچه مثل خوبکان فی جمع خواهم
قیه بوع اتفاق شیه زیار بدارند من در دیدن و قوله پوست مفعول بردا
یعنی بردانند پوست شیه زیار را بیک ضرورت در پی کاروان افتاد و برفت شبانگاه
بر رسیدند بمقامی که از دروان درخت بالائی المیة بود کاو و ابان را دیدند روزه

بر اندام افتاد و دل بر ملاک نهاده گفت اندیشه و خفته مدارید که یکی منم درین میان پنجه مرد را
جواب دهم و دیگر جوانان هم یاری دهند مرد را از بلا و دل قوی شد فاعل شد ضمیر دل
و بصحبت او شد و مان کشتن بفتح الکاف الفارسی و براد و آبتن و شکری کردند جوانان
انش مفعول بکسر الون بالاکر فته بوع ای قد کانت ملتهمة و عنان صبر طاقت از دست رفته
لقم چند از سر شتر تناول کرد و در چند شربت آب از پی آن بیاشامیدند و در و نشن بیا
را امید و خوابش در ربه و بخت پر مردی خفته و جهان دیده در کاروان بود گفت
ای یاران بسکون النون ازین بدرقه بالترکی قلا و ر شما اندیشناکم نه چنانکه حکایت کنند
که عرابی در مر چند بود شب از نشویش لوریان بوع دزدان و قیل اصله طایفه بقال لایم بالترکی
قره جلگه تنها خوابش بر روی یکی از دوستان نند خوه آوردند و حشت تنهای بیدار او مشغوف
کردند شبی چند در صحبت او بود چندانکه بر دمه اششای درمهای عرب و قوف یافت
بید و بخور و سفر بامدادانی عرب را دیدند عریان و گریان بکسر الکاف الفارسی بفتح بکی گفتند
حال چیست مکر درمهای تراورد بر دگفت لا و اسه بدرقه یعنی لا و اسه دزد بند بل که بدرقه
بعد درمهای مرا ^ن به کز این زمان ششستم تا بدانم آنی که خصلت اوست یعنی
لما علمت خصلت لک و شیمها انقطعت عن مصاحبتهم ارحم دندان و شمن بیاء الوحدة بتر
یعنی بدتر است قوله که نماید چشم مردم دوست صفت دشمن و قوله نماید مضارع مجهول
فاعله ضمیر دشمن و قوله مردم دوست مفعول نماید یعنی زخم و ندادان این دشمن است
از زخم و دندان دشمنان دیگر قد تمت ههنا العجیة حکما پیر بخت فلما اتمها قال چه دایندای یاران
من که این جلد دزدان نباشد و بیتیاری فی مختار الصحاح رجل عیتاری کثیر الطواف و لک که در

در میان مانعیه شدن باشد و المصادر تبعیه عطا میخشد و اینها عبارت از احوال بوقت
فرصت بسکون یا را از خبر کنند پس مصاحبت آن می بینم که مرا و را خفته بگذاریم در خواب
مرتجی علی معنیین بجمع العدد و بجمع العدد و بجمع اللام التعالیه و لعل ههنا صله حیوانا را
تدبیر پیر استوار آمد و مهابت از مشت زن در دل گرفت اندر جنت برداشتند و
جوانرا خفته بگذارند و جوانرا انگاه خبر یافت که آفتاب کشف یافت ای طلعت الشمس
علی ظهر سر بر آورد و کاروانرا ندید چاره پس بگردید و ره بجای بنه نشسته و بی نوا
فی الصحاح الفارسی بالغی لفظ بجمع الشعة و الفناء و بالغی اسم بجمام من المقامات
العلم الموسیقی و فی بعض الکتاب کلاما بالغی و بنهم من بعضا ان کلاما بالغی انتهى کلام
و هذا هو المراد ههنا و اما النوی العری الذی هو جمع الثمر فلا تعلق لها بالمقام فی مختار
الصحاح و اما النوی الذی هو جمع نواة الثمر فهو یزید و یؤت و جمعه انوا و روی
بر خاک و دل بر هلاک نهاد و با خود هم گفت من ذا احد ثنی ای من ذالذی
یخالفی و یزید کریم الوحیة عن قلبی و زعم علی صفة الجہول العیس بالکسیر جمع اعیس
کیف جمع ابیض و هو الیخا لای بیاضها شیئ من الشقة و قیل ہی کدیم الابل
و الواو و قد مقدرة ای و الحال انه قد اذهب العیس و سبق بالسرعة و بقیت
منقدا فی مختار الصحاح زعم ای تقدم فی السیر هذا و قال الاستاذ زعم فعل
من الزام بجمع خطم ای و قد علق الزمان علی راس العیس و هو کتابة عن ذاب
و لا یخفی ما فیهم من التلذذ و قال بعض من یصلف بتحقیق هذا کتاب ههنا الفاظا
ذوات التعاقب ترکنا ما عن الامثال ما بجمع لیس و لغریب طبره مقدما شعر الفایب النیس

مرفوع

مرفوع اسم و هو نوا نسر بجمعیه و دشمن کند باغبان کجی نا بوده باشد بغوبت بسی او
درین سخن بود که پادشاه زاوه در پی صید از لشکریان و وراقانده بود بالای سرش قرار گیرد
و این سخن بشنید و درین سخن نظر کرد صورت ظاهرش پاکیزه دید حالش پریشان پرسیدند
از کجایی و بدین جایکه گونه افتادی برخی ای بعضی از آنچه بر سرش گذشته اعادت کرده ملک زاده را
بر و رحم آمد خلعت و تخت داد و معتمدی همراه اولاد تا شهر خویش باز آمد بر سرش بیدار
او شلمان شد و بر سلامت حالش شکر گفت شمانکه از آنچه بر سر او رفته بود از حالت کشتی و جور
ملاح و در کسایان و غدر بقیه الغین المجرم سکون الدال المملکه ترک الوفا و کار و ایمان باید گرفت
پدر گفت ای پسر نکست استغفام علی سبیل الاثار در وقت رفتن که نهی دستان ترا دست
دلیری بسته و پیچیده نشکسته چه خوش گفت آن نهی دستش بخشور جوی زر بهتر از نیجه
من زور الممن منها بجمع المنا و هو رطلان و لجم انسان کذا فی مختار الصحاح پسر گفت که ای پدر ناکجه
رحمت نبری کجی نداری و ناجان در خطه نبری بردشمن قلو نیایی و نادان پریشان نکنی فرمن بر
نکیر نم نه پیچ که باندک مایه بخی که بردم چه مایه کجی آوردم و به نیشی خوردم چه مایه نوش حاصل
کردم فی بحر الغرائب نیش با کسره المجهول بحر بجمع نیش و هو آله یفصد و بجمع نیش کل حیوان
مثل الخلد و العنوب و لکبة و غیر ذلک و نوش بحر علی حقه معان بجمع الشرب اسم مصدر
و صیغه امر من نوشید و وصف ترکیب مثلا دار و نوش و بجمع العسل و التکرر
و غیر ذلک من الاشبهة لخلق و یجئ اسم الشیخه صوب بر بر لا من لفظه نور بالراء المعجم و ههنا
علی معنی الرابع کرچه پیران زرق نتوان خورد در طلب کاهن شاید کرد و غواص گر کنند
کام نمک هرگز نکند در کزان مایه بکسر الکاف الفارسی بجمع لؤلؤ نیش بچنگ بالجم

ب

ب

الفارسی آسیاسکی زیرین متحرک نیست لاجرم تحمل بگردد آن میکند چه خورد
 شیر شتر زه بالغه و الکسه النوف و القصب کذا فی الصحاح الفارسی درین غاریغ لایاکل
 الاسد الصیاد مادام یکن فی القوا الکدف ولم یخرج فی الصید فتوله الکستفهام الانکادی
 و کذا فی قوله باز افتاده راجع قوت یعنی توشه بعه گرفت و در خوانه صید خواهی کرد
 پایت چه عنکبوت بود پدر گفت ای پسر درین نوبت فلک ترا پادری بفتح الواو یعنی
 معانوت کند و اقبال رهبری تا کلت از خار و خارت از پای پدر آمد و صاحب دل
 بنور سید و بر تو بخشید و کسر حالت را بتفقدی جبر کرده فی مختار الصحاح تنقذ الشی
 طلم بعد غیبت الجیران یعنی الرجل من فقره و ان تصالح عظمه من کسر و چنین اتفاق
 نادر افتد و بر ناد حکم نتوان کرد **صیاد نه هر بار شکاری گیره شغال حیوان**
 شبیه بالغلب یقال بالترک جعل اندک یکی روز پانکشی الشین راجع الی صیاد
 بخوره چنانکه یکی از ملوک پارس نکره بکسیرین و الکاف الفارسی بفتح فصح
 لحنم کر چهل تا برانکشتی بر کنبد عضد اسم رجل نصب کن دند تا هر که تیر از
 حلقه انگشتی بگذراند اضم او را باشد اتفاقی چهار صد حکم تیر انداز هو الذی یکام ویدی
 یصیب فی الرمی البتة که در خدمت او بود نه پنداختند حمله کردند مگر گردی بر بام
 رابطی را با یکسر الواکار بان سرای و بام بفتح السطح که بیاری تیر از هر طرف انداخت
 باد صبا تیر او را از حلقه انگشتی بوی بفتخین از زانی داشتند و نوبت به قیاس
 دادندش پسر تیر و کمان و بسوقت گفتند چرا چنین کردی گفت تار و تنق او تیر
 بر جای ماند که بفتح الکاف الفارسی و سکون الهای بود بر حکم روشن پای بر نیاید

ب

2

ق

در است

دست نگاه تدبیری که باشد که کودک نادان بملط بر صدق نشان زند تیری
 دروشی را دیدم در غاری نشسته و در یغنه باب بروی خود از جهان بسته و ملوک و ملایک
 را در چپ چمت او سوکت نمائند هر که بر حق در سوال بکسر را کشت و قایم در نیاز مند
 بود از باله کسر بگذار پادشاهی کن کردن بی طبع بلند بود یکی از ملوک آن طرف اشارت کرد
 که توقع بکرم اخلاق عزیزان نیست که تانان و نک تا موافقت کنی شیخ رضا و اد که اجابت
 دعوت سنت است و دیگر روز ملک بعد از خدمتش رفت عابد برخاست و ملک را
 در کنار و ملطف کرد چون ملک غایب شد یکی از اصحاب پرسید شیخ را که چندین ملافت
 پادشاه خلاف عادت بود درین چه حکایت گفت شنیده **هر کرا بر سباط**
 بضم السين الملهه بتثنی واجب آید بخودتش برخواست یعنی برخاستن لطیفه بود
 حال کو تواند که همه عمر وی بفتح الواو نشود او از دین و جنگ و ن دیدن یکسر تیرین
 ای یغیر زماشای باغی کل و نسیرین **بفتح الباء الواو و السين** آرد داغ کر نبه
 باشد کنند باند و الکاف الفارسی بر یغنه الباء الفارسی یعنی لوم بکن سادة امتدات
 بریش غیر خواب توان کند جز بر سر قوله جو بکون را امیندا و قوله زیر سر خبر و جمله
 حالیه ازان بقوم الرجل حال کون لحو و ساده تحت راسه و رنود دلبر تپو خوابه هو من یوم
 مشک فی بس و حدیث است کرد و در خوش خویش این شکم بی منر بکسر الواو بفتح
 کلاما بالیم و الباء الفارسیین صفة من یجیدن کنایه من الامعان صبرند او که بسان یعنی
 موافقت کنند من ساختن بفتح **صیاد نه هر بار شکاری گیره شغال حیوان** ای فی
 قال رسول الله صلعم من کان یومن بالله والاخر فیمل خیر او لم یصحت
 و قال یوم من فک کفیه و کف فکته فهو من انفع الناس و قبل لذل النون المصری من

2

2

اصون الناس لنفسه فقال املاكم لسانه وقال ابن مسعود رج ما شئ يطول بهن
اصق من اللسان قيل اياك الصديق مع كان يسكن في فيه حجر الكذا وكذا سنة ليقال
كلام وانا العبد النقي الى رحمة الله رب اللطيف الخطير سمعت من شئ ومشدق وبمنزله
روح في جسدي انه قد اسكن في فيه حجر اثنتي عشرة سنة ليستة عن الخطاء كلما شئ الكلام
وقال علي بن بكار جعل الله تعالى لكل شئ وجعل لسان اربعة ابواب فالثفان
مصرعان وقال بعض الحكماء خلق لسان واحد واذا كان وجنان ليسع ويهر
اكثر مما يقدر يقول وقيل الحكماء ورثوا الحكمة بالصمت والتفكير وروي ان الرجل وقف على
لعمان في مجلس فقال السمت الذي تروى في مكان كذا قال بلى ما بلغك ما اري قال صدق
الحديث والصمت عملا بعيني **يكي** ازيد ورسنا نرا كتم امتناع سخن كتم
بعتت آن اختيار افتاده است که در غالب اوقات در سخن نيك و بد من افتند و ديده
ودشمنان و بر بريدی نمی آید ای برادر دشمنان آن بکه نیکي نبینند
منزج چشم عدد و بزرگ تر عیبت کلیست و در چشم دشمنان خاست نور
کستی فروز بعم القاء بمعنی افروزند خواری قرص آفتاب و نور مقصور من غیر
والواو للشمس نور بها ان که چشمه آفتاب است فقوله چشمه خور بدل من کستی
فروز فی بعض النسخ سور یا اما بدل انحاء بمعنی آفتاب انما لکن بهلوس کذا سمعت
من بعض الکمل و قلل فی الغراب خور بکتاب بالواو و نیکر کتب قافیه سر
و ترویش حایمان متعدده بمعنی الاطعمه و اما کولات و بمعنی البوم احادی
عشر من شهر وین صیغه امر من خور و ن و وصف ترکین منه مثل را با خور
و بمعنی آفتاب و سور المراد به مناد در نیایه چشمه موشک کور العافی فی هو

شک

شک لتفخیر الالف الصغیرة الحقیقة والعیاء واراویه با حقا **شک**
واحوال العدوان الی صاحب العداوة بقاء و قوله لا یبر یصلح منه و الا
و بینه و کذب اثر فاعلی یلزم خبر الایح و صغیرة المفعول الصالح و اللز الطعن
والضرب باللسان و اصله الاشارة بالعين و اثر منقذ الکذا و هو یفتح اری
لنمذ و کبر الشیخ المجمع صنف مشبهه من اثر باشر بالفتح اث را بفتی من
ای بطر و تکبر قال الله تعالی حکایت عن قوم صالح بل هو کذاب اثر یفتح
لا یلزم من تقلید بغض و حقد بر جل صالح مخلص و نور الا و هو یطعن
و یرمیه بانه کذاب امر اثر متکبر و یعلم هذا من الکذاب اثر و الله و رت
قال و احسن المقال و عین التواضع کل عین السی و یبدی الحادی
بار کانی را بنده ارینار خسارت و بیان افتاد بر سرش را گفت نیاید که این
سخن را با کسر در میان نمر گفت ای پدر فرمان تراست نکویم و بکن و ابر
فائده این مطلع کران مصلحت در میان داشتن چیست گفت ما یست
و نشود یکی نوصان ما بد بمعنی سرمایه و دیگر شمانت سرمایه فی مختار
الصحاب الغیمة الفوج یطلبه العدو **مکوی** انده لفته فی اندوه ای غفده خونی
پادشاهان که لاجول کوینند قول است دی کنایه حال من فاعل کویند و هو ضمیر دشمنان
خدا خود مندا ز فنون فضایل خطی وافر داشت و طبع لطیف چندان در
محال فل جمع محفل ای مجمع دانشمندان شش سنج سخن گفتنی باری پدر شش
گفت تو نیز آنچه دانی چرا نکوی گفت ترسم که پرسندم ای سال عتی از آنچه ندانم

کلیله و دمنه
ب

ندانم شمری برم **آن** تشبیه که صوفی بیا الوحدۃ التاکنه بعد یاد ^{الکسوره}
 الاصلیه می گوشت من کوفتن بالکاف لعلی زیر تعلین خویش میخی چند یعنی کان یضر
 الا وتادحت فلیه قولیه تعلین قیل الظ آنه بفتح الهم تنبیه استیش گرفت سرنگی بیا
 الوحدۃ فاعل گرفت که بیا نعل بر بند **یکی** از علما معتبر مناظره افتاد با یکی از ملا
 و با وجت بر نیامد سپیداخت و بر گشت از اعراض و انصر فغنه کفیش تو با چندین
 علم و ادب و فضل و حکمت بانی دینی بر نیامدی گفت علم من قرآنست و حدیث و کتبات
 مشایخ و او بدرها یعنی با دانهامقید بکسر القاف **دست** و نمی شنود بکسر الشین و فتح النون
 والواو و مر اشیندن کفر چه کار آید **انکس** که بقرآن و خبر انبیاء و اولیاء مشایخ
 و زهری من رسیدن بمعنی خلاص یافتن آنست جوابی که جوابش زهری من دادن
 جالینوس اهلای را دید دست گریبان داشتندی زده و بی رحمی کرده گفت اگر این اهل دانا
 بودی کار او نادان باین جایگاه باله الفارسی المفتوح و کون الهاء یعنی باین مقام
 و مرتبه نرسیدی **دو** عاقل را نباشد که و بیکار از اس لایکون باین عاقلین تباهض و بکار
 نه دانا گستره بکبار یعنی با مرد سبک سار زید بنفید البالفه فی الحقه قال فی بحر النور
 اعلم ان رضا را اخذ العظم المدور لان لفظ رازندنی آخر کل اسم للدلالة علی کثره مثل
 گذار و دله زار و بیاقلب راؤ فی سینا مثل ما کان آخوه فارخ و بجز رضا
 و شاف و کثره اخذ کنایه عن العظیم و التدویر و قر علیه کوه سار فانه کنایه
 عن العظیم الجبل و کثره اشجاره و کذا چشمه سار و غیره اگر نادان بوحشت
 سخت گوید نزد مندرش بوحشت دل بجوید و صاحب دل نکه دارند

موسی ای یحفظان شعرا و احدا بحیث یبقی علی اتصاله سجدت بمعنی و قوله سرکشی
 و آذر م جویدی یعنی در زمان سرکشی و در زمان احترام بیان لغوله سجدون و آذر م بالمد
 و سکون الزاء المهملة بعد الزا المجره الاحترام و الاء از و یه و الالف کانه اگر بر هر دو
 جهان جانب جاملند اگر زنجیر باشد بکسر اللام فی الفارسی مضارع من کسلاند و هو سنا
 بمعنی معتد یا قال فی بحر الغرائب کسختن معناه بالنه کی اوز مکر و اورد و نکا یستعمل معتد یا و نازما
 یکی رازشت خویشی داد و شنام تحمل کن و گفت از خوب فرجام بالفاء المفتوحه بمعنی لاغ
 و العاقبه بترام که خواهی گفتن آنی بیا الخطاب و قدر رنا معنا فلا نفیده که دایم عیب من
 چون من ندانی چون بمعنی المثل **سبحان** الویل یعنی ابن الویل بالیاء المنقطعتین
 بنقطتین تحتائینتین و سبحان شخص معروف فی العرب بالفصاحه را در فصاحت بی نظیر
 نهاده اند بکم انک سالی بر سر جبه سخن گفته و لفظی را مکرر نکردی و اگر همان لفظ تکرار
 اتفاق افتادی بعبارت دیگر بکنه و از جهد آداب ندای ملوک یکی **سخن** کوچه
 و بلند و شیرین بود سوار چو یکبار بکنه مکرر باز پس بالباء الفارسی که حلوا چو یکبار
 خورند پس بالعربی فقط یعنی چونکه حلوا را یکبار خوارند فقط تونیر سخن را یکبار
 بگو که اگر تکرار من کنه خلافتش نمی ماند **یکی** از حکما شنیدم که می گفت هرگز یعنی اصلا
 بجهل خود اقرار نکنند مگر انکس که چون دیگری در سخن باشد منور تمام نکرده و سخن آغاز
 کند همان اقرار کرده باشد بجهل خود **سخن** را سرست از خود مندرش یعنی که
 به سخن را سرست و بن است محمود بخت که او را سرست از خود مندرش
 یعنی که به سخن و بن میا و زهری من آوردن بفتح الواو و ضمها سخن در میان

سخن خداوند تدبیر یعنی صاحب تدبیر و صاحب فریبند بعزاد ب
و کمال و صاحب هویت یعنی عقل گوید سخن تان بنیند خوش
نهی چندار بند کاسا سلطان محمود گفتند حسن میمند را که سلطان او
وزیران چه گفت فلان مصلحت گفت بد شما هم پوشیده ماند گفتند تو
و ستور مملکتی آنچه با تو گوید با مثال ما گفتند اندر و اندر ستور بستم
الذال الوزير الکبیر اندی بر جمع فی احوال الناس ما بد سم و یا مره و اصله
الوفرة الذی جمع فیهم قوانین الملك و ضوابطه ثم نقل منه الی صاحب التملک الدفتر نشاء
باخت یعنی لایبغی ان یلعب بکف باعتماد اندک دانند که بکس نکویم پس امر رسید
نه سخن که بر اند بگوید اهل شناختت غیر شاه سر خویش نشاء
بر باخت یعنی لایبغی ان یلعب بر اسم فی میدان السیاسة بان لا یستمر الملک
الملک عن القیر در عقد بیع سربازی یعنی خواند متردد بودم جهودی گفت
من از که خدایان قدیم این محکم یعنی این محکم را من از قدیم انایام که خدا شناسم و
این خانه چنانکه هست از من پیرس بجکه هیچ عیب ندارد یعنی از من پیرس او عارف
این خانه غیر از این وصف که هیچ عیب ندارد که بکشای آن گونه غیر معیوب مشهور
فیما بین القوم بحیث لا یختار الی التفتیش کفج آنکه تو سبایه اوسی
خانه که تو سبایه است و سیم کم عیار را زد یعنی درم سیم کم عیار یعنی غیر صحیح
نوزن باشد عیار ذهب صحیح العیار اذا کان جبدا فی طش نقه عن الغیش

و فاسد

و فاسد العیار اذا کان بخلافه فقولکم عیار عیان عن کوفه معشوشا لیکن امیدوار
باید به بتدبیر الیم کم پس از که تو هزار ارد و ~~یکم~~ یکی از سوار پیش امیر دروان
رفت و ثنای گفت فرموده تا جبهه اش رسیدند و از به بدر کردند ای غر چون من اقریه سگان ای
الطلاب در قنای او افتادند خواست تا سنگی بردارد و زمین بخاسته به عا بن شد این
این چه عوام زاد و مردماند که سگ را کشاده اند و سنگ را بسته امیر از غر بشنید و بخند
گفت ای حکیم از من چیزی بخواه گفت جامه خودی بخواهم اگر انعام فرمایی
امیدوار بود بتخفیف الیم و فتح او بود آدمی بخیر کسان جمع جمع کس مرا بخیر تو امیدوار شد
بتشدید الیم شرم ساقا رضیما من نوالک بالرحیل النوال العطاء الرحیل
بدل نوالک قوله تعالی ارضیتهم بالحویة الدنیا من الاغرة ای بدل الاغرة و قول الشاعر
فلیست من ما از فرم شربت مبروده بابت علی طریمان الشدة بعضهم و قول طریمانیه الما
علیه السلام لا رد انرا بر و رحمت آمد جامه بفرمود و قبا و پوستین بران مزید کرد و درمی
چند برادر منجی بخانه خفه در آمد مرد پیکانه را دید باز او هم نشسته و شناسم داد
و سقط گفت و فتنه و آشوب برخاست صاحب بر این حال واقف شد و گفت
تو بر اوج فلک بوصل الهمة چه دانی که چیست چو ندانی که در سرای تو چیست
خطیبی کرد الصوت فورا فوشش او از پنداشتی ای کان نطن نفه انه حسن
الصوت و فریاد فایده داشتی گفته ای لو سمعته لغت فی حقه نعت غراب البین
در پرده همان اوست غراب البین هو الا بضع بالترکی الیه قرعه و قال ابو الفوت
ابوع من الغراب امر المنقار والرحلین وایا ما کان سمنی بوزاب البین ای

و

س

ش

2

2

ای البیوت والوق لان العوب کان بتطیریه وبقال بانه اذا فرج من واره ولفی هذا الفوا
 فمورد الی الفواق بینه و بین المطوبه هكذا سمعت من بعض الکمل باآیت ان انکر ال
 صوات ای وحشها لصوت حمیرهما مثل فی الذم البلیغ وکذا کفرها فم وکذا کفرها
 عنه فیقال الطویل الاذنین وتوحید الصوت لان المراد تفضل الحسن فی التکیر دون
 الاحاد اولاه مصدر فی الاصل هكذا قال بعض الکمل درشان او اذا انق الخطیب
 ابو الفوارس بول من الخطیب ویمثل ان یکون عطف بیان له ولعله اراد بابو الفوارس
 همنها لهما بقرینه تنق وهو فی الاصل کینه لاسرکما ان ابو منقذ کینه للفرس واولا
 خطل کینه لبغل وجملیه الاسیمه اعنی قوله صوت جواب اذا ویرت صفة صوت یقال
 هذا یرتن مداکره وضغضغوا صغر مفعول یمد وهو یکسر الهمزة وفتح العا بلکن من
 بلاد فارسی یعنی اذ ارفع ذلک الخطیب صوته من غبه قوته وقرط وضاعت به اصطر
 مع استحکام وحصانته اذ الصوت القوی له تاخیر فی هدم البناء ولذلک یستعان
 فی هدم الحصول العالیة باصوات البوقات کذا فی شرح المواقیف ثم لا یخفی ان البیت
 ناظر الی الآیه الکرمیه حیث شبهه ایضاً ارفع الصوت بالمحار و صوته بالزماق ثم اخلی
 الكلام من لفظ التشبیه واخرجه منجی الاستعاده مردید بعلت جاسن که داشت
 بلیتش می کشیدند واذیتش می کشیدند مصححت نمی دیدند ازیت علی وزن بدیت یعنی
 اندیاء مصححت نمی دیدند تا یکی از خطبای آن اقلیم که باوی عداوت نهانی داشت باری
 رسیدن آمده بود وگفت ترا خوانی دیده ام یعنی رویا دیدم در حق تو خیر یاد دعا گفت
 چه دیده گفتم چنان دیدم ترا و از خوشش بودی و مردمان از نقش بفتحشین تو در

راحت خطیب اندرین سخن می بیند بشید وگفت چه مبارک خابیت که دیدی مرا بر عیب
 من مطلع کروانید معلوم شد که آواز ناخوش دارم وخلق از نفسم درنجیده توبه کردم که
 وکونیت بخوانم بخوانم با هم تنگی از صحبت و دستان برنجیم بکسر الباء مضارع من رنجیدن و کوز
 بفتح الباء یعنی درنجیم که مرفی قوله بر روز و شب پره خلاق بدم حسن نمایند عیدم هنر و حال
 بنشد خاتم کل و یا سیمین نمایند گویند الخاف العوی کلمه استفهام دشمن شوخ چشم
 ارد به دشمنان شوخ چشمان و کذا اراد و جالاک جالاکان وذلک قال عیب مرا بمن
 نمایند بصیغه علی وقف حاسبی من انفاقتین **بیت** یک در مسجد سجار یبطلج بانک
 نماز گفته ای کان یؤذن بغیر اجره با واری که مستمرا از نذرت بودی و صاحب مسجد
 امیری بود عادل و نیکو سیرت خوشش که دل از رده کرده بالکاف الفارسی گفت
 ای جوانمرد این مسجد را مؤذنان قدیمند که هر یکی را از ایشان پنج دینار ادرار یعنی
 و طیفه است و ترا ده دینار هم تا بجای دیگری روی برین اتفاق افتاد و برفت بعد از
 مدتی پست امیر با آمد وگفت ای خداوند بر من جبرف کردی که بد و دینارم ازین بقعه
 روان کردی آنجا که رفته ام راضی اندک نیست دینارم می دهند که جای دیگر روم قبول
 نمی کنم امیر بخندید وگفت از نهانستانی که بیخاه دینارم راضی شوند **بیت**
 کس غمرا شد ز روی خارا کمل بکسر الکاف الفارسی ای الطین و جارجی علی معینین
 احدهما یعنی لاجر الشدید الصلب الذی لا یتأثر عن الغیر والثانی اسم متاع معروف
 من الاغشته والمراد ههنا هو المعنی الاول چنانکه بانک درشتی تو می غمرا شد و فاعله
 ضمیر بانک **بیت** ناخوش آوازی بیانک بلند قران خواندی صاحب دلی برو بگذشت

وگفت تراست بهره یعنی آن درم که ترا ماه می دهند گفت پس این زحمت
 بخود چرا می دهی گفت از بهر خدام خودم گفتم از بهر خدا سخنان **پشت** گز ترا
 قرآن بدین نظم بنماین خوانی پیری رونق سلمانی فی مختار الصحاح رونق الیقه
 ماؤه وحسنه ومنه رونق الفصحی و غیره **باب پنجم در عشق و محبت** و یقال هو
 فتنه یقع فی الفواد من المراد و قیل المحبة لا یکن تعریفه تحد ولا رسم و انما یقر فیها
 من ذواتها هذا و قیل حد الشهاب من الادراک الی خمس و ثلاثین ثم بعد که موله
 الی خمین شیخ **حکایت** حسن میخدی را گفتند سلطان محمد را چندین بنده
 صاحب جمال دارد که هر یکی بر جبهاتند چه کوزه است که با هیچ کس از ایشان میلی
 و محبتی ندارد که با پاس که او را زیاده حسن گفت هر چه در دل فرموده آید در
 دین نگویند **حکایت** هر که سلطان سر بر او باشد کرمه بکنند بگویند و آنکه را پادشاه
حکایت چند از دشمنان از ضیل خان نواز و الخیل فی الامل الفوشان و اراد به
 هنگام بار بخت **حکایت** کسی بیدیده انکار اگر نگاه کند نشان صورت یوسف
 دهد بنا خوبی این بنده و بعضی بالقیاح فتوله نشان صورت بالا فاقه مفعول مقدم
 دهد و گر چشم ارادت نکند آن کسی در دیو فرشته آشن نماید که بوی یعنی
 آن دیو در نظر ارادت و اگر بیون نوع من الملائکه تمجید فرشته نماید که چشم
 گروبی دارد **حکایت** گویند خولعه را بنده نادان بگویند بگویند فلان نادان
 است اذ افاق فی لیل و باوی بر بیل مودت و دیانت نظری داشت
 بایکی از دوستان گفت دروغ اگر این بنده من با چنین حسن شمایل که دارد زبان

توبه

میکنند

۲

و

۳

در از و بی ادب نبودی گفت ای برادر چون اقرار دوستی کردی توقع خدمت مدار که
 چون عاشق و معشوق در میان آمد مالک و مملوک برخاست **حکایت** خولعه با بنده پیر
 رخسار ای پری عظیم بخد و اندر چو آید بازی و خنده چه عجب که چو خولعه باز کند وین
 کشد بار باز چو بنده ای یغیر علی الجور کا العبد **حکایت** پارسا را دیدم بمحبتی شخصی
 گرفتار و مبتلا شده و رازش از پرده برملا شد الحلا افتاده چند آنکه ملاست و آن
 کشیدی فی مختار الصحاح الغوام الشد الدائم والعذاب قال الله تعالی ان عذابها کان
 خرا ما ترک نصیای هو الا شتیاق فی الشفق نگر فنی و گفتم **حکایت** کوه نگم ز دامن
 دست و روضه بنی بیخ نیزم ای ولوفه بنی بالتیف المحدد بعد از تو ملاذ
 میجا نیست الملاذ و الملجا پناه گاه فتوله ملجا عطف قلب پر ما قبل هم در تو کو نیزم
 ار کو نیزم قبل این در هر نه باغ الباء ای قدرش فلما فتره الا الی باب ملاقتش
 کردم و گفتم عقل نفیس را چه رسید که نفس خستت غالب مد زمانی بفکرت فرو
 رفتم **حکایت** و گفتم **حکایت** هر کجا سلطان عشق آمد نما قدرت بازوی تقوی بر محل
 پاک دامن چو بید بکسر الزا و فتح الباء مضارع فی ربین ای یغیر سطر الذیل
 و بعضی علی الطهارت آن پیچاره که افتاده باشد با گریبان در وصل بنمائی
 الواو و الحاء المله الطین اللزج **حکایت** یکی را دل او از دست خود رفت
 بعد و ترک جان گفته یعنی کرده و له نظایر فی سده اللغة بل فی سده الکتاب و مطلع
 البیض اسم مکان من طبع بصره الی الشی ارفع نظر او جای خطر ناک بعد از همه
 آن که پادشاه زاده عظیم الشان بعد و ورطه هلاک فی مختار الصحاح الورطه الهلاک

فالأضاف بيانته لغيره متصور شدی که بکام آید و یا مرعی که بدام افتد
 چنانکه گفته اند چو در چشمش نهادن باید زرت ای لا یلففت ولا یبیل / از
 دهنیک و دنیا رک زرت و خاک یکسان عاید برت ای فلانم یلففت الحبيب
 الی دهنیک و دنیا رک و لم یترک التوسل به الیه فهو الشراب فی نظرک
 ای فی نظر المحب سواء مزیت عدم انتفاعک منه فی مطلوبک یاران
 بنصیحتش گفتند این خیال محال بحسب ای بتقد کن که خلق هم
 بدین گونه که تو داری گرفتارند و اسیر یاری در رنج بر نیایدان غا
 شق یچار و کنت در جواب ایشان دوستان کو نصیحت کنید
 یعنی ای دوستان نصیحت بمن بکنید که مرادیده ای دینه دل گزرا
 وت اوست فتد که کو با لکان الفارسی مقبره عن احمد الذی انه
 یقال کو مباحث مباحث و کوزاید و ههنا کذا کذا کذا جوایان دوست
 یعنی جوایان بدو ریخته و کنت کما لکان و سکون التاء و الناء اجتماع
 الی کین یوز فی الوقت مطابقا دشمناندا کشند و جوایان دوست یعنی
 جوایان دوستانش را می کشند برعکس ایشان شرط دوست نباشد
 باندیش جان بسکون النون یوزن دل بسکون الالام منقول
 مقدم نکردن فی قوله از مهر جانان بدو رفتن و مهر کبر المسم
 الحبیبتی تو که در بند خویشی باشی عشق بازی یعنی در عشق
 بازی و دوح زن یعنی کذاب باشی که شاید بدوست راه بردن

شرا و یا رست بالباء التعدی در طاب مردن خیزم الحاء المعجمه از اقوم و بعضهم
 صحیح خیزم بالهم الحاء رستی چونانند پیش العوی ازین تدبیرم خیزم از همه شمشیر زند بایزم کر
 دست رسد آستینش گیرم جزاء الشرط محذوف از بها و رنه ای و الابر و م ناکم بر آ
 نشر میم متعلقا نشر که نظر در کاد او بود و شفقت بدو ز کار او پیدایش
 بفتح الباء الفارسی دادند ای و نفی او و عطف او بندش بفتح الباء
 العزق نهادند ای قید و مود و بفتح نداشتند و روا که حبیب
 صبر می فرماید وین نفس حرص را شکر بفتح الشین المعجمه و الکافی
 افرق می باید آن شنیدی که شاهده ای محبوبی نهفت بفتاح
 الباء و ضمنی النون و الهاء ای بالافتخار بابت عاشق دل از دست
 رفته را می گفت قوله تا ترا قدر خویشی باشد مقول القول اعنی
 کنت پیش چشمت چه قدر من باشد یاد شده را که مطلع نظر او
 بهر کردند که جوانی بدو این میدان مداومت می نماید خوش
 و شیرین زبان سخنهای لطیف و نکته های غیب از وی می شنویم
 چنین معلوم می شود شوری یعنی فتنه در سر و سوزی در دل
 شیدا صفت می نماید از الفواهب سوزانم مصدر من سوزش
 و عجب ایضا صفت مر و وصف تربیتی و المراد هنا هو الاول و فی
 الصواع الفارسی شیدا با کسر بفتح المجهول و الحیة ان دان شتر
 بالفتح بر سر دانست که دل او بخت اوست و این گفته دلا بفتح

الله في الفارسي بمعنى الفبار الكريمة اوست وكنز بجانب او اراذله و
 چون ديد كه شد زاده و پسر او غم آمدن دارد بگريست اي بگو و گفت اي بگو
 آنكس كه مرا بگشت باز آمد پسر ناكه دوش بسوزت بر كشته بضم الكاف
 العوفي ضوئش في جواب الوايي و ما بغير يشبه و هو امراد هنا و قد يعني
 همان و همان چند آنكه ملاطفت كره و پرسيدش از كجايي و چه نام داري و گفت
 داني جوان در قعر مودت چنان خويش بر كمال دم اي نفس زدن ندا
 اگر خوف سبع بضم السين و سكون الباء از بر خواني چو آشفته الف بي
 نداني نه زاده گفتا بمن پراي سخن نگوئي كه هم از حلقه در و پشام بلكه حلقه
 بگوئش ايشان آنكه بفتح الكاف الفارسي و سكون الهاء بقوا استيكان
 محبوب از ميان تلام امواج حجت سر بر آورده و گفت عجب با وجود
 دست كه وجوه من بماند مضارع من ماندن و تو بگفتن اندر اي و فرا
 سخن باند اين بگفت و نمره زد و جان بجان تسليم كرد در حمله
 يان از متعلمان جمال و بختي داشت و معلم از آنجا كه حسن بشرت
 است قيل انما قال هكذا لانه ليس الذي في الحيوان ناس العجم لا يحسن سبل الى
 حسن البشارة با حسن البشارة بشره او بالبشارة بفتح الباء ظاهر جازا انسان
 لذاني الصحاح سبل داشت بماندني كه غالب اوقات در سين سخن بودي كه
 نه آن چنان بتو مشغولم اين بگفتن روزي كه ياد خوايستم در ضمير
 نه از حقيقت نتوانم كه ديدم بر كيرم في بعض النسخ بر دوزم من دو

بتر دادم

خود

ن

و كرم قابل

بينم كه تيرمي آيد باري اي مرقه پسر گشت اچنان كه در آداب در رسم اجتهاد
 مي گشت در آداب نفس هم نظر من فرمايد كه اگر در اخلاق ناپسند
 اي خلق غير ض بين كه مرا آن پسنديد تايد بدانم مطلع كوداني تا تبدي
 بل آن مشغول شوم كوت اي پسر اين ديگر من پسرش كه آن نظر كه مرا
 بارس خزينه من بينم چشم بداندش كه بركند يا دبال كافي العوفي من
 كندن دعا عليه حبيب تايد منرش در نظر يعني منرش در نظرش
 كه منري داري و متناو عيب دوست بنيند بچران يك هنر
 شبي يا دارم كه ياري عزيزم از در آمد چنانك مي اختيار از جهان
 بدامدم كه چراغم با سنان كشته شد اي انصاف سر من اي آقي ليلا
 طيف اي خيال من بجلو اس كاشف بطلمع و جبهه الدجى اي الظلمت
 منعول جلو و هند المضارع مع قوله سكنت بگريستن بمعني عجب اسم
 مصدر من سكنتن و قد يعني صيفه ماضي و قد استعمل ايضا في مقام المصدر مثل
 قوله سكنت كذا في جواب الوايي آمد از خيم كه اين دولت از كجاست
 و احد من ثمان في الطويل و يقال لشك الملتصع كذا سمعت من بعض النسخ
 و في الاصل من غزل الشيخ مطلق فقد رصت الواجد بين فصاحوا
 و من فصاح و جدا عليه فبدا اي الاثم و الاو جد احن و يستعمل في الهم
 المستولي على قلب الناس من محبت و افهتد المصراع و سايد ليل
 المنبذ ليل صبا بنشست و عتاب اغاز كره كه چرا در حال كه ديدم

2

ش

چراغ را بکشتی گفتم کان بردم که آفتاب برآمد و نیزه بریان گفته اند چون
 کرانی یعنی یک شخص ثقیل که بر پیش شمع آید خیرش ای قم اندر میان جمع یعنی جماعت بکشت
 ان ثقیل را ور یعنی و اگر آن شخص که بر پیش شمع می آید شکر خنده است و شیرین
 لب استیش بگیر و شمع بکشت یکی دوستی را مدها ندیده بود گفت بجایی که
 مشتاقیم گفت مشتاقی به که ملوی دیر آمدن ای نگار سر مست زودت ندیم
 و امن از دست یعنی زودت ندیم و امن از دست معشوقه که دیر و دیر منند
 آفرم از آن سیر منند شاید که بار فیتان آید مضارع من آمدن ای بنده عاتقش
 بجفا کردن آمدن است بکلمه معنی البته از غیر مضارع ت پاری جالی نباشد
 اذاجتنی فی رفقه بضم الراء و کسر یاء و سکون الفاء الجماعة التي توافقم فی سفرک لیر
 ورنی متعلق بجشنی و ان لنوصل جنت فی صبح فانت محارب جواب اذا ولو
 ادنی مثل قوله و ان جنت للعطف علی المحذوف عند الجتنی ای ان لم تجن و ان
 قولک قوله اگر محک و ان امتنی ای ان لم تهنتی و ان استثنی و عند غیره لکمال و معنی
 الشیء مانسب عن ان بیک بفتح الباء الموحدة و کسر الیاء للثناء نفس
 بر آمیزت این اختلط یا باغیار رس نمائند که غیرت وجود من بکشد بضم الهمزة
 العربی بخنده گفت که من شمع جمع ای سحر مرا از اچه پروانه خویش بکشد
 یعنی چون من شمع جمع باشم مرا از کشتن پروانه خود را چه کنه و صحت باشد
 صمیمت یاد دارم که ایام پیشین من دوستی چون دو بادام مغز
 در پوستی است و هشتم ناکه اتفاق افتاد پس مدتی که باز آمدن است

عتاب آغاز کرد که درین مدت فی نفسی نرسیدی گفتم دروغ آمد که دیده قاصد یعنی
 بیک بجمال نور روشن کرد و من محروم یار ویرینه بمعنی قدیم مرا گوینم الکافی
 الفارسی یعنی بگو که بزبان توبه مرده یعنی مرا که مرا توبه بشمشیر نخواهد بودن کشم بمعنی غیرتم
 آید که کسی سیر نظر با کسر الجول للسین و تو کند باز گویم که نه کس سیر خواهد بودن یعنی
 باز گویم بخود که هیچ کس سیر نخواهد بود بنظر تو ان لا یکن الشیء من نظرک و مشاهدتک و اما
 لاصد داشتند بر او دیدم محبت شخصی گرفتار و راضی از و بگفتار این طلب
 من اجیب و فی دخالتک مع جور فراوان بدو و تحلیلی که کران کرد
 باری بصریقی نصیحتش گفتم و انتم ترا محبت این منظور ای انیب
 علتی و غرض نفی نیست و بنیاس این مودت بی عله بر زدن بفتح
 الذاء الموحدة نه با و ضو این معنی اس اذا کان الامر كذلك لایق قدر
 علما و نباشد ضیور را مترجم کردن و جود فی ادیان بزدن و گذشت ای
 یار دست عتاب از و امن روزگار بدار که یار را درین مصلحت
 که تو گوئی آن شد کردم صبر بر جناس او سمدت من نماید که صبر از و حکیمان
 گفته اند دل بر مجامده نهادن آسان تر است که چشم از مشاهدت برداشتن
 نک بی او بر نشاید برد که جناس کند بیاید بدو و قد وقع فی
 بعض آسان نشیء بهرنا قدره هر که در پیش دل بری دارد در پیش درو
 ست دیگر دارد و در و ز ایام فی یوم من الايام از دست کنتمش زنهار
 یعنی کنتمش زنهار از دست تو ای العصمة و الامان من یدک
 زنهار ایوب زنهار کلمه تبتیه یعنی بجمع المعصمه و المعنی

العصمة ايضا قال الانورى دامن عمر تو از که اجل در عصمت يابنه چاد تو
 ز اسبب فلک در زنه رانتهی چند از آن روز که دم استغفار نکند دوست
 زنه ران بالیا از دوست دل نادم بر آنچه خاطر اوست که بلطیف نیز خود خواند
 و بنهم بهرم بر اندر بقیه النون و قوله او داند مرتبط للشمس طین در
 عقوان جوانی چنانکه افتد دانی جمله معرفت یونج در اول شباب یا خوش
 پسری سوری و سوری بقیه التین و تخفیف الرادی الاول و کسبه السبن و تشدد
 الرأفة فی الشانی دکنتم بحکم انکه خلق بالیاء الممهدة و استت طیب الاداء
 و خلق بالیاء المعجمه المفتوحه بمعنی الخلق کالبند از ابد ایغنه قد کان له عشاء
 مخلوقه سی کالبدر المیز از ابد او ظهر من الاقن او من غیره کالجبل و الغیم
 انکه نبات عارضش آب صوت من غور در شکر کش
 بختین نکه کندهای یظهر هر که نبات میخورد فان اهل النبات یذکر شفته
 الجیب تناسبهما فی الذکرتان شفته اهل من النبات المصری اتفاقا
 بخلاف طبع از و هر کتی دیدم که پسندیدم دامن از و در شیدم کنایه
 عن الانتطاع و عدم استقلاله و مهره مهرش بر چیز و کفتم
 بر و هر چه میایدت پیش گیر سر مانداری و موافقت نمی کنی بهر خوشت
 گیر و برو بهر جا که خواهی شنید من که می رفت و می گفت شپ پیر
 از الحفاش که وصل آفتاب غواهد و نطق بازار آفتاب نگاهد مضاعف
 من کاستن بالکاف العربی بمعنی الانتقام این یکف و سکره و پریشانی
 او در من تکرر و تفتت زان زمانه منسوب علی انه مقبول به

2

نفدت الرصد و المراء جلیل الوال و بعد متعلق کاجل و لذیذ العیش
 من جود طیفه و العیش بالفتح الحسنة و قبل طرفه کاجل المصایب جمع مصیبة
 و هذا بیت من غزل الشيخ و بعده بجانب حتی والود له ملازم و فارق
 الالف و الخیاں موافق الشبه الی بیوم قیمه و سید و موعی بانشار الکواکب عکله
 بجانب این تباعد و الخلد بالکسرة الصدیق و الوداد بالفتح الحب و الالف بالکسرة
 المألوف و عابد الموصول محذوف ای ما اقبل انار سبیل منصوب موقوف
 علی محل ما و انشار الکواکب تفرقها بازار این بالذکر سکون الحاء امر
 من آمدن و ما یکسر نفیم الکافی که پیش از ای فی اما مک مردن خوشتر که
 پس از تو زندا کانی کتون اما بشکر و منت بارس پس از مدتی باز آمد
 آن حلق دادش متغیر شده و جمال یوسفی بدیان آمده و در سبب زخما نطق
 نش چوبه که می نشسته سبب یعنی القاح و قوله جوبه بکسر الباء و
 سکون الحاء ای مثل السوجل قد وقع علیه الفار اس الشوالناغم
 و رونق بازار حش شکست متوقع بکسر القاف که در کنارش کهرم
 کناله که نفیم اس فررت منه و کفتم آن روزه که خط شاهدت
 بده هیئت کان لم یثبت من الشفخه ما یدانی سیدت اذله فی اوایل
 ظهور حش و هذا وان سولة لطافة المحبوب صاحب نظر را از
 نظر براندرا مرد زیامدی بصلایش ای بصلح آن صاحب نظر کش
 و هذا التین راجع الی الحظ فکرة و ضمة بدش اندی یعنی که فکرة

الفی

ب

ب

لغور

و صفتش بر نشاندی اشارت الی رب شعرات الشارب والذقن
 تازه بهار ایغای تازه بهار و رفت زرد شده دیو یک ای القدر منه نهی
 من دادن کانش ماسر شده چند فرامی و بکبر دولت پادینه پاد بالباء الفارسی السنة
 الماضیه و بالترکی کچن ایلدی تصور کنی پیش کسی دو که طلب کار است ناز برد کن که
 فیدارت سبزه در باغ گفته اند خوشست یعنی گفته اند که سبزه در باغ خوشست
 و اند آن کین سخن می گوید قول این سخن مفعول کوید و اشاره الی قوله سبزه
 در باغ خوشست یعنی از روی دلبران خط سبزه دل عاشق پیشتر جوید قوله
 خط سبزه مفعول جوید و جمله از روی دلبر آه مفعول داند ای یعلم مضمون هذا الكلام
 بوستان تو کند باز است کند را بفتح الالف الفارسی مشترک بین التری و الفارسی
 اسم نسبت بقاله بالعربی می رود چون این حکایت کنم پار برفتی بفتح التاء
 و کسر الهمزة و سکون الیاء اهل برفنه و الیاء الخطاب و فی بعض النسخ پادینه
 برفتی جو آینه سوا سال بیامی جو پوزی سدی خط سبزه دوست دارد
 نه هر الف جوال دوزی که صبر کنی بفتح الالف و بکنی بکسر الیاء و فتح
 الالف من کند موس بنا کوش یعنی که بکنی یعنی سوی بنا کوش را و صبر
 کنی بر محنت کنی او این دولت ایام نکوی بر آید بفتح کاف دست بجان
 داشتی میجو تو بر پیش نکذاشتم تا بقیامت که بر آید یعنی دست من
 بجانم نمی رسد تا نکذاشتم که بر آید تا بقیامت چون دست تو رسید
 بر پشت نکذاشتم که بر آید تا بقیامت دیگر سوال کردم و گفتم جمال داد

چیز که

چیز که مورد بر کنه و بکبر الکان الفارسی ماه جو شیده است بکنه گفت
 ندانم چه بود و رویم را مگر بایتم جسم بسیار پوشیده است **حکایت**
 یکی از متوهمان بفتح الراء بعد ادعیه های وی پرسیدند که ما نقول
 فی الجرد جمع امره و سوال الذی لا شو علی ذقنه آن غیب گفت لا خیر فیه
 و قوله مادام احد هم لطیفاً تجاشن فاذا خشن تبدل الحرف فی مقام التعلیل
 لقوله لا خیر فیه یعنی تا خوب و لطیفند در شنی کنند و چون درشت
 شدن تلطف کنند و در شنی نمایند **امروا نیک خوب رو بر بوی**
 تلخ گفتار دهند خوی به چون بر پیش آمد و بلوت شد و دم آمیز
 یکی از علما پرسیدم که با ما روی در خلوت نشسته و در مابسته
 در قیام خفته و نفس طلب و شهوت غالب چنانکه گوید الم
 یا نع هو داخل من البع و هو ادراک الثمر و الناطور و لطاء الملهة حا
 فظ الکرم و کذا الناطور و الجمع النواطر غیر مانع هیچ دانی که بعلت
 پر میز گاری از سلامت بماند گفت اگر از مادر و در سلامت از بد
 گویان بماند **وان سلم الانسان من سوء نفع من سوء ظن المدعی**
 لیکن سلم قوله من سوء متعلق بسلام و الفارسیه منقول من جواب النظم
 اعنی قوله لیکن سلم **بنا بد پر کار خویش نبش منی تا که او را اصلاح**
 می کند لیکن نتوان زبان مردم بستی اگر لیکن این کار مهم که بستی زبان
 مردم است نتوان کردن **طوطی را بازاغی در قفس کوهند از قیج**

ماند ص

مناسبتی از مجامعتی بود می گفت این چه طلعت مکر و مست و سبت
 محفوت ای المبعوض و منظر ملعون و شفا کمال اخلاق ناموزون یا تو
 البین رقد و رفت معناه یالیت و بینی و بینک بعد المشرقین ای بعد
 المشرق ای من المغرب فغلب المشرق و انصف البعد الیها و بعد شرق
 الصیف من شرق الشتاء هذا ما دونه من قوله تعالی اذ اجانا
 قال لیت بینی و بینک بعد المشرقین فیسأل الغریب علی الصباح بر
 وی تو که بر خیزد صبح روز سلامت بر و مسا باشد بد افشری هو تو در
 صحبت تو بایستی و دل چنان که تو بی در جهان کجا باشد عجب آنکه از محاسن
 و رت طویل همی تالیف و کتبی تعجبان آمد بیه لاهول کنان ای قایلا
 لاهول و لافوق الالباب اگر در حق کین می نالید و دشمنان تغابن بر یکدیگر
 همی مالید و می گفت این چه جنت نکوست و مشکور و طالع دوز خبش
 و ایام یو قلمون هو نوع من ثباب الدوم و له الدان کشره و اذ انظر الیه
 بر علی اطوارش زبط التواهب یقال له بالزکی کلستانی کنی دیکس بج
 تغیرات الزمان و اختلافه لایق قدر من انشی که بار اخی در دیوار باغ
 خرامان می رفتی بار سارایست این قدر زندان که بود
 طویل زندان تا چه کند کرد ام که روزگارم بعقوبت آن در سلک
 صحبت جنس ابلی صوره را ای نا صبی یا ف لبین هر زود در ای لبین انکر
 چنین نبه بلا مبتلا کند و است کسی نیاید بیای دیوار که بدان صورت

ب

ب

ب

نکاد و نقش کنند گردا و باشد جای دیگران دوزخ اختیار کنند این مثل بدان
 و آوردن تا بدانی صد پند انکر و انار از نادان نفرت نادان از نادان
 حشمت تراهدی در سماع رندان بوه زان میان گفت شاید بینی
 که ملول ز ماترش نشین کرد تو هم در میان ماتنی بیاء الوصله
 جمعی از هند جماعتی جو کل و لاله بهم پیوسته تو همزم خنکی در میان رسته
 من رستن بالفم لمعین البنت و قدم چون باد مخالف و چو سرمانا خوش
 چون بر نشست و چون بج بسته یعنی ای زاهد تو در میان شخص مخالفی چون
 با دس کالوچ المخیلف و شخص خوشی همچو سرمانا بکون الراد ای مثل البه و
 خدا تو و شخص نشسته چون برق ای البه و قدی یختلط و تنی طب
 معناه حل و ده انشونه دون الملا یله و شخص بسته چون بج ای غ الانقباض اول
 مساکن عن الانسباط التام معناه رفتنی دشمنی که سالها با هم سر کرده
 بود بزم و نان و نمک خورده و می گران حقوق صحبت ثابت شده آخر
 بسبب نفی اندک از ار خاطر من ای اید اثم زود داشت و دوستی بر رفتن
 السین الممله و الباء الفاکر یعنی تمام شد و با این همه خللت و ملاکت و
 لبیک یعنی ارتباط قلب از هر دو طاق یعنی از من و آن حاصل بود حکم آنک
 ای بدلیل آنکه شنیدم که روزی دو بیت از سخنان من در مجموع همی گفتند که
 نکار من خود را بد بختی کنی ای الفکی الملیح نکل زیاده کند بر جرات
 ریشا لایق بر جرات دلر شان چه بوهی از سر زلفش بدستم افتاد و
 چو استن کرد میان بدست درویشان یعنی که همچو این مثل بوهی و محصول

ب

ش

2

المعنى لينه كنت افوز بالتثبت براس صرخ الحبيب حتى يكون صدغه في بوى
 مثل كم الكلام في يد الفقراء دايفة دوستان نه بر لطف اين سخن بلك بر سن
 سيرت خوايش كواهي بضم الكاف الناري يعني شهادة داده بودند و او هم در ان ميا
 مبالغة كرده بده و برفوت بفتح الفاء و سكون الواو صحبت قديم تاسف خورده و بخطاي
 خویش اعتراف نموده معلوم كردم كه از طرف او هم رغبست و انما قال هم اشاره
 لكان الرعية عنه قد حصلت سابقا اين پشها قمر سادوم و صلح كردم نه مارا
 در میان عهد و وفا به يسه بينا عهد و وفا عهده على سبيل الانكار جفا
 كردى و بهرى نمودى يكباراى بالكلية يعني از جمله جهان دل در بستم نداستم كه بر
 كوى بزودى من كريدن بالكاف الناري بمعنى الاعراض ان لم اعلم انى تعرض عنى دفته
 منوزت كرسر صحت يعني منوز تو اگر سر صحتى صلح دارى بازاي يعني از جمله الى
 ثابنا كزان محبوب تر باشى كه بودى يك رازن صاحب جمال بودى در گذشت
 و مادر زن پرفوت بفتح الخاف بعلت صداق بفتح الصاد و كسر با مهرانه كذا فى
 مختار الصحاح فى بعض النسخ بعلت كابين و شوكة در خانه ممكن بماند مرد از بگام
 و رت بالجم او چنان و حلالتى نديرى لما ينفذ و ستان پير سيدن او امو نزيك ازان
 طائفه كفت چه كند و فرافان يار عزيز كفت ناديدن زن بر سر چنان دشوار غي آيد كه
 ديدن مادرش دشوار آيد و كل بهر و تباراج و بغارفت و خازن مانند
 كچه برداشتن و مار بماند ديه را بر نازك بفتح الراء على الشئ شنان شنان
 از على اسد الرمح ديدند خوشتر از روى دشمنان ديدند و اجست از
 نزار و دست بيد بفتح بریدن تا يكي دشمنست نهايد ديد ياد دارم كه

جوانى گذرداشتم بگويس و نظر داشتم بامه روى در ايام تنوزى كه قرونى
 آب دمان بخوشا نديد بفتح النون النافيه اى ييسى فى النعم المطوبة اللطيفة
 بيش من شدة حرارة و سمودش بفتح الهمزة مفتوحا و استحو انرا بخوشا نديد
 بفتح الباء اى بغيره و حرور بفتح الهمزة اى حار و روى بالليل كالسوم بالنهار
 قال ابو عبيد او در باليل و قد يكون بالنهار و السوم بالنهار قد يكون بالليل
 كذا فى مختار الصحاح از ضعف بنزيت تاب اقباب جبر تاب بفتح الطاء و
 الباء بفتح زلف النهار عند اشتداد احتيا و روم و التجاب بآيه ديوار
 و كروم مترقب كه كسر ز حمت قرونى از من بپرد اى يزيل و باب آتش
 من فرو شاند اى بطنى كه ناگاه از نار بگى كاسر الباء المصدر و هليله فانه
 رو شتاب و ديدم فى مختار الصحاح الدليله بكسر ما بئى الدار و اباب فارسى
 مترقب قوله جمال كه بدل من رو شتاب زبانه فصاحت از بيان فى مختار الصحاح
 الصبغة اجمال ولا يخفى ان هذا اجمال بفتح الهمزة بالنار سيد جمال و المراد
 من اجمال قوله جمال كه ادم موصوفه اعني حبيب روى او عاجز بماند بفتح
 لنون چنانكه در شيب تار يكى صبح بپايد آب حقيقه از ظلمات بدر آيد
 اى خرج قدحى بدق آب بفتح آب كه در ان برق شود بر دست و سكر در ان
 ريشه بود و برق بفتح العين و الداء بفتح نداءم بكتايش الناس را
 جمع اى برق آب مطيب كرده با قطره چندار كپار و پيش در ان چكيد كه
 از ان مطيب شده فى اجماله شراب از دست نكازيش بد كوفتم و بگويم
 اى نپوشيدم و عمر كند شدة از سرفتم و نهار تا لغو ان عطش

بقوله وهو عضو الحنجرية المستكن في الجانب الايمن من الصدر سمي قلبا لانه خالفها البعد
من قلب التحلية اي لهما وقيل لكثرة تقبله قال الشاعر القلب منقلب مثل اسمه ابراطون
لقلب سليم غير منقلب لا كالسيفه اي لا يتقارب ذلك الظاهر ان ليس فيه وسكنه رشف
الزلال اي مقصده وفي المثال الرشف ارفع اي اذا انتشرت الماء قليلا قليلا كان اسكن
وارفع للموطن كذا في مختار الصحاح وهو ما مر فروع على انه فاعل سيف والذلال الماء
العذب الصافي لو شربته بجره اتمتع بعوده لا يكاد اي ولو شربته امثال البحار
من الماء الذلال وقال الشيخ في هذا المعنى هل يمنع من الذلال بجره ظاهرا ان لو شرب
البخرة ما اكتفى وما ينبغي ان يعلم من هذا ان اذا دخل النفع على كاد قيل معناه الاثبات
مطلقا وقيل والعصية ان كسر الافعال ولهذا فسرناه بلا يتقارب **فمن شابه**
ان فرخه طالع راكه چشم جزدانم في التلقظ للوزن برچين روى افتد بعينه بغير الواو
بهر بامداد غشت مي بفتح اليم وسكون الياء بيدار كثر دو نیم شب اي من سكر من الخمر
يستيقظ في نصف الليل مست ساقى روز محشر بامداد اي بامداد روز محشر
ان من سكر من جمال الساقى انما يستيقظ في صباح يوم محشر والبراء حكايا
سلطان محمد خوارزم شاه له راحطاي براي سدا مصلحتي صلح اختيار كره يعنى
مرا بفرستد بخطايي كه تا آن صاحت را بازم بجا منعه كاشغور الكافي العربي وفتح
النين المعجمة اسم بلدة در امدم پسرى دیدم در خوابى بغایت اعتدال و نهایت
جمال چنانكه در امثال او گفته اند **معلت همه شوقى و دلبرى آموختى** في
ببر الغرائب شوق بجن شخص مطبوع اراد بشوقى منها المطبوعية والمطبوعية

جفا و ناز عتاب و ستمگرى بالكافى الفارسيه اموقت من آدمى مجننى
شك و خوى و قدوروشى بفتح الراء وكسر النون اسم من رفتن كذا نش
من رانستن كما عرفت تدبیه ام مكرين متيق لمعنى ناز از پسر اموقت
ماض من اموقت لمعنى التعلم واما اموقت في الموضعين في البيت السابق
فماض من اموقت لمعنى التعليم فان اه و حنى بجر لازم و تعديا
كذا في الجوايب مقدمه كنوز محشر في بيع كتاب مقدمه تاليف كدوست
ز محشر از فن خود دوست و هم خواند ضرب زیدم او كان المتعدي عمر
كفتم اي پسر خوارزم و خطاي صلح كونه و زيد و عمر راجحان خصوصيت
بافيت بخنديد و مولدم غلام وزن الجلس اسم مكان پرسيد كفت خاك
شمار كفت از سخنان سعدى چه دارى كنتم **بلبت على صيغة الجمل**
اي كنت مبتلى بنحوى انذرى وصول على حال كونه من ضنا و كحتمل
ان يتعلق لغا ضبابا هو اقرب لفظا والكافى في كزيد اسم لمعنى المنزل منصوب المحل
على انه صفة مصدر محذوف اي وصول صولة مثل زيدا اس مثل صولة زيدا
في مقابلة القوفوله على جر ذيل حال من فاعل ليس يدقع وهو ضمير يعود الى
اس لا يدفع راديه حال كونه على جر ذيل اي لا ينظر ولا يلتفت الى احد بل
يمس على النخلة والكبرياء جر زيله عدا ما هو عادة المنكبة بن وهل الترفع
يستقيم الترفع اي هل الرفع من حامل اجزا استفهام انكارى بجرى بجرى
زمانا قليل باندیشه فرد رفت و كفت غالب اشعار و در زمين نر

پند بان پارس سبب اگر گویند نفهم فارسی تر و دیگر باشد کلم الناس علی
 قدر عنوانم گفت — طبع ندا با هوش طو شد صورت عقل از دل
 ماحوشد ادا دل عشاق بدام توحید ای جویی که دلهای عشاق بدام تو میدم
 بنو مستول و تو با عرو و زید با مردان و غم سفر مهمم شد مکر از کاروان
 گفته بودندش که فلان سعد است و آن صفت من و دیدن آمد و تملطف
 کن و بر و دایح نام سف خورده که چندین روز چرا گفتی که منم تا شکر قدم
 علی وزن الدخول بزرگان را جذمت میان ستمی گفتم با دجوه ت
 ز من آواز یز آمد که منم گفتا به شو که درین بنوعه بر آسایش تا
 از خدمت مستفید شویم گفتم یکم این حکایت — بزرگی دردم
 اندر گویم ساری بیا و الوحد و قدره معناه فساد است که دواز
 دنیا بغاری چرا گفتم ببع گفتم که چرا باشد اندر نیایی که بارای گل
 مالک بر بند از دل برکت ای بگفت آجا پیر و دانی و تو اندر غریبه
 التون و سکوا الغین المجهه ببع التیس چو کل کسر الکاف الفارسی
 بسیار بیلان بلند را این بکنم و بوسه بر سر و روی دیگر دایم و
 دایح کردیم بوسه دادن بر روی و دست چه شویم در آن خط
 لطفش بد و بالباء الفارسی المنفوح والدال الساکنه ببع الوداع
 و قد بقی ما الباء الوقی انداید و ضم الدال ببع در و خفت کرد
 و نسوب گویند و دایح یاران کرده و ازین سبب نیمه اش

سرخ شد و زان سویین نیمه اش دیگر زد و شد ببع کان التیاق قد فارق
 عن اقبائه و لهذا کان بعض اطراف امر و بوضه الصفرب سبب غفقه الا
 فراق و الا فالظان بصره کل امر — ان لم امت انا بوم الوداع ببع
 الوداع اسم و بالکسر مصدر تاء سنا ای و زنا و کثر المیزه او حال ببعن متاه سنا
 لا تخبره المودة منصفه بکسر الصاد العادل و هذا البيت مطلع لفرق الشیخ
 و بعله او گفت راحلتی با رض مریح و بکیت عنی بللت الموقفا من مات
 لا ینکوا علیه ترحموا و بکواتی فارقا المتألفا — الراحله المركب من البعیر
 حلا کان او الموضع موضع الوداع حکایه ببعن اهل الهندانه عشق فرحلت
 و خرج و دایحها قدموت عینه الواحده و لم ندع الاخر من فغض الغابن
 الی لم تدع اربعة و ثمانین سته و لم یفنیها عذوبه لها لانها لم تنک علم
 جمیده و معناه نشد و ابکیت عنی عذابه العین و معا و اخر بالکفاء
 بکلت علینا فعاقت الی بکلت علینا بان غفنهها بوم التفتها
 حرقه پوشش در کاروان حجاز حده ما به یکی از امراء عرب مرده آورده
 و نیار بخشیده بویه تا نفقه عیال کند که ناکه در آن حقایق ببعن احواء
 بلحمة و اجمیم العرقی الی بدکاران زدند و پال ببرند ای اخذ و اما در
 بکلمه با سر مازرگانان که به دراری کردن گرفتند و فریادنی فایده خواندن
 کرد تفریح کنی و گرفتار دزد زربار پس نخواهد داد مکران در
 و بیس که به قرار خوه مانند بویه و تغیر و نیامده گفتم مکر آن معلوم ترا ببعن
 مال ترا قبل و هذا نظیر ما یؤتی فی الزکی علی المال بالوصله ند بر نبردند

گفت بلی بردند و لیکن مرا بآن چنان التفت نبود که بنار رفت آن فستق دل
 با شتم نباید بستنی اندر چهره کس دل که دل برداشتن کار نیست مشکل گنم
 موافق حال منت آنچه تو کنی که مرا عهد جوانی اتفاق مخالطه افتاد بآه
 جوانی و صدق موقت بمنابستی که قبل چشم هم جاهل ابله و سر مایه ورم و
 صال او مگر ملائکه یعنی ملائکه باشد نظیره او بر آسمان و کبریه بشر
 جس صورت او در زمین نخواهد بود بدوستی ای بخت مدتی که منتقد
 شده است در میان ما حرامست بعد از صحبت که هیچ نظیره جوانی مثل
 او آدمی نخواهد بود بیک پری شود با ملک تا کسی پاری و جودش بکل اجل فرو
 رفت ای مات و دود از دود یعنی از قبله او بر آمد روز ما بر رخا
 کش مجاورت کردم و از جمله که میکنم یک این بود کاش آن روزی
 بر انوار ایب کاشی که بکعبه کاشی و بعضی نسخ کاشکان روزی کاشی
 من آن کیون لفظ کاشی مشبه که بین الفارسی و ترکی که در آن شد خارا جل و دست
 کیتی بزودی تیغ ملائکه بر سر یعنی بر سر مادی روز جهان را بی توندی چشم آن
 منم المادی محذوف یعنی از حبیب که منم بر سر خاک تو که بر سر یعنی خاک بر سر
 و مندا ای قوله خاتم بر سر دعا علیه بالملک و له نظیره ترکی حبیب و بیک
 طیره قیاس که آنک فرارش نکردش و خواب عطف علی قرار تا کمال پستی
 نشت ندرت است ای احبیب اندک کان لا یبقی ریه موضع و الانبام قیاس الابد
 نشه اوراق الورق و الفریض عا فرشته کوش کیتی ای دوران
 التلک که رویش بر خیزت خارا بآن یعنی بآن خاک بالترکی و کتن و بکثری کن

اراده به مناشیخه الشوک کما یقال کلین و برادیه شجرة الور و بر سر خاکش
 ای علی راسی فیه بر دست بالضم اس البت بعد از من رفت او
 حکم کردم و نیت جزم که نیت زندگانی یعنی در بقیه عمر فرشتن هوش در
 نور دم نایب الغرایب نور دیدن بضم النون و فتحا بمعنی بچیدن و غ
 مستقبلاً به بذل الدال مع التاء قصد التخفيف فبغالب نود و نود نورند
 انتم و منهنما محذوف کذا که و کرد بکسر الکانی الناسی بحی علی ثلثه معان بمعنی المدد
 و بمعنی حول الشیء ای الجوانبه و اطرافه و بمعنی اجمع کذا فی کبر الغرایب که
 و انما ان المراد من المعنی الثانی بحالست نکردم بالکانی الناسی من کردیدن
 بمعنی الدوران سوره دریا نیک بودی که بنمودی بیم موج ای صوف
 صحبت کل خوش بدی منصد ر من بودی الموزن که نیست نشویش خارا و دوشی
 سکوا فی البیلة الحاضیه چون طایوس می ناز بدم فی الصحاح الفارسی نازیدن
 بالراء المعنی بمعنی ناز کردن اندر باغ و فصل این زمان اندر فراق یاری پیچیم جو
 مار یکی را از ملول عرب حدیث لیلی و بخون میکنند و شورش
 بضم الشین المعنی و کسر الراء بمعنی الافتدا کذا فی الصحاح الفارسی و قدحی
 بمعنی الغشا و بصر براد منما حال او بکنشش که با کمال فضل و بلاغت سر
 در بنایان نموده است و زمام افتبار از دست داده بود و کوشش الفهم
 راجع الی المبحذین تا حاضر آوردند و ملا مثلاً کردن گرفت که در شرق
 نفس انسانی به خلل دیدی که خور حیوانی اراده حیوانات

العجم كرمي ونرك عيش آدمي كفتي وقد مر نظيره مجنون نبليد وكفت
ورب صدقني اكثر من اخلان لاني في واد اما ان عدلني في
محبت ليلى وعشها المريد ما يو كما قمت فخرج لي الايضاح عذري ان تنظر وتبين
لاجل وهو منصوب يا راي جواب الاستنزام وفاعله ضمير ليلى وعذري
منصوب تغذيرا منعه ولعله قوله في مخم لاجل الاطباب كما في
قوله تعالي رب اشرح لي صدري ويسر لي امرى وقد يقرأ فخرج بالياء
التخانيه فعلى هذا فاعله ضمير صدقني والاول اظهر وهذا البيت
من قول الشيخ مطلق **انطلع غمض باب دارك ام بدرا قدك**
غصن من البان لا ادرى ومن ابيا ته تواريت عني بالحق كحجاب مناضبا
وهل يتوارى نور وجهك بالحدوث ومن شرب الخمر الذي انا ذوقته الى غدا
حشر لا ينق من ابكبر **كاش كان كه حبيب من جنتك** رويت
اي دلستان بد بدندى تا جاي تدخ در نظرت بخبره بوضع احوال حال
كوشم واهلين عن انفسهم وشهاب بد بدندى تا صفتت مع بر صورت
وعور كواهي وادى كه قول تعالي فذلك الخمر لمننتي فبه ما را دشت
ذليلى اى ارادت يوسف عن نف لامتنا سورة في ذلك وفلت ارادة
العزيز عشتت عبدا الكنعاني فلا سمعت باغبيا مبتلى وعدته من تثبت
لكن متكاد واعطت كل واحد حلة منهن سكتنا وقالت ليوسف وم
اخرج عليهن فلما رابت اكبره وعظمتنه وخبرته في ذلك اطن الرابع و

و اجمال الغالب و قد حسن ايد بين من فرط الدمنة و فلي حاسن به ما هذا بشرا
ان هذا الامك كرمي قالت زليخا قد كنت الذي لمننتي فبه اى فمؤ ذلك العبد الكنعاني
الذي لم يمتني في الافتنان به قبل ان تصورته بجن صورت ولو صورته في الكنعاني
نفسا كن وقت الملاية بعد رتنتي قال غدا في على هواه فلما ابع احسن و بعد
عذرا في ضمير التثنية راجع الى صاحب الشاع فان من و ايهم ان يدكر و افي
اشعارهم و امثالهم صاحبهم كذا من بعض الكل وقال ابو الطيب ضرب
الناس عشان فزوا و اعد رسم اشغهم حبيبك را در دل امده جمال لكن
مطالع كند تا چه صورت كه موب چندين نشنه است بفرمود طلب كردند در اقبال
عرب جمع جن ببعن فبيد بند و بند است او دند و بيش ملك در صحن سرا
چه كند اشته ملك و رهيئات نظر كرد شخص و به سبه خام ببعن رنگ ضعيف
اندام در نظرش حفر آمد حكام انك كمت من خدام و حرم او بجمال از و بيش
بالباد الفاسي مجنون بزا است در بافت و كفت اى ملك از دريجه مجنون
بجمال ليلى نظر بايست كرد تا سر مشاهد او بد تو جلي كرهى بد ترا بد و در
رحمت نيابد رقيق من يك حمد و بايد با او قيه مى كويم همه روز و و همزم
را بهم خوشتر بوسه ز اى الاصراف **ما من اجمي لم يسمع**
سمعت و زنى اجمي اجمي صارت معنى من شوق اى الذي باز من ذكر
منزل الحبيب لوسعت و زنى اجمي الى الن ما سكن في اجمي صارت معنى
من شوق و التذاد و صارت الصيحه و هى رفع الصوت و اجمي كسر

احياء المملة وفتح الميم المعنى المحفوظ ويقال للمعز الحبيب همى تشبهاً
 بحمى الطين والورق بضم الواو جمع ورقاً بفتح واو هماء والورق رقاً
 اسم طائفة يشبه لونه لون الرماد وقد وضع الظاهر موضع المضمير والاصل
 صك ان يقول ورقة وذلك الوضع للاستعداد بذكره كقوله تاس
 يا طيبيا القاء قلن لنا ليلان مكن ام ليل من البشيرة حيث لم يعد امس مع تقدم الذكر و
 الطيبيات جمع طيبة وكثيراً ما يشبه المعشوق في حسن العين ولطف الخط والقاء
 الارض المستوى هذا على ما هو المشهور من كبرياء وفتح الميم في المعنى الثاني على ان يكون
 عين الاول لفظاً ومعنى لا يشبه من ان المعرفة اذا اعتدت معرفة كان الكثرة عين
 الاولى وقال بعض الحكماء الصحيح عمري هو العكس لى ورق لعمري بفتح الحاء وكسر
 الميم على ان يكون ميمه وبين الاول تجنيس حرف والمراد الحام هذا يا معشر الخلا ان قولوا
 للمعاني لست تدرى ما يقرب المعشر اسم جماعة ولا واحد له من لفظه وللحال ان بالضم
 والشديد جمع خليل وهو الصديق والمعاني بالضم الميم وفتح القاء اسم مفعول من
 عاناه امته تى اى وهب له العافية من الاسقام والبلايا اى البلاء المعنى و
 استقام واعلم ان المعراء الاول يتم تأملها ورتداء المعراء الثانية بلفظه فاقع الحكم
 الواضحة بين المعراء عين شايع ذريع في اشعار البلغاء وقوله لست تدرى اى
 لا نفهم انت ما لتصدق بقلب الموجه وهو بفتح الجيم اى الموكم وقيل يحتمل ان يكون
 الباء للظرفية دون الصاق اى الاستقرى قلبه تدرستان را نباشد در دريش
 وجواحت جز بهمردى كويم در درویش گفتن از زنبورى يعنى شكايه كردن

از ايندا و زنبورى حاصل قوله بانكى مفعول گفتن در عرض ما خور و نيش اى كم
 يذوق عوض ايلام النحل واما كونه باها حاصل فاما نه لا يتعظ به حتى يخذ منه حتى الخذر
 تا تراخالى نباشد بجهت حال باشد ترا افسانه پيش يعنى در پيشست سوزش باد
 يكى نسبت مكن او بكن بردست ومن در حضورش قاضى همدا نرا حكايت
 گفتند كه با بفل بندى سپرى سرخوش بود و بفل دلش براتش بود و زكارى اى
 فزبان معتد به در طلبش بلفظ بيه بويان يعنى متحير بود و نذر قوله بويان في موضع
 الحال و سرحد معتد به قرب و جويان بمعنى طالب و بر حسب واقعه كويان يعنى
 حكايت كنده آن تفاصيل و قايع كه بر سرش ميكند در چشم من آمدان
 سهى سر و بلند يعنى سهى بكسرتن بمعنى المتعجب و يستعمل في وصف شجرة يقال
 سهى و بر بويان بلفظ ما من در بودن دلم ز دست و در پاى آفكند اخلاص ديه ستوخ
 و مطبوع ميكند بفتح الكاف دل مفعول كشد بلبلد هوايى كه بكش دل ندهي
 ديه بيه بيه بيه تا انتظارى حد قوله ندهي و بيه بضم الباء الاول امر احفظ
 عن النظر المحاييب و الا لطفات الى معشوقهم از ياد تو تو غافل نتوان كردن
 بهيج لا حال يعنى اذ كور في كل حال بيه كوفته بالكاف العوى ما رم نتوانم كه بيم
 نشيدم كه در كزرى اى في الطريق بيش قاضى باز آمد طرف از اين معامله بگوشتن
 ائين راجع الى پرسيدن بديده بود و رنجيده دشنام كى كاشانه داد و سقوط
 بختي من معج مرت كنت و سنگ برداشت و بهيج از اين مرتبه فروانكذاشت
 قاضى بانكى از علما معترضه كى بمصان بود كه گفت آن شاهدى و چشم
 گرفتن بيش و آن عقد برابر وى ترش شيرش يعنى آن محبوب را و چشم

سرفتن او بین که چه صلاوتی دارد و بین آن عقد را که برابر ویش تر شست
و شست شست در واقع در بلاد بکسر الباء جمع بلد گویند که ضرب الجیب
ذیب فعیل بمعنی المفعول والمصدر مصافا الی الفاعل والمفعول
مترک ای ضرب ایاد العاشق وقیل ضرب الجیب و جمع والناس
فیما یعشقون مذاهب از بودست تو مشقت بردمان خور
دن خوشتر است که بردست خویش بسکون الشین نان خوردن همانا بمعنی
پشم که از وقاحت بفتح الواو قلبه احیا، او بوی سماعت من ایر بالحاء المهملة کبود
پادشاهان بسکون النون مبتدا سخن به علالت و ضشونت گویند باشد که در
نمان صلیح جویند الکورد نواز زده ترش طم بود روزی دو صبر کن که شیرین
که در این گفت و بخت قضا باز آمدتیه از عدول جمع کنایه مخیر الصیحه که ملازم او
بعد از زمین خدمت بیو بوند که با جارت سخن داریم در خدمت بگویم اگر چه ترک
ادبست و بزرگان گفته اند نه در هر سخن بحث کردن رواست خطا
بر بزرگان گرفتار خطاست اما حکم الکه سوابق انعام خدا و نری ملازم روزگار
بندگاست مصلحتی که پیشتر و اعلام نکنند نوعی از خیانت باشد طریق سوابق است
که پیر این طبع نکردی من کردیدن بالکاف الفارسی و پیر این بالباء الفارسی حوا
حوالی الشی و اطرافه ای الصواب ای لا تقوم حوالی هذا الطبع و نورش و احی هو بخت
بفتحین شدة لوم در بردی که منصب قضا پادشاهی بالباء و الکاف الفارسی
میست بفتح الیم بعد مرتبه خصمین است تا بکنایه شیعش موش نگردانی فی بحر
الغرایب پایگاه پاکه بخند فی الباء یحی بمعنی الحی الذی یوضع علیه القدم فی

و بمعنی المستراح و بمعنی المنة و هو المکر او هنا جریف اینست که دیدی اشارت
الی پر فعل بند و حدیث اینست که شنید اشارت الی شتمه و قاصده ایس
فی اثر افوانه و اصله فالادلی ترک یکی کرد و بی آب رویی با آب یعنی
کسی که کسی کرده است بی آب رویی چه غم دارد آب بکبر الباء و روی کسی
بنا بر الغرایب با ترک آنچه دینیچه و استنشد علیه یقول نه سیر
دن که پسندد در دوش نمان باشد سبب حملای صابونی که زهرش در میان
باشد نام نیکوی نچاه سا که یک نام زشتی کند یا مال قاضی را زبخت یاران
یکدل ای الا صدقاء المخلصین المستقین فی الصدق و المحبت پسند آمد و حسن
رای و حفظ و فی آیتان آفرین که و کنت نظر عزیزان در مصاحبه حال من عین
صوابست و مسئله بی جواب ولیکن و لوان حبا بالکلام نزول ای لو وقع ان حبا
یزول بالکلام سمعت ای قبلت کافی سمیع اسم کن حده افکای کنایه یقر به عدول
اسی مختلفه الایام و العدول بفتح العین و الذال المعجمة مبالغه من العدول و هو الکلام
و قال بعض المحلل و فی بعض النسخ عدول بضمیمین علی وزن الدخول
و الدال المهملة جمع عدل بمعنی عادل و الاول هو الصبیح انتهى بلامه
کن مرا چند آنکه خواهی که نتوان شستن از رنگ سیاهی این گفت و کسانرا انحص
و تفیش حال او بر آنکس بالکاف الفارسی یعنی مسلط کرد و نعمت بی کران
بر بخت که گفته اند هر گرا زرد در ترا زوست زو زرد باز دست یعنی از کس
پرون آورده و در میان نهاده برای خرد زو زو در باز دست و آنکه دینار

دش اسم فاعل مثل دلکش ندارد در همه دنیا کس و صاحب تصرف ندارد
 هرگز زردید سر فرو آورد و رتوادی آهین در شلست بکنه و اگر ترا
 زوی آهین دوش یعنی صیر المکتبه باشد و اراده عصبه المیزان یعنی وان کان کان
 و شتق بمید الی الذهب و یلین به فی الجملة شبی در خلوتی میسر شد و هم در آن
 بشکنه بکون الحاء المهره بالترکی صوباشی را خبر شد که قاضی سیم شب شراب در
 سروش بد در بریون در سینه اش از تنم تخفیه و بترغم گفته قوله قاضی مبتدا و تخفیه
 ضمه و شبهه شطاف تخفیه و قوله شراب در سروش در بری فی الموضع الحال
 امشب ای فی هذه الليلة مکره وقت غی هو انزل بکون النون این خروس عشاق
 بس بابا العوی نکرد بالکاف العوی هنوز از کنار آب کس فی بحر الغرایب کنار
 و کنایه کلاما بالکاف العوی بمعنی النهاية والعارف و قد یکنج بکنایه عن حاله الوصله
 و عن تماس بر نه بید ن الحبيب مجردين وان کان هذا من جزئیات المعنی الاول
 گفته بعد کل منها لغة علی حدة و بوس علی ثلثة معان صیغه امر من بوسیدن و وصف
 ترکیبه و اسم مصدر انتهى و المراد منه کنار همنا المعنی الثانی و بوس المعنی الثالث
 و فلما یوجد فی بعض النسخ بیت من هذه الانبیاء بکنایه عن رخا ربار در خم کیوی
 تبار چون کوی عای در خم چو کان ابنوس قد عرفت معنی رخا و قیل اراد
 به همنا و سطر الخد المرفع و تابوا بمعنی الجمع اسم فاسم مثل علم دار و باجدار
 و اوی بضم الهمزة و الفارسی الکرة بالترکی قلوب و چوکان بالفارسیهین الخشب
 الفخمة الذی یضرب به تلك الكرة حین الملاعبة والعاج عظم الفیل و انبوس

اسم شجره

اسم شجره سودا یکدم که تخفیه است ز ربار و قد وقع فی بعض النسخ بدل هذا المصراع
 بکنایه عن شجره که دوست محبت تخفیه است و کنایه عن دار باش تا نود و عمر در سوس
 هو فی الاصل اللغة القطن والسحرة و ارابه همنا الاضمه اعنی معنی العبت تا نشوی
 ز مسجد آدینه بالذال المعجمة کذا فی بحر الغرایب بانک صبح ای اذان الفجر بکسر الراء
 سرای انا بکسر یو کوس لب از لبس چو چشم خروس ابله بود برداشتن بکنایه
 پهلوه خروس قوله لب مفعول مقدم بقوله برداشتن و قوله چو چشم خروس صفة
 للی و قوله برداشتن مفعول بود و قوله بکنایه متعلق ببرداشتن یعنی عافت
 بود برداشتن لب از لبی که چو چشم خروس است در صفة بسبب کنایه بپهلوه
 خروس قاضی درین حالت که یکی از متعلقان در آمد و گفت چه نشینی خیر من خوا
 و تایی داری ای بقدر طاقتک و حسب مساعده و حکم کرامت من کویختن و قد
 یجئ کرنا اسم مصدر و وصفه بکینیا و لب بجرادین سدها که صوره ان بر توفی
 گرفته اند بمعنی نیمه و غنی کردن ذکر اسمعت من بعض الکمل بک حقی ای بیان واقع
 گفته اند نامکر آتش فتنه که هنوز اندک است باب تر بر فرو ساریم مباد که
 فردا چو بالا کیرد عالمی بفتح اللام فرا کیرد قاضی بنیسم برونگه کوه پنجم در
 صید کوه صیغیم را بالضاد والغین المعجمین بمعنی الاسد یعنی شیر قوی را که پنجم
 اش در صید برده باشد چه تبار کند که شک لا ید یعنی عو عو کند روی در روی
 دوست کن بکنایه که عذوب بکنایه پیش دست می خواید ملک را در آن شب
 آکاس دادند که در مکر تو بهم المیم چنین منکر بکسر الکاف حادث شده

دقنی

چه گفت من او را از جمله فضائل عصر و زمان و بیکانه در هر در و در کاری و اتم
 باشد که معاندان در حق او بغض و حق کرده باشند مخصوص با خا، و الفار
 المعجنین یعنی الشریع این سخن در سمع قبول من نیاید مگر آنکه که معاند
 کرد و بالکافی الفار است که حکما گفته اند **تندیس قوله سبک یعنی با**
سبکی مرتبط بهر دن قوله دست بردن بنیغ یعنی در زمان و شوار
 جنت دست بنیغ بردن شباب بدانند از به دست دست در ریغ
 قوله بردن بنیغ مضارع بردن و بعضی النسخ کز و بدل بردن و الاول
 اخذ شنیدم که سحر کاس ملک با نسی چند از خاصان بر بالین قاضی رسید
 شمع را دید ایستاده یعنی قائم کرده و بفرایب ایستادن لغت است
 و بقره و حذق الالف متبلا نه فیت البند و بایست و شاهد نشسته و در
 رخت و قدح شکسته و قافیه در جواب مستحق خبر از ملک بلطفش بیدار کرد
 و گفت بر خبر که آفتاب بر آمد قافیه در یافت که حال چه شد و گفت از
 کدام جانب بر آمد گفت از شرقی گفت احمد الله که مشور در توبه باریست
 یعنی باب بعید است حکیم این حدیث که لا یعلق من المجهول ای لا یجعل باب
 التوبة مسدودا علی العباد منی تطلع الشمس من مغربها و گفت استغفر الله
 و التوب الیه قال بعض الکمل همنا و قال النبی عم من تاب ان یطلع الشمس
 من مغربها تاب الله علیه و قال عمران للتوبة با با عفة میده و سبعین
 سنة و انه لا یعلق من مغربها و قال لا یتدوم الساعة من تطلع الشمس

استم مکرم

من مغربها فاطمعت و راو الناس آمنوا اجمعین و ذکر حین لا تنفع نفعا
 ایما نهالم تکیه آمنت من قبل او کسبیت فی ایمانها خیر و جانی بعض الاخبار انها
 قطیع من المغرب ثلثه ایام و الاصح تطلع یوما و احدا من المغرب ثم تطلع من الشرق
 علی حالها الی یوم القيمة **این دو چیزم بر کنه الکیختندخت تا فرجام**
 و حقل تا تمام فرجام بالباء المفتوحة و الراء الموحدة الی کینه یحی یعنی آمو و عینه
 فایده کذا فی البحر الغریب و هو المازاد همذکر کر قیام کنی مستوجیم و ریختی
 عنونه تر انتقام قالوا من الصفه من الاضافه حمیده ضد ناقصه الا الانتقام
 فانها عدل محدود فی نفسه و کذا ضده و هو العفول هو اولی بدلیل قول
 و العافین عن الناس ملک گفت توبه درین حالت که بر ملاک خود داغ
 یا قتی سودی نداده و قال الله تعالی فلم یک ینفعهم ایمانهم لما راو بائنا اول
 الآیه فلما راو بائنا ای لما راو الکفار شدة عذابنا قالوا انما بانه و حده و کفرنا
 بما کننا به ای بانه مشرکین یعنون به الاصنام فلم یک ینفعهم ایمانهم لامتناع
 قبوله و کذا کت بمعنی لم یصلح و لم یستقیم کذا قال بعض الکلم **چه سود**
 از روزی آنکه توبه کردن که نتوانی کنده انداخت یعنی بکنند انداختن بر گناه
 بالکاف العوی بمعنی القصر بلند از میوه گو کوتاه آن دست به یعنی بلند را
 بگو کوتاه کن و تنست از میوه را می باید گفتن این سخن که کونه خود
 اندام دست بر شاخ قوله بلند بضم الیاء فی المشهور و قراء بعض النسخ

قال لم یک

النصحا بفتحها وميؤد بالفتح والسكون في الهمز ويجوز كسرة كذا سمعت
 من بعض الحكماء زابا وجود چنین منكری بفتح الكاف العربي بمعنى كذا قال
 شد خلاص صورت نهند این بگفت و موکلان بفتح الكاف العربي المند
 یعنی جلاد لنگر بكون النون مبتداء وعقوبة مفعول مقدم وقول
 بر روی بفتح الواو او بخند خبره گفت مراد خدمت سلطان یک سخن
 بایست ملک برسد آن چیست گفت بآستین الالی که بر من آستین
 طبع مدار که از دانت بردارم دست اگر خلاص محال است از این که
 بران کرم تو داری امیدواری هست ملک گفت این لطیفه بدیع و عجیب
 آردی و این نکته غریب گفته ولیکن محال عقلست و خلاف شریعت که ترا امروز
 فضل و بلاغت از چنگ عقوبت من براندای خلاص کند مصیحت آن
 پنجم که از قلعه شیب اندازم بفتح الباء الصلة فی بحر الغرایب شیب بالکسر
 الترکیه مخفف من شیب بفتح النون بالترکی الیش و کذا یقال فی شیب
 شین و قد یحیی بمعنی سرشته و یحیی ایضا بمعنی زیر و فرو بود المراد
 ههنا و قد یعطف علیه علی طریق الاتباع والمزاوجة لعطف شیب
 فیقال شیب و یتب تا ذکران عبرت گیرند گفت ای خداوند جهان
 پرورده نعمت این خانوانم و نه تنها من این که دارم دیگر بپنداز
 از تان عبرت گیرم ملک را ازین سخن خنده آمد و بفرمود از سر خطای

او در گذشت و متعقدان او را که یعنی خصمای قاضی را که اشارت بکشتن
 او کرده بودند اشارت کرد و گفت نه حال عیب خویشند طبعه
 بر عیب دیگران مرنید جوانی پاک باز مشتق من بافتن و پاک را بود
 پاک باز عشق و پاک روش عشق بود در میدان عشق که با پاکیزه روی بیایا الو
 حده در کرد و بکسر الکاف الغارسی یعنی درین بوه حیث کان مبتلی به کذا
 سمعت من بعض الحكماء چنین خواندم ای در کتب تو ای که در پای اعظم
 بکره ای کرده آب موضع ید و رفیه الماء و افتادند با هم ای مع حبیب چو ملائکه آمدند
 الشین راجع الی حواله تادست گیر مبادا کاندرا سخی میرد کمی گفت از میان
 موج و تشو باک شین البحر بمعنی الجماله بقول الشیخ می گفت از میان موند و تشویر
 هذا تشویر معنا لفظ عربی بمعنی الاشارة علی ما قال فی القانون التشویر اشارة
 کردن و قیل هو بمعنی شوریدن بمعنی الخلط و قیل عطف تفسیر بمیل و یقال له
 لموع البحر بالترکی تلو و لا یخفی ما فهم ما را بگذار و دست یار من گیر درین گفتن جهان
 بروی بر آشتی یعنی اجل برآمد من آشتی بمعنی مجنون شدن و قابض الکمال
 اشفتن کثیرا ما یستعمل بمعنی شوریدن و هو معنا کذا کشیدندش که جان می داد
 و می گفت حدیث عشق از آن می نوش بالفتح و السكون قیل هو لطفه فی شوبه
 لا تسمع و الظاهر انه من ینوشیدن بفتح النون و کسر یاء بمعنی شنیدن که در سخن
 کند یاری فراموش چنین کردند یا بان زندگانی زکار افتاده بشنوتا

بدانی که سعدی راه رسم عشق بازی چنان داند و در بغداد تازی بمعنی زبان عربی
 فان اهل البغداد كما يعرفون لسان الفرس كذلك يعرفون العروة الفصحى ايضا
 درای گوید که داری دل در و بند و گر چشم از همه عالم فرو بند اگر مجنون لیلی
 زنده گشتی حدیث عشق ازین دفتر نوشتی ای لوکان کل واحد منها فی حقیقه
 لاستنسخ کل منها حدیث الفسق و کتبه من هذا الدفتر
 ونقل عن بعض الکمل هذا الباب السادس فی الضعف والشیبه وقال الضعف
 بالغفغ فذا الغفوة والضم فی الغفوة كالغفر والغفوة والشیبه بالغفغ والسكون بیا
 الشعر قال النبی حرم من شاب شیبهه فی الاسلام کان له نور یوم القیمه وقیل
 اول من شاب شیبا سب ابراهیم عم فقال یارب ما هذا قل الله تعالی نوری و نورای
 لکی فقال رب زدنی نوراً و قاراً باطایفه دانشمندان در جامع
 و مشتق بجنی می رفت فی بعض النسخ بجنی می کردم و المعنی واحد ناگاه
 جوانی زور در آمد و گفت درین کسی نیست که فارسی داند اشارت بمن
 کرد و نگفتم چه حالت گفت پیری صد و پنجاه ساله در حالت نزع و بزبان پارسی
 چیزی میگوید و مفهوم با الاضافه بگرد و با الکیا و الفارسی ای لایکون منوما
 و معلومان اگر بگویم قدم رنجگی شوی مزد ثواب یا طب بنزد خدای
 تعالی من یافتن باشد که وصیتی کند چون بیالینش فرار رسیدم این پت می
 گفت و می گفتم برآرم بکام درینا که بگرفت ماضی مجسول

من گرفتن راه نفس درینا که بر خون الوان عروسی یعنی نفس خورده بودیم
 گفتند پس معنی این بیت با شما میان می گفتم تجب می کردند از عروسی و تاج
 او بر حیات دنیا گفتند چه گونه درین حالت گفت چه گویم ندیده که
 سختی می رسد بکسی که زو یا نشد بکون النون و قد عرفت انه يجوز اجتماع
 ثلث سو اکمن فی هذه اللغة بدر می کنند و ندانی ای بخزن و بزرع ضرب من فی
 قیاس کن که چه حالت بود در آن ساعت که از وجود عزیزش بدر رود
 جانی ای بخزن و ده گفتم تصور مرگ از خیال بدر کن و وهم را بر طبیعت مستوی
 نکرد آن که فیلسوفان گفته اند مزاج اگر مستقیم بجا اعتماد بکون الدال بقاء
 نشاید و مرض اگر چه مایل به بفتح الواو بفتح الواو دلالت کلی بر اهل بکند اگر فواید
 طبیبی را بجوانیم تا معالجه کنند که به شکی نباشد خطاب گفت بهر بات خواجه
 در بندای در سودای نقش ایوان است آئی الغزفه العالیه خانه از پای بست بالیا
 ای من اساس و پراست و هذا هو الذی وعدت فی الدیبا جند کز دست بر هم زند
 یعنی بر سبیل تجب و تاسف طبیب ظریف چون غرق بالیا المعنی والراء الملهمة علی
 وزن خشن صفت مشبهه پیدا افتاده را تاسف می کند عریف بالمهملتین یعنی
 طبیب خادق چون که حد فریوت یفا افتاده را تاسف میکند و دست بر هم
 بزند و بیانش المعالجه پیره مردی زنزع می نماید پیره زن ای زوجه خندش
 می نماید ای بدک خندل شجره معروفه طبیب الراجه یعنی که لجه امراهه بالصندل
 فانه کثیرا ما خلطه الصندل السحوق بام الورد و بیدک و الرجل یدفع

الصداع والمرارة چون مخط شد اعتدال مرانه بغیرت و احد الغر بالفاکسبه
 اثر کننده علان
 پری حکایت می کند که دفر خواسته بودم و خانه
 و حجره بکل بضم الکاف الفارسی آراسته و جلوت با و نشسته و دید و دل برو
 بسته و شبهای دراز بختی و بذلها بفتح الباء واللام و سکون الزال المعجمه و لطیفها
 عطف تفسیری بیدلها کامر کفنی تابا شد کنگر دو موالتست پذیرد ازین جمله
 شبهه اش می گویم که بخت بلندت بار بود بفتح الواو و چشم دولتت بیدار که بخت
 پری افتادی بخت و پرورده و جهان دیده کز ثم بالکاف الفارسی و سرور روز
 کار چشیده نیک و برآز موده حق صحبت بدان و شرط مودت بجا آر و مستحق
 و مهربانی خوش طبع و شیرین زبان تا توانم دلت بدست آرم و
 و ریار ارم نیاز بکسر النون و سکون الزاء بمعنی لاجه ارم یعنی اگر نیازاری
 و خوری من کنی مرا من نیازهای احتیاج و تضرع ارم ترا کرده طوطی ای مثله
 شکر بود بفتح الواو و خورشید ای طعامک جان شیرین من فدای پرورشت یعنی
 لو کان طعامک السكر کالبغیا فعلى ان احقه له ولو بتفدیه الروح الوزیر
 نه گرفتار آمدی بدست جوانی محب بضم الیم و کبیریم بمعنی خوشتر بین فیره
 یعنی ضعیف فکر سر و تیز و سبک پای که هر دم هوای پنه بغضتین مضارح من
 بختی و هر لحظه رایی ز نرای لایق علی رای و هر شب جایی خسید و هر روزی
 یارای کرد و وفاداری مدارا ز بلبلان چشم یعنی چشم مدارای لا توقع و فا
 داری را از بلبلان که هر دم بر کلی دیگر سرانید اما طایفه پیران بقتل و ادب

کنند
 ز ننگانی

کنند بر مقتضای جهان و جوانی ز خود بهتری الوصله جوی امر من
 و فرصت شمار و غنیمت دان مصاحبتش که چون خودی ای فی المعاصیه من
 یا فر کم کنی بفتح الکاف فی الاول و فته فی الثانی روزگار یعنی نقص عری فقط
 من عری ترتیب فایده و یقع پیر برین خط بغضتین بمعنی کونه و نوع کذا فی القا
 نون بکنتم و کان بر دم که دلش در آمدن آمد و صید من شدنا که بغضتین
 سرور از دل پرور و بر آورد و گفت چندین سخی که کنی در تر از وی عقل
 من و زن آن یک سخن نوارد که وقتی شنیده ام از قبیله خویش که زن
 جوانرا اگر تیری پهلوی شنید به که پری شنید لار ات بین
 یدی بعلها شبنا کار خنی شفه الصایم ای ما ابصر الزوجه بین یدی بعلها
 ای زوجه و الجمع بعوله و یقال للزوجه بعله مثل زوج و زوجة و شبنا
 مفعول رات و اراده آله الرجل و ارضی اسم تفضیل من الرخوة بکسر الراء
 و فتحها و هی اللینه ای لار ات شبنا کاینما مثل ارضی شفه الصایم شبنا
 الشخ بشفه الصایم فی ضعفه و اسر خانه اصلا شفه لان فهو ضعیف شفه
 و الجمع شفه بالهاء بکذا قیل و قال بعض الحلل و الصواب ان یراد بالصایم
 المسک ای البخیل و ان الصوم فی اللغة الامساك و من اسهر او صاف النخل ان
 متحنی لجهته ای عبوس مسترخى الشفه و قوله تقول جواب لما و انما جلی مضارحه
 ز ننگانی الحال و قیل ان لا یرد المضارع الی معنی الماضی کما ان الماضی الی
 معنی المستقبل هذا معنی تبت هذا مبتدا و میت خبره و معه متعلق بمیت

وضمیمه راجع الی البعل و ما فی انما کافه و الرقیه مبتداء و النایم خبر و بضم
 الراء و سکون القاف ما یقواء من الادعیه و الایات علی المرض لطلب الشفاء
 و یقال لها بالفارسیه افسون و اراد بالنایم انما الشاب تقول ہی منیره الی
 ذلک الشیء بذامیت مع و انما ینفع الرقیه ای انما یحل الدلال و العنوة للنایم
 ای لذلک الشاب لالیته ای لذلک کراشیخ فثبت ما رآته بین یری بعلاها
 الشیخ بالیته فی العدم الحکمة مطلقا زن کز بر مرد برهنه بجمع عند
 و یغزاه بکسر الراء للوزن لارها بر خیزد بس باباء العوی بسیار رفتنه و چنگ
 زان سرای بر خیزد پیر که ز جای خویش نتواند خواست الا بعضا استثناء
 من نتواند خواست قوله کیش بفتح الیاء عصا بر خیزد التقدیر عصایش کی بر
 خیزد و اراد بعضاه منه کامر فی جمله امکان موافقت نبود بمعارفت
 انجا مید یعنی آخر شد چون مدت عدت برآمد یعنی تمام شد عدت نکاش
 بستند با جوانی تند و ترش روی نهی دست و بد خوی جور جناس دید و در
 عنایم کشید و شکر نعمت حق چنان میگفت که الحمد لله از عذاب الیم بر رسیدم بدین
 نعمت قیمه بر رسیدم باین همه جور و تند روی باباء المهدری ناز
 بگشتم که خوب روی بیاء الخطاب با تو مرا سوختن اندر عذاب
 به که شدن باد کوی در بهشت نبوی بیازاد و بهی خوب روی نقر تر
 آید که کل از دست زشت روی مهان پری بودم در دیار بعلبک
 مال فراوان داشت و فرزند خوب روی شکی حکایت کرد که مراد در عمر

خویش

خویش بجز این فرزند نبوده است درختی درین وادی زیارت کا است
 که مردمان بجا جت خواستن با بخار و نوبتها بیای آن درخت کالیده ام نام
 این فرزند بخشیده است نشیندم پیر بار فیکان آهسته می گفت چگونه
 بودی که من آن درخت را بدام نسیم که کجاست و دعا کردم تا پدرم ببرد
 خواجه شاد کمان که فرزندم عاقلست و پسر طعنه زنان
 که پدرم فریادت سالها بر تو بگذرد که کذر قوله نکنی من المراء الشیخ
 فی التواءه متعلق بما قبله بحسب المعنی یعنی کذر نکنه بسوی تربیت پدرت
 تو جای پدر چه کردی خیر ای لاجل روجه من الادعیه و التصدیق
 تاها چشم داری از پیرت روزی یز و ز جوانی سخت
 دانده بودم ای گفت اذهب بالسرعة و شبانه بپای کریمه بگشتم
 الفارسی بالترکی بگشتم دبی است مانده بودم پیر مردی و ضعیف از
 پس کا و پهران هم آمد گفت چه خبری خیز که بجای خفتنی است گفتم چون
 روم ای کیف اذهب که نه پای رفتم است یعنی پیام نه پای رفتنت
 گفت نشیندم که گفته اند رفتن نشستن به دویدن و گشتن بمعنی
 گشتن و بهما بالکاف الفارسی بمعنی الانقطاع و الانفصال
 ای که مشتاق منزلی مشتاب پند من کار کرد و خبر آموز یعنی کار کنند
 به پند من ای اعمل بالنصیحه التي قلها من عدم الاستعجال و الصبر
 اسب تازی یعنی فرس عربی دو تنک بفتح التاء و سکون الهمزة و الی

بحق نالیده ام

بمعنى الحمله و در بشتاب یعنی دو بار حمله می کند بر سبیل سرعت و استعجال
 و در جمله نسیم می آید اما شتر آهسته می رود و شب روز
 جوانی چیست و لطیف و خندان و شیرین زبان در جمله غشست مایه
 که در ویش هیچ نوع غم نیامدی و لب او از خنده فراهم نبودی ای
 کان لم یقیم احدیها الى الآخر روزگار نیامد که اتفاقاً ملاقات نیفتاد
 و بعد از آن روزگار دیدش زن خواسته و فرزندان خاسته
 هیچ نشاطی بریده و کل هوشش پژمرده با نژاد الفارسی یعنی زیاده
 یافته پرسیدش که این چه حالتی گفت تا کو دکان بیاوردم و کر
 کو دکی یعنی طفلی نکردم ما ذا الصبا و الشیب غیر ملتی و کفی
 بتغیر الزمان نذیراً جعل ما مع ذا اسماً واحداً بمعنی ای شئی مرفوع
 المحل مبتداء و الصبا بالكسره و القصر بمعنی الميل الى الجهل خبره و الشیب
 بالنون مرفوع مبتداء و جمله غیر خبره و ملتی مفعول غیر
 و اللغه بالكسره و التشديد و الشعر المرسى الى المنکبین و الیاء فی تغییر
 الزمان زاید فی الفاعل كما بانه شیدا و نذیراً بمعنی الانذار کالتکلیف
 بمعنی الانکار و بمعنی المنذر کالبديع بمعنی المبدع و الانذار هو الاعلام
 علی وجه التخیف و المصدر اعنی تغییر فاعل کفی مضاف الی فاعله
 المحاذی اذا المعنی حقیقه هو الله تعالی و محل الجملة الفعلیه نصب علی
 لعالیه بتغیر قد ینکر علی نفس الصبا فی زمن الکبر و الشیب و یقول ما هذا

الميل الى الجهل و الشباب و لکن کون الی الطرب مع الاحباب و الحال
 ان الذی هو نذیر الموت و غیر الموت غیر لون شعری و انذرني بؤنوا
 انقضاء عمری و کفی تغییر الزمان لون شعره نذیراً کما قبل کفایه یا سک من
 نذیر چوپر شدی ز کو دکی دست بردار امر من داشتن باز و طرا
 بجوانان بکنار طرب نو جوان زیر مجوی که در نایداصله ناید
 آب رفته بجوی زرع را چون رسید وقت دروای وقت حصا و نخامه
 چنانک سبزه نو دور جوانی بشدای برفت از دست من آه دیر
 آن زمن بفتحین و نفوز قوه سزنجی شیری برفت را ضم اکنون پنیری
 چوپوزم اسم بجوان مغرس یقال له بالعربی و بالترکی پارس قیل انه کان
 قد اشتهر بالک پنیرو لهذا قال پنیرو پوز و فی النسخ به پیری و لا یخفی ما فیہ پزها
 زنی موی بکون الیاء سبه کرده بود گفتنش ای کانت بجوز قد سودت
 شعراً بالصنع فقلت هذا کذا ای مانک دیرینه روزمام بمعنی مادر و الکاف
 للتصغیر ای مادر ک سال خورده من موی تبلیس سبه کرده کیر راست
 نخواهد شدن این پشت کوز بالکاف الفارسی ای لا یستقیم هذا الظهر الماء
 الذی تقر صدره الی بهنا مقول القول روزی بجهل ضد العلم
 جوانی بانک بر مادر زدم بمعنی خراطبه بالعنف و رفیع الصوت دل
 دل آزرده فی موضع حال بکنی نشسته و کریان عطف علی قوله آزرده
 نمی گفت مگر فردی فراموش کردی که درشتی می کنی چه خوش گفت

چه خوش گفت زالی بغزند خویش یعنی چه خوش گفت آن یکی عجز ه
 بغزندش فان زال يقال للشيخ والعجز على الاشتراك في اصل اللغة وان
 اشهر بالعامة لابل رستم اخی رستم بن زال چو دیدش پلنگ الفکن و پیل تن
 گراز عهدای زمان خردیت یاد آمدی پیاوه بودی در اغوش من قوله نگر دی
 جواب الشرط اعنی قوله کذا عهد و دین روز بر من جفا که تو شیر مردی
 من پیر و زن توانگری بخیل را بیری رنجور بهای مرض نیکخوانانست
 گفتند مصاحبت آنست که قرآن کنی از بهر او یا بذل و اعطای قربان باشد
 که خدای تعالی شفا دهد لفظی مثل برخی لفظا و معنی باندیشه فرو رفت و گفت
 مصحف بجنورای سبب گونه حاضر اولتر که کلمه بفتح الکا ف الفارسی و شد
 اللام قطیعة الغنم و غیره دور بعه و درست و بعید صاحب دل بنید
 و گفت صفتش بعلت آن اختیار اقاد که بر سر زبانشت و زرد
 میان جان درینا کردن طاعت نهادن را اگرش با الکا ف الفارسی
 یعنی آن کردن را همراه بودی دست دادن بکسر الیای بدالاعطاء و الشفا
 یعنی آن شخص طاعت را کردن نهادن و راضی شد که یک عمل بسازد
 پسرش شفا باشد و اگر این کردن طاعت نهادنش را بدی محطی همراه بودی
 یعنی پدرش ساعده می کردی بکردنش و طاعت بغایت خوب بودی
 ولیکن درینا و جفا که همراه نبودی که بدیناری چو غر در کل بکسر
 الفارسی بماند بفتح النون و کرا الحمد کوی صدد بخواند

پیر مردی را گفتند چرا زن نکستی ای کم لا تزوج گفت با پیر ز نام عیثی باشد
 گفتند زن جوان بخواه چو مکنتم بالضم و السکون و اقتدار داری گفت
 مرا که پیرم با پیر ز نام الفت نباشد او را که جوان باشد من که پیرم چون دوستی
 صورت نبندد زور بایده زر که بانورا گذری دوست به من
 شنیدم که درین روزهای کهن پیری ای پیر کهنه خیال است پیر
 سزای مع کونه شیخی که کیر و جفت بضم الجیم العزنی بخواست و خطر کی خوب
 روی و کوهر نام چو درج بضم الدال حقه کوهرش از چشم مردمان نهفت
 بفتح الهمزة یعنی خور روی کوهر نامی که بچو فرجش از چشم مردمان نهفت
 یعنی در پنهانست چنانکه رسم عروس بوه تمام شد ولی بجملة اول
 عصای شیخ بخت کمان کنید و نزد بفتح النون النافیه برهوق یعنی
 نشان را نزد بلکه خطا کرد از جهت که نتوان دو وقت بمعنی دو وقت مکرر
 پیو لاد جامه هنگفت قوله جامه هنگفت مفعول دوخت و هو بفتح الهمزة
 و ضم الکا ف الفارسی مانج علی ضح وجه الانعام بالترکی صتی طوقوش
 محصول هذا البيت انه لم یقدر علی ازالة بکارها بدوستان کلمه بکسر الکا ف
 الکا ف ای شکایت آغاز کرد و حجت ساحت که خانان کلمه واحدة بمعنی
 المال و الرزق من این شوخ دیده پاک برفت بضمین میان شوهر و زن
 و فتنه پس از خلافت و شغف یعنی بعد ازین مخالفت و شغف سعدی
 گفت که کنایه و صریح است ترا که دست ببارز و کمر چه داند سفت بجمع

بمعنی سوراخ کردن در تائیر تربیت یکی از و

و در آیه پسری کوون بفتح الکا و الفارسی یعنی غبی بوه پیش کسی از دانشمندان
فرستاد که مرا این را تربیتی کن مگر عاقل شوه مدید فعیل بمعنی المفعول
ای زمان مختار تعلیمش که مؤثر نبود پیش پدرش کسی فرستاد این
عاقل غمی شوه و مراد یوانه کن چون بوه بفتح الواو اصله حیوانی
بیاء الوصه قابل تربیت را در و انتر باشد هیچ صیقل بمعنی اسم الفاعل و القا
نوع الصیقل آینه افروز نکونرا اند کرد آینه بدگر باشد ک بهر ریای
هفت گانه لغته فی کونه بالکاف الفارسی فیها بمعنی النوع مشوی بضم الهمزة
نهی من شستن که چو تر شد پلید بالباء الفارسی یعنی مراد از تربیت عینی
فرعیسی را که بکه شرفها لله تعالی بودند بفتحین چون بیاید سنوز غر باشد
حکیمی پسرانرا پند و نصیحت هم داد که جانان پدر هنر آموزید
که ملک و دولت دنیا اعتماد را شاید ای لایلیقان بالاعتماد و جاه
از در و از در نرو دای لایحیج المنصب من الدوران و لا یقور
فی احد حتی یعمد علیه و یم و زر در سفر محل خطاست و هم بفتح الهاء
در خطر بفتحین ضد السوء یا دزد بیکبار ای مره بیه و یا خولج بتفا
ریق بخورد ای صاحب مال با کله شیاء فشیاء اما هنر بکون الراء
چشمه را اینده است و دولت پاینده ای مقرر و اگر هنرمندان
دولت بیفتد غم نباشد که هنر در خود ای الکمال فی نفسه دولت

هنر مند هر جا که رود نفع چینه و سختی پند سختست بس بالباء الفارسی

از جاه بسکون الهاء حکم بردن یعنی بعد از منصب حکم غیر کشیدن دشوا
راست ضو کرد و معناه بنابر جور مردم بردن وقتی افتاده فتنه
در مقام هر کس از گوشه فرار رفتند و ستارادگان دانشمند یعنی انباء
اهل القرية العالمون بوزیر پادشاه رفتند بجز طاف و پادشاه للوزن پسران
و تریر قوله ناقض عقل صفة پسران بگدایی بالترکی و لایحیج که بروستایغ
بقریه رفتند میراث پدر یعنی اگر میراث خواهی علم پدر آموز
کثیر تر حال پدر عجز توان کرد به بسکون الهاء روز یکی
از فضلا تعلیم ملک زاده کردی و ضربتی محابا بخوزان یکسریا ضرب
بالاضافه الی ما بعده و بخوزان یکسری یا علی عدم الاضافة بمعنی ضرب
و توقف زدی و زبونی قیاس کنده پسران بی طاقتی شکایتش پدر به و
جامه از شن در دمنند برداشتت پدر ا دل بهم بر احرای انفعول و انقض
است را بخواند و گفت بر پسر از رعیت چندین جفا و توبیخ سرزنش
روانمی داشتی که پسر را سبب چیست گفت سخن باندیشم باید گفتن
و حرکت پسندیده باید کردن همه خلق را خاصه ای خصوصاً پادشاه
پادشاهان را که بردست و زبان هر چه رفت شوه بفتح الراء هر آینه
بافواه شوه و قول و فعل عوام را چندان ای بمقدار قول و فعل خواه
از اعتبار نباشد اگر ضد عیب دارد مرد و رویش رفیقانش

یکی از صد نداشتنهای لایعلمون و کربکنا پسند سلطان از اقلیمی با قیامی سکا
 پس در تندی با خلاق خداوند زادگان انبهم الله بنانا حسنا اجتهاد از ان
 پیش با لباء العوی بایر که در حق عوام هر که در خود پیش ادب فتح البلاء الم
 المصدری کنند در بزرگی فلاح ای النجاه عن الآدم الافعال الشیعة
 از بر خواست چوب تر را چنانک خواهی بیج امر من پیچیدن یعنی اگر
 خواهی که ترا پیچ کردی برای از الة اعوجا جش بیج که آن قاب است
 بهر طرف نشود خشک غیر با تش و قد وجد همتا فی بعض النسخ هکذا ان
 الفصون جمع غصن اذا قدتها ای اذ جعلتها مستقیما اعتدلت ای استوت
 واستقامت و لیس اسم ضمیر الشان و محل جمله تنفعک نصیب علی انها
 خبر لیس التقدیم فاعله ینفع متعلق ینفع ملک حسن تدبیر ادیب و تقریر
 سخن او پسندیده آمد خلعت و نعت بخشید و بایکاهش ای مرتبه
 او را آراجه بوه برتر گردانید معلم کتابی قدح فی النسخ
 المعتمدة کتاب بضم الکا فشد بد التاء فی مختار الصحاح کتاب بالغم
 خوا البتدید الکتابه و الکتاب ایضا و المکتب واحد انتهى را دیدم در دربار
 مغرب ترش روی و تاج گفتار و بد خوی و مردم از ارکد اطنیع و نا
 پرهیز کار که عیش بالنع سلمانان بدیدن او تبه بفتح حین و سکون
 المیزان لعل متصور من تبا و بهر معنی العیث و الفاسد کذا فی
 بحر الغرایب کشتی بالکاف الفارسی و خواندن قرآنش دل مردمان

کردی جمع پسران پاکیزه و دختران دوشیزه ای الالبکار بر است جفای او گرفتار
 زهره خنده و نه رای گفتار سمعت من البعض انه قال یاری بالالفین یعنی نه
 زهره خنده دارند و نه چاره گفتار و حضورش که بالکاف الفارسی و سکون
 الهاء عارض سیمین بکسر النون یکی را طیار نی بالجم الفارسی زدی و کاه ساق
 بلورین بنج اللام المشددة و سکون و کسری الراء و النون و بیکریر اسکنجه
 کردی الفقه شنیدم طر فی بفتح حین ای بعض از خیانت او معلوم کردند
 بزدند و برانند و مکتب خوانه را بصلی دادند یعنی بار سایی بیاء
 الوصه و نیک مردی حلیم که سخن بوجکم ضرورت نگفتی و موجب آزار کسی
 بزد باش ز رفتی و کودکان را بهت استاد نخستین از سر برد رفت و معلم
 دومین بفتحین یعنی معلم ثانی را اخلاق ملکی بفتحین بوه چون کودکان
 این حلیم را دیدند هر یکی و یو یکدیگر شدند و با عتماد حلیم او ترک علم کردند
 و اغلب اوقات بیازجه و لعب فراموش شدند و لوح در دست
 ناکرده یعنی قبل الزاغ عن معرفته و تحصیل مافیه در سر یکدیگر شکستند
 استاد معلم بدل من استاد هکذا و جد فی اکثر النسخ بلا و او و فی
 بعضا استاد و معلم بالوا و چه بوه بی آزار بفرسک باز نر کودکان در
 بازار فی بحر الغرایب بفرسک بکسر الحاء المعجم لغت مخصوص بلعب الصبیان
 بان قام احدهم من حیث اظهروه و له ناظر نظر الی الباقین فیثب کل واحد منهم
 فی ظاهر فلای واحد منهم یزال رجلا الی الارض و یماست بها یضرب

ذلك الناطق برجله فيقوم بدله في ذلك المضروب فينبأ البا قون عليه
 مثل ما سبق وهكذا وهذا اللعب يقال له بالتركي في بلاد الروم اوزن
 اشكالي ههنا كلام بعينه بعد از دو هفته برور بکسر الراء آن مسجد کز
 کردم معلم اولین را دیدم که دل برو خوش کرده بودند و بتمام خوش
 آورده انصاف برنجیدم و لا حول کمان کنم که ابلیس را در باره ای
 حرة اولی آفری معلم ملائکه را اگر در پیر مردی جهان دیده بخندید
 و گفت شنیدم که گفته اند پادشاه پسرش بملکت داد لوح
 سیمینش در کنار نهاد یعنی لوح سیمین را در کنارش نهاد و لا بد من
 ان یکن النون والراء فی المصراع الثاني نیز البیت بر سر لوح او بنشته
 بر زجور و جفای استاد به که مهر محبت پدید پادشاه زاده را
 لغت بی قیاس از ترک بنج التاء و کسر الراء بمعنی المزدکه کالطلبه بمعنی
 المطلوبه عثمان بنج العین جمع غم بدست افتاد یعنی بطریق ارش فسق
 و فجور آغاز کرده و مبدری من التذیر و هو الاسراف و هو هوانم بریل
 قوله ان المبدرین كانوا اخوان الشیاطین پیشه گرفت فی الجملة چیزی
 نماز از سایر معاصی و شکری بنج الکاف که نکرد و مسکری که مخور و بار
 بنصیحتش گفتم ای فرزند فضل بکون الخاء الجمیة والمبلغ الذی یصل
 الی المرو و یدخل بیه من الخارج کو طیفه آب روانست و عیش آ
 آسیای کردنان من کردیدن بالکاف الفارسی یعنی غرض فراوان و

بسیار است

کسی را باشد که دخل معین دارد از خارج چو دخلت نیست
 غرض آهسته کن که ملاحان گویند سرودی و قوله اگر باران ای بیان لب
 سرودی بگوستان بنانه بنانه بسالی ای فی سنه واحدة دجل کرده
 درودی ای بصیر وادیایاب من غیر ما عقل و ادب پیش کرده
 و لعب یجوز فیه فتح اللام و کسر و یجوز کسر اللام مع السکون العین
 ایضا بگذارد که چون نعت سیری و تمام شود سختی بدی بنج الباء و بنج
 و پشمانی خوری پسر لذت نای و نوش این سخن در گوش نیاورد
 و بر قول من اعتراض کرده و گفت راحت عاجل حاضر را بشویش اجل
 و غایب واتی منفض و مکذّر خلاف رای فرد مندانست
 خداوندگان کام و مراد و نیکبختی عطف علی کام به سختی خورند از
 از بیم سختی بر و بضم الباء امر من رفتن و شادی کن ای یار و رفوز
 غم فرا با لا اضافه نشاید خوردن امروز فکیف مرا که در صدر مرو
 نشسته ام و عقد فتوة بسته و ذکر انعام و احسان در افواه علوم
 افتاد هر که علم بفتوحین شد بسخا و کرم بندش گیرند بر درم
 یعنی نشاید که در عیش را ضبط من کند نام نیکویی چون برون شد
 بگوید و محله بالکاف العربی قوله در مفعول متقدم لقوله به بندی یعنی
 باب خانه را نتوانی که بندی بروی کسی دیدم که نصیحت نمی پذیرد
 ددم کرم من در آهنگ سر دادا و اثر نمی کند ترک مناصحت کردم

وروی از صاحب بگردانیدم و بکنج و زاویه سلامت بنشستم
و قول حکما را کار بستم ای علت بقولم که گفته اند بلغ امر من التبلیغ ما
علیک فان یقبلوا فما یقبلوا مائة استغفامیه ای فان لم یقبلوا ما بلغتم فانی
غنی علیک اذ ما علی الرسول الا البلاغ کرچه دانی که نشوند بگوی
امر من گفتن هر چه می آید از نصیحت و پذیرد و زبانش که خیره سر یعنی
سر را پستی آن سری من لا یسمع الوعظ ولا یقبل النصیحه بدو یا افتاده اند
بند دست بردستی می زند که در بنگ نشنیدم حدیث و انشمنند تا پس از
مدتی آنچه اندیشه کرده بودم از نکبت الحالت بصورت بدیدم ای را
فی الواقع والخارج علی ما تصورته فی حقه که پاره پاره برهم می دوخت
و لقمه لقمه می ندوخت و لم از ضعف حالت بهم برآمد مروت ندیدم
در چنان حالت ریش و ریش را علامت غم نشیندن و نمک پاشیدن
بادل خودم گفتم عریف سفله بخیل در بیان مستی ننیدیشند
در روز و تنگ دستی درخت بکون التاء مبتدأ اند و بهاران جمع
بهار فی بعض النسخ اند و غارها و هو الطراط برقت تدبیح النون غیر
المبتدأ و رستان ای فصل الشک لا جرم چه برک مانند من مانند
پادشاهی پیری را با ادیب داد و گفت در پیش چنان که می از
فرزندان خود سالی ای سینه تامل بر روی کردی بیا بی ترسید و فرزندان
ادیب در فضل و بلاغت منتهی شد در ملک الشکر را مواخذه

خنده و شقا

و عتاب و گفت و وعده را خلاف کردی و شرط و فایزینا و ردی گفت
ای ملک تربیت یک نیست ولیکن استعداد مختلف کرچه سیم
ز سنک ای من التراب فان اصل هو التراب لیس الا ید می از همه سنگیناید
در و سیم بر همه عالم می تابد سبیل علی وزن زجیل اسم کوکب و قدینا
همنابان سبیل لایری فی جمیع المواضع المعروفة جایی انبان می کند جای ایدم
یکی را شنیدم از پیران مرزی که مرید را می گفت چند آنک تعلق
خاطر بکسر الراء آدمی را بروز نیست اگر خاطر پروزی و ده یعنی برزق
دهنده بودی بمقام از ملائکه برگزینی فراموشت نکرد ای
لم یسک ایزد تعالی در آن حال بودی نطفه مدفون و مدیوشش بی عقل
روانت داد و طبع و عقل و ادراک جمال و نطق و رای و فکرست
و هوشش فی بحر الخراب و هوشش یحی علی نطفه معان بمعنی الهلاک و المداویه همنابا
انما هو احد المعینین الاولین و لعله انما آورده و آن ذکر سابقا رعایه
للقافیه ده انگشت مرتب کرد بر دست د و بازویت مرکب
ساخت یعنی مرتب کرد الا انه تغنی لعباده برو و شش کنون پنداری
ای ناچیزی هم که خواهد کردند روزی فراموشش یعنی پنداری که
روزی فراموشش خواهد کردند ترا و فاعل خواهد کردن ضمیر
اینه تعالی جل جلاله اعرابی گویدم با پسری می گفت یا بنی تصغیر
ابنی اشفاقا کوله تعالی حکایت عن لقمان ما بنی لا تشکر بالله انک مسئول

يوم القيمة اي يقال لك في ذلك ما ذا اكتسبت ولا يقال بمن انتسبت
 يعني انك سال يوم القيمة عن عملك اخير هو امرئ و لا سال عن نسبك
 اشرف هو ام حين قيل ولم ينفع الاصل من ماشتم اذا كانت النفس
 من باهله يعني من قبيله بنو باهله وهم قوم معروف بالنجاسة يحكمي انهم
 يستخرجون النقي من عظام الموتى و ياكلونه و قيل عز الادب غير من شرف
 النسب و في مقامات الحاريري ثباتا لمقتدر بعظم خز و انما الغر بالنقي
 و الادب المنتقى قوله ثباتا اي هلاكاً و خساراً و هو نصب على الدعاء و قيل
 باضماء فعل اي لزمه الله تعالى هلاكاً و عظم خز و ناخر اي بال و التقى
 التقوى و المنتقى المختار و المصطفى هكذا قال بعض الحكماء يعني ترا
 خواهند پرسیدن که منزل چیست نگويند که پدر تو سايتست
 جامه كعبه را می پوشند او نه ار كرم پيله بكسر الكاف العوي
 و الباء الفارسي اي من دودا لغز نامی من الفوشو باخر نيزي نشست
 روزی چند لا بوم بجوا و كرامی منسوب الی الكلام بمعنى بزرگ لفظ
 فارسی ههنا شد در تصانیف حكما آورده اند كثر دم بالكا
 و الزاد الفارسیین بمعنى عقوب را دلائل مهور نیست چنانكه
 دیگر حیوانات را اجث ای فی مختار الصیاح لثاماً اخطت انكسرت
 علیه الضلوع و لجم افشامه مادر را بخوارند و شكش را بدرند و برو
 آیند و راه می گیرند و آن پوستها بدر خانه كثر دم پشند انكسرت

شرف

باری این نکته بخد مت بزرگی هم گفتم گفت دل من بصدق سخن
 گواهی میدهد و بجز چنین نشاید بقی یعنی ولادت مهورش بغیر ازین
 نکته که می گویی حل نتوان کردن که نه در حالت خودی با مادر و پدر چنین
 معامله کرده اند لا بوم در بزرگی چنین مقبول آیند و محبوب هذا كلام
 علی سبیل التهنیک و الاستعزاء پسیرا پدرش وصیت کرده کای جواهر
 یادگیر هر این پند هر که باصل خود وفا کند نشود دوست روی و
 منند گفتند كثر دم مرا بجز ابرمستان بیرون نمی آیی گفت بتا بستان چه
 عومتست تا بزمستان نیز بیایم فقیره در ویشو حاحله بوی
 مدت حل بسر آمد و در ویش در عمر فرزند نیامده بوی گفت اگر خدای
 عز و جل مرا پسری دهد بخ این غرقه که پوشیدم هر چه ملک منست ایسار
 در ویشان کنم اتفاقاً زنی پسرا آورد شادمانی کرده و سفره یاران
 بموجب شرط نهاده پس از چند سال که از سفر شام باز آمدم بجلت
 آن دو دوست بركز شتم و از کیفیت حالش پرسیدم گفتند بزمندان
 شكنه در اسب یعنی در زندان شكنه است علی غلط قوله برخ دست
 علی مامره غیر مرقه گفتم سبب چیست گفتند پسیرش غر خورده است
 و عربده و جنگ کرده و قدمه تحقیق عربده و وضون ریخته و آ
 ینه شهر کر ریخته پدر را بجلت آن گرفته اند سلسله یعنی زنجیر در کرده

و بندگران بر پای نهاده اند کفم این بلارا او بجاست خواسته است
از خدای عزوجل ز نان بکسر النون باز دارای حامله ای مرد حشیار
بانسکون ضد اسکران اگر وقت ولادت ما ز زاینده از آن بهتر بزرگ
نمردمند که فرزندان ناموار یعنی ناموافق زاینده طفل بودم
بزرگی را بر سریدم از بلوغ گفت در مسطور کتب آمده است
نشان دارد یکی پانزده سالگی که بکسر الکاف الفارسی و دوم احتلام
و سیوم در آمدن موی زکار اما در حقیقت یک نشان دارد
آنکه در بند رضای حق جل و علی پیش بالباء العربی از آن باشد که در
بند خط نفس در و این صفت موجه نیست محققان سکون النون
بالغ شمارندش بصورت آدمی شش قطعه آب که چهل
روزش قرار اند در رحم ماند و اگر چهل ساله را عقل و ادب نیست
چهل ساله شخص بلع من العمار باین سنه بتجشش نشاید آدمی خواند
جوانمردی و لطف آدمیت همین نقش هیولانی یعنی قابل و خالی
از هنر با عقل میندار از هنر باید که صورت می توان ساخت بر
ایوانها در از شکر ف بکسر الین المعجمه و فتح الکاف الفارسی
و سکون النون و الراء بالترکی ز جفر زکار بالراء و الکاف
الفارسی بن صبیغ معروف جوان ترا نباشد فضل و احسان

والفهم

چه فرق آدمی با نقشش دیوار بدست آوردن دنیا هنر نیست یکی را
کر توانی دل بدست آر نسائی نزاع در میان پیادگان حجاج افتاد
و داعی در آن پیاده بودم یعنی نیز پیاده بودم انصاف در سر روی یکدیگر
همدگر افتادیم یعنی و انصاف آنست که در آن وقت بسیار مجادله کردیم
و دوا و فسوق و جدال بردادیم کجا و نه نشین را شنیدم که با عدیل خنده می
مکنست یا للجب نبیج اللام یعنی ای عجب که پیاده عالج یعنی پیاده شطرنج از
استخوان پیل تراشیده است چون عرضه و میدان بساط و شطرنج بکسر
الشین و ان اشتر بالفتح کذا فی المتصفی بسریه فرزین میشود یعنی به
و نیک اران می شود که بوه و پیادگان حجاج عرضه بادیه و بریه بسوزند
از من بگوی امر من گفتی حاجی مردم کزنده و دل آزار را کواستین
یعنی که او آستین خلق بازار می دروید الف بعد الباء حاجی تونیستی شتر
یعنی یک حاجی شتر تو است از برای آنکه بچاره خواری خورد و باد
می برد و فیه ایهام لطیف لایحی حسنه علی الذوق السلیم هندوی
لفظ اندازی لفظ بکسر النون و سکون الفاء الفارسی شیئی مرمن قبیل
البادیان همی آموخت حکیم گفت ترا که ای هندو خانه بدون المرقه نین
است خانه نین آن خانه است که از فی ساخته شود و هند مثل قولم
خانه چوبین بنی من الخشب القرف بازی نه ایست تانزانی که
سمن عین صوابست مگوی و آنچه دانی که نه نیکوش جوابست مگوی

چه فرق آدمی

داشت

مردمی را در چشم خاست پیش ببطار بفتح الباء و
و سکون التاء آنکه ستور خلاص کند و یکوز البیضا ایضا کذا فی السامی
نفت که مراد و آنکه ببطار از آنچه در چشم چهار پایان کردن دیده
او کشید کور و اعمی شد حکومت پیش داوود یعنی قاضی بدند گفت
بر و بیچ تا وان بالتاء المنقوطة بنقطتین من فوق بمعنی الزمان نسبت
اگر این غریب بودی پیش ببطار نرفتی مقصود ازین سخن آنست که
هر تا از موده را بزرگ فرماید تا آنکه ندامت به به بفتحتین بزرگ
غرومندان بجفت ای منسوب کرده بالکاف الفارسی ندهد
بهوشمند روشن رای باضافه هوشمند بفرمایه ای دنی الاصل
و قوله کارهای خطیرای بزرگ ندهد بوزن باباف ای با فنده بوزن بابا
و هومن نیچ الحصر اگر چه با فنده است یقربو عمل الهمزة بزرگ
بفتح الباء بکارگاه محویر یعنی کارخانه محویر یکی از بزرگان
پسری شایسته ای لایق و مقبول داشته و قافت یافت ای مات
ذکک الابن المطبوع پرسیدندش بر صندوقی ترتبش چه نویسم
گفت آیات کتاب مجید را عزت پیش بالباء العوی از آنست که
روا نباشد بر چنین جایها نوشتن که بر وزگار سهوا کرد و
یعنی محومی شود و خلافت برو گذرند و سکان برو شانشند
بالجمع غم بالهملة یعنی بتول می کنند اگر بضرورت چیزی می نویسند

معنی الفغان

۱۱۰
نه این دوست کفایت میکند و بفتح الواو و سکون الاء
ولعله مقصود من واه فی مختار اذا تعجب من طیب الیثی قلت
و انما اطلب که هر که بفتح و السکون یعنی هر وقت که در سبزه درستان
بد میدی یعنی اگر در بستان دنیا هر زمان سبزه من بد میدی یعنی
آن پسر من ظاهر شدی چه خوش شدی و من بگذرای دوست
تا بوقت بهار سبزه بینی دمیده بر کل من بکسر الهمزة الفارسی ای
علی ترابی پارسایی با یکی از خداوندان نعت گذر کرده
دید که بنده را دست و پا استوار بهنم الهمزة والتاء یعنی محکم بسته
و عقوبت می کرد پارسا گفت ای پسر سحر تو ای مثلک مخلوقی را
خدای عز وجل اسیر حکم تو گردانیده است و ترا بروی فضیلت
نهاده است شکر نعمت حق بجای از چندین جبار و ایدار قوله
نیاید کلام فی موضع الاستفهام یعنی هل لا یحتمل ولا یحوز هکذا قیل
و انظر انه من بالیست فالمعنی انه لا ینبغی ولا یلین که فردا در قیامت
این بنده از توبه یعنی بهتر باشد از جرئه آنکه مظلوم گشت از تو
حقش طلب نکنند و تو در آن زمان مغلوب وی شوی و شمره
و خجالت بری بفتح الباء و باء الخطاب بر بنده مکبر خشم
بسیار جویش مکن و دلش میازار او را و را تو بدو درم خریدی
آنچه بقدرت آفریدی این حکم و غرور و خشم تا چند است

بزرگ تر خداوندای خواجۀ ارسلان و اغوش استخوان
 معروفین کذا سمعت من البعض فرانه یعنی قوت دهنده خوه
 و هو الباری تعالی مکن فراموش در خبر است از پناہ بر علیہ السلام
 بر فکر صریح در روز قیامت آن باشد کہ بندہ صالح را بہشت
 بر نرود خداوند فاسق را بدوزخ بر علامی کہ طوع
 بالفتح والسکون یعنی منقاد و مطیع خدمت است غم ہی حد
 مران نہی من را ندن فطرہ و غم مکر کہ فضیحت و رسوای بود
 برو شمای یعنی روز حساب و هو من القیم بندہ از ادا باشد و خواجہ
 در زنجیر سالی از بلخ با شایانم سفر بود و راه از
 عراق میان بر خطر جوانی بد رقعہ یعنی بر سبیل قلا و نیز همراه من شد
 سپر باز و جوخ انداز سلحشور پیش زورای زاید القوی کہ بزرگ مرد
 مکان ای قوس زہ یکسر الزاء المعجمه و سکون الہاء و تر القوس کردن
 شد و زور آوران روی زمین پشت او را در مہار عمہ بر زمینی
 ثباوردی اما متنعم بہ سایہ پرورده جهان دیدہ و سفر کردہ و رعد
 و کوس دلاوران جمع دلاور بمعنی شجاع بکوش از ترسیدہ و برق
 شمشیر سواران ندیدہ بنفادہ در دست دشمن اسیر
 یکدشمن دش بنفع الباء الصلۃ و کسر الکاف الفارسی نہاریدہ بالباء
 العزۃ بعد البون النافیۃ ای کان لم یطر قولہ باران تیر اتفاقا من داین جوان

در پی ہم روان صفہ مشبہ من دویدن کما مر یعنی ما ہی رفتیم روان در پی
 یکدیگر ای طریقہ المسابقہ و المارحۃ بہر آن دیوار قدیم کہ پیش آمدنی
 بقوت باز و یفکنند و بہر آن درختی عظیم کہ دیدی بزور سر پنجمہ بر
 کندی بنفع الکاف العربی و تفاغر کنان گفتی مرد پیل کو کجا است
 تا کشف بنفع الکاف و کسر التاء و بازوی کردن بالکاف الفارسی
 صفہ من دایندن شیر کوتا کف سر پنجمہ مردان بندہ مادرین حالت کہ دو
 ہند و از پس سنگس سر بر آوردند و قصد ما کردند در دست
 یکی چوبی و در بغل آن دیگر کلوخ کوچی بنفع الکافین الفارسیین
 و باء الفارسی التي ينتشر بہ المدد العظیم والباء للوحدة چوبی
 جو انرا کہتم چہ پامی من پاییدن بالباء الفارسی یعنی ہوا توقف کن
 بیار یکسر الباء امر من آوردن آنچه داری ز مردی زور کہ دشمن
 بہ پای خود آمد بکوب بالکاف الفارسی یعنی بر شن دیدم کان از دستش
 بنفادہ و لرزہ بر استخوان افتاد ہر کہ نوس بکون الباء شکافہ
 تیر جوشن خای صفہ من خاییدن یعنی ہر شخص جوشن خای و تیر انداز
 کہ موی شکافہ تیر و قیل قولہ جوشن خای صفہ تیر بزور حملہ جنگ و ران
 بداد پای چارہ جوان ندیدیم کہ رخت و سلاح و جامہ را کزد دم و جان
 بسلامت بدر بردیم بکار پای کران یکسر الکاف الفارسی مرد
 کار دیدہ بکون الراء فرست است امر من فرستادن کہ شیر شتر

و غصوب در آرزو بر یزید کند غم بفتح الحاء المعجمة و تخفيف الميم يجرى على
ثلاثة معان بمعنى المنحني و بمعنى صفة حلقة کند بالترکی کند و ک بنافزه
کچمیری فی بحر الغرایب و المراد منها هو المعنى الثالث و قرئ **هنا** که
بتشدید الميم للوزن جوان اگر چه بال و پیلین باشد و هذا مثل ما يقال
لمن له اعضاء بحكمة السحوان تن يجرى و شمنش از هول و خوف یکسد
پی و ند بفتح الباء الفارسیة قید من **هنا** قیوه رجل الغرس یعنی من
جمال الشجره فی الاكثر نیز و بفتح النون و الباء و سکون الدال بمعنى
لرب مبتدأ پیش مضاف از موده بالصاد المهملة بمعنى جنب و قرب
و قوله معلومست خبره چنانکه مسئله شرح معلومست پیش از آنستند
و **یشهد** توالف زلفه را دیدم بر سر کوریدر نشسته و باد زلفش
و **سین** زاده مناظره در پیوسته یعنی مباحثه می کند که صدوق
بضم الصاد و کذا فی مختار ترتب پدرم قیل اراد بالهند و ق
تا بونه سکین است و کتاب رنگین بر تنگ قرارش نوشته
و فرش رخام بضم الراء المهملة انداخته یعنی مرمر را امس کسره
و لعله و انما قال و فراخته مشکله ساخته فی قوله و فشت
بیرونه درو ساخته بکوریدرت چه ماند بفتح النون من گامانستی
ای کیف بشبهه که خشتی دو فرام او رده و شتی خاک یعنی قبضه
التراب کنایه من قله تراب بر و کرده در ویش بر سر بکون شین

در ویش بچه در ویش این سخن بشنید و گفت خاموش ای اسکت
تا پدرت زین این کران بر خود بجنبید باشد پد رمن به هشت
رسیده باشد که در خبر است موت الفجاء راقه قبل الموت الموت
اربعه موت الامراء و موت العلماء و موت الاغنیاء و موت الفقهاء
الاول فتنه و الثاني ظلمه و الثالث حسرة و الرابع راحة **نحو** که
کمر نهند بروی بسکون الراء و فتح الواو بارای لکل به اسوده تر
کند رفتار مرد در ویش که بارسم بکسرتی الراء و الميم فاقه و فقر
کشید بر مرکب ای الی باب الموت همانا که سبکسار آید و آنک
در نعمت و در راحت اسایش زیست مردنش زین همه
ای من هذه اللذات باسرا شک نیست که و شوار آید همه بالفتی
حال اسیری زبندی برهد به ترشش دان رپیری گرفتار آید
بزرگی را پرسیدم در معنی این حدیث اعدی عدو ک نفک التي
بین جنبيک قال بعض الکمال عن النبی بن مالک رجم ان رسول الله صلیع
قال ليس عدو ک بالذی ان قتلته کان لک یوز و ان قتلک دخلت
الجنة و لکن اعدی عدو ک نفک الذی بین جنبيک قوله اعدی بمعنى
اظم من عدی تجا و زعد و فقول من العداوة ضد الصداقة استوی
فیه المذکر و المؤنث و هو اسم جنس اريد به الجمع و لذلک فتح اضاف
اعدی الیه و لذلک لان اسم التفخيل يقتضی تقدما ما اخلف

اذا كان معروفة والمراد بالنفس النفس الامارة لاله النفس المطمئنة
 وروی ان اسم تعالی اوصی الی داود فقال یا داود عادی ننگ فانها
 انتصبت لمعادانی گفت بحکم انگ هران دشمن که باوی احسان
 کنی و دوست گشه مگر نفس را که چند انگ مدارا بیش و زیاده
 کند جا فرشته خوی شه آدمی بکم خوردن و کرفوری جو
 بهایم بیوفتی من افتادن بالواو بمعنی افتادن بالواو و بمعنی افتادن
 چه جاک مراد هر که برای مطیع امر تو شد خلافت نفس این مذکور است
 که کشد چه یافت مراد حدان سعدی بامدعی در بیابان درویش و
 توانگری کردن یکی صورت درویشان نه بر سر ایشان
 در محفل دیدم نشسته و شغلی در پیوسته و دفتر شکایت باز کرده
 ای کشده کردم و دم توانگران آغاز نهاده و سخن بدینجا رسیده
 که درویشان از دست قدرت بسته است و توانگران پای اندر
 ارادت شکسته گریبانرا بدست اندر دم یعنی اندر
 دستش در بنده خداوندان نعمت را گرم نیست مرا که پرور
 ده نعمت بزرگانم این سخن ناپسند آمد گفتم ای یار توانگران
 دخل سکینا اند و قدمه معنی دخل و ذخیره گوش نشینان و
 مقصد زایران و کشف مغاره مسافران و محمل بارگران ثقیل
 از هر راحت و کاران دست تناول و اکل بطعام آنکه بر ندر که

متعلقان او بپذیردستان ای و من فی تحت یدہ بخورند و فضلہ مکارم
 (رحم ایشان بار امل جمع ارسل و هو الرجل الذی لا امراه له کذا فی مختار
 و الصالح و پیران و اقارب و جیران جمع جار تجفیف الراء بمعنی //
 همایه رسیده توانگران را و قفست و نذر مهمانی ای
 الضیافت زکوة و فطرة و اعتاق و هدی بالفتح و السكون سواء
 عن الوقت کذا فی بحر الغرائب بدولت ایشان رسی که نتوانی لا قدر
 چنین دور گفت و ان هم و قدمه معناه به صد پیرشانی اگر قدرت
 جود دست و اگر قوه سجود توانگران را به میسر می شود مالی مزکی دارند
 و جانه پاک و عرض مصون اسم مفعول من الصيانة ای المحفوظ و دل
 فارغ و قوت طاعت در لقمه لطف است و صحت عبارت در کسوف نظیف
 و پاک پیداست که از معدی خالی چه قوه آید و از دست تنی چه مروت و از
 پای بسته چه آید و از دست شغلی گرسنه چه خیر و شب
 پر اکند خستد آنکه بدید بنفع الباء الاصلی یعنی ظاهر بنوع وجه باشد
 بامداد النش یعنی بنوم مشوشا باللیل من لم یظهر له نفقة غدا مور
 که آورد بتابستان تا فراغت به زمستان فراغت بارفاقه و فقره پیوند
 و قوله قراغت مبتداه و نه پیو صدند و خبر و کذا قوله جمیع بکون التاء
 مبتداه در ننگ دستی ظرف و قوله صورت نه بندد خبر یکی تحریر صلوة
 بکسر العین بسته و دیگری و هو الفوق المنظم بالکسر الظاهر عشا بنفع العین

ما یوکل کل فی وقت الشاء کالسحور لما یوکل فی السحر نسته هرگز این
 بدان کی ماند بفتح ای شابه خداوند مکنش روزی و رزق
 بحق مشغول پراکنده روزی مبتداء و قوله پراکنده دل خبره بر عبادت
 ایشان بجل قبول نزد یکتر که جمند و حاضر نه پریشان و پراکنده خاطر اسباب
 معیشت ساخته یعنی مهیا و با و راد عبادت پرداخته یعنی منتظم و
 و مانوس شده عرب گوید اعوذ من الفقر ~~الکلب~~ ای التجی بالله تعالی
 من الفقر الذی یلزم صاحبه و لا یفارقه من اکب عن العمل یلبذ الزم
 و یجتمه ان یكون من اکب بمعنی علی وجهه یقال کبت علی وجهه فاکب هو سو
 و هذا من النوادر فعلی هذا الکلب هو الفقیر و قد استدل الی الفقیر مجازا
 لقولهم ضرب وجیع و هذه الطریقه مبالغه علی ان اکباب قد بلغ
 الغایه فی الفقر بحيث عرض لفصله ایضا کما عرض قوله و مجاوزه من
 الحوار باجر عطف اذین السجون معاشقه الاضداد و قبل قوله تعالی
 لا عذبته عذابا شديدا ای لا الزمته حتم الاضداد و در خلاست الفقر
 سواد الوجه فی الدارین گفتا نشینیده که بیغایه علم گفت الفقر
 خرگفت خاموش که اشارت خواجه نم بقراطیغه است که مروان
 میدان رضا اند و تسلیم یعنی و مروان تسلیم بر قضانه فقر ایشان که فقر
 ابرار پوشند و لقمه او را و طیفه فروشد من فروشتن بمعنی بیعون
 لقمه و طایفه از زیادة محرم علی المال ای طبع بلند بانک و در

الکلب

در کتب معتبره
 در کتب معتبره
 در کتب معتبره
 در کتب معتبره
 در کتب معتبره
 در کتب معتبره
 در کتب معتبره
 در کتب معتبره
 در کتب معتبره
 در کتب معتبره

باطن هیچ بی قوله و زاد چه تدبیر کنی وقت بسج بفتح الباء موافقا بسج
 و کن قال فی الصحاح الفارسی و بالفارسیین فی بحر الغرایب ما سمعته من
 افواه الرجال بسج بفتح الباء العربی و بالجم الفارسی دوی طمع از خلق
 هیچ امر من پیچیدن از یعنی اگر مرد هیچ هزار دانه بردست بسج در و ش
 ی معرفت نیاز آمد فی هذا الكلام تعریض لمضمون بفتح النون القافیه ای لا
 یستحق تافؤش بکفر الخامد ای حتی تحیم الفقر بالکفر که کارا لغو ان یكون
 کفرا قال بعض المفسرین آفة الشیء و ضلته علی حسب فصیلته و قد ر
 فکل ما کان فی نفسه افضل کان آفته انقص کالایمان فانه لما کان اشرف الخلق
 کان ضده الکفر اعنی انقص الخصال و قال بعض المحققین معنی الحديث
 الاول اعنی قوله الفقر سواد الوجه فی الدارین اطهار عدم الخلق القلب
 تماثلت عنه ین و معنی الثاني اعنی قوله الفقر فخرنی خلق القلب خلقت عنه
 ین و معنی الثالث عدم خلوا القلب عما خلقت عنه ین و نشاید من نشا
 یشین بجنو صوره نفی بر مننه را پوشیدن یا در استخلاص گرفتاری
 پوشیدن یننی لایتم بغنی من خیرات مثل اکسائه العرب و استخلاص الا
 اکسیر و المجوس الا بوجود ابناء جنس ما را بیان و مرتبه ایشان
 کی رساند و ید علیا و هو ید المعطى ید سفلی و هو ید الاخذیه ماند
 ای کیف تشبیه نه بینی که حق جل و علی در حکم تنزیل از نعمت اهل
 بهشت خبر میدهد که او کنگ اتم رزق معلوم و بعد فواکه و هم

مکرمون فی جنات النعیم قوله فواکه تفسیر لرزق المعلوم وهو جمع فواکه
 واهی مایلند و به ولا یتعوت لحظ الهم یعنی آن رزق اهل الجنة کله فواکه
 لانیهم مستغنون من حفظ الهمه بالا قوال لانیهم محکمه مخلوقه لا یدر کل
 یا کلون ایمانا یا کلونه علی سبیل التلذذ به و فیل معناه معلوم الوقت
 کفوله تعالی و لهم رزقهم فیها بکره و عشیا و هذه الوجه بتعلق الاستدلال
 الشیخ سعدی رح بهمان تدبیر هکذا افاده بعض الکلام تا بدانی مشغول
 کفاف از دولت صفای و مست و ملک فراغت زیر نکن رزق معلوم
 تشکلا نرا نمایند ای یاری اندر فواب همه عالم چشم او
 چشمه آب هر جا که سحری کشیده و تلخی کشیده پینی خود را بشهره
 بسکون الهی بمعنی الحاصل کارهای مخوف اندازد و از توابع آن پیر میرد
 از عقوبت نهر اسدای لا یخاف و طلال از هوام نشاسد
 سکی را اگر کلوزی بر سر آید ز شادی بر جلد کین استخوانست
 و کون نفسی فی مختار الهی العیش سر بر المیت اعنی الجنان بکسر
 الجیم فاذا لم یکن علیه میت فهو سر بر دوس بود و شن کیر ندلیم
 الطبع ای دنی الاصل و شحیح النفس پندارد ای یطی که خوانست
 و نعمت اما صاحب دنیا بعین عنایت حق ملحو طست و جلال از
 حرام محفوظ من همانا که یعنی فرضا که تقریر این سخن نکفتم و بیان
 و بر تانینا و ردم انصاف از تو توقع دارم هرگز بکسر الکاف

اصم

الفارسی بجمع

الفارسی بمعنی اصلا و یدری دست و دغایی بیاء الوحده و دغاهو الرجل
 المنزوف الذی لا یوافق باطنه لظاهره يقال له بالترکی قلب دخل کذا فی بحر الغرایب
 برکتف و یرسته و الکلف بکسر الکاف و کسر التاء ای النظر ثانی نوابی در
 زندان نشسته یا پرده معصومی و ریده پاکف از معصم بکسر المیم موضع
 السوار من السباعی الرسخ یرینه الا بعلت درویشی شیر خور
 مردانرا بکلم ضرورت قلته و احتیاج در بختها فی بحر الغرایب نقب
 بفتح النون و سکون التاق طریق ینقر تحت الارض و یوصل به الی
 داخل القلاع و القصور العظیم و یحرفه العامة و یقولون لغم انتهى و قد
 صح فی النسخ ثبوتها بالتاء المثلثة بدل النون فی مختار الصحاح الثقب بالفتح
 واحد الثقوب گرفته اند و کعبها بالضم یعنی بسبب فقر در ورطها افتاده
 است و بکریخته است کعبش مجروح و سوراخ شده است و محمل
 است که درویش را نفس اماره مطالبت کند چون قوه احصانش
 یعنی قوه کف نفس عن الزنا و الحرام نباشد بمصیان مبتلا گردد که بطن
 و فرج تو مانند یعنی دو فرزند یک شکم مادام که این یکی بطن بر خاست
 بزیاده خوردن آن دیگر یعنی بر پاست در حرکت و اقتضاء اداء
 شهوات شنیدم که درویش را با حادیت جنبی یعنی در زنا نود باسته
 بگرفتند بانگ شرمساری برد سزای سنگساری شد گفت مسلمانان زر
 ندارم زن کنم الظ من هذا الکلام ان یکون غریبا و لارجع للغرب فتوله

سراسر اسكساری شد محل بحث و یکن ان یقال لائم انه غرب اذ يجوز ان
 يكون له زوجة في بلد آخر ولئن سلم ان لازوجه له مبین التزام بالزنا
 ولكن يجوز ان يتزوجهم في زمان الماضي ثم يفارق ويبرئ الحق الرحم
 والحاصل ان قولهم لا للزواج ليس بكلي بل للزواج الاصل ولذا
 قالوا البكر بالبكر جلدة وقوة نذارم که خبر کنیم لارهبانية في الاسلام
 بهذا الشارة الى قوله عم في حديث طويل ولا رهبانية ولا تبطل
 في الاسلام الرهبانية بفتح الراء فعل الرهبان من مواصلة الصوم
 وليس الموضع جمع وهو ملاس الرهبان وترك الكل اللم وغير ذلك
 واصلا من الرهبنة وهي الخشية والتبتل ترك النكاح وانقطاع
 الكلام عن النساء وازجمله مواجب جمع موجب كما جدد جمع وهو
 موضع الوجوب ليكون جمعيت عطف على سکون درون که
 خداوندان نعمت را ثابت است یکی انک هر سب صفتی که صفتی تا
 تابانرا دست از صباحت او برداشت یعنی از جلال او بر سینه
 و بیو کتایه عن تسلیم صفت و طهارا التجر عن جماله و سرور المرزیای
 حالت از و در کل بخون عزیزان فرو برده چنگ بالی
 الفارسی پنجه سرانگشته ها که عتاب رنگ یعنی عتاب رنگ
 کرده آن صفت را سرانگشته ها که اشاره الى ان عمق نلک الانامل
 ایس بالحساء بل بدم هو لا الاغنياء محالست که با وجود حسن

طلعت او که

طلعت او که بکسر الکاف الفارسی مناهی که یعنی رستخیز منه
 ان يدور حول المناهی با قصد تباهی تباه لفظ فارسی بمعنی الکافی کذا
 فی الصحاح الفارسی بمعنی کند دلی که جور بهشی بر ربه و یغاکه
 کی التفات کند بر بیان یغایی من موصوله کان بین یدیه کان تا
 مه و مالدوام و ضمیر الشی للموصول و ربط فاعل کان و الجملة
 صلة الموصول والفخر البارز فی یغیة الموصول و ذلک مرفوع محلا
 علی انه فاعل یعنی وهو اشارة الى الربط والجملة مرفوعة المحل علی انه
 علی انه خبر المبتدأ علی الموصول مع صله وعن رجم متعلق بیعنی والرحم
 الرمی بالجارة والعناقید جمع عنقوه وهو بالفارسیه خواشنه انگور
 اغلب تهی دستان یعنی اکثر فقراء وقوله دامن عصمت مفعول //
 مقدم لا لا یند من الایید بالترکی بکسر د ر متی و کرسنگان نان ریتند
 فی بحر الغرایب و بودن مصدر بضم دین و یجئ فی مستقبله بدل
 الواو والف و یاء فیقال ریا و ریا ینده الشی چون
 سک در نه بالتشدید کوششت یافت نه پرسد کین شترها //
 محسست یعنی این ناقه ضاح یا پیغام برست عم یا خود جلال لعین بسیار
 مستوران بعلت درویشی در عین فساد اقتاده و عرض گران
 بیاد رشت نامی راده با کرسنگی فوت ویر نهیر نما نذا فلا
 بکسر الهمزة و سکون الهمزة مبتداء چنان از کف نفوس بستاند قوله

بستند ضرب المبتدأ و غنان بسكون النون مفعول مقدم لستأند
 جواب حالى كه من این سخن بگفتم غنان طاقت درویش از دست
 بکسر التاء تحل برفت تیغ زبان بر کشید و اسب فصاحت در میان و
 قامت بالفتح قلة الحياء كما جئید بالجم الفارسی و بر من دوایند
 و گفت جنان بمالعه در وصف ایشان کردی و سخنهای پریشان گفتی
 كه وهم بسكون الهاء ای القوة الواهية تصور كنند كه این طایفه را
 اغنیاء و زهر فاقه را تریاق آید و یا کلید غنینه آرزاق اند مشتی
 فی بحر الغرایب مشیت بالفهم و السكون الید المضمومة اصابع و حی
 بمعنی القبضة بالترکی اویج قال ظمیر فارابی جهان رباط غرابست
 در کندر که سید طمان مبرکه بیک مشیت کل شود معمور انتهی و
 المراد ههنا هو المعنی الاخر یعنی این طایفه اغنیاء یک مشیت
 طایفه است و قلیل و متکبر اند و مغرور و معجب من الاعجاب
 بمعنی ضوئشان بینی و تصور بهم النون و ضم الفاء ففول بمعنی الفاعل
 و به بمالعه مشیت غفل مال و نعمة مفتتحة اسم مفعول من الافتنان
 جاه و ثروت قال جارائه العلامة ثروت توانگری و قال فی مختار
 الصحاح الشرة كثرة العدد که سخن نگویند الا بسفاهت السفه
 ضد الحلم و اصله الحق و الحركة و نظر کنند بغير الا بکرامت علماء را
 بکدایی منسوب کردند و قواریه بی بفتح الباء الصلوة ثم بکسر الباء

المنافقة

النافقة سر و پانی بالباء المصدری معیوب گردانند بغرور مالی که دارند غش
 جایی که ندارند بر ترا از همه نشینند در میانش و خود را از همه بهتر بینند و نه
 آن در سر دارند که سر یکی بردارند ای لایجوزون رفع الرس و الالتفات
 الی الخیر حتی لا یصورونه من شدّة الغرور و فطر الکبر قوله بخر فی موضع الحال
 از قول حکمی که گفته هر که بیایست از دیگران کمتر است و شجاعت پیش زیاده
 بصورت توانک است بمعنی درویش گزنی بمنزمال کند فخر حکیم کو خورش
 شمار یعنی کون خرمشمار او را اگر کا و غیر است گفته مذمت ایشان
 ر و امدار که خداوندان گردند گفت خطا گفتی که بنده در مندی بکسر الدال
 و فتح الراء چه فایده که اگر برادرند آذر بالذوال الذال المعجمة اسم لاشهر الا
 الاوسط من الشهور الثلثة الربیعیه کذا فی الصحاح الفارسی و حی بمعنی
 النار مراد فالانش و لیس برادر ههنا بر کس نمی بارند و چشمه آفتاب
 اند بر کس نمی تابند من تابیدن بمعنی الاشتغال و بر مرکب استطاعت
 سوارند و نمی رانند قدس بهر خدا شنند و در می من و اذی ندهند المن
 بالفتح المیه بالكسرة و ال بمشقة فراهم آرند یعنی جمع می کنند و نجست نکه را
 دارند ای بچفظونه و بکسر بگذارند در وقت مرگ و حکما گفته اند سپهر
 بخیل از خاک وقتی بر آید که وی در خاک مرود ای لایخیر مال من موضع
 دفنه الا حین یدفن هو نفسه بدل فی الارض برنج و سعی بر و اردای
 و یتلمک بسكون ایاء کس نعمتی بجنک بالجم بگفتم و بجل خداوندان نعمت

ای با فزونگر
 و اگر کسی از
 اینها بداند
 باید بداند

و قوف نیا قوت الابطال گدیزی ورنه آئی والا هر که طبع بکسوند کریم
و بجایش یکسان نماید محک بفتح المیم او بکسر تا و تشدید الکا ف جویوف
به خلوص الجمن و تنفر فنه داند که زر چیست و کذا داند که محک و ضمیم
کیست گفتا بخرید ان می گویم که متعلقان ای لخدمه بر در بردارند مضارع من
داشتن و غلیظان سدید را کار تدبیر الکا ف الفارسی تا بار عزیران
ندهند یعنی تا عزیران را بسید ندهند بکذا سمعت من البعض و
و دست بر سینه صاحب نیزان دهند و گویند که کسی اینجاست
و راست گفته باشند انرا که عقل و محنت و تدبیر و رای نیست
خوش گفت پرده دار ای لحاجب که کسی در سترای نیست گفت این
حکایت از این بعد از آن که از دست متوقعان بکسر القاف المشددة
ای الی اولین بیان آمده اند و از رقع کرایان بفتان و محال عقلست
اگر یک بالکا ف الفارسی ای زمل بیابان در شوه و در ههنا بضم الال
و تشدید الراء خففت ههنا مشکاة پر فی قوله چشم کرایان پر شود
و بیه اهل طبع بنعمت دنیا پر نشود بچنانک بسکون
الکا ف و کذا چاه بسکون الراء یعنی بچنان که چاه پر نشود بشبم عام
طایسی که بیابان نشین بسکون النونین الاخرین بعد اگر در شهر بودی
از دست کرایان پیچاره گشتی و جامه بر تن او پاره شدی و المراد
پایان شدی علی ما وقع فی بعض النسخ گفتا که من بر حال ایشان رحمت

نمی رم گفتیم نه که بر مال ایشان دست می خوری مادرین گفتار و هر دو
به هم بختن کرفقار هر سیدی که بر اندی بدفع آن لوگو شید می و هر
شاهی که بخواندی بفرزین بیوشید می تا نقد کیم سمت همه در بافت بسکون
الحاء و الی ای لعب بجمعیه و تیر جعبه حجت فی السام الجشیه و الجمعه تیر
دان همه نینداخت مان بسکون النون بمعنی حاضر باش که تا بپر
نیفتن از جمله قضیه کوراجوان مبالغه بضمعاریست وین بکسر الال
و ز بفتح الواو و سکون الراء المهملة و الراء المعجمة و ز یون بمعنی الحار
راست فی العمل و معرفت عطف علی دین که سخن دان سجع کوی بکسر النون
و سکون العین علی ان یغاف سخن دان الی سجع کوی و قوله دان و کوی
کلاما وصف ترکیبی بر در سلاج دارد و کس در حصار نیست یعنی
نظر السلاج علی باب القلعة و الی احد فیها عاقبة الامر دلیلش بالال
المهملة نمائند و دلیلش بالال المعجمة کردم دست تقدی دراز کرد و
پهوده و هرزه گفتن آغاز و سنت بضم الراء و تشدید النون یعنی
جاهلانست که چون دلیل فرو مانند سلسله قصومت بچنانند چون
ای مثله آزر بالمد و تقدیم الزاء المعجمة اسم لاب ابراهیم النبی عم نب
بضم الباء العربی بمعنی صنم تراش که بخت بر سر بر نیامد بچنگ بر
خواست که قوله تعالی لمن لم یقتل لاجنک اولها قال الغزالی
عن الالهی یا ابراهیم ای قال آزر لا ابراهیم حین نهاه ابراهیم عن

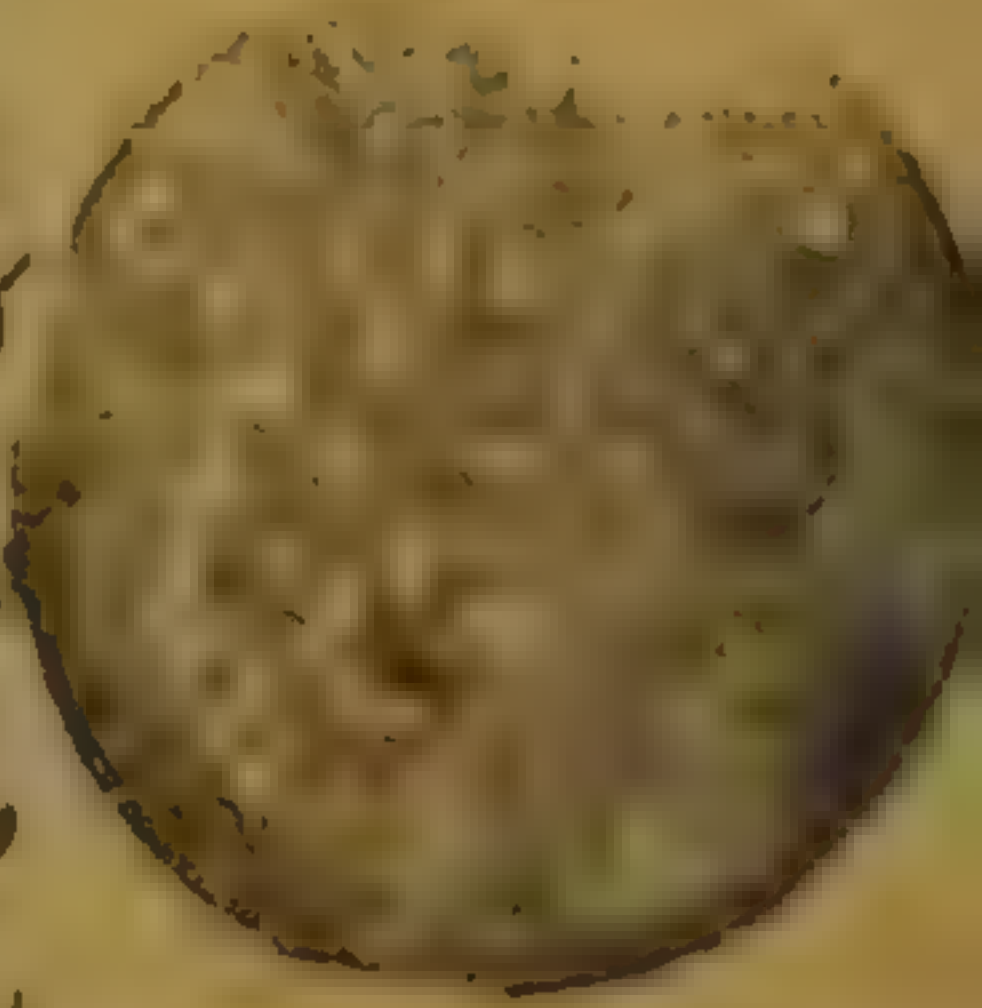
عبادة الاصنام را غلبه لایحه ای لایحه ای برسد
 به استعجاب و الذم منه الرحیم المرمی باللعه اولاد و کرمیا بالچای
 و اصل الرحیم الرحی بالوجام بالکسر جمع وجه مثل ستمه و هی الحیاة
 و شنام داد سقطش کفتم کربانم درید ز خدایش کرفتم او در من و من
 در وقتاده خلق از پی ما دو ان و ضلله کننده انگشتت محب جهانی
 از گفت و شنید ما یعنی از گفتار ما و شنیدان او را بر ندان القصة
 مرافعه این سخن پیش قاضی بردیم قوله مرافعه مضاف الی مفعوله و هی
 اعنی مرافعه مرفوع مفعول مقدم بردیم و بحکومت عدل راضی
 شدیم تا حاکم مسلمانان مصلحتی مجرب و میان توانگران و درویشان
 فرقی بگوید قاضی چون بینات ما برید بکسر تینی و منطق شنید نکتی
 تا تفکر فرو برد از تامل بسیار سر بر آورد و گفت ای الکسران ثنائی
 و بر درویشان جوار داداشتی بدانکه هر جا که کاست خارست
 و با فر خارست و بر سر کج مارست و آنجا که در شهوارست فی
 الغرایب شهوار بفتح و سکون هو الدار الصافی الثمین نهنگ
 بالفتحین و سکون النون الثانیة التمساح الذی یکثر نهی النیل کذا
 فی بحر الغرایب مردم خوارست لذت عیش دنیا لذت بالوال
 المملیة و لعین المجمع یعنی کزیدن بفتح الکا و الفارسی
 اجل در پس است و نعم بهشت را دیوار کا ز و علی وزن المساجد

جمع مکروه در پیش بابا و الفارسی جور دشمن چه کند کر نکشد طالب
 دوست یعنی کر نکشد طالب دوسته جور دشمن را چه کند که کج
 و مار و کل و خار و غم شادی بهمند بالفتحات نظر کنی در بهستان یعنی
 الانتظار البستان که پیشکش اسم شجر طیب الریحة است و جوب
 خشک بچنان در زمره فی مختار الصحاح الزمرة بالضم الجماعة توانگران
 شاکر اند و کفور ضد شاکر و در حلقه درویشان صابرند و وضجور
 ضد صابر اگر زاله یعنی اگر قطره و زاله در یم شدی چو غر
 مره بازار از و پر شدی قربان بفتح الراء المشددة حضرت حق
 توانگران درویش است و درویشانند توانگران است و مرهین بکثرین
 یعنی مهتر تر تفصیل مه یعنی مهتر مخفف عنه بل لغة فیه کما ان بهین
 تفصیل به کذلک هکذا سمعت من بعض الکمل توانگران است که
 غم درویشان بخور و بهین درویشان آنکه کم بالضم بمعنی آستان
 توانگران نکرد قال الله تعالی و من یتوکل علی الله فهو صبه ای محبه
 و کافیه اولها و من یتق الله یجعل له مخرجاً من حیث لا یحتسب عن
 النبی عم انه قال ای لا اعلم آیه یواخذ الناس بها لکفهم و من یتق
 یجعل له مخرجاً و یرزقه من حیث لا یحتسب فما زال یقرؤنا و یعید قال
 بعض الخناج التوکل محلة و الحکمة بالظاهر لا یستغنی بالقلب توکل

القلب بعد تحقق العبدان التقدير من قبل الله تعالى عز وجل فان
 نفس شئ فبقدره وان اتفق شئ فبتيسيره وعن ابن عباس
 مالك قال على ناقته له فقال يا رسول الله ادعها وان توطأ فقال نعم
 اعقلها فتوكل پس روی عتاب از من بد رویش کرد و گفت
 ای که گفتی تو انکاران مشغول نباشی اند و مست ملا می بختی
 حرف تصدیق طایفه چنین که لغتی هستند قاصد رحمت و کافور نعمت
 یعنی سائر و غیر شاگرد که برند مال بخزین و نهند و بخورند و نرسند
 اگر بمثل بینی مثلاً اگر باران بنارد و جهان بسر طوفان بر آرد
 اعتماد کن و افتد از خویش ار محنت درویش بهتر شد و از
 خدای تعالی نترسند و گویند کرا از نیستی دگر شد ملاک
 مراد است گشتی چه نم باشد که بطراز طوفان چه پاک و پاکبات
 نیاتاقی مواد جهالم یلتفتن الی من غاص فی الکتب ای رت ناکبات
 و لا اعتماد علی الموصوف المحذوف نصب نیاتاقی المفعولیه و هو
 جمع ناقه فی هواد جهای حال کون تلک النیاق هواد جهای ای تحت
 هواد جهای و التودج انک زنان در روی باشد چون بفسر شود
 کذا فی اس می و ضمیر هواد جهال للراکبات علی احد اللغتين الفصحی
 یقال النساء فعلت او فعلت هی فاعله و فاعله و لم یلتفتن بفتح نون

الحج جواب رب والی متعلق به و لا یتقال فی الاصل غاص فی الماء اذ
 نزل تحت و منه الفواص ثم استعمل فی غیر الماء مجازاً و الکتب بفتحین جمع
 کتیب کسر ر جمع سریر و هو الرمل المجمع فعیل بمعنی مفعول من کتبت
 الشئ جمعه و نون چو کلم خویش برون بردند گویند چه
 غم کر همه عالم مردند قومی بیا الوحده برین صفت اندک بیان کردم و
 طایفه کز خون نعمت فی الصحاح فی الفارسی چون بمعنی النعمه فاعله
 اراد به نهنا سفره بقرینه قوله نهاده و صلاهی کرم در داده در راند
 و فی بعض النسخ و درست کرم کشاده و میان بخد مت بسته و ابرو
 بتواضع کنده طالب نیک نامند حتی یندکر و ابعدها ترهم بالخیر و
 استغفر لهم و مغفرة و صاحب دنیا و آخرت چون بندگان حضرت
 پادشاه عالم مؤیدین الله تعالی و مظفر علی الاعداء و منصور ما
 لک از مه الام حاس ثغور الاسلام و ارث ملک سلیمان اعدا
 ملوک الزمان المظفر الدین ابوبکر سعد ادام الله آیاته و نصر اعلا
 جمع علم بفتحین پیر بجای پسر هرگز این کرم نکند که
 دست جود تو با خاندان آدم کرده یعنی لا یفعل آب لابنه فاعله
 انت لابیک آدم النبی عم خدای چگونه بسکون الیاء مبتدا
 خواست ای اراد خبره که بر عالم بجایید من بخشایدین بمعنی رحمت
 کردن ترا بر رحمت خود پادشاه عالم کرد قاضی چون این سخن بدید

پایه و مرتبه رسانند و از حد و قیاس مااسب مبالغه را در گذرانند
بمقتضای حکم قضا و رضا و ادیم و ارام می در گذاریم و بعد از ما
راه مدارا بفهم الیم گرفتیم و سر بندارک بر قدم یکدگر نهادیم و بوسه بر
سر ورق میزد کردیم و ضم سخن برین دوست بود مکن در
ز کمر سبکی شکایت ای درویش که تیره بختی یعنی تو مکن رنجی اگر
هم برین نسق مردی قیل هم زید للتاکید فی معنی الکلام و نسق
بفتحین الطريق و مردی بفهم الیم من مردن توانکرا یعنی ای توانک
چو دل دوست کامرانت هست بخور و بخش ای کل الطعام لللال
واعط للفقراء که دنیا و آخرت بروی ای تحصیل کنی **باب هشتم**
در آداب محبت الاداب جمع ادب و هو اجتماع خصال الخیر
والادب الذی اجتماع فیہ خصال الخیر قیل ادب النفس غیر من ادب
الدرس و قیل من لم یؤد به الا بتوان ادبه الموان ای اللیل والنهار
یعنی الزمان والشايد والعلم المصاحبه **مکات** مال از بهر آسایش
استراحت احمر است نه از بهر کرد بکسر الکاف الفارسی ای جمع
کردن مال عاقلی پرسیدم که نیک بخت کیست و بد بخت کیست
گفت نیک بخت آنکس خور و کشت ماضی من کشتن بکسر الکاف العری
و بد بخت آنکس مرد بفهم الیم و شست اسر نیک مال مکن نماز بران بیجا کن
ای شخص که هیچ عمل نکرد که پیش خود مندان بکار آید از ان جهت که

عمر در تحصیل مال کرد و نخواست حضرت موسی عم قارون را
نصیحت کرد که احسن کما احسن الله الیک ای احسن الی عباد الله کما احسن
الله الیک و احسن بک کما احسن الیک شنید و عاقبتش شنید و تفصیل
قصته علی ما عثره الشیخ الامام الاجل ابو نصر محمد بن عبدالرحمن الهمدانی این کما
قارون ابن عم موسی عم و ختنه زوجه اخته فلما امر الله تعالی لموسی عم بکتابه
التوریه امره ان یکتبه بالذهب قال عم الی ابن اجد الذهب فعلم الله تعالی
الکیما و کان قارون فقیراً متعللاً ذاعبال عابداً لربه قایماً باللیل صایماً بالنهار
فرحمه موسی عم لفقره اعلمه علم الکیما لیکون معیناً علی طاعة ربه و نفقة اولاده
فعلمه حتی اجتمعت عنده اموال کثیرة فلکان مفاویح فی اینه حمل مائه بعیر و فی
روایه سبعین باباً فلما یجمع المال ترک النوافل من العبادات ثم امر الله
تعالی موسی عم ان یبال عنه زکوة ماله امواله فحسب مقدار زکوة فراه کثیراً فلم
یؤد و کان عنده ترکیب الف غلام و الف جاریه سرور کلهم من الذهب و ثیابهم
کذلک فتفرق بنو اسرائیل فرقتین فرقة عند موسی عم و فرقة عند قارون علیه
اللعنه فلما اخذ موسی عم فی امر الزکوة قال قارون اجمع اهل مصر غداً و انا طر
مک فلو غلبتني بالجمعة اعطی زکوة الاموال و الا فلا و کانت فی بنی اسرائیل
ذات جمال معروفه بالفسق و الفجور فدعاها و قال لها انی اجمع بنی اسرائیل
غداً فان مشیرت علی موسی عم بالفسق و قلت انه زنی لی فانا حامل منه لا عظیمه
مالاً کثیراً فقبلت المرأة قوله ثم جمع قارون بنی اسرائیل فی دار له و دعا موسی

عمر در تحصیل مال کرد

عم فلما حضر موسى عم قال له بني اسرائيل يا موسى عطينا عظة فبدا موسى عم ^{بالعظيمة}
 قال في انشاء كلامه من سرق مالا اقع يده ومن قطع طريقا اقطع راسه ومن
 زنى بامرأة ارجه بالحجارة فقام قارون عليه اللعنة وقال يا موسى ان فعلت
 ما فعلت فكيف احكم عليك قال موسى عم ان فعلت فالحم على كما حكم الله تعالى
 فقال قارون ان لي شاهدا على انك زينت بهذه المرأة وانها تزنيها حامل
 منك واشتار قارون الى المرأة وقامت وقصرت الى البهتان فوقع الله
 لكوف في قلبها وحول لسانها من الكذب الى الصدق وقالت ان موسى عم
 بريء مما يقول له قارون وان قارون دعاني واموال كثيرة وعلمني ان
 افترى على موسى بهتاناً فاني اخاف الله انه افترى على رسوله وكلهم فغضب
 موسى عم وقال يا عدو الله ائشني اردت الامر بهذا الامر ثم خرج من عندهم
 وسجد الله تعالى وشك وناجى من قارون ومكره فجاء جبرئيل عم وقال يا
 موسى ان الله تعالى يقرأك السلام ويقول جعلت الارض في امرك فان
 شئت تامرنا في تعطيك في اهلك قارون فرجع موسى عم ان قارون و
 راه جالساً على السرير متكياً على فراشه ففزع موسى عم عصاه
 على الارض واشتال الى سريه فاختسف سريه فوثب قارون فقال موسى
 يا ارض خذيه فاخذت فنضج الى موسى عم فلم يلفظ الى قوله وقال يا ارض
 خذيه حتى ضسف الله تعالى قارون وذات وقوه في الارض ويقال
 ان قارون كان ركباً وعنده اربعة آلاف راكب فدعا موسى عم

واخذت الارض ارجل مراكبهم فاستغاثوا بموسى عم فلم يفتهم وقال يا ارض خذيه
 فاوحى الله تعالى يا موسى انه استغاث بك اربع مرات فلم تفتهم فوعزتي وجلالي
 لو استغاث لي مرة واحدة لا غشته ثم قال بنو اسرائيل ان موسى عم دعلى قارون
 لتبقى امواله ونحو اينه فدعا موسى عم على امواله ونحو اينه فحسف الله تعالى كسرها
 قالوا الكثرة فيه ان كان سبب يهلك قارون ثلث اشياء اولها حب
 الدنيا والثاني منع الزكاة والثالث الافتراء على موسى عم فامرات اعتبر
 بقارون ولا تغر على احد ويا مانع الزكاة اعتبر بحسف القارون ويا صاحب
 الدنيا تفكر في امر قارون اذا جاءت ابدا عليك فبدا على الناس
 طرأ انها تنقلب فلا تجود بغيرها اذا هي اقبلت ولا التجلي بغيرها اذا هي تذهب
 فاحفظ هذه النصيحة واتعظ بها فانها تنفعك كل حال انكس بدينار
 درهم خيريند وخت سرعاً قبلت اندر سد دينار ودرم كرو خواهي كه
 شوي از نمت دينا با خلق كرم كن كه خدا بانو كرم كرد عرب كويد جدولا
 ولا تمن فان النايبة اليك عابدة يعني بخس وعطاة ومننت منه بفتح اليم
 النافية وكسر النون وسكون الهمزة من نهادن كه فايده ان بتوباز مكرود
 قوله جد بالضم من جاد الرجل بماله بخود جهوداً فهو جواد ولا تمن من منع
 يمن منه ومننا قال الراغب الاصمغاني المن على ضربين احدهما ما يوزن به
 والثاني قدر الشيء ووزنه ومنه وهو على ضربين اسم للعطية لكونه ذات
 قدر بالاضافة الى ساير الافعال لان لوجه اشرف فضيلة وثانيهما اسم

تقدر العطية عند قطعها واعتداده بها وهو النهى عنه فانه مما يبطل الشكر
ويحق الاجر كما قال الله تعالى يا ايها الذين آمنوا لا تبطلوا صدقاتكم بالحق
والاذى قيل المنة تدمم الفضة وقيل المنة من ضعف المنة بالضم اي
النفقة قوله فان الفايده اليك تغليل للنهي عن المنة قوله عايدة اي راجعة
واليك متعلق به قد عليه للتخصيص مع ما فيه من رعاية الجميع
اي فان فايده ما جدت به اليك عايدة لا الى دخلك كرم هري
يخ كرد بالباء الفارسي كزشت از فلک شاخ بالاي او كرايمد واري
بشد يد اليم ويا الخطاب كزو برهننا بمعنى الثمرة يعني كز ميوه خوري
بعت منه انة بفتح الهمزة وراء المشددة معروفه للتجار بر ياي شكر
خدای کن که موفق شدی بخیر لم مفعول من التوفيق زانعام وفضل
اونه معطل دو کس بخ بهوده بمعنى باطل واما بهوده فهو بمعنى
تصغير الة النار الثوب واصفراء الثوب بها فهو بهوده مشدن
کذا فی بحر الغرائب بردن وسعی بی فایده کردند یکی انک اندوشت
وخورد و دیگر انک آموخت و نکرد بیر چو خرد انک پیشتر خوانی
یعنی زیاده خوانی چون عمل در تو نیست نادانی بیاء الخطاب یعنی
انت جاهل نه محقق به نه دانشمند چار پای بیاء الوحدة برو کتابی
چندان مغر چه علم و خبر که برور میزست و باد فتر
علم از بردن پرور نیست نه از بهر دنیا خوردن هر که بر خلق

علم و ادب

علم و زبرد فتر وقت ای باع علم و زهد بالذینا غ من کز ذکر دای جمع و پاک
بسوخت یعنی غم احوقه بحیث لم یبق منه حبه عالم نابیر هیز کار کور
یست بالکاف الفارسی العزى بمعنى اعلى مشعله دار بهدی للناس
ولا بهدی لنفسه به فایده هر که در در باخت ای لعب بعمه وضاع
اوقاته فی مالا یغنیه چیزی نخورید و زربنداخت بکسر الباء الصلته
ملک دنیا از خود مندان حال کیر و دین پر هیز کاران
کمال یابد مضارع من بافتن و پادشاهان بنصیحت خود مندان محتاج تر
اند که بترت پادشاهان بندیم اگر بود میل المنة بشنوی ای پادشاه
بشنو که در همه دفتر به یعنی بهر ازین بند نیست بجز دمنده مغرای نهی
حاضر من فرمودن عمل کر چه عمل کار غ دمنده نیست سه چهر
پایدار نماید حال بی تجارت و علم بی بحث و ملک سلاطین بی سیاست
رحم آوردن بردن ستمیست بر نیکان و عفو کردن از ظالمان چو
چو رست بر درویشان حبیب را جو تو بکنی العجاای التوکل
البحر بالثمن و بنواری بیاء الخطاب بدولت و اعتماد تو کنه می کند
بانیازی یعنی بانیازی یعنی بشر که تو بر دوستی بکسر الباء
المصدری پادشاهان اعتماد بشاید کرده و بر آواز خویشن کودکان
بکسر الشین علی الاضافه عده بفتح الفین المعجمة یعنی مغرور بناید
بود قوله کبر و بود کلامها بمعنی المصدر که آن بجای می تبدل شود

و این بخوابی ای بالنوم متغیر کرد و المراد بجواب الاحتمال
 معشوق بکسر القاف مراد دوست رادل ندی و رمی نهی آن
 دل بخدای نهی بکسر فی الباء الصلة والنون الاصلی و یا خطا
 لمن التی التی و هو شریک مراد سر که درای باد و ست
 در میان مینه چه دانی که وقت کرد و راری که خواهی نهان ماند
 بفتح النون من ماندن با کسی در میان مینه اگر چه معتمد بود هیچکس
 بر سر از تو مشتق تر نباشد خامشی به ضمیر دل خوش
 با کسی گفتن و گفتن مکوی ای سلیم یعنی ای شخص سلیم آب راز
 چشمه بنبد که چو پرشد نتوان بستن جوی قوله جوی من قبیل نتائج
 الفعلیین اذ یحتمل ان یجعل فاعل شد او مفعول بستن و مثل هذا
 الصنعة مما یعد من اللطایف الشریعة عند الشعراء قال فی البر الغرایب
 جوی بمعنی النهر ای الوادی الذی یرى فیہ عین الماء و یحیی ایضا اسم مصدر
 جستن و جویدن و یحیی ایضا صیغه امر و وصف ترکیبی و یقال یرز
 جست جوی بمعنی التفتیش و التفتیص و المراد ههنا المعنی الاول
 سخنی در نهان نباید گفت که بهر بنیامش انجمن بفتح الهمزة و ضم
 الجیم و فتح الیم الحفل ای الجمع شاید گفت بمعنی گفتن
 دشمن ضعیف که در طاقت آید و دوستی نماید مقصود و می
 چو آن نیست که دشمنی بالباء المصدر فی قوی کرد و دو گفته اند بر

دوستی بکسر

دوستی بکسر الباء المصدر فی دوستان اعتماد نیست تا بتعلق دشمنان
 چه رسد یعنی چه رسد از اعتماد یعنی لا احتیال للاعتماد علی تأیید اصل کذا سمت
 من یعنی الی کسر که دشمن کوچک را حقیقت شمارد بران مانند من مانند من اگر آنش
 اند که را مهمل غیر محضی گذارد امروز بکش بضم الکاف العربی امر
 من کشتن چو من توان کشت یعنی چون کسی توانی بکشتن امروز بکشت کشت
 چو بلند بنهتین فی النصب شد جهان سوخت بکذا فی النسخ التی وصلت
 الینا فلعنه لوقال بدل لکان الوزن مستقیما بلا تکلف و سوخت و ان کان
 فی الاصل یعنی احرق و ههنا یعنی یحرق بکذا رزه کند کار دشمن چو بزمی و
 یعنی چون می توانی که دشمن بزمی و خشی فرصت مده که گمانش رزه کند یعنی
 و بزمش می سازد سخن در میان دشمن چنانکه کوی که کرد و ست
 شوند بزم زده نباشی میان دو کس جنگ چو آتش است
 سخن چنین بسکون النونین الواشی و ههنا بکسر النون الثانی و الاضافة خبر
 بزم کس وصف ترکیبی من کشیدن است کنند این و آن یعنی دو کس خویش
 دگر باره ذکر خویش کنند دگر باره ای مره اغوی وی عاید الی سخن چنین
 اندر میان کوز بخت بالکاف العربی کنایه عن کد و حال و جمل میان ای
 در میان دو تن آتش افروختن نه غفلت خوه ای نفس در میان سوختن
 در سخن باد و کستان آهسته تا ندارد دشمن خون کوشش پیش
 اهل انچه کوی بی هوشش دار یعنی تدارک بکن تا نباشد درس دیوار کوش

دل

فاعل نباشد بر باد دشمنان دوست خود صلح می کند سر از دو
 ستان دارد بشوی بختی این امر من شستن ای خود مندان دوست
 دست که بدشمنانست بگویم نشست یعنی مختلط شود چو در
 امضاء الامر انقضی کاری مترد و بکشی آن طرف اختیار کن که بی آزار تر
 فی بحر الغرایب ترادات تفصیل و یحیی ایضا یعنی الرطب والمراد ههنا هو
 المعنی الاول بر آید بامرد بفتح الیم و سکون الدال سهل ضد دشوار
 گوی امر من گفتن و دشوار مگوی با آنکه در یکسر آید صلح از نزدیک بجوی
 تا کار بر بر می آید جهان در حفظ نهادن نشاید چو دست از
 نیم جیلتی در گسست خلاصت بردن بشمشیر دست یعنی اذالم تظفر بالخیل
 کلاما حتی لم تخلص باعطاء الذهب حل لک الاستخلاص بالمضاربة بالسيف
 لما قالوا اخرجوا خیال السیف کما قالوا اخرجوا الدواء الکئی بر عجز دشمن
 رحمت مکن اگر او قادر شود بر تو رحمت نکند تراد دشمن چو بینی با توان
 لاف از بروت بشنیدن الشارب والسایلة خود من ای لا تنکلم بکلام
 منبته عن التصلف والغور مغزیست در هر استخوان مردیست در
 پیرین هر که بدی بیاء الوحدة را بکشد بفهم الکاف العوی خلقی از برای او
 بر ماند و او را از عذاب خدای عز وجل اذ لو لم یقتل لکان یؤذی الناس
 فیواخذ به فی الاغرف پسندیده است بوصول الامر بخشایش
 ولیکن منه برایش خلق آزار بکون القاف و آزار وصف ترکیبی من

مرحم یعنی

مرحم یعنی مرهم منه برهانت شخصی که خلق آزار باشد که این اگر چه احسانست
 در ظاهر ولیکن ایذاء ناس است در تحقیق نهانست آنک رحمت کرد بر مار که او
 یعنی که رحمت ظلمتست چو دست بر فرزند آدم نفیحت از دشمن پذیر
 فتن خطاست ولیکن نشیدن رواست تا بخلاف آن کار کنی و آن آ
 شارت الی خلاف که عین سوابست در رکن ز آنچه دشمن گوید ای
 بقوله ان کن مقول کند که اگر از و خذ یعنی کنی بر ز انوری دست تقابن
 فی مختار الصحاح التغابن ان یغبن و یخزع القوم بعضهم بعضا کورت راهی
 نماید آن دشمن راست چون تیر از آن بر کرد بالکاف الفارسی من کردین
 ای اعرض عنه و راه دست چپ گیر خشم بکون الیم مبتدا پیش
 و زیاده از حد قوله و شئت اورد طبر المتبدا و مثله قوله و لطفی
 وقت هیبت نیرد نه چندان در شتی کن که اگر تو سیر کردند بالکاف
 الفارسی و نه چندان نرمی کن که بگوید و اذ لیر شوند در شتی و نرمی
 بهم بفتحین در بهست یعنی بهم است من قبیل قوله بر در منافع کما
 مرچو فاصد بالفاء من الفصد بالفارسیه دگر زن که جراح یعنی جراحت
 کننده است و مرهم تیه است وصف ترکیبی من نهادن در شتی بکرد
 خود مندر پیش پیشش لا تظن نه سستی پیشش بکرد که ناقص کند قدر خویش
 به خویشش را قد عرفت آن مرتبجی اسم مصدر یعنی تعداد و یحیی ایضا
 بمعنی اللام الجارة و هو المراد ههنا ای لنفسه فزونی و مزیت نه در نه

خشمی که از آن دو آمده کوی
 جمع و ترکیبی

آنی مرة وبالکلیه تن ذر مذکرت بعد قوله تن فمعلوم مقدم الهمزة
 لشبهه شبانی بضم الشین المعبر وتخفيف ویا الوحدة باید
 گفت یعنی باید ریش گفت ای خود من مرا تعلیم ده امر من دادن پیرانه
 یک پند بالباء الفارسیة النصح بکفتانیک مردی بسکون الکاف والباء
 المصدری کن نه چندان که کرد بالکاف الفارسی پیره فی بحر الغرائب
 چیز و چهره بکسر الهمزة الفارسی لبری کرد بالکاف الفارسی ای حتی ها
 رت جو کدک تیز دانان دو کس دشمن ملک و دینند
 پادشاه بی حکم و زاهدی علی فیه لبثت بشر مرتب بر سر ملک
 بالنهم والسکون جهاد ان ملک بنیة الیم و کسر الا فرمان ده که خدارا
 بنود بند فرمان بردار ای مجید مطیع پادشاه باید که تا بجوی خشم بر
 بمعنی علی دشمنان نداند بفتح النون مضارع منفی من راندن که
 دوستان را اعتماد نماید آتش خشم و غضب اول در خداوند
 خداوند خشم افتد پس انکه ای بعد ذک نه بانه بفتح الزاء المعجم وقیل
 بضم الباء النیران کدانی بحر الغرائب بضم رسد یا رسد نشاید بنی آدم
 خاک زاد که در سر کنند کبر و تنندی و بادای الهوا ترا چنین کرمی و
 سر کشی ست نه پندارم ای لا اعلم از خاک و یا از آتش
 در خاک بیلقان بفتح الباء الموحدة و سکون الیاء المثناة و فتح اللام اسم
 للملکة کذا سمعت من بعض الکمل برسم بعابدی بیا الوحدة کفتم

مراتب بیت از جهل باک کن گفتا برو و چو خاک تحمل ای فیه بمعنی عالم یا هر چه
 خوانده همه در زیر خاک کن بدخوی بسکون الیاء یعنی شخص بدخوی
 در دشمنی بیا، الوحدة گرفتار ست که هر کجا که رود از جنگ عقوبت و ظلم
 نیابد اگر زد دست بدکار پیران بر فلک بدخوی زد دست خوی بدخوی
 در بلا کشد چو پنی که در سیاه دشمن توفه افتاد توجع باشی و در حضور
 و اگر جمع شوند از پریشانی اندیشه کن برو بادوستان آسوده نشین
 چو در میان دشمنان جنگ و کرپنی که با هم پنی بایکد کر یک زبانند و کونهم
 یک زبان عیان عن اتفاق الکلام پنهم ای عدم اختلاف فهم کما نرازه کن و بر
 بان بر سنگ بری الاول عوف بمعنی علی و فی الثانی صیفة امر من بدون یعنی بر
 باروی حصار پیرنگ برای جنگ قال فی بحر الغرائب باره بالباء الوبی یحی
 علی ثلثة معان بمعنی الیوس کما قال الاسدی فرستاده را باره طویش داد و
 الثانی بمعنی حق کما قال اللطیفه در باره تو منم هوا خوه در باره من نوی در
 اکاه و الثالث بمعنی سور القلعة کما قال الاسدی ایضابن باره سر ناسرا
 هون از بندانی هوگر دند کدانی بحر الغرائب والمراد ههنا هو المعنی الا
 ضم و المقوم فی هذا البیت استخراجا حسیة او صناع عن ذکر ما صفا
 صدرای عن الاثنا عشر دشمن چو از هم جیاتی در ماند سلسله
 دوستی بچنانند پس انکه بالکاف الفارسی و سکون الیاء بدوستی کارنا
 کند که هیچ دشمن نتوان کرد بمعنی کرد سر مار را بدست دشمن بگو

بالکاف العربی والباء الفارسی صیغه امر که از احد الحسین خالی نباشد اگر
ابن غالب آمد مارا کشتی و کرد آن پادشاه غالب آمد از دشمن رستی بفتح الراء و
الباء فهما للخطاب بر وز معر که و عرب این مباحث زخم صعب
که مغشیر برار و فاعله ضمیر خفیم ضعیف جودل ز جان برداشت یعنی چون
دشمن را ز جانش برداشت یعنی اذ ایس من حیوته و یقین انه یموت
ضری که دانی پیاز از د تو خاموش باش تا دیگری ای غیر تو پیاز
بلبلای یعنی ای بلبل مزده بهار ضری بر دیوم بسکون ایلم باز کرد از ای تا فزین
پادشاه را بر خیانت کسی واقف نکرد آنکه که بر قبول کلی
واثق باشی و اگر نه بر هلاک خود همی کوشی بفتح سخن گفتن ای التماس
للسکام انگاه کن که دانی که در کار کرد سخن یعنی تاثیر کند بر نصیحت خود را
مضاف الی مفعولها من کند او خود یعنی ان نامه فی نفسه نصیحت کری
مثل قولیم آهنگر و الیاء للوحدة یعنی بنا صیغه آخر را محتاج است که تا نصیحت
و در آن کلمه را و گوید که چه نصیحت دهی بچو شخصی خود را ای راکه از غرور
و اعجاب سخت کوش ندارد فریب و دشمن مخور بفتح الحاء
من خورون و غرور مداح مخرب تخمین من خریدن که این دام رزق
بالفتح و السکون و تقدیم الجمع علی الملهه الیاء و التصلص نهاده است
و آمدن کلام بالکاف الفارسی طبع گشاده اهنق راستایش اسم مصدر
من ستودن خوش آید چون لاشه بفتح لاخر که در کعبش دمن شد فربه

نماید یعنی

نماید یعنی با نفسی که نفس بفتح من کند قصابان الاء فتنیه
یعنی عاقل مشغول نشوی مدح سخن کوی که اندک مایه یعنی بفتح اندک مایه ای
قلیل البضاعة از تو دارد اگر روزی ای فی یوم من الایام مرادش بر نیازی
و صد چندان عیوب بر شمار و متکلم کسی عیب بگیرد سخنش صلاه پذیرد
مشو غره یعنی غره مشو بر حسن گفتار حسن خویش بخین نادان
پیدا بر خویش عطف علی تخمین همه کس را عقل خود بکمال نماید و فز
بجمال یکی جهنم و مسلمان نزع کردند چنانکه خنده گرفت از حدیث
ایشان نم بطرچه و غضب گفت مسلمان که این نزاع که این قبالة یعنی مکتوب
القاضی من دست نیست خدا یا جهنم میرانم جهنم گفت بتوریت میخیزم کند
بفتح السین و الکاف الفارسی بمعنی البین اگر خلا کنیم بخود مسلمانم کرار بسطای
دور زمین جهان عقل متقدم گردد بخود کمان ببرد بالفتحات بیچکس که
مذام ای لشک احد فی جهنم نفس بل یوم بانی عالم ده ام بر خواجی
بالجیم الفارسی بفتح سزه لغت بخورند و رسک بر مرداری بسر نهند و نصی
ما با جهانی کر سست و فاعله بنانی بر روده بالدال المعجم المعاد
القبیحة کذا فی الصیغ الفارسی بیک نانی توی بمعنی نانی بسطای توشه بر
کند بالکاف الفارسی روی زمین بر نکند و بیک تنک کنایه عن الارض پر ر
خون دور بفتح الدوزخش بر ر چون دور بفتح الدال منقذی کشت مرا
او این وصیت بگذشت که شتوت الشیخ از وی بر میر این بر میر
معنی الاحتمال بخود بر آتش دوزخ مکن نیز قوله نیز صفة آتش و محتمل ان یکن

قید کن در آن آتش نداری طاقت سوز بهیبر این بیاء الوحدۃ بر این در
 آتش زن امر زن دن و ابی مفعول مقدم هر کدر حال توانایی
 نکویس نکرد در وقت ثانوی سختی بیند بدختر ترا از مردم از آشت
 روز مهیبت کشتی یار نیست جان و رهات یکدمست بنی روح در
 حفظ یک نفس است و دنیا و وجود بیاء الوحدۃ دو عدم یکدم یک عدم
 است یکی عدم قدیم سابق و دوم عدم حادث لاحق دین بدین بار
 فروشان خندان هم جار یوسف بغوشند تا چه خند و هزامن خریدن
 قل الله تعالی الم اعهد الیکم یا بنی آدم الاله العبد و عبد الله تعالی الی
 بنی آدم ما نصب لکم من الحج العقلیة و السمعیة الامة بعانته تعالی الزا
 حرة عن عبادة غیره و جعل عباده بعباده الشیطان لان الامر
 بها بقول دشمن پیمان بفتح الباء الفارسی و سکون الیاء بمعنی المعاهدة
 و القوار علی الشیء یکشتی بین از که بریدی و با که پیوستی
 شیطان با مخلدان بر نمی آید لایفیع من المعاملة معهم و سلطان مفسدان
 و امش مکه آنک بی نمازست یعنی شخصی بی نماز را و امش مکه
 و در خود و مشن ز فاقه و فقر بازست یعنی کنشاده باشد کویعی که او
 فرض خدا نمی گذارد از قرض تو نیز غم ندارد هر چه روز بر
 آید و بر نیاید ای بنقر و بزرگان بیخواب گفته اند که دولت تیرا بقایه
 خان مشرق نشین ام کنند چهل سال کاسه چینی صد روزی کنند

یعنی صد

یعنی صد کاسه در یک روز سازند در بغداد لاجرم قدمر معناه قیمتش
 می بنی مرعک تصغیر مرغ از بیعنه بدون آید و وزی و رزق طلب و آدمی
 بچه نداری و غیره عقل و نیز آنک ناگاه کسی است ای صابر و اصلا الی آخر
 من الناصب فجاءت و دفعة بحیری للوزن نرسد وین نمکین و ففعلت
 بگذشت از همه جزای وصل الی اعلی المراتب شیا فشیئا اکیسه ای الزجاج
 هم جا است یعنی در جمیع بلدان موجود است از آن سبب قدش
 نیست لعلی دشواری بر دشواری بدست آید از آنست غریز
 کار تا بعبر بر آید و مستعمل بسر در آید بچشم خویش دیدم در بیابان
 که و آهسته بالا ضافه الا انه سکن الدال للوزن بگذشت از شتابان
 سمن لفظ فارسی قال فی بحر الغرائب هو الغریس الاضمر اللون و قبل هو الغریس
 الذی یقال له بالفارسیه کلکون آنک با یا، صفت کند و هو کنایه عن
 گونه فارسی فی الفایه از آنک فی بحر الغرائب آنک بحی بمعنی الشوط و
 و الطلق بالترکی آنک شیخ دخی و بمعنی العبد و ایضا بالفارسیه پویدن
 ما قال اللطیف پیشا اندراب همچو آنک آنک اندر فراز و شیب
 پو باد و بمعنی البقع و بمعنی لنتار الطیر و صیغه امر من نکیدن
 بمعنی پویدن بالترکی یکم و بمعنی دویدن بالترکی یو کورمک
 و بحر یک ایضا و صفا کیتیا نحو بایک و اسب تک و حی ایضا
 ادات تشبیه یصل الی الاسم لتشبیہ شیء له نحو ماه تکس ای کالفر

و در تک ای کا الی و المراد منها معنی پویدن فرو ماند بسکون النون
 ای عجز شتران همچنان آهسته می رانند نادارانه از خاموشی
 نیست اگر این بدانستی ناذان نبود چون نداری کمال
 و فضل آن به زبان یعنی زیانت در دهی نکه داری آدم را زبان
 فضیحه و سوا کند مخوفی نوز اسبکساری ای الحفة غایة الحفة
 خوی را الی نعلیم می زاد بر و بر صرف کرده عزم دایم
 یعنی عزمش دایم بر صرف بر و حکمتش الشین راجع الی ابلای گفت
 ای ناذان چه کوشی بالکاف الفارسی درین سود بترس امر من
 ترسیدن از لوم لایم سرزش کننده نیاز سود بهایم از تو
 گفتار تو خاموشی بیانه موز از بهایم هر که بادا نا تر خفه
 بحث کند تا شد که دانا است بداند که نادانست
 چون در آید به ار توی قوله سخن متعلق بر آید که چه به دانی اعتراف
 مکن هر که بابدان جمع بد نشینند نیکی بنشینند گرو نشینند
 فرشته باد و وحشت آموز و حیانت و دیو بالکسر الجمولة
 معنی الکر و الحيلة از بدان نیکویی نیا موزی نکند کرک بوستین
 دوزی و هذا المصراع فی مقام التعلیل للمصراع السابق و تو
 جیهة فکلمن طبع سلیم مرد ما ترا حیب نهانی پیدا مکن که مرد
 سراسیمه تر از سوا کنی و خود را بی اعتماد هر که علم خواند

بسکون النون
 و عمل نادر

بسکون النون و عمل نکرد بدانک ماند که کاوراند و تخم نيفشانند
 از تن بی دل یعنی از شخنی که اهل نشود طاعت نباید و پوست و منقبض
 نشاید نه هر که مجادله هست بمعنی چایک بالجم الفارسی فیهما در
 معامله درست پس یعنی بسیار قامت خوش که زیر چادر باشد
 چادر بی معنی الحیمة و بمعنی الثوب الذی یغطی به النساء و قد اشتر فی ولا
 نینا نذایان یقال چادر کذا فی بحر الغرایب و المراد منها المعنی الثانی چون باز
 کشاده کنی مادر باشد نه هر که بصورت نیکوست زیبا دروست
 کار اندرون دارد نه پوست توان شناخت بمعنی شناختن پیک
 لحظه در شمایل مرد که تا کجاش رسیدست پایگاه علوم ای مرتبه علومش ولی زبا
 طتش این مباحث و غرة مشکوکه خبث نفس نکرد و با ما معلوم
 هر که با بزرگان ستیزد خون خود ریزد خوشتر را بزرگی مرینی راست
 گویند یک را دو پند لغز بغم الام بمعنی احوال مردمینی شکسته پشانی
 بالباء الفارسیة بمعنی لولة تو که بازی بمعنی اللعب بسر کنی با قوچ ای الکبش
 پیچم با شیر مست با شمشیر این دو کار خردمندان نیست جنک
 زور آوری مکن با مست پیش سپر پیچ در بقل به امر من نهادن دست
 مفعول نه ضعیفی که با قولاوری یعنی شجاعت کند یار دشمنست
 در ملاک خویش سایه پرورد و در اچه طاقت آنک رود با
 مبارزان شخنی شجاع است که بیرون شدن باشد از صرف بر میدان موی

برای جنگ بقال است باز و بجهل من فکند بفتحین الکاف والنون مضاً
 من افکندن و قوله بجه مفعوله مرد آمین چنگال هر که نصیحت
 نشود سر ملامت شنیدن دارد چو نیاید نصیحت در گوش
 اکرت یعنی اگر ترا سرزنش و توبیخ کنم خاموش یعنی ساکت باش که
 تو مستحق آن سرزنش فی بحر الغرایب خاموش و خاموش بالواو
 بدونه لغتان یعنی ساکت بی میزان من مردان را نتوانند دیدن
 همچنان که سگان بازاری سگ شکاری را بیند مشغله براند و پیش آمدن
 نیارند یعنی سغله و ناکس چون بهتر با کسی بر نیاید بحثش و غیبت
 انکس در پوستین او افتد کند بر اینه یعنی البیة غیبت بکسر
 الفین المجمع و هو ان تکلم خلف ان مستور بما یغیه لوسمعه فان کان
 صدقاً یستی غیبه و ان کان کذباً یسمی بهتاً کذا فی مختار الصحاح خود
 کوتاه دست که در مقابل و حضور محسوس کنش بود زبان مقال
 فی بحر الغرایب کنک بفتح الکاف العربی بمعنی انفس یعنی افس بود
 زبان مقالش و فیه مهالغه کالایحی اگر جور شکم نیستی
 هیچ مرغی در دام متباد نیفتادی بلکه صیاد ده خود تا کید صیاد دام
 شهادی حکیمان دیردیر خورند و عابدان نیم سیر و زهران
 تا سدر مق بفتحین بقیة الروح کذا فی مختار الصحاح و حیوانانی
 تا طبق بکیرند یعنی خدمتکاران سفرایان تا عرق بکشند اما قلندریا

چندان که

چندان که در بکسر العین او سکونه جای نفس مانند بفتح النون الثاني من
 ماندن و بر سوز روزی کس بکسر الیاء ای زرقه و نصیبه اسیر بیدار کرد
 دو شب نگیرد خواب ای لاینام فیها شبی ز مود سنگی یعنی بچو سنگ شد
 از ثقلت طعام شبی زد لنگه مشورت با زبان بتا است بمعنی
 فاسدت و سخاوت با مفسدان کنه ترحم بر پلنگ تیز دندان شکار
 بود بر کوسفندان هر کرا دشمن در پیش است ای سخت و سغه اگر نکشد
 دشمن خویش است سنگی درست و مار بر سر سنگ خیره و غیظ
 رایبی بوق قیاس و درنگ و کروای خود مندان بخلاف این مصلحت
 دیده اند و گفته اند در کشتن بندها تا مل او بیز است حکم انکس اختیار
 باقیست تو انکشت و توان مشیت با کسر و کشت بالضم اگر بی تا مل
 کشته شوه محل است مصلحتی فوت شوه که تدارک مثل آن متمنع باشد
 نیک سر ملست زنده بچان کرد یعنی بغایت آسانست زنده
 بچان کردن و لیکن زنده را باز زنده نتوان کرد شرط عفت است صبر تیر انداز
 وصف ترکیبی من انداختن که چورفت از کان نیاید بارای مرة اغوی رر
 حکیمی که با جهل و رافند یعنی جمعی شوه اتفاق باید که عزت
 توقع ندارد و جاهلی که بزبان آوری بر حکیم غالب آید عجب نیست که
 سنگیست جوهری رمی شکند نه عجب که فرود و دقتش عند
 لبی که غراب بمقتش باشد که منزند ز او باش بمعنی لوندان

و قد مر تحقیق جنای پیوند نادر خویش نیاز دارد و در هم ای مقبض
و منفعل نشود آن هنرمند که سنگ بند کوهر اگر کاسه ازین شکند
بفتح الکاف و النون قیمت سنگ یکانیزاید و قیمت زر کم و ناقص
نشود و خود مندی بیای الوحد را که در زمره الجلاف فی مختار
الصالحات الزمره بالضم لجماعة و فهم اعوانی جانی ای جاف سخن هو
رست نه بند شکفت بفتحین یعنی عجب مدار که اواز بر گویا
عجلیه و دهل بفتحین و قد مر معناها بر نیاید ای لایطهر و بوی عبیری
بعض الشیخ غیر از کفر بکسر الدال و الاضافة الی سیر فی بحر الغرائب
گنجد و کند ابوالکاف الفارسی الراجحة لخصیة یعنی از رایحه خوشه
سیر فاند ای لایضحک بلند آواز بکسر الزاء نادان کردن
افراخت یعنی نادان بلند آواز رفع چیده و هو عبارة عن غاية
الاقدام و نهاية الشرة که دانارا بی شرم و کسناخی پنداخت
ای اسکت معنی دانکه آهنگ حجازی فرو ماند ز طبل بانگ
غاری جوهر اگر در خلایب افتد فی بحر الغرائب خلایب
بکسر الحاء البعثة الطین و چون آب همان نفس اسب کمان و غبار
اگر بفلک رسد همچنان ضعیف است استعدادی تربیت در //
در ریخت و صیقل و تربیت نامستعد ضایع و عیث است
خاکستر اگر نسب عالی دارد که آتش جوهر علویست ولیکن چون //

بنفس خود

بنفس خود هنری ندارد با خاک برابر است قیمت شکر ازنی بالغه و الی کون
است و لئلا یلتبس بقولهم نیست اثبت الفاست خطاوان و حسب
کاعرف غیر مره که آن خاصیت وئی راجع الی شکر است و محصوله ان الرغبة
فی السكر یحصل من نسبة اعنی القصب بل من نسبة فی نفس
چو کفانرا هو اسم ابن نوع عم فادر که العرق کذا سمعت من بعض الکمال
طبیعت بی منزهه پیمبر زاد کی قدرش بفرود و لعله استعمال افرویدن
هنا بعض المتعدي و قد فعل مثل ذلک فیما سبق کما یترشح فقد کثر هنرهای
امر من نمودن اگر داری نه کوهر فی مختار الصالحات اصل کل شیء جوهر و
هو معرب کوهر ای لایترسبک بک ارنسبک و فضیلت ان کان کل از
خارست و از هم پیغامبر عم آزارر مسک آنست که خونه
اک عطار بگوید انا چو طبله عطار است خاموش و بهر نای و
نادان چو طبل غاری بلند آواز و میان ته و یافه در آئی یعنی فاسد الفکر
عالم اندر میان جاهل را مثلی گفته اند صدیقان شاهری در میان کو
اراست مصحفی در میان زندیقان یعنی شاهد سست در میان کوران
دوستی بیای الوحد را که بعمری ای فی زمان یعتد به بحیث
یعتد فی العرف عمر الرجل فراچنگ بالجیم الفارسی آرند یعنی بکف
آرند و هو کنایه عن نشاید ای لایلیق که یک دم بیازارند سنگ بچند
سال شود لعل پاره زهار تا بیک نقشش نشکنی سنگ و الشون

فی نفسی راجع الی العلل عقل در دست نفس چنان گرفتار است
 که مرد عاجز و ضعیف بدست زن گزباز قال فی بحر الغرائب کثر
 بضم کاف الفارسی و کسر ه بمعنی الشخص الطار و قال الشیخ الفخري
 فی کتاب المسمی بالمعيار اجمال ان گزب بمعنی زیرک انتمی
 در کتب الراء بمعنی الباب غمی و شادی بر سر ای پند که بانک زن
 از وی راجع الی سرای بر آید بلند رای بی قوت مکر و فست
 قد عرف آن قنوس هو الذی یقر علی المرضی و الظل آنه تفسیری
 لکبر و قوت بی رای جاهل و جنون تمیز بیائین باید و تدبیر عقل
 و آنکه ملک که ملک و دولت نادان سلاطین جنگ خداست
 جو انمردی که خورد و بدید نه است از عابدی که روزه دارد و
 بنهد هر که ترک شهوات از بهر قبول خلق کرده است از شهوت
 حلال در شهوت حرام افتاده است عابد که نه بفتح النون
 عرف نفی از بهر خدا گوشه یعنی در گوشه نشیند بیچاره در آینه
 تاریک چه پند اندک اندک خیزی خیل و بسیار شود و
 قطره و قطره سیاهی کرد یعنی آنان که قوت ندارند و سنگ خورده
 نکه دارند تا بوقت فرصت و مار بمعنی انتقام کذا فی بحر الغرائب
 از دماغ ظالم بر آرند و قطر علی قطر متعلق بقوله اذا انفتحت
 نهر نهر الی نهر متعلق بقوله اذا اجمعت بحر و قد ضمن اجمعت بمعنی

انضمت الی نهر فی بحر قیل بالفارسیه سیلهای روان که
 می بینی جمله از قطرات بارانست اندک اندک بهم شود بسیار دانند
 دانه است غله در انبار عالم را شاید که سفاقت
 از عامی بکلمه در گذرانند که هر دو طرف را زیان دارد هبت این کم شود
 و جهل آن مستحکم چه با سفله کوپی بلطف و خوشی فرو ن
 کردش کبر و کردش کشی معصیت از هر چه صادر شود
 پس بدبسته و از غلام صادر شدن لایستد تر که علم سلاطین جنگ
 شیطانست و خداوند سلاطین چون با سری برند شر ماری
 بش تربیع عام نادان پریشان روزگار به زدانند
 تا پر میز کارگان زینبایی از راه افتاده وین دو چشمش به در چاه یالیم
 الفارسی افتاد هر در زندکی تابش نخورند چون بمر و
 برزند لذت انکور زن بیوه با کسر المجهولة المرأة التي لازوج لها دانند
 نه خداوند میوه یوسف صدیق در خشک سال مهر خور دی تا کر
 سنگان را فراموش نکند انک در راحت و تنعم سکون
 الیم زیست او چه دانند که حال کر سینه چیست حال در ماند
 کان کشی اندک با حواله فرو ماند من ماندن بمعنی نهادن بحسب
 علی ثلثة معان بمعنی التمكن والاستقرار و بمعنی الشق و بمعنی الوضع
 کذا فی صحاح الفارسی ای بر کب تا زنده اسم فاعل من

تا ختن سوارى انت راكب منى دار بالضم بمعنى العقل مثل هوش
 فى احد معانيه كما تركنا فى بحر الغايب كه غرر فاكش مكين در آب
 كل است اتش از خوانه درویش مخواه گانج بر وزن او مى كند
 دود دست نه دختان نار درویش ضعيف حال بسكون
 الفاء واللام را در تنكى خشك سال پرس كه چون مكر بشرط انك و سى
 بر ريش بهى و معلومى قد عرفت ان لفظ معلوم نكته نهاد عى
 الحال در ريش او برى بفتح الباء من بردن كه پنى و بارى
 بگل در افتاده بركل اى بقليل برو شفتت كن وى مرقومش
 فانه يطلب منك الاستعانة وى چور رفتى و پرسيدش بفتح يا
 لخطاب بعد الدال كه چون بمعنى كيف افتاد ميان به بند چو مردان
 يكر دم يتشديد اليم للوزن غرض و هذا الشين انا جلى بحد التوفيق
 فى بعض النسخ كوش كوش دو چيز مجال عقلست صبر
 خوردن پيش از ررق مقوم و مردان پيش از وقت معلوم در
 فساد كركشوداى لا يتغير كره از ناله و آه بر آيد نكر
 بشكايه متعلقان بقوله بر آيد از دهنى بياء الوحدة يعنى راگر هزار
 ناله و آه بر آيد بشكايه بشكايه اريك و هين فرشته كه وكيل
 است بر خزانه باد چه غم خور و كه ببرد اى ينطقى به اذ بيوه زنى
 وقد عرفت معناه انفا اى طلب روزى بنشين كه بجورى

مطلوب اجل مرقوم كه جان نبرى بفتح تين جلد زرق نكته
 و كرتيك برسانند خداى عز وجل و ريشى را كرتوى در دمان شير و پلنگ
 مخور دندت مكر بر وزن اجل بنانهاده بفتح الباء الصلة يعنى
 چيزى را در تقدير زباني مقدر نشده است و نصيب نه نهاده است
 دست نه رسد چيزى كه نهاده است در تقدير خداى تعالى هر جا كه
 يعنى موجود دست برسد شنیده كه سكر بر تا ظلمات بچند
 محنت يعنى برفت بچند محنت و خور يعنى نويد ان كه خود و هو
 لخفض عم آب حيوه را صيادى روزى يعنى نى نصيب
 در دجله ماهى بى اجل در خشك نمرد مسكين و يه در همه
 عالم همى دو دمن دو بدن او در قضای رزق و اجل در قضای او
 توانك فاسق كالوخ ز راند و دست يعنى خدا را است
 ملكى با ذهاب شوق و درویش صانع شاه يعنى محبوبى خاك آلود
 اين درویش را دلق بمعنى خرقة موسى است مرقع و ان فاسق
 توانك زار بش فرعونست مرصع سدت بنگان روى در منزل
 بالجمع كغرم المملة لفظا و معنى را يعنى شده روايتان متوجه است
 بخلاص و دولت بدان جمع مدسدر نشيب اى در سفلى دارد يعنى
 دولت ايشان متوجه است بهلاك هر كرا جان و دولت
 بدان يعنى در ايشان خاطر خسته در خواهد يافت قوله زايه

خبرش ده که هیچ دولت و جاه ایشان را هیچ الی قوله هرگز اساری
 و که یعنی در آنوقت بخوابید یافت منقطع می کرد و در دنیا
 صندوق از نعمت حق بخیلست و مردم بی گناه را شمن
 مروکی بکاف التصفیه و یا الوحدۃ خشک مغزی یعنی صفا
 را دیدم که رفته است در پوستین ای یزید صاحب جاه و مزه
 گفتم ای خواجه که تو بد بختی مردم نیکی بخت را چه گناه
 الا یعنی غافل مشو تا خواهی بلا بر خنده که آن بخت برگشته ای
 منقلب بخت و متغیر خنده بلاست چه حاجت که با وی راجع الی
 صوم کنی دشمن با لیا، المصدری که او را چه چنان دشمنی ای
 الحسد و رقاس است تلخیصی ارادت عاشقی ز راست
 و رونده بی معرفت مرغ بی پر بالیا، الفارسی و عالم بی عمل در
 بی بر بالیا، العربی بمعنی الثمرة و زاهدی علم خانه ای در بمعنی باب
 مراد از نزول قرآن تحصیل سیرت خوبست نه تر
 تیل سورۃ مکتوب قال فی شرح الوقایه التزیل فی التزایة التز
 سل فیها عامر متعبد پیاده بکسر التثقیل رفته است و عالم تهاون
 سوار خفته عاص که دست بر دار و برای دعا و تضرع به خدای
 تعالی به است از عابدی که کبر و سردارد
 لطیف خوی دلدار بهتر رقیقه مردم آزار یکی را گفتند

۱۲۲
 عالم بی عمل دانی که چه ماندن داشت گفت بزنبور عمل می ماند
 زنبور در شست و بی مروت را کوا و من گفتن باری چو عمل
 نمی دمی شش مزدن مروی مروت زبنت و زاهد باطل ره زن ای
 من قضاغ الطریق ای بنا موس و شک و غیرت کرده جامد
 سپید فی بعض النسخ سفید و کلامها بمعنی بهر بسکون الهاء نیار خالق
 ای لاجل حسن ظنهم و امانا نه عمل سیاه دست بسکون التاء قدم للمصر
 تدبر کوتاه باید از و نیای خواه دراز و خواه کوتاه یعنی آن شست اجعل
 طویلا و آن شست اجعله قصیرا دوسر را است از دل ببرد
 بدر نروای لا یخرج و پای تقابن از کل بر نیاید تا چه کشی سگسته و واری
 با قلندریان نشسته پیش درویشان بوه خون کر نباشد
 در میان بسکون النون مالش بسبیل یا مژ و یا یار از رقی پیرهن کنایه
 عن الطایفه التي سماها بقلندریان بکسر بنج الکاف العربی بر خاندان کلیه
 مرکبه مستغله بمعنی المال و الاسباب انکشت بیل و هو بکسر النون صفا
 معروف بقال نه بالترکی جو دو من عاداتهم انهم یخزون و یخفون به
 علامه علی باب المیت لیدل علی الماتم و الحرق بکذا سمعت من بعض الکلم
 هذا و قال فی الجواب یا یوسف نداء فی لغة العرب و قد یعمل فی الفارسی
 لذلك ایضا و هو عطف فی الفارسیه بمعنی او هم او و قول الشیخ یا
 مروت استدللا علی ما ذکره یا مکن یا پیلانان دوستی یا بنا کن خانه

در ضوئ بهرزه واحدة بمعنى اللاتین پیل خلعت سلطان اگر چه عزیز است
 جاهه ظلمان بوز نعمان جمع خلق بفتح سین ای بال کذا فی مختار الصحاح
 وافی مختار الفارسی فقد قال انه لغة مشتركة بین الفارسی والعربی خود
 بهرزه تروخوان بفت بزرگان اگر چه زیباست خود انبان بمعنى
 الجواب خود از ان بلدت تر سر که بمعنی لخل مشتركة بین الفارسی
 والترکی از دست بسکون التاء بفتح قوله دست لا اسم لما یکتب
 باستعمال الیند مضاف الی قولش و نرای البقل مطلقا وهو عطف
 علی سر که بهتر از نان خدا یعنی خداوند دوده ای که خدای قریه و برة
 الراء للوزن ولدا لغم وهو عطف علی قوله نان خلاف رای
 صوابست و نقص عمد اولی الالباب دار بمعنی الدوا کذا فی بر التوابع
 بجان بنم الکاف الفارسی یعنی بی شک خوردن و راه نادیده بی کاروان
 رفتن از امام و شد محمد غزالی برسد ند که بدین نزل در علوم چگونه
 رسیدی گفت بد آنچه یعنی با آنچه رسیدم که هر چه ند الفتم از پیر
 ان تنگ و عار ندانستم امید عاقبت انکه به موافق عقل
 که بنف را بطبیعت شناس یعنی بطیب حاذق بنمای پیرس هر چه
 ندانی که ذل پریدن دلیل راه تو باشد بعد دانایی هر آنچه
 دانی که بر آینه ای البته معلوم تو خواهد شدن بر سپردن ان تجلیل
 مکن که حکمت را زیان دارد چو لقمان دیدگان در دست

داود سنی آهن بخوم کرد در ادب المجره الا انه حذف تاء للوزن
 شیر سیرش چه می سازی که دانست ای لانه قد علم که بی پرسیدنش معلوم که
 از لوازم صحبت ای المصاحبه یکی آنست پردازی من پرداختن بمعنی تمام
 کردن و قد عرفت ان لواء یقلب زاء فی مستقبلاته تا با خانه خدای ای بصاحب
 البیت و قوام خانه خدای و ده خدای من قبیل قولهم کلاب و کلبه کلام
 در سازی ای تنظیم سخن را بر منزه مستمع کوی کردانی که دارد
 با تو میانی هر ان عاقل که با مجنون نشیند نکوید و حدیث روی یلی
 هر که باید ان نشیند اگر نیز طبیعت ایشان نکند و بطریق ایشان
 مترجم گردد و محناک اگر شخص با غرایب بنماز کردن منسوب شود در اعتقاد ناس
 بخور و درون رقم بنشین بمعنی الکتابه کذا فی مختار الصحاح بر خود
 بنادانی کشیدی ای امضیت و قدرت صامت که نادانرا فنیست بر کردی
 طلب کردم ز دانی بیاء الوصه یکی پند مرا فرمود بنادان میگویند یعنی
 اضطباط مکن که کردانی عصری بیباشی بیاء الخطاب فیها و کذا لیا فی قوله
 و کذا دانی ابله تر بنباشی للخطاب فیها علم شتر صانک معلومست اگر طفل
 بیاء الوصه مهارش بفتح المیم الزمام و الشین راجع الی شتر نکر و ضرر و سنگ
 پیر کردن ار مقام او بچند مضارع حنفی من پیچیدن و اما اگر زده هولناک
 ای محوف و در مثل قولم اندیشناک و غمناک و غمناک پیش آید که موجب هلاک
 باشد و طفل بنادان خواهد که ان جایکه برود ز ملامت اگر کفش بفتح الفاء

والثین راجع الی الطلی بکسلاند و دیگر مطاوعت نکند که هنگام درستی
 ای فی الوقت لخشونة وزمان الغلظة ملاطفة مذمومة است و گفته
 اند که دشمن بلاطف است دوست نکر در یک طبع زیاد کند
 که کسی لطف کند با تو جاک پایش باش و کفر خلاف و دشمن است کند
 در دو چشمش و هذا الثین و شین پایش بر جهان الی قوله اکن بالمدح
 الکاف الفارسی و سکون النون امر من اکندن بمعنی مملوس کردن و قوله
 خاک معلوم اکن سخن بلطف و کرم با درشت خوی سکون تاء درشت مگوی
 که زنک خورده سکون الکاف بکرد و بزم سوطان فی جواهر النوايب سوطان
 بضم البین المملة بالترکی ایکه و در بی یعنی بخورده سوطان پاک نمی شود
 حکمت هر که در میان سخن و پیکران افتد که فضیلتش بر اند
 جهلش معلوم کنند نردم در هوشش مند جواب مکرانک
 کزو سوال کنند که چه بر حق بعد مزاج سخن حمل و عویش بکسر الدال
 و سکون الواو و الثین یعنی دعوی آن سخن گوی را اهل بر محال
 کنند ریشی ای بواسطه اندرون جامه داشتم حضرت
 شیخ دهم که هر روز پرسیدی که ریشت چو لبنت و پرسیدی که
 کی است داشتم که از آن اعتراض کند ذکر هر عضو روی و بناد غود
 مندان گفته اند که هر که سخن بنجد من بنجدن بمعنی وزن کردن ای
 قد شخص لایزن کلام از جوابش بر نجد تا یک ندانی که سخن

عین صواب است باید که بگفتن دهن از هم نکش برای بینی ان لایق فاک کر است
 سخن کوی و در بند نمانی من ماندن به زانکه در وقت بناء الخطاب و هر
 از بندر مایه پرد علیه ان هذا مخالف با سبق فی صدر الکتاب فی قوله روح
 مصاحف آیه به از راست فتنه انگیز در روح گفتی سکون الفان
 المعجزة بقرینت لازب فی مختار الصحاح الاربع الثابت یقال صار کذا ضربت
 لازب و لازم لغة فیه لکن الاول اخصه ماند بقیة النون مضارع من ماندن
 که اگر نیز بواجب درست شوق نشان بماند یعنی آن مضرت الکذب و اثره
 یبقی دایما چون برادران یوسف عم بد مروجی موسوم شدند برد است
 گفتن ایشان نیز اعتماد نماید سکون النون ماضی من ماندن قال الله تعالی
 بل سولت لکم انفسکم امر فصر جلیل هذا ما قال له یعقوب لابنائه اول
 الاية قال الله تعالی حکایت عن اكرافوه يوسف عم ارجعوا الی ابيکم فقا
 لوا یا ابا نانا انک سرق و ما شهدنا الا بما علمنا و ما کننا للغیب حافظین
 و اسئل القویة التي کن فیها و البیر التي اقبلنا فیها و انا لصادقون قال
 بل سولت لکم انفسکم امر فصر جلیل علی الله تعالی ان یدینی بهم جمیعاً
 انه هو العليم الحکیم قوله تعالی بل سولت لکم لی فلما رجعوا الی ابيهم و قالو
 له مال لهم اخوهم قال لکم سولت لکم ای ستملت و هونت انفسکم فی
 اعینکم امر ادد و عوه الا فادری ملک مصر ان السارق یؤخذ بقرینة
 لولا فتواکم و تعلیمکم کسی را عادت بود راستی خطا کر کند

و کفار نند از و و کرنا و مشهور شد بنا را الستی دکر راست باد و معنی
التصديق التصديق والایمان نند از و ای لایستد قونه عوضی
در و غنی بیا، الوهة نگیرند صاحب دلان برانکس که پیوسته
گفتنت راست و کرمشهور بنا را الستی اگر راست کو بر بگویند
خطابست ۱ جمل کاینات بانفاق ظاهر آدمیست و اذل موجود
سک ای الکلب و بانفاق نم دمندان یعنی مغرورست که سک حق شناس
به که آدمی ناسپاس بکسر الین اللمة والباء الفارسی بمعنی الشکر والمنة کذا
فی الخواب سک را القه هرگز فراموش نکرد و کر زنی یعنی را
کر زنی صد نوبتش سک فراموش نکرد و ان لقمه را که خورد و از دست
تو و کر عمری نوازی سفله بکسر الهمزة را یعنی لولم تلت بخیل از ما نا کثیرا
بعد فی الوف عمر ابکتر تنزی ای بادی و مخالفه و ناذی آید با تود
جنگ از نفس بروز بکون الین والراء هنری بنامیدی
هنر سروری را نشاید مکن رهم بر کا بسیار بار که بسیار است
بسیار خار ضسب بکون الباء بمعنی کثیر النوم و ضسب صفة من ضسب
کمان خوار فی قوله بسیار خوار صفة من خور دن چو کا ای مثل البق
کر می بایدت یعنی اگر می باید ترا فرمندی بالباء المصدر تی مفعول بایدت
ای مثل لجمارتین مفعول مقدم لزمه بجور لسان در دهمی بیا خطاب امر
من و ان یعنی در جور دیگران دة تنفت را یعنی بذل کن آنچه همار

و هذا مثل قوله

و هذا مثل قوله بدر یا را منافع بی شمایست کما تر در الجبل
آمد است که ای فرزندان آدم اگر توانگر و همت از من ببال مشغول
میشوی و اگر در ویش گفتت ای کنم ترا تنگ دل نشینی بس حلاوت ذکر
من بجایابی من یافتن و عبادت من کی شتابی که اندر معنی مغرور
عاقل کی از تنگ دستی خسته و ریش با مال را ای صاحب هواست چو در
سرا و ضربتحتین الین والصادای فی السرور والغم حالت بتاء الخطاب
ای حال توانیست نراغ کی پردازی از خویش ای لا تنظم مع الحق و تغف
عن هواک و احوال تنگ ارادت بیخون بلا کیف و هوا به سحابة
و تعالی یکی را از تحت شاهی فرو آورد و دیگر را در شکم ماهی نکه دارد
اشارت ای قصه یونس عم بقوله و قفیت خوشن اندا که
بود و کر تو مونس و ر خود بوه اندر شکم حوت چو یونس
اگر تیغ قهر بر کشد حق سبحانه و تعالی ولی تو نبی سر دگش و اگر غم
بجنباند قوله بد انرا متعلق بجنباند و قوله بیکان در رساند خبرا
اللفظ کر بجنش خطاب قهر کند چه حای متعذر است پرده از
لطف کو بردار ای مژة برقع الحجاب هکذا قیل و اما فی الصحاح الفارسی
فقد قال معلوم امر الغایب من کردن مثلا یحیی بکند علی لفظا
المضارع بعینه و لکن یفرق بینهما بالتوازن و قیل یزاد بین الدال والنون
الفجوة کناد علی و هو غیر مستعمل الا نادرا و قد یحیی بزيادة لفظه کو علی
اول امر حاضر و آغوه کوا کو بکن کو و هو قیل ایضا انتهى فالظمنه

و هذا مثل قوله

ان قوله کو برداد امر غایب کاشیبار امید مغفرت هر که بتا دیب
 دینی راه صواب نکیر و تبعذیب گرفتار آید قال الله تعالى و
 لنذیقنهم من العذاب الادنی دون عذاب الاکبر الاية العذاب عذاب
 الدنيا من القتل والاسیر وغير ذلك وعن مجاهد عذاب القبر والعذاب
 الاکبر عذاب الآخرة ای نذیقنهم عذاب الدنيا قبل ان یصلوا الی الآخرة
 ثم قال الله تعالى لعلم ای علم من بقی منهم یتوبون عنهم عن الکفر رؤی ان و
 لید بن عقبه فاحضر علیا یوم بدر فتمزل آخن کان مؤمنا کن کان فاف
 سقا لا یستودن الاية کذا قال بعض الکمل **پندست بالباء**
 الفارسی خطاب مرثران انکه بالباء لا لعی یعنی خطاب مرثران برکثران
پندست ویضحت اولاً وانکه ای بعد از ان بنداست چو پند نصیحت
 دهند و نشو ویدی بند و قیل نهند بر پایت **نیکنختان بکایت**
 و امثال پیشینان ای متاخران ای قداما ما ضیه پند و نصیحت گیرند پیش
 ای قبل از ان که پیشینان ای متاخران بواقعۀ ایشان اشاره الی نیکنختان
 مثل زنند **نرو دای لایذهب مرغ سوی دانه فرازای بزور و**
 فرازای لایطیر بخوه چون دگر پند اندر بند و قید دام پند و نصیحت
 کیر از مصایب بنبی الیم جمع مصیبت و کسر ان تا نکرند دیکران فی الصحاح
 الفارسی دیکر بجوز فیم دگر بخذف الیاء ز تو بند **آنرا که کوشش**
 ارادت کیران بکسر الکاف الفارسی بمعنی ثقیل آفریده است
 و بهو کنایه عن صمیم القلب چون کند بشنود ای کیف یفعل حتی کلام الله

کلام الله تعالی و آنرا که بکنند سعادت کشیده اند چون کند که نرو
 شب تاریک ای فی اللیلۃ المظلمة دوستان خدای من تا بدن تا فتن بغم
 لمعان کردن روز رخشند فی بعض النسخ و روز رخشند عطفاً علی
 قوله شب تاریک یعنی و فی النهار المضي لهم نور و لمعان ایضا کما فی اللیل
 المظلمة و بن سعادت بزور بازو نیست تا بخشد خدا آنخشنده
 از تو بکه بفتح الباء الهلة و کسر الکاف العولی یا کم ای بای حاکم
 اشکی مشک و اعرض عالی علیه که دگر داور بمعنی قاضی و حاکم نیست از
 حکم تو هیچ بالا تر نیست آنرا که تور مبری کنی کم بضم الکاف الفارسی
 و آنرا که تو کم کنی کسی رهبر و مرشد نیست و هذا البيت اشارة
 الی قوله تعالی من هدی الله فلا مضل له و من یضلل فلا هادی له
 کما ای نیک انجام بفتح الهمزة بمعنی العاقبة به از پادشاه بروز جام **کاجام**
لفظاً و معنی غم گزینش شادمانی بری قری بخذف یا پیش
 للوزن و کسر شینه به از شادی بکسر الباء المصدر للوزن ایضا گزینش
غم خودی زمین را ز آسمان نثار است النثار اسم لما یشر و یدعی
 معنی التحف یا التزیین ساجو و المراد به هنا المطر المنبت و آسمان را از زمین
 عباد کل انا تیر شیخ یا فی الاانا بالکسر الظرف یقال له شیخ الاانا و یرشح
 مرشحاً و ترشح خرج ما فیه قلیلاً قلیلاً و منه الرشح للوف لانه یخرج من
 البدن شیخاً فشیخاً کما ترشح الاانا المتخول الاجزاء و فی حدیث فی اهل الجنة

رستم المتك صدق رسول الله صلى الله عليه وسلم كرت یعنی اگر ترا خوی و اخلاق
 من آمد تا منراوار تو خواهی نیک خوشی مکن از ^{حق} حق جانی
 و علی می پند و می پوشد و هم سایه نمی پند و می پوشد من غر و
 غر و شنیدن قال فی الجواب معناه بالترکی کور کور ایلمک و بجای معنی
 حله کردن ایضا انتهى ^{نفوذ بالله اگر خلق غیب دان وصف}
 ترکیبی من دانستن بودی کس بحال خود ای بسبب حال نفس از دست
 کسی نیاسودی ^{ز دار معدن بکاف العری لفظ فارسی مراد}
 معدن کنند بر آید و از دست بخیل بجان کنند برینان ده
 دوان و ناکان بخورند و کوشش دارند گویند امید به خورده
 روزی ای فی يوم من الايام پنی بکام بالکاف العری و سکون المیم یعنی
 برآمد بر مراد پنی دشمن را فغول دشمن مفعول پنی و قوله زمانه
 و خاک ریختی خاک آلوده مرده فی موضع الحال هر که بزرگستان
 بتجاید ای لایرم بجور زبردستان ز بزرگترین ضد زیر گرفتار آید
 نه هر که بازوی یعنی عضد که در روی قوی هست
 برد عاقلانرا بدست ضعیفان را مکن بردل کزندی بیاء
 الوصه یعنی بردل ضعیفان ایذاء و مفرق مکن که تادری میانی بیاء
 الخطاب من مانند جواب الامر یعنی ان فعلت کنت جتانی بخود
 مندی بیاء الوصه عاقل چو خلاف در میان آید بکار

بکسر الباء الصلة و فتح الیم والهاء ای یتث من البین و لا یتوقت فی فک
 المكان و چون صلح پند نکرند که آبی سلامت بر کنار است و این
 صلاوت در مقام را ای لمن یلعب بالغار اراد به نزد ستمش می باید و
 لیکن سه یک می آید و لا یخفی علیک ان ملایمه هذا الكلام لما قبل غیر اللام
 الا ان یعمل هذا ابتداء کلام و لا یخفی بعد هزار بار یعنی مره ۱۰۰۰ گاه خو
 شتر از میدان در هفتست و لیکن اسب ندارد بدست خویش
 عنان درویش در مناجات میگفت یارب بردان رحمت کن که بز
 بز نیکان خود رحمت کرد که ایشا نرا نیک آفریده ^{اول کس}
 علم تحتین بر جامه و انگشتری در دست نهاد جشید بود گفتندش
 چه اهم زینت زینت را چپ دادی و فضلت راست راست را یعنی بطرف
 یمن است نه حذف الفاست فی الخط واللفظ کاعرفت من انه یجب حذف
 الفه لفظا و خطا اذا بطلت ساکنه الا ففعله راست فی الاول کلمه واحده یعنی
 الیمن و فی الثاني حرکت من روست الی بطنین گفت راست را زینت
 راستی تمامست ای یکفیه ^{فریدون گفت نقاشان چین را}
 پیرامون فی الجواب پیرامون و پیرامون کلاما بالنارسی حوالی الشئ
 و اطرافه بالفارسیه کردا کرد سرای که کاهش فی الجواب کاه و کاه
 بکسر الجاء المعجمه و الکاف الفارسی فیهما بالترکی او تاع بد و زدن دو
 و قد عرفت ان لهما بقلب الزاء فی المستقبلات بدان جمله جمع بدیام

للحصر رايك داراي مرد و شيار بمعنى عاقل كه بنگان خود بزرگ و نيك
 روز ندي معني تركانند و نيك روان بزرگي گفتند با چنين
 فضيلت كه دست راست دارد خاتم پادست چپ مي كند
 گفت نداني كه اهل فضل هميشه محروم باشند **انك حفظ**
 بالحاء المهملة و الناء المعجمة و النصب و الحاء و يقول حفظ الرجل اي
 صار ذا حفظ من الزرق كذا في مختار الصحاح فلان جعل الحفظ
 بهنا اسما و مصدر كاي حفظ آفريد روزي و رزق و نجت بالياء التانيه
 بمعنى دولت با فضيلت همي دهد يا تحت صح هذا بالياء التانيه و الفو
 قانيه ايضا و المال واحد نصيحت پادشاهان مضاف الى مقوله
 گفتن مسلم كسي راست كه هم و صوف سر ندارد و يا اميد زار
 موصوفه در پاي ريزي من رختن زرش يعني چه كه و پاش ريزي زار
 چه كه شمشير همي بندي كه مشهور است بحدت زني بكسر زين و يا الخطاب
 پيش اي هم مستويان عنده و لا بما لاله من اليه اصلا اميد هست
 هرايش بفتح السين المهملة و الثين المعجمة راجعه الى الموصوف في بحر
 الغرائب هراس بكسر الهاء في المشهور اسم مصدر بمعنى هم و مصدر
 هراسيدن بفتح الراء ترسيدن انتهى يعني اميد و خوفش نباشد
 زكس برينست يعني بونيت بنياد تو حيد بس اي عليه السلام اساس
 التوحيد پادشاه از بهر دفعه ستمكارانست شهنه براي خون خواران

حوى طار ان وقال
 حوى طار ان وقال
 حوى طار ان وقال

و قاضي مصحح قطع الثوب و شقه عند سرقته الدرام الدنيا و مصحح
 جوي وصف تركيبي من جستن مركب و و هم اريش قاضي راضي نرود
 جوي معني چون حق غير را معاينه داني كه مي بايد واد معني وادون بلطف به
 كه بچنگ آوري و دلتنگي خاچ اگر نكذار و كسي بطيبت نفس في مختار
 الصحاح طاب بطيب طيبه بكسر الطاء و تطيبا بفتح التاء بهر از و بستانند
 خود و سر سبكي **مطابقه** همه كس را دندان بترشي كند كرد و في بحر الغرائب
 كند بضم الحاء الفارسي الغير الصارم من اليف و السكين اي الكليل زها
 غم اطلق على غيره من الطبيعة و السين على سبيل الاستعارة انتهى و قاضي بشير في
 قاضي كه بر شوت بخور و پنج خيار ثابت كند از بهر توده
 بمعنى عنقم و بزن زار و بزن بضم الباء العزى البطح و بزن زار المبطحة
 فجهه پراز نا بگاري چه كند توبه كند و شسته مغزول از مردم
 آزارى چون بكسر النون مضافا الى قوله كونه نشين قدم للحصر
 تدبير شير مرد راه خداست پير خود شمس سر نتواند ز كوشه برخواست اي
 برخواستن چون پشت مي بايد كه از شهوت بپرهيزد كه پيرست
 رخت را بكون التائين اي ضعيف الرغبة خود اکت بر غنى خيزد
 حكيمي را پريدند كه چندين درخت نافرور يعني شهير و نامدار كه خدای
 تعالى آفریده است بلند و بر و منداى المشرقة فانك مدان بريكي
 الشرحه ايضا هي كى را ازاده بخوانند است مكر سرور المشرقة درين چه
 زاد

حکمت گفت هر یکی وظیفه معین است و وقتی معلوم گام بوجه
 آن وظیفه تازه اند و گاهی بعد از آن پیرمردی ^{شده} و سرور
 هیچ ازین نیست ^{در همه} وقت تازه است و این مکرر مذکور صفت ازاد
 ازاد گانست ^{قطر} بر آنچه می گذرد دل منه که جمله پس از حلیفه نخواهد
 گذشت بمعنی گذشتن در بعد ادکرت یعنی اگر دوست بر آید چو گل
 باش کریم و رت دوست یعنی و اگر دوست نیاید چو سرو باش ازاد
 و فارغ بال و کس مروند بهم الیم و تحسیر بردند آنگاه داشت مالش
 و نخورد و آنگاه داشت و عمل نکرد بر مقتضای عیش کس تند بخیل
 فاضل یعنی فاضل بخیل را که نه در عیب گفتنش کوشد یعنی که نکوشد
 در گفتن عیبش یعنی در گفتن ناس عیب او را و محصوله آن کل فاضل
 بخیل بسبب بخله و امساکه فی ان یغتابه الناس و یندمه بتعداد
 معایبه و رگری و و صد کند دارد کرمش عیبهافرو پوشد
 تمام شد کاتبان کتاب و راته المستعان بتوفیق باری
 عز اسم قوله درین جمله کلام مبتدا ^{مقدم} یعنی درین جمله هشت باب
 چنانکه رسم عادت مؤلفانست از شعر متقدمان بطریق ا
 استعارت تلخیص زلفت یعنی درین جمله ابواب تلخیصی زلفت
 از شعر متقدمان بطریق عاریت چنانکه او بن تلخیصی عادت
 مؤلفانست قال فی مختار الصحاح لغف الثوب ای یضم تنقه الی آف

فی خطیها

و بابه ضرب کهن بختین هرا و هو الفصیح و فقه فوش یعنی
 عرقه که نه خود را پیراستن و مرمت کردن بد و ختن رقه است
 از جاه عاریت خواستن غالب گفتار سعدی طب انکیز است و
 ترکیبی من انکیختن و طب بختین بمعنی شادی و خوشی و طبیعت
 آمیز و صف ترکیبی من امیختن و طبیعت بمعنی فیکل بویی کذا قبل
 و کوه نظر انرا بدین علت زبان طعن دراز کرد و یعنی ایشان در
 زبان دراز میکنند و گویند که مغرور و باطل بودند و دور
 چراغ بی قایده خوردن کار خود مندان نیست یعنی انهم قد نبوا
 الشیخ الی العیث و السفاهة و قالوا السبع و المشقة فی تالیف مثل
 هذا الكتاب سغه و عیث لایق بالعاقل الفطن و لکن برای روشن
 صاحب دلان که روی سخن در این است ای الکلام فیهام لافیه
 من لجهل الحاد پوشید یعنی برای روشن اش مستور نماید ماضی
 من مانند که در بعض الدال و تشدید الراء موعظهای شافی در یک
 عبارت فی مختار الصحاح الکسر بالکسر الحیط کشیده است و دارای
 و اول تلخیص بکسر الدال و الی نصیحت بابا فصاحت بشهر طرافت بر
 آمیخته تا طبع این از دولت بکسر التاء قبول محروم ماند بفتح النون
 نین مانصیحت بجای خود کردیم روز کاری درین نصیحت
 بسر بردیم که نیاید این نصیحت ما بکوشش بکسر الشین رغبت

نشدند
 ملول می

كسى بولان پيام و خبر باشد و پس يانظر آفیه سئل الله مرحة
 على المص و استغفر لکاتبه و اطلب لنفسک من غیر تریدم اطلب
 من الله غفرانا لصاحبه محمد غم حداثه غدا غم حداثه غدا غم حداثه غدا غم حداثه
 فالمرجو من الناظرين ان يدعوا بکرم الخطير لولف هذه المروف بعتق
 بن سيد على الفقير عفى عنها وعن كافة المسلمين والمسلمات
 آمين يا رب العالمين تمت بعون الله وحسن التوفيق وكتبه
 الفقير الحقير المحتاج الى رحمة الله تعالى محمد بن محمد بن محمد بن
 على بنروانى اللهم ارحمهم رحمة واسعة في شهر ربيع الاول يوم الرابع
 و وقت الضحى في بلدة آما سید بتاریخ ١٢٤٨ هـ و فیین شهاد
 والحمد لله وحسن وصلى الله على سيدنا محمد وآله اجمعين

شرح گلستان لستيد علي زاد .
جلد اول
فصل اول
۱